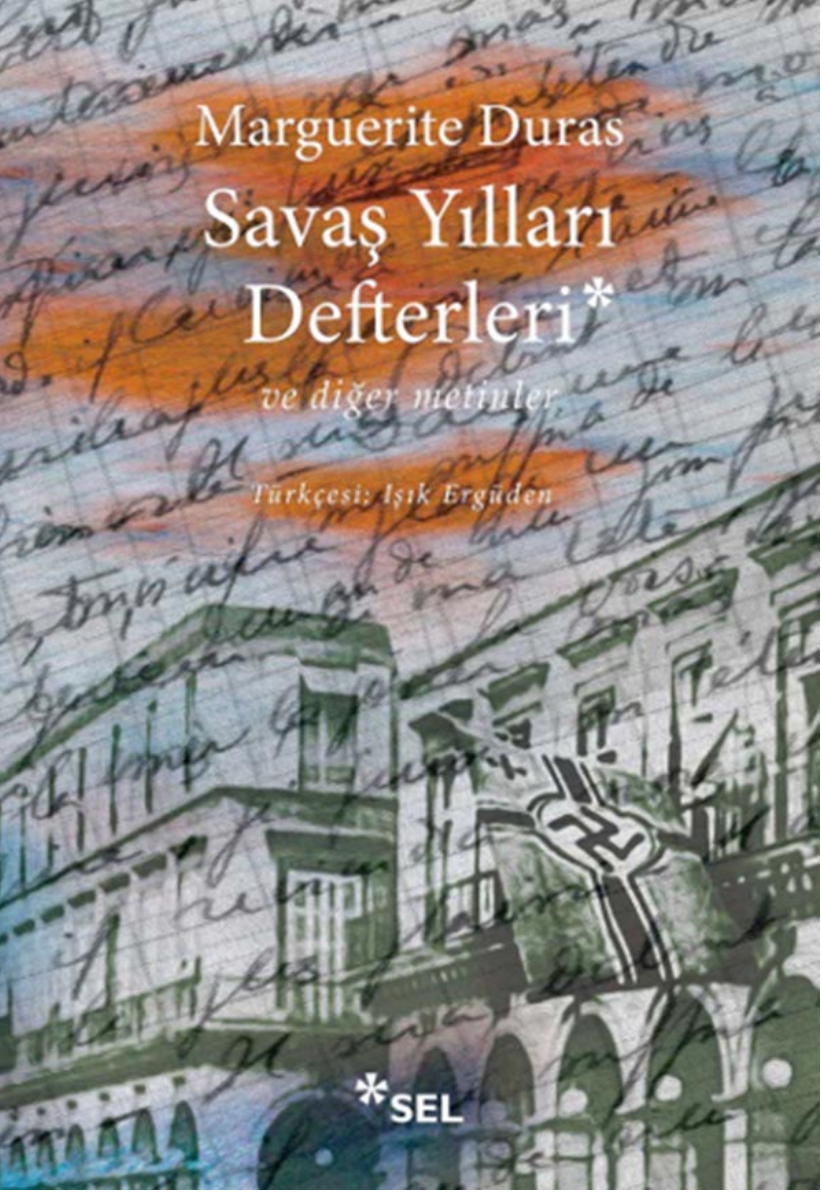
Marguerite Duras

Savaş Yılları Defterleri*

ve diğer metinler

Türkçesi: Işık Ergüden

*SEL

SAVAŞ YILLARI DEFTERLERİ*

ve diğer metinler

MARGUERITE DURAS, 1914'de Hindiçin'de dünyaya geldi. Babası matematik öğretmenliği, annesiyse ilkokul öğretmenliği yapıyordu. Çocukluğu boyunca Fransa'da geçirdiği kısa bir süre dışında, on sekiz yaşına dek Saygon'dan hiç ayrılmadı.
Paris'te hukuk, matematik ve siyaset bilimi okudu. İlk romanı *Les Impudents*'ı 1943 yılında yayımladı. Bunu roman, oyun, senaryo, söyleşi, deneme ve öykü türünde birçok eser izledi. Otobiyografik eseri *Sevgili* ile 1984'te Fransa'da Goncourt Ödülü'nü aldı. Kariyerinin başında daha geleneksel biçime sahip eserlere imza atan Duras'nın tarzı, ileri dönem eserlerinde deneysel bir hal aldı. Yazarın adı, Fransa'daki "Nouveau Roman" [Yeni Roman] edebiyat akımı ile de anıldı. Duras 1996 yılının Mart ayında 82 yaşında öldü.

Savaş Yılları Defterleri ve diğer metinler, Duras'nın 1943-1949 yılları arasında kaleme aldığı ve 1995'te bir arşive bağışladığı metinleri içerir. Yazarın *Yann Adrea Steiner*, *Yaz Yağmuru* ve *Acı* isimli kitapları da yayınevimiz tarafından yayımlanmıştır.

*SEL YAYINCILIK / DENEME

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 689
ISBN 978-975-570-708-2

SAVAŞ YILLARI DEFTERLERİ
ve diğer metinler
Marguerite Duras
Deneme

Türkçesi: Işık Ergüden

Özgün Adı:
Cahiers de la guerre *et autres textes*

© P. O. L éditeur / Imec éditeur, 2006
© Sel Yayıncılık, 2012

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Bilge Sancı
Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Ocak 2015

Cet ouvrage est publié dans le cadre du Programme d'Aide à la Publication (P.A.P.) de l'Institut français de Turquie.

Bu eser Fransız Enstitüsü Türkiye'nin Yayıncılığa Destek Programı çerçevesinde yayımlanmıştır.

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Marguerite Duras

Savaş Yılları Defterleri

ve diğer metinler

Türkçesi: Işık Ergüden

Deneme

Bu edisyonun hazırlanmasına izin vermiş ve teşvik etmiş olan Yann Andréa ile Jean Mascolo'ya, metinlerin tarihlenmesinde ve biyografik bağlamlarına yerleştirilmesinde bize yardımcı olan Jean Vallier'ye ve bu çalışmaya eşlik etmiş olan bütün Imec çalışanlarına teşekkür borçluyuz.

ÖNSÖZ

Artığı olmayan bir eser: Marguerite Duras'nın yazdığı hiçbir şey terk edilmeye bırakılmamıştır. Kişiler, yerler, motifler, bir metinden diğerine dolaşır ve birbirlerini yankılar; bir köşeye bırakılmış elyazması parçaları bir sonrakinde yeniden ele alınır, yeni bir kompozisyona dahil edilirler. Tek kelimeyle, bütün arşiv eserlerin içine geçmiştir. 1995 yılında Marguerite Duras'nın "kâğıtları" Imec'e geldiğinde, bunları keşfedenler ve sınıflandırmakla görevli olanlar üzerinde de aynı etkiyi uyandırmıştır. Her bir eserin elyazmaları, kimi zaman görünüm bakımından çeşitlilik arz etse de, genellikle ayrık parçaların bir araya getirilmesi olarak değil, her şeyin birbirine bağlandığı, yazının sanki bir çırpıda çıkıverdiği bir bütün oluşturur.

Bu zengin arşivde *Savaş Yılları Defterleri* kendini hemen belli eder. En eski parçalar arasında yer alan bu dört küçük defter, bu adı vermiş olan Marguerite Duras'nın bir araya getirdiği bir zarfın içinde saklanmıştı ve biz de bu başlığı korumayı tercih ettik. Bu defterler fiilen homojen bir bütün oluştururlar: Marguerite Duras'nın oluşturduğu maddi birlikte hem kronolojik hem de tematik bir tu-

tarlılık görülür; çünkü savaş döneminde ve savaştan hemen sonra, 1943 ile 1949 arasında kaleme alınmış bu defterlerin tümü yazarın yaşamındaki bu önemli dönemi çeşitli oranlarda anıştırmaktadır.

Birinci defter, Hindiçin'deki çocukluğunu ve gençliğini ele alan uzun bir otobiyografik anlatıdan başka, *Pasifiğe Karşı Bir Bent*'i oluşturacak taslakları ve Marguerite Duras'nın uzun yıllar sonra *Acı* adlı derlemede yayımlayacağı öykülerin ilk versiyonlarını içerir.* Neredeyse bütünüyle *Acı*'nın ilk versiyonuna ayrılmış olan sonraki iki defter, yazarın bunları unutmuş olduğu "armoires bleues de Neauphle-le-Château"dan [Neauphle-le-Château'daki mavi dolaplar] 1985 yılında söz ettiği giriş bölümüyle ünlenmiştir. Son defterde ise, gelecekteki romanların (*Cebelitarık Denizcisi, Madame Dodin...*) taslakları arasına giren uzun otobiyografik metinlerde, savaşın hemen akabinde Saint-Benoît Sokağının gündelik hayatı ile Duras'nın ilk çalışmalarını oluşturan kurmaca bir yazının egzersizleri birbirine karışır. Elinizdeki kitabın sonunda yer alan ve aşağı yukarı *Defterler*'le aynı dönemde kaleme alınmış ve yayımlanmamış on "diğer metin", Marguerite Donnadieu'nün Marguerite Duras'ya dönüştüğünün görüldüğü bu kavşak dönemi aydınlatan temel belgeleri oluşturur.

Marguerite Duras'nın biyografisi açısından *Savaş Yılları Defterleri*'nin önemi büyüktür. Duras'nın iki biyografi yazarının bu defterlere gösterdiği çok özel dikkat buna kanıttır.** Bu edisyon, bu açıdan, henüz kısmen sözü edilen metinleri sürekliliği içinde okumaya; ve defterlerin yazımı *Acı*'da anlatılan olayları yakından takip etse de, bu defterlerin kelimenin tam anlamıyla günlük olmadığını saptamaya imkân tanımaktadır.***

* *Acı*, Çev. Orçun Türkay, Sel Yayıncılık, 2007.

** Laure Adler, *Marguerite Duras, Paris, Gallimard, 1998; Jean Vallier, C'était Marguerite Duras, Paris, Fayard, 2006.*

*** Marguerite Duras giriş bölümünde kendi metninini "Günlük" olarak belirtse de, "bunu Robert L.'yi beklerken yazmış olmasının mümkün gözükmediğini" de yazmıştır. Keza, 17 Nisan 1985 tarihli *Libération*'da Marianne Alphant'a şunu söyler: "Bence, *Acı*'yı toplama kampından dö-

Bu defterlerin Marguerite Duras açısından istisnai bir yeri vardır ve eserlerinde bunları sık sık andığı görülür. 1976 yılında defterlerin bazı parçalarını dergilerde yayımladıktan sonra, 1980'de *Yeşil Gözler*'de de onlardan söz eder;* *Acı*'nın girişinde, "henüz adını koyamadığı ve tekrar okuduğunda korkutan bu şeyi" ["Defterler" kast ediliyor; ç.n.] "hayatı[nın] en önemli şeylerinden biri" olarak belirtmeye kadar işi vardırır.

Burada yayımlanan öykülerin çoğu, gerçekten de, yaşamının ana -ve muhtemelen kurucu- olaylarına temas etmektedir (ilk çocuğunun ve kardeşinin ölümü; direniş hareketi sırasındaki faaliyetleri; Robert Antelme'in toplama kampına götürülüşü ve geri dönüşü; oğlu Jean'ın doğumu...) ve eserlerindeki ana karakterlerin (annesi, kardeşleri, ilk âşığı...) de burada ortaya çıktığı görülür. Dolayısıyla, bu metinlerin onun gözünde biricik ve temel önemde bir yer işgal ettiği kolayca anlaşılır.

Fakat bu metinlerin edebi değeri daha da belirgindir; çünkü *Defterler*'in büyük bölümü sonradan yeniden ele aldığı taslaklardan oluşsa da, bunlar ne basit eskizlerdir ne de tamamlanmamış çizimler: Örneğin, Marguerite Duras'ın *Acı*'nın metnini oluşturma çalışmasının, ne bir çırpıda yazmanın doğrusallığına ne de öykünün tüm gücünü oluşturan canlı, kimi zaman sert kendiliğindenliğe kasteden bir biçimlendirme çalışması olduğunu saptamak çarpıcıdır.** Örneğin *Defterler*'de, yazarın son dönem ya-

nenlerin kaldığı huzurevlerine gittiğimizde yazmaya başlamış olmalıyım." Yani Robert Antelme'in geri dönüşünden aylar sonra.

* "Yazdıklarımı okumanızı isterim; size, yeni, yepyeni yazılar sunmak, taze umutsuzluklar, şu anki hayatımın umutsuzluklarını sunmak isterim. Gerisi, odamdaki mavi dolaplarda sürünen şeyler, günün birinde her koşulda yayımlanacaktır; ya ölümümden sonra ya da -eğer yine parasız kalırsam- önce." *Les Yeux verts, "La Lettre", Paris, Petite bibliothèque des Cahiers du cinéma, 1996, s. 10.*

** Marguerite Duras, Marianne Alphant'la söyleşisinde özellikle yeniden yazma çalışmasından söz eder: "Kitabın metni üzerinde çalışılmadı: Daha sonra yazılmak üzere kâğıda geçirildi. Gördüğünüz gibi, onu yaz-

zılarını -belli belirsiz- hatırlatan bir tazelik ve ritm görülür. *Acı* yayımlandığında, "Mavi dolaptaki defterler"in gerçek varlığı konusunda Marguerite Duras'yı çok yaralamış olan* kimilerinin inançsızlığı kuşkusuz böyle açıklanır.

Bu şaşırtıcı biçemsel modernliğe, Duras'nın son yazı tarzının özelliği olan otobiyografi ile kurmacanın açıkça iç içe girişi de eklenir. 1940-1950'li yıllarda yayımladığı romanlar, kurmaca tarafının belirgin biçimde öne çıktığı klasik bir yapıda kalırken, *Savaş Yılları Defterleri*, edebi bir prizmanın dolayımıyla mahrem olanın derhal kavrandığı bir duyarlılık sergiler. Gerçek ile hayalin bu iç içe geçişi *Sevgili*'de doruğa varır. Yazarının çok geniş bir okur kitlesince tanınmasını sağlamış olan romanın da bu Defterler gibi çocukluk anılarını savaş anılarıyla karıştırması kuşkusuz bir tesadüf değildir. Bu iki dönem arasındaki sıkı bağ burada açıkça görülür: "Savaşı, çocukluğumun renklerinde görüyorum."** *Sevgili*'nin müsveddelerinde, bu soy zinciri daha da belirgindir: "Savaş, çocukluk anılarının parçasıdır. [...] Savaşın yeri, hayatımın zamanı, belleğim değildir. Çocukluk savaşı aşar. Savaş, sürdüğü müddetçe boyun eğilmesi gereken bir olaydır. Aynı şekilde, çocukluk da savaş haline maruz kalır [...]."***

Dolayısıyla, Marguerite Duras'nın gözünde, çocukluk zamanı ile savaş zamanının ortak yanı, her ikisinin de itaat deneyimini dayatması ve yazı aracılığıyla isyana yöneltmesidir. Bu metinlerde olduğu gibi geri kalan eserlerinde de geçmişin anımsanmasının, kimi otobiyografik yazılara nüfuz eden o gönül okşayıcı büyülenmenin rehberliğinde asla olmaması böyle anlaşılabilir. Geçmiş, her nostaljinin ötesinde, tersine, en güncel şimdiki zamana kök salarak, yazarın çocukluğunu "bitmek tükenmek bil-

madım. Yayımlanması için yaptığım çalışmanın esası, örneğin dinle, Tanrı'yla ilgili yerleri çıkarmak oldu." *Libération, 17 Nisan 1985.*

* 1988 yılında TF1 için gerçekleştirilen "Au-delà des pages" söyleşisinde Luce Perrot'ya bunu özellikle açıklar.

** *L'Amant*, Paris, Éditions de Minuit, 1984, s. 78.

*** *L'Amant'ın elyazması*, Fonds Marguerite Duras/Imec.

meyen, görülmemiş, [ona] asla ölçülebilir gelmeyen bir zaman" yapar. Ailesinde hüküm süren atmosferi belirtirken kullandığı o güzel deyişle, bu "sınırsız çocukluk", yayımlanmış kitaplara esin verdiği gibi, bu *Defterler*'i de kusurlarıyla bile canlandırır.

Dolayısıyla, elinizdeki edisyonu esinlemiş olan şey, belirgin bir güncelliği ve gücü olan bu metinlerle buluşmadır. Basit birer müsvedde ya da dağınık fragmanlar olmayan *Savaş Yılları Defterleri* doğum halindeki eserlerin bir ifadesidir. Gelecekteki yazıların dölyatağını oluşturan bu defterler, çarpıcı bir şekilde, Duras'nın bütün hayalgücünün ilksel mimarisini içermektedir. Dolayısıyla, yazara aşina okurda keşfin ve tanımanın birbirine karıştığı bir duyguya neden olan bu metinlerin, Marguerite Duras'nın eserlerinin okunmasına temel bir ışık tuttuğu tartışmasızdır.

Bu kesinliği saptadıktan sonra, kimi zaman parça parça olan ya da güçlükle deşifre edilen bu elyazması metinlerin okura nasıl ulaştırılacağını belirlemek kalıyordu geriye. Başlangıçta cazip gelen olasılık, bu metinler toplamını -transkripsiyonlarıyla ve dipnotlardan oluşan tutarlı bir avadanlıkla birlikte- tıpkıbasım şeklinde sunmaktı. Fakat bu seçeneğin metni birçok açıdan bozabileceği ortaya çıktı: Elyazmasını maddi bir nesne olarak fetişleştirebilir, defterlerin içeriklerindense, estetik ve görsel boyutları üzerinde yoğunlaşan bir okuma riskine yol açabilirdi. Dahası, metin son derece berrak olmasına rağmen, böyle bir eserin ister istemez hacimlileşmesi boyutu ve dolayısıyla maliyeti, sınırlı sayıdaki uzmanlardan ve sadık okurlardan ibaret dar çevre içinde kalmasına neden olurdu. Tartışmalar sonucunda, okunurluğu öne çıkartan bir editoryal yaklaşım benimsenmiştir. Metni, fazlasıyla pürüzsüzleştirmeden ve -çizimlerden oluşan iki defterden anlaşılacağı üzere- arşiv belgesi statüsünü unutturmadan kuracak şekilde davranılmıştır.

Sonuçta, serbest ve kesintisiz okumaya yöneltecek bir sunum şekli benimsenirken, kitabın sonunda sunulan tablo ve endeks arzu edenlerin bu metinlerle Marguerite Duras'nın yayımlanmış

eserleri ve biyografisi arasında köprüler kurmasını sağlamaktadır.*

Bu edisyonda, açıklayıcı dipnotlardan bilerek uzak durulduğundan, okur, bu metinlerde anılan kişiler, yer adları ve olaylarla ilgili her türlü kesin bilgi için mevcut biyografi çalışmalarına başvurabilir. Bütün orijinal metinleri Imec'te incelemek mümkün olduğundan, uzmanlar, gerek duyulduğunda, burada sunulan basım çalışmasını yakından inceleyebilirler.** Ancak biz, öncelikle, *Savaş Yılları Defterleri*'nin, eser olarak üstlenilmiş metin ile arşiv belgesi arasındaki konumuna saygı göstermeye çalıştık; bir eserin çocukluğu, burada, bu kırılgan denge noktasında durmaktadır.

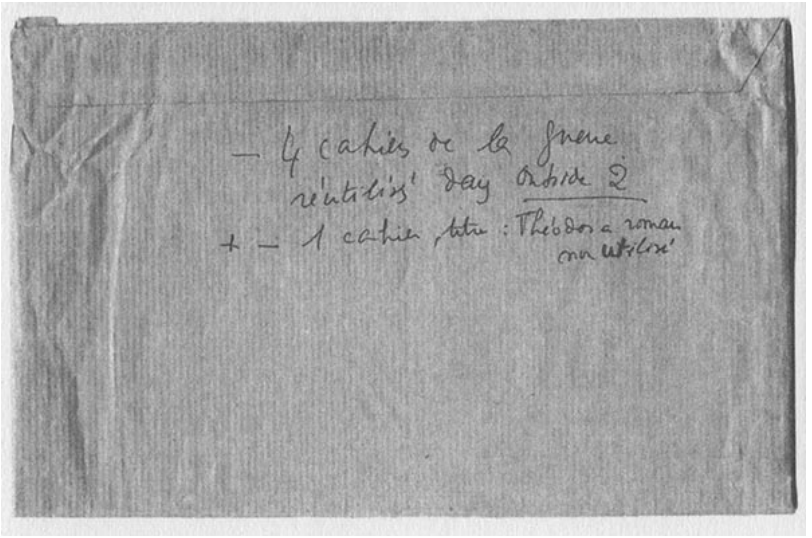
Sophie Bogaert, Olivier Corpet

* Fransızca baskı ve eserlere gönderme yapan bu bölüm Türkçe okurlarının erişim alanı dışında kaldığından çevrilmemiştir (ç.n.)

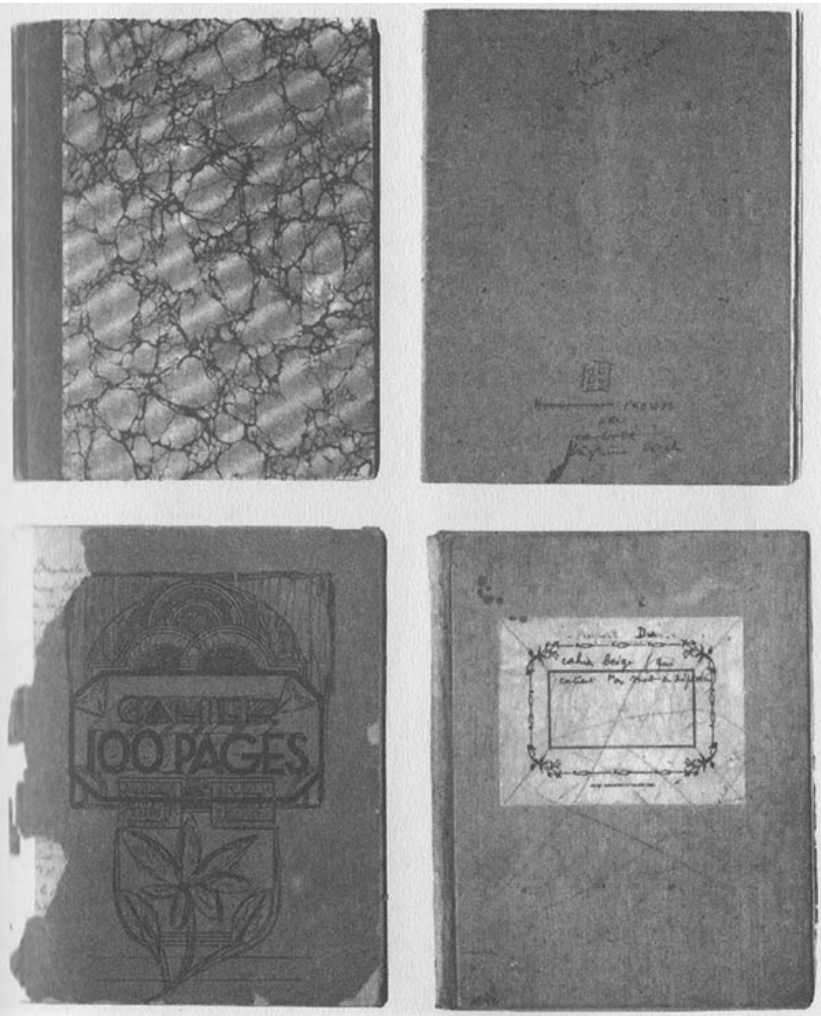
** Imec, Abbaye d'Ardenne, 14280 Saint-Germain-la-Blanche-Herbe. Danışma yolları hakkında bkz. www.imec-archives.com

SAVAŞ YILLARI

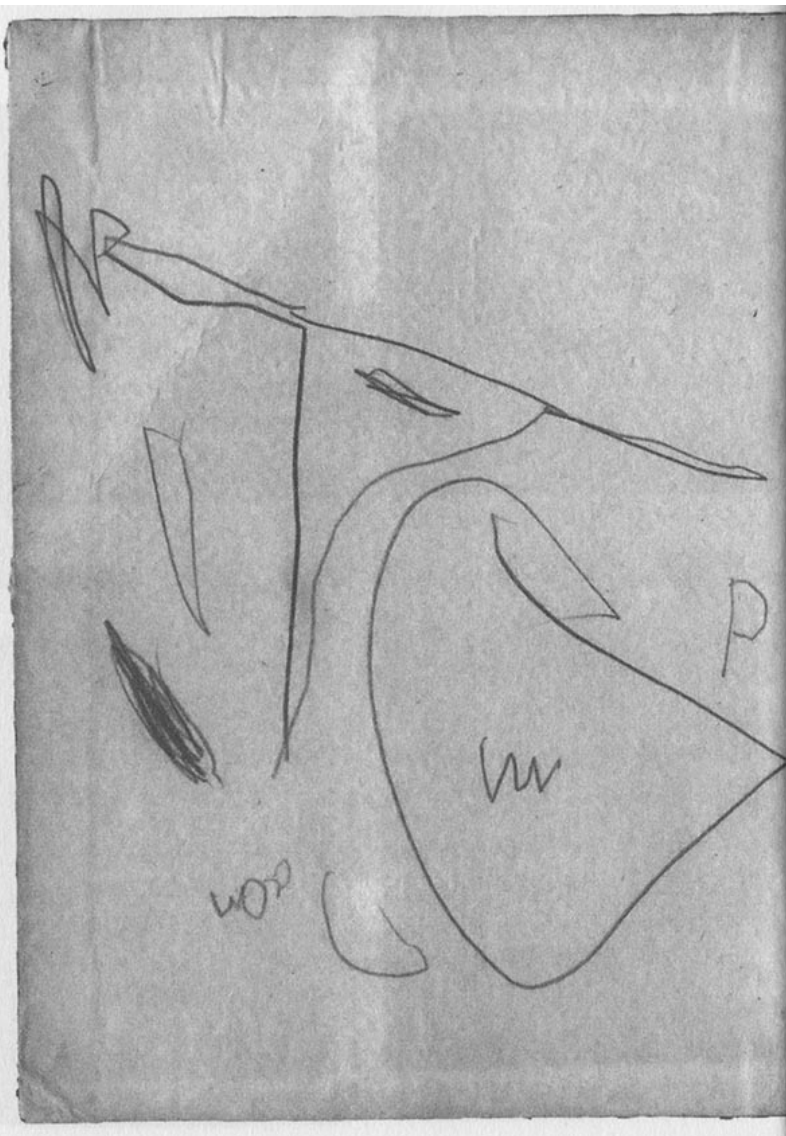
DEFTERLERİ

İçinde dört "Savaş Yılı Defteri"nin ve "Théodora, Roman" başlıklı defterin bulunduğu zarf

Dört "Savaş Yılı Defteri"nin kapakları

R
P
W
WO

fait sur le bac qui traverse entre Sadec et Sai
Que je rencontrais Léo pour la première fois - Je traversais
à la pension de Saigon et quelqu'un ~~m'avait fait~~ me changer
mon auto en même temps que Léo — Léo était indigène
il s'habillait à la française, il parlait parfaitement le français
revenait de Paris - Moi ~~j'avais~~ je n'avais pas quinze ans, je
avais été en France que fort jeune, je trouvais que Léo
était très élégant. Il avait un gros diamant au doigt et il
parlait en tenue de soirée - je n'avais jamais vu
un diamant que au doigt des gens qui jusqu'ici ne m'avaient pas
regardé et mes frères eux s'habillaient en cotonnade blanche.
Et comme notre fortune il m'était à peu près inaccessible
il, pouvait me faire des comptes de tissus.
Il me dit que j'étais une jolie fille.
Vous connaissez Paris?
Dis que non en rougissant. Lui connaissait Paris.
habitait Sadec - Il y avait quelqu'un à Sadec qui
aimait Paris, je ne le savais pas jusqu'alors. Léo me
la dit et mon ~~cœur~~ ~~commença~~ ~~battait~~ était ~~joyeux~~.
Docteur me déjeuna à la pension de Sai et Léo
m'accompagnait pour me dire qu'il se retirait. J'avais
fait qu'il était d'une richesse extraordinaire et j'étais
ému - je ne regardais rien à Léo tant j'étais ému et
timide. Je rentrais chez Mlle C où j'étais en pension
avec deux femmes, deux professeurs et une fille de

"Ebruli pembe defter"in birinci sayfası ile arka kapağı
Sol tarafta görülen çocuksu çizgiler muhtemelen Marguerite Duras'nın oğlu Jean Mascolo'ya aittir.

1930

Fait

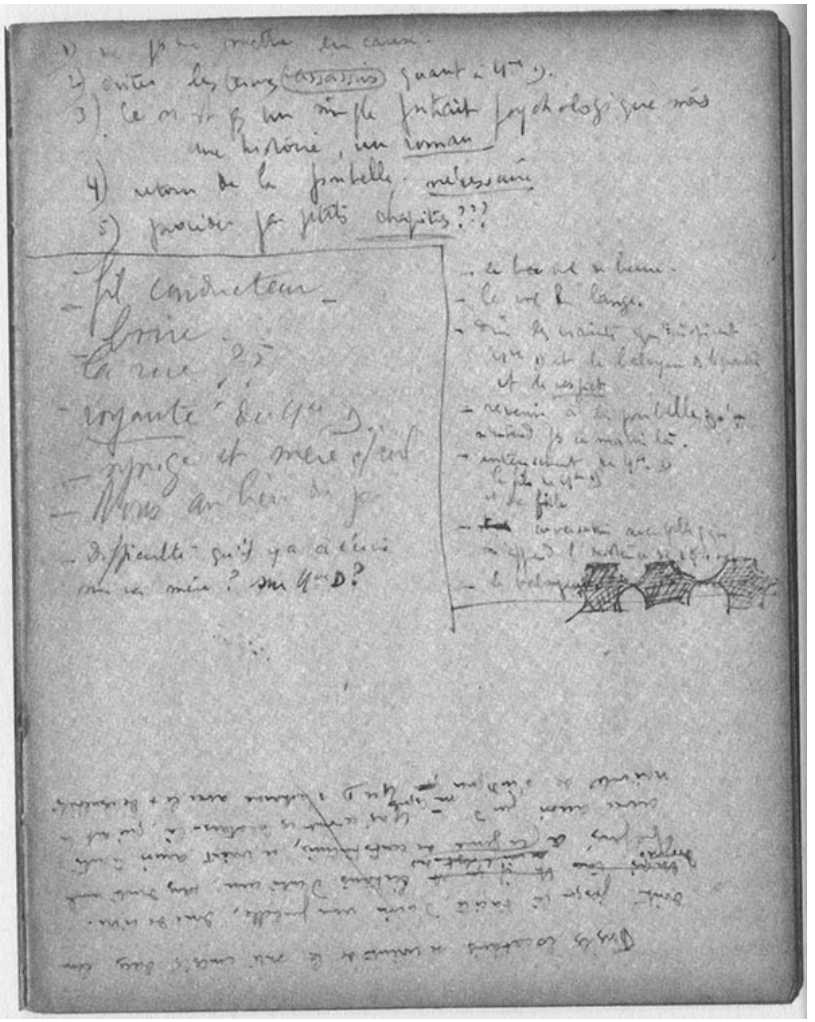
un fêchen. Parfois devient l'allemand il y a Pressnay mais ça ne dure pas. Je me fatigue. La seule chose qui me fasse du bien c'est de m'appuyer la tête contre le fauteuil à la partie la plus haute de la partie du fauteuil. Je ne peux plus porter ma tête. Mes jambes et mes bras me font mal mais moins mal que ma tête. Ce n'est plus une tête mais un abcès. La cure faite dans une heure ou une là. Je serai si heureux. S'il revient nous irons à la mer. C'est ce qui lui ferait le plus de plaisir. Je crois que de toutes façons si vous mourrai. S'il revient je mourrai aussi. S'il mourait : "Lui est là ?" - Moi, Robert, tout ce que je pourrais faire c'est d'ouvrir et puis de mourir. S'il revient nous irons à la mer. Ce sera l'été, le plein été. Entre le moment où j'ouvrirai la porte et celui où nous irons à la mer, je serai morte. Dans une espèce de rivière je vois un océan vert, une plage un peu orange je vois une brise salée à l'intérieur de ma tête, je ne sais pas où il est au moment où je vois la mer mais il est quelque part sur terre il respire, je peux m'étendre sur la plage et me reposer. Quand il reviendra nous irons à la mer. C'est ce qui lui fera le plus plaisir - Il aime la mer. Et puis ça lui fera du bien - Il sera debout sur la plage et il regardera la mer, moi je me mettrai de le regarder qui regarde la mer. Je le demande rien pour moi. Du moment qu'il voit la mer, je la vois. La tête

"Presses du XXe Siècle" adlı defterin bir sayfası

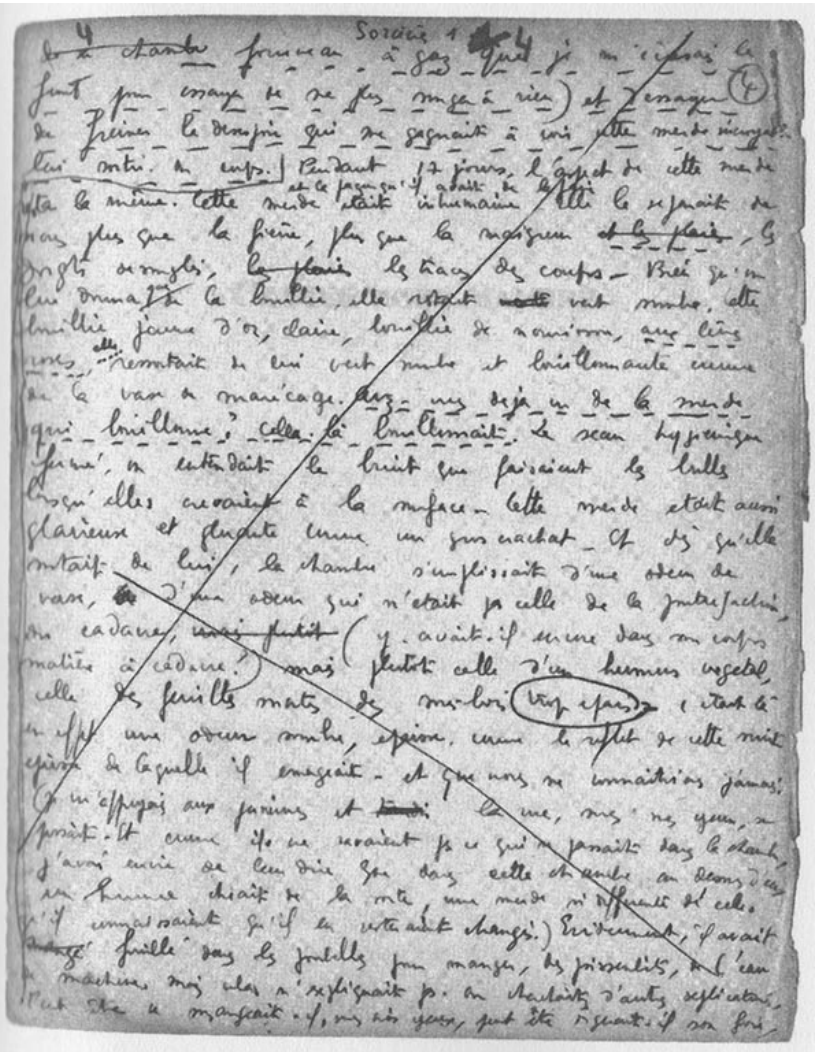
ce n'est pas encore Dernière générale, c'est la Chef. Dehors elle a des inquiétudes - Jour de Deuil national : la France a deuil - Le Deuil du Peuple ne porte pas

Je n'ai pas plus... je me dis : il va avoir quelque chose il est possible. Je décide raconter cette attente du galant de moi à la bonne femme. Je n'écoute plus à côté - de cette attente. Il fait plus d'images dans ma tête je n'y a des images en 4 cents d'allemagne. Rafale de mitrailleuse à chaque minute - à l'intérieur de la tête - mais je deux elle ne tient pas. Fusillade en cour de route. fusillé. fusillé. Mort le centre vide - La Faim. La Faim tourne dans la tête. Je fouille à tête pour rien leur donner. Je peux tendre du pain dans la nuit. Je ne vois même plus : j'ai besoin de pain. S'il est mort, inutile - j'ai acheté du riz, du sucre, du riz. Je pleure - je me dis : « S'il est mort, je brûlerai tout, je ne m'achète... » Mais rien ne peut diminuer la brûlure que me fait ce pain. Ne ment d'un cancer, d'un accident d'automobile. Ce ment avec du pain, on ne ment de pain - et on achève : Ce que le pain a fait a été achevé par une balle dans le cœur. J'irai à pain leur donner ma vie, j'ai pas pu leur donner un morceau de pain je ne peux plus, ça ne s'appelle pas pouvoir. Tout est suspendu. Les Bonds ne font plus. Je vois les Bonds. Les Bonds et moi même. Nous nous interrogeons : « Tous les commerces sont fermés, tous les cafés, tous les autres... » Les Bonds disent : Il y a eu ce moment des gens qui pleurent. « Il faut penser à l'événement. » Je me dit : « Il faudrait essayer de lire. Il faudrait pouvoir lire quelque chose. » J'ai essayé de lire. Je ne comprends plus rien - L'enchaînement des phrases ne

"Yüz sayfalık defter"in bir sayfası

"Bej Defter"in bir sayfası

"Bej Defter"in bir sayfası
Kenar notunda belirtildiği gibi, 1976 yılında *Sorcières* dergisinde yeniden kullanılmıştır.

EBRULİ PEMBE DEFTER

Savaş Yılları Defterleri'nin ilki olan "Ebruli Pembe Defter" dört defterin en uzunudur. Kalın karton kapaklı bu defter yüz yirmi üç yapraklıdır. Bu yaprakların on beş kadarı çocuk çizimleriyle doludur (Marguerite Duras'nın 30 Haziran 1947 tarihinde doğmuş oğlu Jean Mascolo tarafından daha sonraki bir tarihte eklenmiş olması muhtemeldir).

Metnin kronolojik mihenk noktaları Marguerite Duras'nın bu defteri yazmaya 1943 yılında başladığını göstermektedir. İlk yetmiş sayfada, yazarın Hindiçin'de geçen çocukluğundaki ve ergenliğindeki olayları eksen alan uzun bir otobiyografik öykü bulunmaktadır ("Sevgili" halini alacak kişiyle ilişkisinin bilinen ilk versiyonu). Pek az karalanmış ve düzgün bir yazıyla kaleme alınmış bu uzun bölüm neredeyse hiç aralıksız yazılmış gözükmektedir. Metin, kimi zaman, kişisiz bir zamirle anıştırılan potansiyel bir okurun tepkilerine imada bulunsa da, yazının belirgin motivasyonları kişiseldir: "Bu topraktan çıkarma içgüdüsü dışında, başka hiçbir gerekçe bana [bu anıları] yazdıramaz. Çok basit. Eğer bunları yazmazsam yavaş yavaş unuturum." (s. 58) Yine de bazı sahneler, kimi zaman kısmen değiştirilmiş biçimde, yayımlanmış eserlerde karşımıza çıkacaktır (*Boa Yılanı* öyküsü ve özellikle *Pasifik'e Karşı Bir Bent*).

Defterin sonraki bölümleri daha fazla karalanmış ve daha parçalıdır. *Pasifik'e Karşı Bir Bent*'in çeşitli fragmanları (birinci şahıs [anlatım] yerini adım adım kurmaca kişilere -Suzanne ve Joseph-

bırakır) ile "Milis eri Ter" ve "Capitales'den Albert"adı altında *Acı* adlı öykü derlemesinde yeniden yazılmış ve yayımlanmış metinler bu bölümde yer alır. Yayımlanmış versiyonda özellikle kişi adları değişmiştir: Ana kişi olan "Théodora" (ya da "Nano") "Thérèse" olur. İlk öyküde "Albert", "D." baş harfiyle belirtilirken, "Jean" da "Beaupain" olur. İkinci öyküde karşılaşılan "Albert" ve "D." başlangıçta "Jean" ve "Albert" adlarıyla anılmıştır.

Sadec ile Saï arasındaki feribotta ilk kez rastladım Léo'ya. Saygon'daki yatılı okula dönüyordum ve birisi, kim olduğunu bilmiyorum, beni Léo'yla birlikte arabasına almıştı. Léo yerliydi ama bir Fransız gibi giyinmiş, mükemmel Fransızca konuşan biriydi. Paris'ten gelmişti. Ben on beş yaşındaydım, Fransa'da sadece çok küçükken bulunmuştum. Léo bana çok zarif gelmişti. Parmağında kocaman bir elmas yüzük vardı, üzerinde ham ipekten ince bir giysi. O zamana dek yalnızca beni fark etmemiş insanlarda böyle bir elmas görmüştüm. Kardeşlerim ise beyaz pamuklu giyiyorlardı. Servetimize bakılırsa, günün birinde ham ipekten takım elbiseler giyebileceklerini hayal etmek bile imkânsızdı.

Léo bana güzel bir kız olduğumu söyledi.

"Paris'i biliyor musunuz?"

Hayır, dedim. Yüzüm kızarmıştı. O Paris'i biliyordu. Sadec'te oturuyordu. Sadec'te Paris'i tanıyan birinin olduğunu ben o zamana dek bilmiyordum. Léo'nun bana kur yapması çok hoşuma gitmişti. Doktor beni Saï'deki yatılı okula bıraktı. Ben ayrılırken, Léo, allem edip kallem edip, "tekrar görüşürüz" dedi. Olağanüstü zengin olduğunu anlamıştım ve gözlerim kamaşmıştı. Öyle heyecan içinde ve ne yapacağımı bilemez bir haldeydim ki Léo'ya hiç cevap vermedim. Üç kişiyle birlikte kaldığımız Matmazel C.'nin evine girdim. İki öğretmen ve benden iki yaş daha küçük, Colette adlı bir kız. Matmazel C. öğretmen maaşının aşağı yukarı dörtte birini annemden alıyordu. Karşılığında da bana eksiksiz bir eğitim vereceği garantisinde bulunmuştu. Annemin öğretmen

olduğunu sadece Matmazel C. biliyordu. İkimiz bu bilgiyi kurumda bulunan diğerlerinden titizlikle saklıyorduk, çünkü işkillenebilirlerdi. Yerli çocukların gittiği bir okulda öğretmenlik, çok düşük bir ücret almak anlamına geldiğinden, çok küçümsenen bir durumdu. Ben de bu durumu titizlikle ve elimden geldiğince gizliyordum. O akşam Matmazel C.'nin evine dönerken, umutsuzluğa kapıldım: Sadec'te oturan Léo'nun annemin durumunu kesinlikle öğreneceğini ve bu yüzden benden uzaklaşacağını düşünüyordum. Bu hissimi kimseye söyleyemezdim; özellikle de bir başmüdür kızı olan Colette'e. Matmazel C.'ye de söyleyemezdim. Beni evinden atardı, ki bu da, hiç kuşkum yok, annemi kısa sürede öldürürdü. Ama kendimi teselli ediyordum. Léo, Paris'i bilen çok zengin biri olsa da, sonuçta o bir yerli, bense beyazdım; belki bir öğretmen kızıyla yetinebilirdi.

Öğretmen kızı olmam lisede benden yüz çevrilmesine yol açtığından sadece postacı ve gümrükçü kızlarıyla ilişki kurabilmiştim. Yerel okul öğretmeninin durumuna denk olanlar sadece onlardı. Matmazel C. beni rahatlıkla kabul etmişti, çünkü açık fikirli biriydi ve annemin dürüstlüğü de dillere destandı. Yine de bana karşı Colette'e olduğundan hem daha sert hem de daha yakın davranıyordu. Örneğin Matmazel C.'nin sol göğsünün altında kanserli bir ur vardı ve bunu bütün evde sadece bana gösteriyordu. Genellikle pazar öğleden sonraları, herkes dışarı çıkmışken, ikindi kahvaltısından sonra gösterirdi urunu. İlk gösterdiğinde, Matmazel C.'den neden böyle bir koku yayıldığını anladım. Ama bütün evde sadece bana göstermesi aramızda bir tür suç ortaklığı kurmuştu, ki ben bunu öğretmen kızı olmama bağlamıştım. Bu durum beni rahatsız etmiyordu. Anneme de bunu söyledim ve o da bu güven işaretinde kendince gururlanacak bir şeyler buldu. Sahne Matmazel C.'nin odasında cereyan ediyordu. Göğsünü açıyor, pencereye yaklaşıp bana gösteriyordu. Ben, kanserli uru iki, üç dakika seyredecek kadar nezaket gösteriyordum. "Görüyor musun?" diye soruyordu Matmazel C. Ben de, "Evet, bu işte, görüyorum," diyordum. Matmazel C. göğsünü kapattığında, ben de yeniden so-

luk almaya başlıyordum. O ise siyah dantelden giysisini yeniden üzerine geçirip iç çekiyordu. Bunun üzerine ona yaşlı olduğunu, urun artık bir önemi olmadığını söylediğimde beni onaylıyor, teselli buluyordu, çıkıp botanik bahçesinde dolaşıyorduk.

Memur kocasından dul kalmış ve kendi de memur olan annem (1903'ten beri Hindiçin'de öğretmenlik yapıyordu), genel validen Yukarı Kamboçya'da bir çeltik tarlası almayı başarmıştı. Bu imtiyazlar çok küçük yıllık ödentiler karşılığında geri ödeniyor ve bilmem kaç yılın sonunda tarıma açılırlarsa, topraklar kullanıcının mülküne geçiyordu. Annem, bitmek bilmez uğraşlardan sonra, Kamboçya'nın ücra bir yerinde, Fil Sıradağları ile deniz arasında, sekiz yüz elli hektarlık toprak ve ormanı kapsayan büyük bir imtiyaz elde etti. Eğri büğrü bir yoldan gidildiğinde, bu plantasyon ilk Fransız karakoluna altmış kilometre mesafedeydi, fakat bu sakınca gerektiğinde gözardı edilebilirdi. Annemin işe aldığı elli kadar hizmetçiyi, Cochinchine'den [Güney Yönetim Bölgesi] alıp, denize iki kilometre mesafede, bataklığın tam ortasında inşa edilecek bir "köy"e yerleştirmek gerekti. O dönem hepimiz yoğun bir sevinç içindeydik. Annem ömrü boyunca bu anı beklemişti. Köy inşa edilirken, plantasyonumuzu çevreleyen o eğri büğrü yolun kenarına da kazıklar üzerinde bir ev inşa ediyorduk. Bu ev bize 1925 yılında beş bin liraya mal oldu. O dönem için büyük paraydı bu. Taşkınlar yüzünden sırıklar üzerinde inşa ettiğimiz ev tamamen ahşap olduğundan, odun kesmek, düzeltmek ve ince sırıkları getirip evin yapılacağı yere yığmak gerekti. Bu uğraş boyunca hiçbir aksilik annemi durduramadı. Annem Saygon Eğitim Müdürlüğü'nden görev izni almayı becerdiğinden, altı ay boyunca sürekli Banteaï-Prey'de (plantasyonun adı buydu) yaşadık. Evimiz inşa edilirken, annem, küçük abim ve ben "yukardaki", hizmetçilerinkine bitişik bir saz kulübede kalıyorduk (köy, yoldan, dolayısıyla evimizden kayıkla dört saat mesafedeydi). Tıpatıp hizmetçilerimiz gibi yaşıyorduk. Tek farkımız, annemle benim geceleri yere serdiğimiz şiltemizdi. Ben o zaman on bir

yaşındaydım, kardeşim on üç. Annemizin sağlığı pes etmeseydi, gayet mutlu olacaktık. İşin üstesinden gelmeye bu kadar yakın olduğumuzu görmenin sevinci ve sinirliliği, özellikle güç bir dönem olan yaş dönümüyle çakıştı. O süreçte annem iki üç kez sara nöbeti geçirdi. Bir tür baygınlık geçirip komaya giriyor, komanın bütün gün sürdüğü de oluyordu. Doktor bulmanın imkânsızlığı bir yana, o dönemde Kamboçya'nın o bölgesinde kesinlikle telefon olmadığından, annemin krizleri yerli hizmetçileri derin üzüntülere gark ediyor, korkuyorlar ve her seferinde çekip gitmekle tehdit ediyorlardı. Paralarını alamamaktan çekiniyorlardı. Saz kulübenin etrafında toplanıp, annemin krizlerinin sürdüğü bütün gün boyunca kulübeyi çevreleyen bayırda sessizce oturuyorlardı. Kulübenin içinde annem bilinçsiz halde yatıyor ve yavaşça hırıldıyordu. Ara sıra, abim ve ben dışarı çıkıp hizmetçilere annemin ölmediğini söylüyor, onları yatıştırıyorduk. Söylediklerimize inanmakta güçlük çekiyorlardı. Abim, onlara, annem ölse bile, ne yapıp edip onları Cochinchine'e geri götüreceğine ve paralarını ödeyeceğine yemin ediyordu. Söylemiştim, abim o dönemde on üçündeydi; daha o zamandan, tanıdığım en cesur insandı. Hem beni yatıştıracak gücü buluyor, hem de hizmetçilerin önünde ağlamamak gerektiğine, ağlamanın gereksiz olduğuna, annemizin yaşayacağına beni ikna ediyordu. Gerçekten de, güneş Fil Sıradağlarının ardındaki vadide kaybolduğunda, annemiz kendine geliyordu. Bu krizlerin özelliği onda hiç iz bırakmamasıydı. Annem, hemen ertesi gün, her zamanki işlerine devam ediyordu.

Evimizin ve köyün inşası, hizmetçilerin nakledilip yerleştirilmesi ve bununla birlikte bu plantasyonun iki yüz hektarının ilk yıl tarıma açılması, annemin yirmi dört yıllık memurluğu boyunca biriktirebildiği bütün parayı emdi. Ama bu bizim için çok önemli değildi, çünkü ilk hasadın yerleşim masraflarımızı neredeyse tamamen karşılayacağına güveniyorduk. Annemin geceler boyu uykusuz kalarak tekrar tekrar gözden geçirdiği bu hesap yüzde yüz doğru çıkmalıydı. Annem dört yılın sonunda milyoner olacağımızı "bildiğinden", biz de buna tamamen inanıyorduk. O dö-

nemde, uzun yıllar önce ölmüş babamla hâlâ temas halindeydi; ona danışmadan hiçbir şey yapmıyordu, bütün gelecek planlarını "buyuran" oydu. Anneme bakılırsa, babam sabaha karşı saat birde "buyuruyordu." Bu durum, annemin uykusuz gecelerini haklı çıkarıyor ve bizim gözümüzde anneme masalsı bir prestij katıyordu. İlk hasatta sadece birkaç çuval çeltik elde edebildik. Genel valinin bize verdiği sekiz yüz elli hektar arazi, yılın bir bölümü denizin istilası altında kalan tuzlu topraklardı. Bütün ürün, denizin kabardığı bir gecede anında "yandı." Sadece evin etrafında bulunan, denizden yeterince uzak birkaç hektar kurtulmuştu. Deniz geri çekildiğinde ve plantasyonumuzu çevreleyen nehir yeniden ulaşıma açıldığında, gidip tuzdan yanmış iki yüz hektar çeltiğe baktık. Tamamen iflas ettiğimizi anlamak için gidiş dönüşümüz kayıkla sekiz saati bulmuştu. Ama annem, hemen o akşam, çeltik tarlalarını denizin yükselmesinden kesinlikle koruyacak bentler yaptırmak için üç yüz bin frank borç almaya karar verdi. Plantasyonumuz henüz bize ait olmadığından onu ipotek ettiremezdik; üstelik, bize ait olsa bile, düzenli olarak denizin istila ettiği tuzlu alüvyon toprakları içinde kaldığından, hiçbir değeri yoktu. Annemin kredi için başvurduğu bütün kaynaklar, karşılığında hiçbir şey gösteremediğimiz bu önemli miktarı borç vermeyi kesinlikle reddettiler. Sonunda, annem bir "şetti"ye, yani Hindu tefeciye başvurdu. O da öğretmen maaşına ipotek koyarak bu miktarı borç vermeyi kabul etti. Bu durum Eğitim Genel İdaresi'nden habersiz olamadığından üçümüz de büyük bir utanca boğulduk. Bunun üzerine annem yeniden işe başlamak zorunda kaldı. Ders verdiği Sadec'ten cuma akşamı ayrılıyor, arabayla sekiz yüz kilometre yol yapıyor ve pazarı pazartesiye bağlayan gece yeniden yola çıkıyordu. Şetti öyle bir faiz alıyordu ki, annemin maaşının aşağı yukarı üçte birini sadece o emiyordu. Bu gizli pazarlıklarla geçen zaman annemin cesaretini asla kırmadı. Dev gibi olması gereken bentlerin yapımı onu sınırsız bir coşkuya boğuyordu. Bu coşkuya sıkı sıkıya bağlanmıştık, hepimiz bunu paylaşıyorduk. Annem bu bentlerin etkili olup olmayacağını öğrenmek için hiç-

bir teknisyene danışmadı. O işe yarayacağına emindi, denetlenemeyen üstün bir mantık sayesinde hareket ediyordu her zaman. Yüzlerce işçi getirtti ve bentleri bizlerin de gözetimi altında inşa edildi. Şetti'nin borç verdiği paranın büyük bölümü bu işte kullanıldı. Ama ne yazık ki, deniz yükseldiğinde batağa saplanan yengeç sürüleri bentleri kemirdi. Ertesi yıl da deniz yükseldiğinde, yengeçlerin tahrip ettiği yumuşak toprakta inşa edilen bentler neredeyse tamamen çöktüler.

Bir kez daha bütün hasadı kaybetmiştik. Taşlarla desteklemeden bent inşa edilemeyeceği aşikârdı. Annem bu durumu anladı, ama taş bulamayınca, bayır tabanına kare kare kesilmiş sakızağacı gövdeleri koymaktan söz etti. Yine bir çare bulmuştu. Bu tür keşifler yapıp, bunları bize anlattığı geceler hayatımın en güzel gecelerindendi. Kendi becerisine bakıp da kendinden geçişi öylesine bulaşıcıydı ki, bizimle kalmaya devam eden "yukarıdaki" birkaç hizmetçi de sonunda bu heyecanı paylaşır hale geliyordu. Bizden ayrı yaşayan aşağıdakiler ise, annem onlara karşı çok cömert davrandığı için kalıyorlardı. Çiftlik kiracısı olarak gelip yerleşmişlerdi, fakat çeltik tarlaları neredeyse hiçbir şey üretmediğinden, annem onlara işçi muamelesi yapmak zorunda kalmıştı, ki bu da işlerimizi yoluna koymuyordu. Sakızağaçları sistemi şetti'den aldığımız borcu tüketmişti. Durum o kadar kötü değildi, bayırların bir bölümü sağlam duruyordu, diğer tarafı çökmüştü. Annemin "olumlu sonuç veren deneme" adını taktığı kırk hektarlık çeltik tarlaları onun sevinç ve gurur kaynağıydı. Hasat büyümüştü ve her cumartesi görmeye gidiyorduk. Ama ne yazık ki, hasat zamanı geldiğinde bir kez daha hayal kırıklığına uğradık. Köydeki çalışanlar anlaşarak, hasadı gizlice toplamış ve Cochinchine'e gitmek üzere denize açılmışlardı; hem de üç yıldır hasat almayı asla başaramadığımız tek çeltik tarlasının ürünüyle birlikte. Annem yine kesin kararını vermişti. Bentlerin yapımı üç yıl boyunca ona soluk aldırmamıştı. Bunların bir kısmının ayakta kalmış olması, büyük ölçüde çabasına karşılık veriyordu. Annem, yüreğinin temizliği kadar çıkar da gütmeyen

biriydi. Bentlerden bıkıp, ertesi yıl bir daha adlarını bile anmak istemedi ve ayakta kalmayı başaranlar bile sırayla çöktüler. Ama her yıl deneme mahiyetinde birkaç hektar çeltik ekmeye devam etti. Denizin çok geçmeden çeltik tarlalarından geri çekileceğini ve çabalarının ödüllendirileceğini iddia ediyordu. Bizim milyonlar iyice uzaklaşmıştı, ama ona göre milyoner olacağımız hâlâ kesindi. Alüvyonlu bir toprağın bu kadar az yılda dolabileceğinden kuşkuya kapıldığımız oluyordu, ama annem bizi yatıştırıyordu. Böyle duygusal kesinlikleri vardı ve biz de hâlâ paylaşıyorduk.

Tamamen iflas etmiştik. Annem plantasyondan az çok vazgeçip, şettilere olan borcunu ödemeye çabaladı. Bu arada, benimle ilgilenip, öğrenim görmemi de sağlamak istedi. Bu projeye de tıpkı bentlerin ve evin yapımına giriştiği gibi canla başla girişti. Abimle ilgilenmedi, onun zeki olmadığı söyleyip benimle meşgul oldu. Benim derslere ondan daha yetenekli olduğum görüşündeydi, fakat bunda belli bir küçümseme de yok değildi. Abimde de aynı küçümseme vardı. Bana, "Ben zeki olmadığımdan plantasyonlarda kalacağım," ya da "Bende senin zekân olmadığından annemin senin için yaptığı fedakârlıkları hak etmiyorum," diyordu. Samimiydi. Yine bana, "Senin öğrenim görebilmen için benim Sadec'te kalmam gerek," diyordu. Sadec'te kaldı. Abimin alçakgönüllülüğü benim için değişmez bir keder gerekçesiydi. Annem onun zeki olmadığına karar vermişti ve o da bu "düşkün" durumuna basitçe alışmıştı. Aynı şekilde, benim öğrenim görmeye uygun olduğuma da annem karar vermişti. Lisede aldığım notlar felaketti, birinci sınıfa dek her konuda kesinlikle sonuncuydum, fakat zaman zaman Fransızcada geçer not aldığım oluyordu; bunun üzerine annem sevinçten ağlayarak, fedakârlıklarının karşılık bulduğunu düşünüyordu. İlk zamanlar, bizim eski Citroën'e binip, abimle birlikte beni görmek için Matmazel C.'ye sık sık geliyordu. Fakat o dönemde annemin güçlüklere inanılmaz şekilde göğüs germesi sayesinde yaşayabildiklerinden, ziyaretleri giderek seyrekleşti. Ben de o dönemde Sadec'e kendi imkânlarımla gitmek durumunda kaldım; cumartesi günleri Fransızların asla

binmedikleri -çünkü normalde dört saat süren bir yolculuğu sekiz saatte yapıyordu- bir araçla yola çıkıyordum. Bu yüzden, kimi zaman bir geri dönüş fırsatı çıktığında bundan yararlanıyordum. Bu vesilelerden birinde Léo'ya rastladım.

Léo'yla karşılaşmamdan sonra, Matmazel C.'nin yanına vardığımın ertesi günü, öğle uykusu sırasında şiddetli korna sesleri işittim. Léo'ydu bu. Ben Colette'le birlikteydim, balkona çıkmaya cesaret edemedim. Léo arabasıyla art arda otuz beş kez geçti. Evin önünde yavaşlıyor ama durmaya cesaret edemiyordu. Ben balkona çıkmadım. Kimse bakmayı düşünmedi. Benim Léo'yu beklediğimi ve sokaktan gelen seslere özellikle hassas olduğumu anlamış olmalıydılar. Zaten, Léo'nun hoşuma gitmek için kendine bunca eziyet çektirdiğini düşünmek beni yeterince alçaltıyordu. Yine de elimden geldiğince iyi giyinip saat ikide liseye gitmek üzere aşağı indim. Léo yolda, arabasının kapısına dayanmış, ham ipekten bir takım elbise içinde beni bekliyordu. Beni karşılamaya geldi ve "Sizinle buluşmak hiç de kolay değil," dedi. Arabasına binmem için rica etti. Léo'nun arabası beni gerçekten büyülemişti. Arabaya biner binmez markasını ve kaç para ettiğini sordum. Léo bana bir "Morris Léon-Bollée" olduğunu ve yedi bin liraya mal olduğunu söyledi. Bizim dört yüz liralık Citroën'i ve annemin onu üç taksitle ödemiş olduğunu düşündüm. Léon bana tek arabasının bu olmadığını, bunun kadar güzel bir başka arabası daha olduğunu, onun da üstü açık bir Morris Léon-Bollée olduğunu, bu markayı pek sevdiğini söyledi. Léo bu kadar rahat bir sohbete girişiğimiz için çok mutlu gözüküyordu. Nereye gitmek istediğimi sordu. "Liseye," dedim, "geciktim." Léo, özenle seçtiği hoş kelimelerle, bir tur atmak isteyip istemediğimi sordu, hayır dedim. Beni kolejin kapısına bırakıp, akşam gelip almak için iznimi istedi. Akşam geldi. Ertesi gün de geldi, sonraki günler de. Onun otomobilinden öyle gurur duyuyordum ki, görülsün istiyordum; arkadaşlarımın fark etmesini sağlamak için kasıtlı olarak içinde oturuyordum. O dönemde böyle bir arabaya sahip olmanın

kafa karıştıracağına ve bu sayede Hindiçin'in üst düzey görevlilerinin kızlarıyla arkadaşlık edebileceğime emindim. İçlerinden hiçbirinin üniformalı şoförlü böyle bir limuzini yoktu. Siyah ve yeşil limuzin, özel olarak Paris'ten sipariş edilmiş, etkileyici boyutlarda, krallara layık bir arabaydı. Ne yazık ki Léo, muhteşem arabasına rağmen, Annamlıydı. Araba gözlerimi öylesine kamaştırıyordu ki, bu sakıncayı unutmuştum. Lisedeki arkadaşlarım benden kesin olarak uzaklaştılar. O zamana dek benim görüşen birkaç kişi de benim yanımda görülüp kendilerini tehlikeye atmaya cesaret edemediler. Hiç arkadaşım yoktu ama bu beni pek etkilemiyordu. Haftalarca Léo'yla görüştüm. Sürekli onun servetinden söz etmesini sağlayacak şekilde davranıyordum. Bütün Cochinchine'e dağılmış aşağı yukarı elli milyon gayrimenkulü vardı, tek çocuktu ve büyük bir servetin sahibiydi. Léo'nun servetini ölçen rakamlar beni hayrete düşürüyordu, geceleri rüyama giriyor, gündüz de sürekli onu düşünüyordum. O zamana dek bizim evde işittiğim rakamlarla alakası yoktu. Geçmişi düşünmeye çalıştıkça, annemin parasızlığını hatırlıyordum. Annemin tek kaygısı para kazanmaktı; maceracı mizacı yüzünden çoğu zaman para kazanabilmek için fazlasıyla dolambaçlı yollara saptığı oluyordu. Bunun bir önemi yoktu; annem neredeyse kutsal bir para duygusu kazımıştı kafamıza. Para yoksa mutsuzduk. Para yoksa erdem "geçersizdi" ve masumiyet mahkûm edilebilirdi. Annem eğer para kazanmayı başarırsa, ardından bir dizi mutlu sonucun geleceğine emindi.

"Yerli okulundaki kimi öğretmenlerin kızları bankacılarla evli. Oluyor bu, inanın bana, tanıyorum onları. Ama bunlar çeyiz yapmayı başaran kızlar."

Léo'yu tanıdığım dönemde, her ay elimizde kalan mücevher ve mobilyaları satarak şettilerin hesabını ödeyebiliyor ve yaşayabiliyorduk. Bunu gizlice yapıyorduk. Büyük bir gizlilik içinde yerli kuyumculara gidip mücevherlerimizi geri satıyorduk. "Eğer öğrenilirse, şerefimiz lekelenir," diyordu annem. Yine de yaşlı kâhya kadını ve aşçıyı yanımızda tutmuştu, çünkü eğer Sadec'te

annemin yemek yaptığı öğrenilirse, kimse yüzümüze bakmazdı. Oysa annemin resmi bazı ziyaretler yapması ve onları evde ağırlaması gerekiyordu. Annem zaten bir yargıda bulunmuyordu, bunun için ne isteği ne de zamanı vardı. Hindiçin'in sömürge dünyasında paranın tüm diğer değerlere baskın çıkmasına isyan ettiğini asla işitmedim. O dönemde, Hindiçin'de servetler mantar gibi bitiyordu. Kauçuk işletmecileri sömürgeye akın edip milyonlar kazanıyorlardı. Saygon Uzakdoğu'nun en zengin ve en yozlaşmış şehirlerinden biriydi. Servet ve servetin dışsal göstergeleri üzerinde yükselen son derece katı bir hiyerarşi hüküm sürüyordu. En başta plantasyon işletmecileri geliyordu. Ardından da Hindiçin'in üst düzey memurlar grubu. Rüşvet, kabul gören ve örgütlü bir şeydi ve yüksek sosyeteye dahil olmayı kolaylaştırıyordu. Örneğin üç milyon kaçak afyon geçirmeyi başarmış olan falanca gümrükçü kısa süre sonra idari görevliler arasına kabul ediliyordu. Annamlı üst düzey görevliler grubu, altın fiyatına (tarifesi buydu) onursal ayrıcalıkları satın alıyorlardı. Légion d'honneur'ün on sekiz bin lira ettiğini herkes biliyordu.

Bu anlattıklarım, konunun çerçevesi dışına çıksa da, bizim bu topluma asla giremememizi ve doğuştan alçakgönüllülü annemin, ne pahasına olursa olsun her yolu deneyerek kabul görmeyi arzulamasını açıklıyordu. Sömürgedeki Fransızların Annamlılar karşısında genel bir fobi duyduklarını söylemeyi unuttum. Pek az Annamlı Fransızlarla bir arada olabiliyordu. Annamlıları seven bir memur prensip olarak asla "yükselemezdi." Annemin konumu itibarıyla biz memurlar merdiveninin en alt basamağındaydık. Annemin meziyetli olduğu, ama hiçbir yere kabul edilmediği söyleniyordu. Tek dostlarımız postacılar, gümrükçüler ya da annem gibi ilkokul mensuplarıydı. Annemin sömürgeden hiç ayrılmamış olması ve orada çok sayıda Annamlı dostunun olması da onun Fransızlar nezdinde saygınlığını yitirmesine neden oluyordu. Annem özellikle bu konuda tereddüt ve kararsızlık içindeydi.

1930'lı yılların Hindiçin'ini tasvire kalkışacak değilim. Ama özellikle kendi gençliğimden söz etmek istiyorum. Annem, dış

koşullar ve gelenekler yüzünden değil, doğası gereği tereddütlü bir insandı. Örneğin daha sonraları benim Léo'yla evlenmem söz konusu olduğunda, annem tereddütte kaldı, çünkü o bir yerliydi ve bu durum, onun bunca basitlikle acısını çektiği değersizlik halini iyice pekiştirirdi. Önemli olan, tereddüt etmesiydi; aslında böyle bir evliliği kimsenin tasvip etmeyeceğini biliyordu.

Yoksulluktan çok çekiyorduk ve bunu gizlemek için çok zor durumda kalıyorduk. Herkesten uzakta yaşadığımız plantasyonda bu yine de mümkün olmuyordu. Sadec'te görevli altmış Fransız'ın bizim durumumuzu öğrenmesini ise ne pahasına olursa olsun engellemek gerekiyordu. Bu yüzden annem, her ayın birinden önce, maaşının üçte birini gidip şetti'ye faiz ödemesi olarak veriyordu. Oraya, karanlık çöktüğünde, gizlice gidiyordu. Neden bilmiyorum ama defalarca ödeme yapamadığı oldu. O zaman şettiler bizim eve geldiler. Salona kurulup beklediler. Annem onların önünde defalarca ağladı, gitmeleri için yalvardı, çünkü hizmetçiler onları görebilirdi. Şettiler gitmiyordu. Sessizce oturuyorlardı. Bir Beyaz için şettilerden borç para almaktan daha büyük utanç olmadığından, şöyle bir görünmelerinin yettiğini biliyorlardı. Sonuçta, annem suratlarına parayı fırlatıyordu. Onlar da parayı kapıp gülerek gidiyorlardı.

O vakitler ben evdeki odalardan birine kapandığımdan annem beni aramak zorunda kalıyordu. Genellikle de ardından bir güzel dayak geliyordu. Annem beni sık sık döverdi; çoğunlukla da "sinirlerine hakim olamadığında", başka türlü davranamadığında dövüyordu. En küçük ve en uysal çocuğu ben olduğumdan, en fazla beni dövüyordu. Kolaylıkla evirip çeviriyor ve bir sopayla dayak atıyordu. Öfkeden kanı beynine sıçrıyordu, beyin kanamasından öleceğini söylüyordu. Bunun üzerine, onu kaybetme korkum isyanıma daima baskın çıkıyordu. Annemin beni dövmesine yol açan gerekçeler konusunda onunla her zaman hemfikirdim; ama araçlar konusunda değil. Sopayla dövmesini son derece tiksinti verici ve hiç de estetik olmayan bir şey olarak görüyordum,

kafama vurmasını da tehlikeli buluyordum. Fakat beni en çok yanaklarımda iz bırakan tokatlar üzüyordu; özellikle de "evde olup biteni" itiraf etmemin imkânsız olduğu Léo'yu tanıdıktan sonra. Onun bu durumu anlamayacağını, annemin bana olan tavrını asla benimsemeyeceğini biliyordum, oysa ben annemle tamamen hemfikirdim ve kim olursa olsun herhangi birinin, Léo'nun bile annemi kınamasına katlanamazdım.

Yediğim dayaklara geri dönmeliyim. Gerçekten çok fazla dayak yemiştim. On dört yaşıma bastığımda, Léo'yu tanımamdan kısa süre önce, Fransa'da öğrenim gören abim Hindiçin'e geri döndü. Tuhaf bir rekabete kapılarak o da beni dövmeyi alışkanlık edindi. Annemin yeterince iyi dayak atamadığını düşündüğünde, "Bekle," deyip sopayı eline o alıyordu. Ama annem hemen pişman oluyordu, çünkü her seferinde benim yerden kalkamayacağımı düşünüyordu. Korkunç çığlıklar atıyor, abimi güçlükle durduruyordu. Bir gün abim taktik değiştirdi ve beni piyanoya doğru fırlattı, şakağım piyanonun köşesine çarptı ve güçlükle kendime geldim. Annem öylesine korktu ki, bu çatışmalar bir daha hiç aklından çıkmadı. Abimin herkül gücü (bahtsızlığıma, kol kasları aşırı gelişmişti) annemi etkiledikçe, karşılığında da, abim beni daha fazla dövme arzusu duyuyordu. Ben ufak tefek ve zayıftım. İki kardeşimin muhteşem sportif görünümü bende hiç yoktu. Annem, iyi zamanlarında, bana, "Sen benim küçük sefaletimsin," diyordu. Annemin bana gösterdiği şefkatin -ki çoğu zaman bana öfke duymasına yol açan gerekçelerin aynısıyla beni sevdiğini gösteriyordu- çok büyük bir bedeli vardı; üstelik bu şefkati çok ender gösterdiğinden bu bedel de iyice yüksekti. Abimin eve gelişiyle küfür ve hakaretlerin gelişi çakıştı. O zamana dek cehaletten dolayı naziktik. Abim Fransa'dan yeni küfürlerle dönmüştü (sadece bunları getirmişti yanında, çünkü bir din adamından aldığı dört yıllık eğitim onun on sekiz yaşında lise bitirme sınavından geçmesini sağlamamıştı) ve bu durum, öfkenin doruk yaptığı bir eve cuk oturmuştu. Benim saflığım abartılı gelse de, gayet gerçekti. Abim beni döverken, bana "pis kılbiti"

diyordu. Anlamını bilmediğim bu kelimeyi gençliğimde öğrenme fırsatı bulamadığımdan, tüm hakikatiyle ancak yıllar sonra öğrendim. "Kılbiti"ndeki hakareti hissetmiyor değildim, tersine onu öyle şiddetli hissediyordum ki, *kılbiti* ile *mikrobu* birbirine karıştırıyordum, bu da elimden bir şey gelmeyen ufak tefekliğim nedeniyle dayak yemeye daha fazla isyan etmeme yol açıyordu. Abim beni küfrederek dövüyordu. "Kılbiti"nden başka, "süprüntü", "üstüne tükürülmeye bile layık değilsin sen", "pislik" ve "pis fahişe" onun alışıldık hakaretleriydi. Bu sonuncusu da benim için bir gizem olarak kalmıştı, ama bu sözü, nedendir bilmem (belki de fahişe kelimesinin müstehcen tınısı nedeniyle) tüm kalbimle kabul etmiştim. "Kaltak" kelimesini hiç kabul edemiyordum; "edepsiz" ise sanki "kaltak"ın küçültülmüş hali gibi daha kabul edilebilir geliyordu. "Ahlaksız" hakareti vicdanımı rahatsız ediyor, kafamı karıştırıyordu. Özellikle de Léo'yu tanıdığımda. Çünkü abim onunla ilişkimin olduğu dönemde bana bu hakaretleri yöneltiyordu. "Sinsi yılan" ve "yılan zehri" ise, daha entelektüel olsa da, bana daha kalleşçe geliyordu. "Bok", "pislik göt", "pis salak" ya da "kancık"a dayak eşlik etmiyordu. Gündelik dile geçmişti bunlar. Başka hakaretler de işitiyordum. Bunları hatırlamadığım için çok üzgünüm. Bu hakaretleri her işittiğimde gençliğimin tadı ruhumda yükseliyor; bir daha asla gelmeyecek yazların, on beş yaşımın canlı ve çiğ öfkelerinin halesiyle çevrili onlar. Bu küfür ve hakaretleri karşılayışımdaki ciddiyet bir tebessüm uyandırabilir, ama artık bana söylenebilecek hiçbir şey karşısında bu ciddiyeti bulamam. O zaman inanıyordum. Artık inanmıyorum. Cehennem azabı çekiyordum. Abim konusunda içimi döktüğüm Léo bile buna nasıl tahammül edebildiğimi anlayamıyordu.

Annemin dayakları ile abiminkiler arasındaki fark, abiminkilerin daha çok acı vermesi ve onun attığı dayakları hiçbir koşulda kabullenemememdi. Her seferinde, abimin beni öldüreceğine inandığım bir an geliyordu ve o zaman artık hiç öfke hissetmiyor, fakat kafamın gövdemden kopup yerde yuvarlanmasından ya da

delirmekten korkuyordum. Abim afyona başladığında dayakların şiddeti daha da artti; o dönemde, ona ne zaman bir şey desem üstüme çullanıyordu. Afyonu çok çektiğinde ustalıkla dövüyordu; ağır ağır dövüyordu, yarattığı etkiden iyice zevk alabilmek için her vuruşundan sonra bekliyordu. Başlarda kardeşimi de dövüyordu, fakat afyon biraz yorgunluk verdiğinden, giderek onun hakkından gelmeyi başaramaz hale geldi, sonra da cesaret edemedi.

Abimin bana neden böyle davrandığını sorabilirsiniz. Ben de kendime soruyorum. Nedenleri sezdiğim an kafamdan uçup gidiyorlar. Bana katlanamadığı için beni dövüyordu. Annem de derin bir sevgiyle beni seviyor olmasına rağmen, bana katlanamıyordu. Lisede hiç arkadaşım yoktu, sınıfımdaki kızlara, hatta oğlanların çoğuna antipatik geliyordum. Daha sonra annem beni Matmazel C.'nin evinden alıp yatılı bir devlet okuluna verdiğinde, gözetmenlerin ve çoğu öğrencinin de en sevmediği kişi bendim (orada bir arkadaşımın -Hélène- ve bana belli belirsiz bir tür hayranlık besleyen üç arkadaşımın daha olduğu da doğrudur, ama bunlar gerçek dostluktan çok uzaktır). O dönemde bu durumu anlamaya çalışmıyor, bir yazgı gibi katlanıyordum. Üzülmüyordum da. Başkaları nasıl sevimliyse, ben de nefret edilesi biriydim; yaşıtım genç kızların çoğuna karşı da ilgisizdim, onlar benim için sadece merak konusuydular, çünkü liseye başlamadan önce, on beş yaşından önce, genç Fransız kızlarla hiç bir arada bulunmamıştım. Bu antipatinin ve bu ilgisizliğin belirgin nedenleri vardı. Öncelikle, kesin bir kötülükle değilse de kibirle maskelemeye çalıştığım gayet anlaşılır bir tür vahşilik. Kimseye karşı sevimli, nazik değildim. Sevimlilik, nezaket benim için meçhul bir ülkeydi. Saygon'daki Beyazların arasına karıştığımda keşfettim sevimliliği ve nezaketi. Ben bunun zenginliğe ve mutluluğa özgü bir şey olduğunu sanıyordum. Gülümsemek hiç aklıma gelmedi. Annemle ve kardeşlerimle birlikteyken hiç eğlenmemiştik. Evde sadece çılgınca kahkahalar atıyorduk, gülümsemek diye bir şey yoktu aramızda. Birbirimize karşı edepli ve serttik, sadece hakaret etmek için ya da maddi konular hakkında bilgi edinmek için konuşuyorduk. Her

ailede olan o büyük ve ortak eğlence geceleri hariç, evde gevezelik etmeyi bilmiyorduk. Ama böyle geceler benim ailemde bir tür orjiye benziyordu; bunun nedeni kuşkusuz aylarca süren sessizliğin ardından gelmesiydi. Aslında buna da gevezelik denmezdi. Birbirimizi alaya alıyorduk, çünkü alaya almadan duramıyorduk. İşte o zaman her şeye gülebiliyorduk, hatta bizim plantasyonun hikâyesini dayanılmaz bir komiklik haline getirmeyi bile başarmıştık. Bunu da durum gereği yapıyorduk. "Bizim bentlerin hikâyesi insanın kıçını yere vurdurur," diyordu abim. "Bundan daha komik bir şey bilmiyorum. Her şey bize karşıydı, yengeçler bile, neyse sonunda onları yedik. Ancak annemin aklına böyle fikirler gelebilir." O gecelerde eminim ki hepimiz en saf halimizle kendimizden geçiyorduk. Her şeyi yitirmiştik, ama tam da bu yüzden müthiş eğleniyorduk (başka kelime uygun düşmez).

Saygon'a geldiğimde de değişmeyi düşünmüyordum. Arkadaşlarımın elini sıkmanın bana nasıl acı verici bir angarya geldiğini hatırlıyorum. Lisede kaldığım üç yıl boyunca, hiç aldırmadım. Gayriihtiyari bir soğuklukla davranıyordum, öğretmenlerin sorularına da sadece küstah bir tarzda cevap veriyordum. Bir İngilizce öğretmenim vardı, benden hiç hoşlanmıyordu, beni görünce gerçekten rahatsızlık hissediyor, beni görmeye *katlanamıyordu.* Karma okullardaki sınıf geleneklerinin tersine, İngilizcemin sıfır olduğunu bahane ederek beni sınıfın en arka sırasına oturttu. Yatılı okulda, sadece etütteki ve yatakhanedeki varlığımla bir gözetmeni "hasta düşürdüğüm" oldu. Benimle her konuştuğunda boğulma hissine kapılıyordu. Yine de, haylaz biri değildim ve diğer öğrencilerin çoğuna karşı ilgisiz ya da antipatik olduğumdan, onları ayartan biri de değildim.

Başkalarıyla (ailemle olduğu kadar, sınıf arkadaşlarımla da) ilişkilerimin bu yanları üzerinde duruyorsam, bir önemi olduğundan ve beni uzun süre belirlemiş olduğundandır. Neredeyse hiç değişmeyen bir suçluluk duygusu içinde yaşıyordum; bu da kibrime, kötülüğüme ekleniyordu, çünkü kendimi asla üzmemekle gurur duyuyordum. Léo'dan önce tek bir kişi benimle ilgilendi.

Sınıfın tembellerinden biri, bir melezdi. Onun bana dokunmasına izin vermedim, çünkü dişleri çürüktü. Herkesin küçümsediği biriydi. Babasının Çin mahallelerinde dükkânı vardı, o kadar çok sınıfta kalmıştı ki üçüncü sınıftayken yirmisini geçmişti. İngilizce dersinde ikimiz de sınıfın en arkasındaydık ve sürekli parmağımdaki yüzüğü istiyordu; çıkarıp verdiğimde elinde sıkı sıkı tutuyor, yüzüğün hâlâ benim sıcaklığımı taşıdığını söylüyordu. Yüzüğü ağzına götürüyor, öpüyor ve gözlerini kapatıyordu; öyle güçlü soluk alıyordu ki her seferinde yüzüğü yutacak diye korkuyordum. Ona merakla bakıyordum. Yüzük nedeniyle uyarıldığını söylerken ne kast ettiğini anlayamıyordum. Tam bir felaketti. Onu görmeye katlanamıyordum, çünkü kaçmak istediğim türü temsil ediyordu; benim de mensubu olduğum yoksul ve aşağılanan tür. Bir yılı aşkın süre boyunca bir yazgı gibi peşimi bırakmadı. O dönemde Saygon kolejinde büyük çiftlik sahiplerinin ya da valilerin kızları vardı. Kendi özel arabaları olan bu adamlar kızlar avlusundan koltuklarının altında raketlerle geçerek "kendi" kızlarını getiriyorlardı. Aralarında yakışıklıları da vardı. Ben saklanıyor ve onların gelişini seyrediyordum. Onları görmek bana acı veriyordu, çünkü beni asla kendi arabalarına almayacaklarını biliyordum. Vitrindeki eşyalar gibi seyrediyordum onları, kimi zaman içlerinden birinin beni fark edeceğini hayal ediyor ve ağlayarak uyanıyordum.

Sanırın son derece cazibesiz biriydim; üstelik, annem günün modasından on yıl geriden gelen tarzıyla beni giydirip iyice gülünç düşürüyordu. Hasır şapkalar giyen diğer genç kızların aksine, muhtemelen sadece ensemi değil omuzlarımı da örten yuvarlak, geniş kenarlı sömürge şapkasıyla çok gülünçtüm. Annemin özel olarak plantasyonda geçecek hayat için sipariş ettiği, göze batan modelli bu şapkayı yıllarca takmıştım. Nihayet sonunda onu kaybetmeyi başardığımda (bir feribot seferi sırasında nehre düştü), annem bana bir erkek fötr şapkası aldı. Aslında gül rengi olan şapka, zaman içinde yeşil damarlı sarı bir renge döndü. O dönemde herkes beyaz sandalet giyiyordu. Annem ise parlak

siyah iskarpinlerle beni bunaltıyordu. Ben de çıplak ayak giyiyordum. Üzerimdeki elbiseler annemin denetiminde Annamlı kâhyamız tarafından dikiliyordu sürekli. Bunlar on bir ya da on iki yaşında giydiklerimle kesinkes aynıydılar. Ben büyüdükçe yanlardan genişletiliyor ve iş tamamlanıyordu. Bu giysiler öyle boldu ki ("öncelikle pratik olmak lazım" diyordu annem), on beş yaşımdayken de hâlâ giyebiliyordum. Genellikle yerli kumaştan ya da Japon kumaşındandılar ve annem, hijyen için onları çamaşır suyuna batırıyordu. Dolayısıyla renkleri, çok kısa sürede tamamen atıyordu. Pamuklu bir giysimi hatırlıyorum (omuzlardan ve yanlardan dikişli: On altı yıl boyunca bu modele uyulmuştu). Koyu mavi bu giysi, çiçek açmış kiraz dalı motifliydi. Kiraz dalı sağ omzumdan sol dizime doğru uzanıyordu ve üzerinde, bel hizasında, koyu pembe, uçmaya hazır kocaman bir kuş bulunuyordu. Bu motif sırtımda da ters yönde tekrarlanıyordu. Zevkli olduğuna bir türlü inanamadığımdan bu giysiyi hatırlıyorum. Bu kumaş daha ziyade bir paravana uygun geliyordu. Annem bunun kesinlikle muhteşem olduğunu belirtmiş, ben de inanmıştım. Kendisinin de aşağı yukarı benzer tarzda giyindiği ve giyimindeki bu neredeyse benzersiz tarzla bütün Cochinchine'de ünlendiği (bunu çok sonraları öğrendim) doğruydu. Anneme Tanrı gibi inanıyordum. Bir giysi onun hoşuna gidiyorsa, herkesin alay konusu olmak pahasına onu gururla giymem gerektiğine inanıyordum. Léo'ya rastladığımda, diğer şeylerin yanısıra, annemin özellikle sevdiği ve alışılmadık bir tarzda, yana eğerek başıma geçirdiği, 1900'lerin Amerikan filmlerindeki kovboylarınkine benzeyen gül rengi erkek fötr şapkasının da başımda olduğunu söylemeyi unuttum. Léo'nun bu şapkanın genç bir kıza uygun olmadığını (haklı olarak) giderek daha doğrudan imalarla bana anlatabilmesi tam bir ayını aldı. Fakat annemin zevkine inancım öyle güçlüydü ki, böyle bir şapkayı kimsenin başında görmemiş olsam da, ve Léo bu şapkanın kendisini rahatsız ettiğini sonunda açıkça bana söylese de, yine de Léo'dan gizlice ve bütün lisenin gözü önünde bu şapkayı giydim.

Cazibesiz olmam ve daha gülünç olamayacak şekilde giyinmem bir yana, belirgin bir güzelliğim de yoktu. Ufak tefektim, düzgün bir vücudum yoktu. Çelimsizdim, yüzüm çillerle kaplıydı, belime dek inen kızıl iki saç örgüsü bunaltıyordu (saç örgüsü diyorum ama, annem saçlarımı öyle sıkıp çekiyordu ki *kablo* demem daha uygun olurdu), güneşten yanmıştım, çünkü plantasyonda neredeyse sürekli dışarda yaşıyorduk (ve o dönemde Saygon'da beyaz tenli olmak modaydı). Oldukça düzgün olan yüz hatlarım güzel görünebilirdi, fakat nankör, suskun ve inatçı halim hatlarımı öyle biçimsizleştiriyordu ki fark edilmiyorlardı bile. Annemin "zehirli" dediği kötü bir bakışım vardı. Açıkçası, o dönemin fotoğraflarına baktığımda, yüz hatlarımda boşuna bir yumuşaklık, bir rehavet arıyorum. Annemin az sayıdaki birkaç arkadaşı ona benim güzelleşeceğimi, gözlerimin güzel olduğunu ama gözlük takmam gerektiğini, çünkü kesinlikle gözlerimde bir şey olduğunu, bakışlarımın doğal olmadığını söylüyorlardı. Daha o zamandan, küçücükken, bu bakış, o dönemde annemin ders verdiği Vinh Long posta idarecisinin karısının dikkatini çekmişti. Ayin sırasında ona doğru dönmüştüm ve bakışım belli ki onu "ürkütmüştü." Anneme, iyi niyetle, gözlerimle ilgilenmek gerektiğini söyledi. Annem gözlerimle hiç ilgilenmedi, bir sorun olmadığını biliyordu. Bakışımın zehirli olsa da, bunun zeki bir bakış olduğu iddiasındaydı. Benim çok güzel olduğumu da bana gizlice söylüyordu: "Dert etme, çok güzelsin sen." Ben dert etmiyordum zaten. Sanırım annem güzel bir kızı olduğuna kendi kendini ikna etmeye çalışıyordu. Abim ise, tersine, kesinlikle şöyle diyordu: "Ben hariç, diğer çocukların bozuk çıkmış." Abimin şaşırtıcı bir güzellikte olduğu doğrudur. Bunu laf olsun diye söylemiyorum. Cochinchine'e geldikten bir ay sonra, sömürgenin en yakışıklı erkeği geçinmeye başlamıştı. Abim ne zaman güzel bulduğu bir kadından söz edecek olsa, bana, "sen yarışabilirsin," diye ekliyordu, ya da anneme, "kızın her zaman yarışabilir," diyordu. Kimi zaman aynanın karşısında kendine bakarken beni çağırır ve "Sen hiç böyle bir ağız gördün mü?" diye sorardı, ağzı-

nı göstererek. Bense, çekinerek, iyi aransa belki bulunabilir diye karşılık verince "Seni boklu velet seni," diyordu abim, "yarış bakalım yarışabilirsen..."

Abimin benim güzelliğimden kuşkusu kadar anneme üzüntü veren bir şey yoktu. Çeyizim yoktu elbette ve günün birinde beni evlendirecek olma fikri annemi kaygılandırıyordu. On beş yaşıma bastığımda bu konu evde sorun oldu. "Koştur bakalım," diyordu abim, "onu evlendirmek için. Otuz yaşına geldiğinde hâlâ senin yanında olacak..." Annemin hassas noktasıydı bu ve öfkeleniyordu: "İstesem onu yarın evlendiririm, hem de kiminle istersem..." Kız kurusu olarak kalma fikri kanımı donduruyordu, ölüm bile bunun yanında daha az kötü geliyordu. Konuşmaya kulak veriyordum. Annemin beni herhangi biriyle evlendirebileceğini söylerken yalan söylediğini biliyordum, ama yine de "iyi bir kısmet" bulmayı başaracağımı umuyordum. Annem küçük kardeşime daha içten dert yanıyordu: "Nasıl evlendireceğiz onu?" diye iç çekiyordu. Küçük kardeşim idealistti ve beni çok seviyordu. "Kim bilir," diyordu, "ama onu insan içine çıkarmak gerek." Benim yatılı okula gönderilmem için o ısrar etti. "Eğer iyi yetiştirilirse ve elinde bir meslek olursa, çeyizi olmasa bile bir koca bulması imkânsız değildir." Sanırım bütün annelerin kaygısıdır bu. Ama bizim evde beni haberdar etmek gerekli görülmüştü: "Hayatın ne olduğunu onun da anlaması gerek," diyordu annem. "Elinde olsun" dedikleri meslekler yıldan yıla değişti. Benim, hiç olmazsa, bir öğretmen, avukat, doktor, gazete yöneticisi ya da kâşif olacağım hayal edildi. Ben o fikirde değildim, on beşime kadar trapezci ya da sinema yıldızı olma arzusundaydım. "Sana söyleneni yapacaksın," diyordu annem. Kardeşlerimin kendi geleceklerinden hiç kaygı duymamaları işin en dikkat çekici yanıydı. "Plantasyon onların olacak," diyordu annem. Ama bu bir çözüm değildi. Plantasyona güvenilemeyeceği deneyimle sabit olduktan çok sonra bile, kardeşlerimin "plantasyonun sahibi olacaklarını" söylemeye devam etti. Bunu söylemek onu yatıştırıyordu. Kardeşlerim asla liseye ya da herhangi bir okula

gitmediler. Bu asla sorun edilmedi. Sadec'te yaşıyorlardı ve on yedi, on sekiz yaşındaki bu gençlerin tam bir aylak olması herkese kabul edilmez, bize ise gayet anlaşılır geliyordu. Bu durumu haklı göstermeye de çalışmıyorduk. Bu konuda anneme, "Büyük bir bahtsızlık bu," dediklerinde, hep aynı cevabı veriyordu: "bilmez miyim!" Ama bu söylediğine gerçekten inanmıyordu. Küçük kardeşim avcı olmaya karar vermişti, Hindiçin'in en büyük avcısı olacaktı, plantasyondan vazgeçecekti. Daha on dört yaşındayken Fil Sıradağlarında avlanıyordu. Yirmi bir yaşındayken hanesinde on iki kaplan ve bir kara panter yazılıydı. "Aptal mesleği" diyordu ona abim, o ise "cesur ama öğrenime yatkın olmayan" bir erkeğe uygun tek mesleğin bu olduğu karşılığını veriyordu.

Léo'nun aileye girişi bütün planları değiştirdi. Servetinin miktarı öğrenilir öğrenilmez, Léo'nun şettilerin parasını ödeyeceğine, çeşitli girişimleri (küçük kardeşim için doğrama, abim için de dekorasyon atölyesi) finanse edeceğine oybirliğiyle karar verildi. Bu girişimlerin planlarını annem titizlikle inceledi. Ayrıca ve ilaveten, ailenin her bir üyesine özel bir araba alacaktı. Ben bu projeleri Léo'ya aktarmakla ve bu amaçla onu "yoklamakla" görevliydim. Ama karşılığında ona hiçbir vaatte bulunmayacaktım. "Eğer evlenmezsen," diyordu annem, "iyi olur, sonuçta bir yerli o, isteklerini bana söyle..." Ben isyan ediyor ve Léo'yla evleneceğim diyordum. Buna karşılık annem, "Eğer becerikliysen ve becerikli davranmayı bilirsen, gayet rahat kaçabilirsin bundan..." diyordu. Israr edersem dayak yiyordum. Annem, kendimi asla Léo'ya vermeyeceğim konusunda "başı üzerine" bana yemin ettiriyordu: "Kesinlikle her istediğini yapabilirsin, ama onunla yatma, mümkün olan her şeyi elde et ondan, buna hakkın var, zavallı anneni düşün, ama onunla yatma; yoksa başka kimse seni istemez." Annemin genç kızların bakireliğine mutlak bir inancı vardı: "Bir genç kızın en iyi yanı erdemidir." Eğer Léo'yla yatarsam, başka kimse beni asla istemezdi, Léo bile. Daha sonra, Léo'yla karşılaşmamdan bir yıl sonra, Léo, büyük bir üzüntüyle, bana, ancak babasının mirasından tamamen yoksun kalarak

benimle evlenebileceğini, babasının bu evliliği asla istemediğini söyledi. Bunun üzerine annem, beni tehlikeye attığı için "onu adalete şikayet etmek"ten söz etti. Léo'ya öyle bel bağlamıştı ki, bu red ona bir felaket gibi geliyordu; sadece benim için değil, ona güvenme saflığını göstermiş olan kardeşlerim için de bir felaketti. Fakat annem iyi biriydi ve yine de Léo'nun benimle görüşmeye devam etmesine izin verdi. Kendisi de onu sık sık görüyordu. Belki de onun benimle evleneceğinden tamamen umudunu yitirmemişti. Bu arada, annem ve kardeşlerim önemli bazı avantajlar elde etmişlerdi. Bu konuya ilerde tekrar döneceğim.

Léo beni nasıl fark etti? Beni zevkine uygun bulmuştu. Bu durumu Léo'nun çirkin olmasıyla açıklıyorum. Yüzü çiçek bozuğuydu, izleri kalmıştı. Ortalama bir Annamlıdan daha çirkindi, ama gayet zevkli giyiniyordu. Bakım ve temizliği konusunda titizdi. Asla şaşmaz bir nezaketi vardı. Kendisine karşı bile sürekli kaba davranılan bizim evde dahi nazikti. Üstelik, Léo gerçekten cömertti. Fakat yeterince bilinçliydi; "her akla geleni istemek" mümkün değildi. Benim aileme girer girmez, izin verirse karşılaşacağı tehlikeyi kavrayacak kadar kurnazdı. Doğuştan gelen bu kuşku, yine de Léo'nun zeki olmamasına engel değildi. Son derece zevksiz bir Avrupa snopluğu sergiliyor olmasına rağmen, bana tuhaf biçimde kendini kabul ettirebiliyordu, çünkü çarliston yapmayı biliyordu, kravatlarını Paris'ten sipariş ediyordu, Josephine Baker'ı Folies-Bergère'de bizzat görmüştü. Paris'ten sıkılıyordu ve insana hoş gelen bir özlem estiriyordu. Yaklaşık iki yıl boyunca bizi, ailemi ve beni Saygon'un bütün gece kulüplerinde gezdirmişti. Léon-Bollé'siyle gelip beni alıyor, annemi ve iki kardeşimi de yanında taşıyordu. Annemin Barbet yatılı okul müdiresinden aldığı "özel izinle" çıkıyordum. Léo buna "baskın yapmak" ya da "felekten bir gün çalmak" diyordu. Ailemden rahatsız oluyordu, onlardan kurtulmak hoşuna giderdi, fakat ailemle birlikte "baskın yapmazsa" onunla çıkamayacağımı kesin olarak söylemiştim. Annemin bu konuda sarsılmaz bir kanaati vardı: Genç

bir kız genç bir erkekle yalnız çıkmamalıydı, çıkarsa sonsuza dek lekelenmiş olurdu ve koca bulamazdı. Fakat benim Léo'yla tek başıma çıkmayı reddedişimde, annemin sözlerine inançtan başka, kardeşlerimin ve annemin de benim bahtımdan yararlandıklarını görme yönünde gayet samimi ve şaşmaz bir arzum vardı. Sanki ben de "onları çıkarıyordum"; çünkü annem o dönemde Saygon'a beni görmeye gelmek için on litre benzin satın alacak durumda olmadığından, Léo olmasa asla dışarı çıkamazlardı.

Léo bizi böyle kaç kez gezdirmişti? Kuşkusuz defalarca. Hepsi birbirine karışıyor. Şehrin bütün barlarında, çaycılarında, gece kulüplerinde tanınıyorduk. Özellikle şehrin yirmi kilometre kadar uzağında bulunan ve önüne bent çekilmiş bir sel yatağında inşa edilmiş bir "gece" havuzu da bulunan "La Cascade"a gidiyorduk. Bu havuzun içi elektrikle aydınlatılmış olduğundan, içindeki akışkan ve esnek vücutlar seyrediliyordu. Kardeşlerimle ben orada yüzüyor, sonra da geleneksel soğuk gece yemeğinden yiyip dans ediyorduk. Bu geceler neşeli değil, tuhaf geçiyordu. Léo'yu küçümsediklerini her hallerinden belli eden kardeşlerim suskun ve vakur bir tutum sergiliyorlardı. Annem yüzünde kederli ve nazik bir gülümsemeyle, dans eden çocuklarını gururla seyrediyordu. Üzerinde hep bornoza benzeyen, yandan ve omuzlardan dikişli, kemersiz giysiler oluyordu, topukları aşınmış ayakkabılarını yün çoraplarla giyiyordu. "Yanından hiç ayırmadığı" koca çantası dizlerinin üzerinde, masadan biraz uzakta oturuyordu. Çantasında plantasyonun kadastro planını ve şettilerin alındı makbuzlarını taşıyordu hep. O dönemde, iki oğlu yüzünden, özellikle de, işin içinden nasıl çıkacağını bilemeden her gün biraz daha borçlanmasına neden olan büyük oğlu yüzünden "derin ıstıraplar çektiği" herkesin dilindeydi. Annem de kendisini büyük acılar çeken biri olarak görüyordu ve biz de buna ikna olmuştuk. Her gün bunu söyleyip duruyordu. Beni her dövdüğünde, her dinlendiğinde ve düşünecek zaman bulduğunda, bahtsızlık basamaklarında ilerler gibi, farkına varmadan, bizim yüzümüzden bu eziyet mertebesine eriştiğini tekrarlayıp duru-

yordu. İnsan nasıl bir şey olursa o da "derin ıstıraplar çeken biri" oluvermişti. "Bahtsızlık benim kaderim", "yıprandım artık, ölsem daha iyi", "sırtımdaki yükü sonuna kadar taşımam gerekiyor", "kimi zaman, Tanrı'ya karşı ne günah işledim de bu çileyi hak ettim diye soruyorum" deyip duruyordu. Bunları öyle sık dile getiriyordu ki, artık duyarsızlaşmıştık. O dönemde, onun hakkında zayıflığının kurbanı olduğu söyleniyordu. Özellikle de Léo'yla bu hikâyenin ona çok büyük zararının dokunduğu konuşuluyordu. "Bayan D. kızının Annamlılarla çıkmasına izin veriyor, o küçük kız tam anlamıyla yoldan çıkmış biri, zavallı," diyorlardı. Bizi her zaman Léo ve arkadaşlarıyla birlikte görüyorlar, benim "yerlilerle yattığımı" söylüyorlardı. Ben on beş yaşındaydım. Léo bana henüz dokunmamıştı ama Saygon'da "şehrin süprüntüsü" olarak kabul ediliyordum. Böyle düşünüldüğü kanısındaydık ama bu dedikoduları içimizi rahatlatacak şekilde yorumluyorduk. Sonunda kimse bizimle görüşmeye rıza göstermeyince, annem, "Kıskanıyorlar, boş verelim," dedi. Kabarelerde geçen bu gecelerde annemin gerçek bir huzur bulduğunu sanıyorum. Şampanyaya dokunmuyordu. İri elleriyle çantasını tutup, biz ne dersek onu yapmak üzere orada oturuyor, asla eve dönmekten söz etmiyordu. Ara sıra Léo'ya nazik bir söz ediyordu. Kardeşlerimin ona karşı çok soğuk davrandığını düşündüğünden, minnetini böyle ifade ediyordu. (Yazgısına sıkı sıkı yapışır gibi çantasına tutunmuş annemin elleri geliyor gözümün önüne. Tanrı'nın elleri bile bu kadar güzel olamazdı! Daha küçücükken, aniden kafama bir şey takıldığında ya da korkunç bir düşünce aklıma geldiğinde, örneğin annemin olası ölümünü düşündüğümde, beş yaşımdayken onun ölümlü olduğunu keşfettiğimde, yanına gitmiş ve bunu ona söylemiştim. O zaman annem eliyle yüzümü hafifçe okşamış ve bana, "Unut gitsin!" demişti. Ben de unutmuş ve tasalarımdan kurtularak yoluma devam etmiştim. Daha sonra ise bu aynı ellerle beni dövmüştü. Ödev kâğıtlarını düzelterek ve geceler boyu hesaplar yaparak ekmeğimi kazanıyordu. Bunu yaparken de aynı cömertlikle davranıyordu. Döverken güçlüydü, çok çalışırken

güçlüydü, son derece iyi biriydi, şiddetli yazgıların insanıydı o, baltalar indirerek duygu dünyasını keşfeden biriydi. Çok mutsuzdu, fakat o bu mutsuzluktan mutluluk buluyordu, çünkü çalışmayı ve fedakârlığı seviyordu, kendini unutmayı, sonsuz yanılsamalar içinde serseme dönmeyi her şeye tercih ederdi. Annem kimsede asla görmediğim gibi düşler kuran biriydi. Kendi mutsuzluğunu bile düşlüyor, bundan gururla söz ediyordu, gerçek kederi tanımıyor, sadece acıyı biliyordu, çünkü her kederin içinde taşıdığı boyun eğişte hoş karşılanmayan şiddette bir ruhu vardı.)

Biz dans ederken kederli görünüyordu, ama o bunun farkında değildi, aslında keder değildi onunkisi, sadece hoşnuttu. Havası yanıltıcı olabiliyordu. Léo, kardeşlerim hariç, kendisinden başka biriyle dans etmemi istemiyordu. Kardeşlerim kabarede hoşlarına giden kızları keserek vakit geçiriyorlardı. İki kardeşim de aynı kızdan fazlasıyla hoşlandığında, işin sonunun kötü bitmemesi ender rastlanır bir durumdu. Gözünden bir şey kaçmayan annem, bu durumda yorgun olduğunu söyleyip kalkmayı öneriyordu. Ben dans etmeyi sevmiyordum. Sadece küçük kardeşimle vals yapmak hoşuma gidiyordu. Léo hiç ritm tutturamadan dans ediyor, ama çok iyi dans ettiğini düşünüyordu. Önceleri müşterilerin gülüşmelerine yol açıyorduk, ama sonunda herkes bizi tanıdığından, artık kimse dikkat etmez olmuştu. Léo ufak tefekti, düşük omuzlu giysiler giyiyordu, ki bu da ona avantaj sağlamıyordu. "Meraklı sayılmam ama sarışın kadınların neden hep siyah kılları olduğunu öğrenmek istiyorum," diyen bir tangoyla Paris'te dans etmiş olduğundan bu çaldı mı yerinde duramıyordu.

Léo gülünç biriydi. Ben bu durumdan çok acı çekiyordum. Görünüşü gülünçtü, çünkü çok zayıf, ufak tefek biriydi, düşük omuzluydu. Üstelik kendine çok güveniyordu. Arabadayken insan içine çıkabilir bir hali oluyordu, çünkü boyu değil sadece başı görülüyordu ki, çirkin olmakla birlikte, yine de özgün bir hali vardı. Onunla, yaya olarak, bir sokakta yüz metre yürümeyi asla kabul etmedim. İnsanın utanç yeteneğinin tükenmesi diye bir şey eğer varsa, ben bunu Léo'yla birlikte tüketebilirdim. Tek kelimey-

le korkunçtu. Onunla sadece tango yapmaya razı oluyordum, çünkü güçlü ışıklar sönüyor ve yerlerini iyice süzülmüş, kırmızımtırak bir ışık alıyordu. Böylece, ikimizin oluşturduğu çift fark edilmiyordu. Onunla sadece tango yapacak şekilde ayarlıyordum durumu: Bu dans o dönemde pek revaçta olduğundan, bizi geceleri dışarı çıkarmaya gerek görmesini sağlayacak kadar çok tango yapıyordum Léo'yla. Tangodan başka hiçbir dansı sevmediğimi söylüyordum (oysa o dönemden beri tangoyu sevmeyi asla başaramadım). Zaten bu dansı, sezgisel olarak sevmiyordum, kısa süre içinde de nefret etmeye başladım. Léo için aylarca bana yaklaşmanın tek vesilesi olduğundan, oldukça şehvetli biçimde tango yapıyor, karnını öne çıkartarak, acılı bir ifadeyle kendini tutuyormuş gibi bana yapışıyordu. Paris'te çarlistonun ustasıymış, fakat Saygon'da sadece kendi kendine dans edebiliyordu. Léo çarlistonu biliyor ve deli gibi seviyordu. Birlikte dans edelim diye, öğrenmem için aylarca bana yalvardı. Yarı yarıya boş bir pistte onunla birlikte dans etme fikri beni daima geri itti. Asla çarlistonu öğrenemedim. Léo denememiz için ısrar etme gafletinde bulunduğu an ifrit olmama yol açan bir yapım vardı. Çarliston yapmayı delice arzuladığından, çok ender olarak, bir iki kez kendinden geçip salonda bulunan genç kızlarla dans etti. O bir yerli olduğundan, reddedilmemek için, ancak kaba saba görünüşlü ve toplumsal koşulları ortalama kızları dansa davet ediyordu. Bu aşırı kararların (çünkü, kim bilir, yine de reddedilebilirdi) beni etkileyeceğini düşünüyordu. Benim ilgisiz kalmadığım doğruydu, ama asıl işkence, benim âşığım geçinen ve hayatımı birlikte geçirmem gerekecek erkeğin bu şekilde gülünçleştiğini görmekti.

Léo genellikle benimle bir âşık gibi konuşuyordu. Çoğunlukla benden dert yanıyor ve ona çok acı çektirdiğimi söylüyordu. İlişkimizi mahvedecek kadar kıskançtı. Ama on beş yıl sonra geriye dönüp bakınca, bu kıskançlık olmasa onu görmeye asla devam edemeyeceğimi anlıyorum. Benimle kavga ediyor ve "çıkmak" için koşullar dayatıyordu. Bu çıkmaların çok hoşuma gittiğini anlamıştı. Bana, "Seni yoksulluktan kurtardığım an beni aldatır-

sın," diyordu. Bu takıntı içinde yaşıyordu, ama kıskançlığa olan doğuştan eğilimi yüzünden olmalıydı bu, çünkü daha başından beri ilişkimizi çok ciddiye aldım ve onu kıskandıracak hiçbir şey yapmadım. Léo, çarlistondan sonra sinemayı seviyordu, Amerikan sinemasını. Bana "Çok basit, eğer beni aldatırsan, seni öldürürüm," diyordu. Onu nasıl aldatabilirdim, kiminle? Onunla sadece bir kez yatmıştım. O da iki yıl yalvarıp yakardıktan sonra. "Beni aldatırsan"dan kastı, örneğin ondan başka birini öpmek ya da bir Avrupalıyla dans etmek olabilirdi. Bütün isteklerine boyun eğiyordum, vaktimi nasıl geçirdiğimi ona ayrıntılı bir şekilde bildiriyordum. Gerçek bir ciddiyetle boyun eğiyordum. Böylece, hayatımın bir bölümünü, kendime hayali yükümlülükler yaratıp, az rastlanır bir kesinlikle bunlara uyarak geçirdim. Léo karşısında suçlu olduğuma gerçekten inanıyordum ve "daha fazlasını yapamadığım" için eziyet çekiyordum. Onunlayken, zamanımın büyük bölümünü ona sadık kaldığıma ailemin çeşitli üyelerinin başı üzerine yemin ederek geçiriyordum. Fakat Léo bana asla tamamen inanmıyordu. Abim ona, "benim kardeşim bir orospudur" diyordu ve Léo da beni kanıtlayamayacağım açıklamalara [mecbur ediyordu]. Hatırladığım kadarıyla, Léo'yla yalnız geçirdiğim ender anlar, tam birer sorguydu. Ya da, eğer bulunduğumuz yer müsaitse, içten bir şekilde birbirimize sarılıyorduk ve bu sırada Léo beni dudağımdan öpmeye çalışıyordu. Ben de kendimce ona âşıktım. Beni cezalandırmak için bir hafta benimle görüşmediğinde çok mutsuz oluyordum. Ben, "Léon-Bollé'si içindeki Léo"ya âşıktım. Muhteşem limuzinine kurulduğunda, bir türlü alışamadığım olağanüstü bir etki yaratıyordu üzerimde. Gece kulüplerinde soğuk yemeklerin ve şampanyanın parasını öderken de Léo'ya aşık hissediyordum. Tamamen aldırışsız, doğrudan kalbime temas eden bir lakaytlıkla çıkarıp ödüyordu hesabı. Annem ya da kardeşlerim herhangi bir şeyi ödemeyi asla, kesinlikle asla teklif etmemişlerdi. Asla bizim evde yemeğe davet edilmedi (belki iki yılda bir kez, ama bundan da pek emin değilim). Genellikle, gece kulüplerine gitmeden önce, bizi Cholen'deki bir Çin restoranın-

da yemeğe götürüyordu. Ben "nazik" davrandığımda yapıyordu bunu; orada yüz liraya (1931'de bin frank) ziyafet çekiyordu ve bu yalnızca bir başlangıç oluyordu. Annem ve kardeşlerim onun asla yeterince bir şey yapmadığını düşünüyorlardı. Çoğu zaman ona öfkeleniyorlar, ama bunu yüzüne söylemeye cesaret edemiyorlardı.

Sadece bana söylüyor ya da belli ediyorlardı. Annem, "Beyaz bir kızla çıktığı için mutlu olmalı," diyordu. Abim, ondan söz ettiğinde, "cenin", "senin cenin bozması" ya da "senin şu frengili pislik"ten başka laf çıkmıyordu ağzından. Ben iyi niyetliydim, iyi niyetten de başka bir şeyim yoktu ve gerçekten zekâm kıttı: Léo'ya, parasız kaldığın için utangaçça sızlanmaya başladım. Bu noktaya nasıl vardığımı hâlâ kendime sorarım. Boşuna düşünüp durdum, ama bu kararın belirgin bir gerekçesini bulamıyorum. Elbette, öncelikle, kendime bir anlam arıyordum, Léo'yu eve getirmiştim ve onunla birlikte, arabalarının övgüye değer konforu ve de bize sunduğu gecelerin eğlencesi ve lüksü de gelmişti. Ama bu yeterli değildi. Léo karşı koyuyordu, çok şey yapıyordu ama ondan istenen *her şeyi* değil. Örneğin, arabalarından birini bizim kullanımımıza sunmayı kabul etmişti, fakat şoförü kullanacak ve kardeşlerim el sürmeyecekti. Bu koşul kardeşlerim tarafından çok ciddi bir hakaret olarak görüldü ve abim bunu bir provokasyon kabul etti. Her arabaya bindiğinde bunu hatırlıyordu: "Böyle şeylere maruz kalmak ne büyük bahtsızlık... Kendimi tutmasam, senin cenin bozmasının kaburgalarını kırarım." Annem de, "Boş ver, hep böyle sürmez ya," diye ekliyordu. Saflığın bu kadarı aşırı gelebilir, fakat hepimizin sınırsız bir çocukluğa kendimizi kaptırdığımız ve boş yere bundan çıkmaya çabaladığımız bilinirse, ancak anlaşılabilir bu. Hatta bütün ömrümüz, ne şekilde olursa olsun, bu çocukluktan çıkma çabasıyla geçmişti.

Ben bir anlam aradığımı söylerken, özel bir anlamı kastediyorum. Anlamı kendi ailemin içinde arıyordum. Bu ailenin içinde öylesine önemsizdim ki, sadece fikir belirterek bile olsa, ne zaman kendimi ortaya koymaya çalışsam, şiddetle yerime oturtu-

luyordum. Léo'yu eve getirdiğimde, ilginç, hatta vazgeçilmez biri olmayı umdum. Ailem Léo'nun sağladığı kolaylıklara ve rahata hızla alışmıştı. Onlar her şeye şaşırtıcı bir kolaylıkla alışıyordu. Bir avantajdan yoksun kaldıklarında, gayet içten bir öfke duyuyorlardı. Olur da Léo Saygon'a onlarsız "baskın yaparsa" bunun, Léo'nun gerçek yüzünü ortaya çıkartan bir soysuzluk olduğunu söylüyorlardı: "Uzun süredir farkındaydım zaten bu pisliğin!" diyordu abim ve ekliyordu: "Bir gün bütün bunları ödeteceğim..." En kötü sıkıntılara da şansın yaver gitmesine de alıştığımızı söylemem gerekir. Parasızlığa, ay sonuna dek yiyecek bulabilmek için elimizde kalan mücevherleri, ardından da mobilyaları satmaya nasıl alıştıysak, dedikodulara da alışıyorduk (iftira atıyorlar, diyordu annem, hatta "istedikleri kadar kara çalsınlar, benim vicdanım rahat" diyordu). Léo'ya da alışmıştık, ama şu farkla ki, bize sağladığı avantajlar kısa sürede en temel gereklilik halini alıyordu. Bize sağladığı şeyler sonsuza dek bizim oluyordu ve gözler daha fazla neye sahip olunabilir diye bakınıyordu. Keza, Léo'nun benim aracılığımla sağladığı avantajlardan benim yararlanma hakkım hiç yoktu. Bu nedenle, daima uyanık duruyor ve Léo'nun ailem için başka ne yapabileceğini bulmaya çalışıyordum. Léo nazlanıyordu, eli sıkıydı, ailemden hiç hoşlanmadığını söylüyordu bana. Bu ise beni ne öfkelendiriyor ne de kafamı karıştırıyordu.

Bana para vermek istediğinde, ihtiyacım olan çeşitli şeyleri almak için verdiğine onu inandırmıştım. Bu miktarlar önemli değildi, ama hep böyle oluyordu. Zafer kazanmış bir havada eve varıyor, elimdekileri hesaplıyor ve "Léo bana elli lira verdi," diyordum. Bunun üzerine annem yanıma gelip, "Bana ver," diyordu. Özünde o kadar da iyi biri değildim, annemi yalvartıyordum, "Neden vereyim ki?" diyordum. Abim de geliyordu; paradan söz edildiğinde, bir sohbet sırasında para lafı geçtiğinde, kaplan çığlığı işitmiş avcı gibi titreyerek gelirdi. "Kaç para?" diyordu abim. Küçük kardeşim, "Ben bunu çirkin buluyorum," diyordu. Para hâlâ benim üzerimde duruyordu ve para oldukça ben de mutlu-

luğu tadıyordum. Ama bu uzun sürmüyordu. "Bana bu parayı ver," diye ısrar ediyordu annem ve şu türden görüşler ekliyordu: "Bu parayı üzerinde tutamazsın, uygun olmaz, ver, ben sana geri veririm." Bana asla geri germedi, zavallı, bunu yapabilecek halde değildi; ona verdiğim azıcık bir para derhal ailenin ihtiyaçlarına harcanıyordu. Kendime yalvartıyordum. Bu da benim intikam tarzımdı. Bir süre kendimi iktidar sahibi gibi görüyordum. Böylesi anlarda annemin hiç utanç duymadığını söyleyemem, fakat paranın onun üzerinde olağanüstü bir çekimi vardı. Bende para olduğunu öğrendiğinde bir tür hipnoza giriyordu. Evin içinde peşimi hiç bırakmıyordu: "Ver!" Abim, altında ipek pantolon, üstü çıplak, etrafımızda dolanıyordu. Kasıtlı olarak yüksek sesle konuşup onun da işitmesini sağlıyordum, çünkü annem bir gün bana, "Kardeşlerine bir şey söyleme, değmez," demişti. Annemin nereye kadar, hangi uca kadar gidebileceğini bilmek istiyordum. Onun adaletsizlik sınırlarının her gün biraz daha genişlediğini saptamak korkunç bir sevinç veriyordu. Annem de bunun farkındaydı, ama başka türlü davranma gücünü hiç bulamamıştı. Sonra da dayak yiyordum, ama bu dayağı hak ettiğimi de biliyordum. Fazla ısrarcı olmamak gerekiyordu; burada bile, korunması gereken bir ölçü vardı. Parayı vermem gereken an hep geliyordu: "Derhal bana vereceksin." Eli yüzümün hizasına kalkıyordu; inmeye hazır. Veriyordum. Para çantaya giriyordu -bir daha adı anılmıyordu- bu da bir konuşma tarzıydı aslında, çünkü Léo bana para vermeye başladığı andan itibaren kardeşimin hakaretleri ayrıntılanmıştı. "Kılbiti"nden, "fahişe", "besleme" ve "yerlilerle yatan kancık" evresine geçtim. Annem, Léo'yla ilişkilerimin bu yanından söz ederken, "Çok büyük bir bahtsızlık bu," diyordu. Ne var ki, elli lirayı almak her zaman iyiydi.

Bu düşünceler, durumun az da olsa bir skandal olduğunu az çok açık bir şekilde fark ettiklerini kanıtlamaktadır; fakat daima tek sorumluluğu benim taşıyacağım şekilde davranıyorlardı. Üstelik annem böyle bir alışkanlığın gelecek için kimi sakıncalar oluşturabileceğini (on altı yaşındaydım) bilmiyor değildi. Onun

tavrı, tam da davranışı ile sözleri arasında mevcut çelişkiden kaynaklanıyordu. Annemin genç kızların davranışı hakkında asla değişmeyen bir görüşü vardı. Onun kafasındaki, kuşkusuz biraz saf, ideal bir genç kız fikriydi. Fakat buna çılgınca inanıyordu ve bu, benim Léo'yla ilişkimi ve onun parasını kabul ettiğinde bile asla bir incelik kazanmadı ve esnemedi, asla. "Erdemli bir genç kızdan daha güzeli yoktur," diyordu bana annem ve bunu öyle güzel, öyle zarafetle tarif ediyordu ki bana eziyet ediyordu, çünkü benim hiçbir özelliğim bu portrelere uymuyordu. Adım çıktığından, kendimi "evlenmeye münasip" göstermeye çalışmanın bile neredeyse gereksiz olduğu bir sırada, ne zaman bir ortama girecek olsam, annem bana alçak sesle, "Gülümse, genç bir kız gülümsemeli," derdi. Kendisi de yüzünü zavallı bir ifadeyle buruşturur ve bunun "gülümseyen genç kızın mutlu annesinin mutlu gülümseyişi" olduğunu düşünürdü.

Şunu da eklemeliyim ki, onun karakterinin başat özelliği, asla umutsuzluğa kapılmayı beceremememesidir. Hindiçin'de kaldığım son güne kadar, beni evlendirmeyi umdu. Karakterinin bu idealist yanı, sarsılmaz bir tür sağduyuyla ödünlenebiliyordu: "İstediğin her şeyi iste ondan," diyordu bana Léo'dan söz ederken, "her şeyi kabul edebilirsin, ama onunla yatına." Ve ben Léo'nun parasını almayı başardığımda, bundan belli bir gurur duyuyordu. Benim hakkımda, "Onun için kaygılanmıyorum, başının çaresine bakabilir," diyordu. Léo'nun bana verdiği paraları anneme aktarmaya başladım, fakat kısa sürede abim benden yardım istedi. Böyle zamanlarda sevimli ve karşı konulmaz oluyordu, ben de direnemedim. "Küçük N., bana on lira veremez misin?" Sonsuza dek uzlaşacağımıza bir an bile inanmasam da, ona gizlice veriyordum. Saflığım aptallığıma denkti. Abim alışkanlık edinmişti, sonraki yıllarda Fransa'da yaşarken ve lisedeki oğlanlarla ufak tefek aşna fişnelerime yeniden başladığımda, her akşam cebimde ne var ne yok alıyordu. Sonra da, "Metres hayatı yaşıyorsun, sana hayatı öğretmek benim görevim, bunu senin iyiliğin için yapıyorum," diyerek beni dövüyordu. Abimi, o dönemde nasıl yar-

gılamadıysam, şimdi de yargılamaktan imtina ediyorum. Abim benim için bir Olay'dı ve bu Olay'ın pırıltısını el değmemiş olarak korumak istiyordum. Tıpkı yazgı ve her kader gibi, o da adaletsiz ve kalleşti. Bana karşı acımasızlığında eksiksiz bir şey vardı ve özünde saftı. Onun hayatı bir kaderin amansızlığı içinde cereyan ediyor ve bize bunu dayatıyordu. Bana attığı dayakların ve ettiği hakaretlerin dokusu, ruhunu oluşturan dokuyla aynıdır, hiçbir ihtiyat payı yoktur. O daima adaletsizliğin *en büyüğü* idi; kimse onu aşamazdı, Kaderin adaletsizliğini hatırlatıyordu ve yazgının öngörülemezliğiyle insanın başına gelebilirdi. Ne kadar geniş olsa da, herhangi bir ahlak adına onun mahkûm edilmesini, yargılanmasını, ne pahasına olursa olsun, istemem. Abim kötüydü elbette. Ama onun kötülüğüne insani bir ölçü bulamıyorum. Önemli olan da bu. Ve buradan yola çıkarak, bağışlanmasını değil, her türlü ahlakın tecilini talep ediyorum. Eğer o ve annem kınanacaksa, bu anıların benim olmalarını istediğim şey olmadıklarını kabul ederim. Başkalarının davranışına açıklamalar getirmeye kimsenin hakkı yoktur. Bunun öneri olarak bile getirilemeyeceğine, herkes hemfikirdir. Daha küçücük bir çocukken, annemin ve abimin doğrudan doğruya Tanrı'dan yetki aldıklarına inanıyordum; akıl sır ermez yüksek nedenler sayesinde dövüyor ve yargılıyorlardı. Biraz daha büyüyüp isyan ettiğimde, bu isyanım hep biraz istemeye istemeye oldu. İsyan etmekten hissettiğim sevinç kutsallığa küfretmekten duyulan bir tür sevinç gibiydi. Onları, kıyaslanamaz bir rahatlıkla içinde hareket ettikleri kısmen kutsal bir sorumsuzluktan -pek az da olsa- kaynaklanan berrak bir bilince zorlar ve suçlarken, her zaman biraz kötü niyetliydim.

Bu anıları neden yazdığım, yargılanmasından hoşlanmadığımı belirttiğim davranışları neden ortaya serdiğim haklı olarak düşünülebilir. Kuşkusuz, gün ışığına çıkarmak için sadece; bu anıları yazmaya başladığımdan beri, bunları sanki binlerce yıllık bir kum yığınından çıkarıyor gibiyim. Bu olaylar yaklaşık on üç yıl önce olup bitti ve ailemiz dağıldı. Küçük kardeşim hariç. O annemi asla bırakmadı ve geçen yıl Hindiçin'de öldü. Yaklaşık on üç

yıl. Bu topraktan çıkarma içgüdüsü dışında, başka hiçbir gerekçe bana bunları yazdırmıyor. Çok basit bu. Eğer bunları yazmazsam yavaş yavaş unuturum. Bu düşünce benim için korkunç. Eğer kendime sadık kalmayacaksam, kime sadık olabilirim? Léo'ya ne dediğimi artık çok iyi bilmiyorum. Bu çok korkunç olmakla birlikte, pek de önemi yok. İnsanın kendi çocukluğunun önemsizliğine inanması, sanırım, temel, kesin, eksiksiz bir inançsızlık işaretidir. Ne yapabilirim? Çocukluk konusunda herkes hemfikir. Dünyanın bütün kadınları herhangi bir çocukluk öyküsüne -katillerin, zorbaların çocukluğu bile olsa- ağlarlar. Geçenlerde, bir iskemlenin üzerinde ayakta duran, işlemeli jüponlar içindeki çocuk Hitler'in bir fotoğrafını gördüm. Çocukluktan itibaren, her kader son derece acınasıdır. Kuşkusuz ben ancak başkalarının kaderine inanmaya eğilim gösterdim, çünkü kendi kaderimi daha ziyade dehşet verici bir erken gelişmişlik olarak görüyorum. Çocukluk fotoğraflarım midemi bulandırıyor. Çocukluk ya da gençlik öyküleri okuduğumda, onlardaki gerçekdışı âlem beni şaşırtıyor; mutsuz denen çocuk öykülerinde bile (sanki mutlu çocuklar varmış gibi), yapay cehennemler, umutsuzca düşe yönelişler, peri masallarına, mucizelere kaçışlar görülür. Bu yine de beni allak bullak ediyor ve burada daha ziyade iradedışı bir ihanetin varlığına inanmaya eğilimliyim; ya da, daha basitçe, eğer çocuklukta yoksa, bozulacağına inanılan şiirsel bir bağlam değişikliği görürüm. En uzak hatıralarımda bile, çocukluğum çölümsü ve çiğ bir ışık altında, mümkün olduğunca düşten uzakta akıp gitti. Gençlik yıllarımda düşe yer yoktu. Bunlar daima nazik konulardır. Dolayısıyla, daha iyi bir hayat da dahil, herhangi bir şey düşlediğimi hiç hatırlamadığımı söyleyebilirim. Léo'yla evlenmeyi hayal ettiysem de, "cehennemim" düşte peşimi bırakmıyordu ve düş, mutluluk diye adlandırılabilecek şeyle bu gerçekliğin karşı karşıya gelmesiydi.

Şunu hemen söylemeliyim ki, bu düş görememe hali benim bilinçli biri olduğum anlamına gelmiyor. Hayır. Sınıfta derslere birçok öğrenciden daha az yetenekli olduğumu hatırlıyorum (hem de

gayet iyi hatırlıyorum). Zeki olmadığımdan değil, çalışmayı bilmiyordum; benim gözümde çalışmanın ne önemi ne de yararı vardı. Aşırı dikkat göstermeme rağmen, sanırım, neredeyse tamamen dalgın biriydim. Örneğin öğretmenin herhangi bir konudan söz ettiğini işitiyordum, ama beni ilgilendiren şey, ne açıkladığından ziyade, konuşma, açıklama tarzı oluyordu. Yine de beni heyecanlandıran matematiği ayrı tutuyorum. Ama her derste olduğu gibi o derste de lise bire dek aşağı yukarı sıfırdım. Ara sıra Fransızcadan beklenmedik notlar aldığım oluyordu. Öğretmenlere bağlıydı bu. Altı ay boyunca, beni en iyi uyruğu kabul eden bir Fransızca öğretmenim olmuştu ve bana asla on sekizden düşük not vermedi. O gidince, yerine gelen öğretmen beni en arkalara düşürdü ve onunlayken asla ortalama bile alamadım. Bazı konular ya da klasik yazarlar karşısında gerçek bir tiksinti hissediyordum. Madam de Sévigné, cesaret kırıcı bir tiksinti uyandırıyordu bende ve buna karşı boşuna mücadele ediyordum. Kızıyla ilişkileri üzerine bir ödevde yirmi üzerinden üç aldım ve kınandım. Ne yazıp da bu notu aldığımı çok net hatırlamıyorum. Buna karşılık, Molière ve Shakespeare beni heyecanlandırırken, Corneille ve hatta Racine son derece sıkıyordu. Bazı dersleri "asmaya" karar vermiştim, çünkü bunları kendimce gereksiz kabul etmiştim. Birkaç hafta boyunca İngilizce dersine girmedim. *A Christmas Carol*'dan* her ders saatinde on satır okunuyordu ve ben sinir krizinin eşiğine geliyordum. Daha sonra, bana göre çok ağır işlenen biyoloji dersini de "astım." Adım adım, tarihi ve coğrafyayı da. Kazandığım bu saatleri Léo'ya ayırıyordum. Elbette lisenin müdürü durumu fark etti ve okuldan atılma tehdidiyle, yardımcısının odasına çağrıldım. Tarifsiz bir paniğe kapılmış halde müdür yardımcısının yanına gittim. Ama o beni odasına alarak, eğer nazik davranırsam beni okuldan atmayacağını belirtti, sonra da dudağımdan öpmeye çalıştı ve toplantı yumruk yumruğa bir kavgayla son buldu, [çünkü] kocaman siyah sakalı yüzünden ve sadık kalma sözü ver-

* Charles Dickens'ın *Noel Şarkısı* adlı öyküsü.

diğim Léo nedeniyle onu öpmek istemiyordum. Durumu Léo'ya anlattım, ama bana inanmadı, her şeyi tersinden anlıyordu, derhal liseyi bırakmamı istedi ki bu bana biraz aşırı geldi. Annem ise, samimi bir kızgınlık hissetmiş gibi görünse de, çok hoşlanmıştı: "Bu işler böyledir, insanın güzel kızları varsa dikkat etmeli."

Lisede kaldım, ama kesinlikle hiçbir şey yapmıyordum. Karnem felaket vaziyetteydi. Yıl sonunda genel değerlendirme, "elindeki büyük imkânları kullanmıyor" oldu. Aldığım notlarla neredeyse hiç ilgilenmeyen annem sadece genel değerlendirmeye kafayı takmış ve zafer kazanmış bir havada, "Onun zeki olduğunu söylerken ne dediğimi biliyorum ben," deyip duruyordu. Böylesi durumlarda bana daha fazla özen gösteriyor, yeni giysiler diktiriyor ve "Yemek ye, uyu, şimdiden güç biriktir ki, diplomanı aldığında saldırıya geçebilesin," diyordu. Aldığım notları adaletsizlik olarak değerlendiriyordu, nasıl ki herkes bize düşmansa öğretmenlerin de bana kişisel olarak garezleri olduğuna beni inandırıyordu: "Boş ver," diyordu, "böyle notları babası idareci olan kıza verecek değiller ya!" Başka bir yorum yoktu. Ama bu tamamen de yanlış değildi. Büyük çiftlik sahiplerinin ve üst düzey memurların kızları ve oğulları sınıfta ilk sıralara yerleştirilmişlerdi, onların ardından düşük maaşlı görevliler geliyordu. Onların ardında da yerliler oturuyordu. Yerlilerden de babaları zengin olanlar saptanmıştı [ve] onlar da Fransızların hemen ardında oturuyorlardı.

Bu durumu eleştirmek aklıma gelmiyordu, ama son derece şaşırıyordum. Öğrencilerin aldığı notların ailevi durumlarıyla ilişkide olduğunu söylemiyorum, fakat zenginlerin çocuklarıyla daha yakından ilgilenildiği doğrudur. Daha en baştan, Fransız-karşıtı denen yerli öğrenciler mimleniyor ve gözetleniyordu. Yerli bir hekimin oğlunu tanımış ve çok yakın arkadaş olmuştum, istisnai bir zekâsı vardı ve daha üçüncü sınıfta bütün birincilikleri almıştı. Ona çok hayrandım, çünkü herhangi bir Fransızla gezip dolaşmayı kesinlikle reddetmişti, asla vazgeçmediği bir gururu vardı. Örneğin sınıfın ilk sıralarında oturmayı her zaman reddetti ve her zaman için kendi gibiler arasında kaldı. Onun hakkında "tehli-

keli" diyorlardı. Dolayısıyla, en iyi öğrenci olsa da, öğretmenler kurulu tarafından asla taltif edilmedi, notlarının üzerinde "durmuyorlardı." Fransızların, "bu tür insanlar karşısında dikkatli olmalı, onları pohpohlamamalı, kendilerini derhal bizim dengimiz sanırlar," dediğini defalarca işitmiştim. Biz gizlice görüşüyorduk. Bir Fransız kızla görünmek istemiyordu. Lisede yatılıydı, babası ona dışarda bir oda kiralayacak kadar zengin değildi. Sanırım birbirimizi sevmemize ramak kalmıştı. Büyük tatilin arifesinde, son dersten sonra boş bir sınıfta görüştük. Ayrılacağımız için çok heyecanlıydık. Bana, "Siz Fransızsınız, ben Annamlıyım, sizi sevme hakkını kendimde göremem. Ben Hanoi'ye gidip hukuk öğrenimi göreceğim, çünkü Fransa'ya gidecek kadar param yok, zaten buna bel bağlamıyorum, Fransızları sevmiyorum," dedi. Fransız-Annam yakınlaşmasının mümkün olduğuna inanmıyordu, umutsuzluğa kapılmıştı. Onu bir daha görmedim, neler yaşadığını tam olarak bilmiyorum. Verem olmaktan çekiniyordu, kaygılarının sağlam temellere dayanıp dayanmadığını bilmiyorum. Eğer yaşıyorsa, sanırım Hindiçin Milliyetçi Hareketi'nin başına geçmiştir. Onu ve kardeşlerini heyecanla düşünüyorum. Ona karşı duyduğum eksiksiz sempati ve hayranlığımı ifade etmek zorundayım.

(Belki yeri değil ama şu saptamayı yapmak zorundayım: Saygon'daki liseye sadece Fransız vatandaşlarının çocuğu olan Annamlılar alınıyordu. Ayrıca kesinlikle Avrupai giysiler giymek zorunluydu. 1931 yılında, Hindiçin'i kesin olarak terk ettiğimde, Annamlı birkaç genç kız liseye devam ediyordu. Avrupai kılığa bürünmeleri şarttı ve bu durum onlara kötü geliyor, acı çekiyorlardı. Kaldığım yatılı ortaokulda bile Avrupai giyim kesin şarttı. Pazarları Saygon sokaklarında gezinen, hepsi de Fransız tarzında giyinmiş ve herkesin içinde gülünç duruma düşen Annamlı yatılı öğrencilere rastlamak mümkündü. Kabul edilemez aptallıktaki bu tür önlemler neden alıyordu? Başlangıçta anlamsız gelebilecek bu tür önemlerin birer cinayet olduğu kanısındayım. Ayrıca, yurttaş olmayan yerlilerin çocukları sadece ilköğrenime ka-

bul ediliyordu. Bizim sayemizde verem ve cüzamın Hindiçin'de önemli ölçüde gerilediğini kabul ediyorum, fakat fiziki dünyada ahlaki ödünleme ihtimali yoktur. Çocukları ölümden kurtarmak, sonra da onlara cezalandırılmış, sınırlandırılmış, sınırları kodlandırılmış bir gelişim sağlamak, bana kalırsa, onları ölümden kurtarmanın övgüye değer olmasından daha fazla mahkûm edilmesi gereken bir durumdur.)

Léo'nun hiçbir politik kaygısı yoktu. Malının mülkünün idaresi ve bu mülkün kayda değer artışı, onu her zaman politikanın uzağında tutmuştur. Onu Annamlı çerçevesinden çıkarıp bir insan olarak ele alalım. Ergenliğime geri dönüyorum yani. Bunu düşündükçe, Léo'nun gayet bariz bir aptal olduğunu, ama -en azından benim için- cazibeden yoksun olmadığını görüyorum. Paris'te iki yıl geçirmişti. Bu süre içinde nerde akşam orda sabah yaşamış ve kendi deyişiyle, "hayatı öğrenmişti." Orada çok sayıda kadın tanıdığını iddia ediyordu ve kanıt olarak bana fotoğraflar gösteriyordu. Bir fotoğrafta, Léo yere oturmuş halde görülüyordu; başı esmer ve çok boyalı, kırk yaşlarında, gülen bir kadının dizlerindeydi. Diğer kadınlar, her birinin yanında birer Annamlı, ya divanların üzerinde, ya yerde, yine erotik pozlarda görünüyorlardı. Geceleyin bir otel odasında çekilmiş olmalıydı fotoğraf. Bütün kadınların belirgin özelliği kötücül bir bayağılıktı. Léo'nun, başı o kadının dizleri arasında, yarı kapalı gözleriyle bir cesede benzediği bu fotoğrafı bu kadar iyi hatırlamam nedensiz değildir. Bu benim için bir uyarış oldu. Léo'nun hayatında bu kadınların ardından geldiğimi düşündüm ve nedendir bilmem, bu düşünce bende daha sonra ölüm fikri karşısında hissettiğime benzer bir kaygı uyandırdı. O an Léo gözüme çok zavallı biri gibi geldi ve ben hayatımı onun yanında geçiriyordum, aileme ait olduktan sonra Léo'ya ait olmak benim kaderimdi ve bundan asla kurtulamayacaktım. Ama bu duyguyla Léo'yu terk etmedim, hatta ona hiçbir şey yansıtmadım. Fakat o fotoğrafı gördükten sonra, tam bir ay boyunca mutlak bir terk ediş fikrine alışmaya çalışarak

yaşadım. Anneme hiçbir şey demedim. Bir şey diyemezdim. Bu fotoğraf aracılığıyla, annemin beni terk etmiş olduğunu anladım sanıyorum; kardeşlerim de beni terk etmişti. Annem beni Léo'yla bu ilişkiye belli belirsiz şekilde itiyordu, oysa bunun beni mutlu etmeyeceğini anlamalıydı. Annemin beni bilerek terk ettiğini [düşünmedim], fakat sınırsız ve çaresiz olduğunu hissettiğim bir zayıflık yüzünden ve o andan itibaren onu başka türlü sevdim.

Léo, beni kendine âşık etme çabasıyla geçmiş bir yaşamın bu tanıklıklarını gösteriyordu. Bana ettiği laflar, üç kuruşluk popüler romanlardan ve Amerikan filmlerinden ortalığa saçılan laflardan pek de farklı değildi. Beni "ölene dek" seveceğini, benim "taş kalpli" olduğumu, "kalbini kırdığımı", onu "kendisi için değil, parası için sevdiğimi", kendisinin "bahtsız olmak için doğduğunu" söylüyor ve "parayla saadet olmaz" diyordu. Ona göre, kendisi çok duygusal, dünya ise kötüydü. Şöyle diyordu: "Benim arzuladığım şey çok basit, iki gönül bir olsun, samanlık da seyran; yeryüzünde başka hiçbir arzum yok." Benim "erkeklere ıstırap çektirmek için yaratıldığımı" söylüyor ve bu savını desteklemek için, bunaldığı dönemlerde, "kadınlar erkekleri delirtir, zavallı kalplerini birer oyuncak gibi kullanırlar" diye tekrarlayıp duruyordu. Öyle içler acısı bir halde bunları söylüyordu ki, her seferinde, modası geçmiş bulduğumu söylediğim bu havada konuşup durmaması için ona yalvarıyordum. İlk âşkımın sürdüğü iki yıl boyunca benimle bu üslupta konuşup durdu. Onun tarzı benim ailemdeki dilden tuhaf bir şekilde ayrışıyordu. Léo'nun sözlerindeki modası geçmiş ve güvenilmez şeyleri hemen yakalıyordum. Fakat bu saçma sözler beni etkiliyordu, onları genellikle gurur okşayıcı buluyordum, Léo'yu değiştirmekten vazgeçmiştim. Onun derin aptallığını bana binlerce kez kanıtlayan şeyler söylüyordu. Léo'dan incelik örneği: "Parisli kadınlar hayranlık vericidir. Metresimle randevuya geç gittiğimde, fotoğrafımın ters çevrilmiş olduğunu gördüm. Geciktiğim için üzüldüğünü bana anlatmanın nazik bir şekliydi bu. Evlendiğimizde siz de benim fotoğrafımı sık sık ters çevirecek misiniz?"

Onu değiştirmekten vazgeçtim, çünkü çok fazla uğraşmak gerekiyordu. Léo'nun budalalıklarını kabul etmiştim. Her şeyi kabul etmiştim. Annem, abim, yağmur gibi inen dayaklar. Bana öyle geliyordu ki, bunlardan kurtulmanın tek yolu yine Léo'yla evlenmekti, çünkü onun parası vardı, bu parayla bütün ailemle birlikte Fransa'ya giderdik ve orada hayatımız iyi geçerdi. Ailemi Hindiçin'de bırakmayı düşünmüyordum, çünkü yalnız Léo'yla geçecek hayatın gücümü aşacağı kanısındaydım. Bunun üzerine, her şeyi belli bir sadelikle kabul ediyordum; umutsuz değildim, ama bu umudu oldukça korkunç olan şimdiki zamandan ayıramıyordum. Günün birinde artık dayak yemeyeceğimi, hakarete uğramayacağımı, sözümün dinleneceğini, güzel, ışıltılı, zengin olacağımı, sadece limuzinler içinde dolaşacağımı ve belki de Léo'dan başka birinin beni seveceğini düşünüyordum. Léo'dan başka biri... Ama bunun için Léo'nun milyonları gerekiyordu, ancak öyle burnumu dikleştirebilecektim (yeni doğmakta olan estetik cerrahiden haberdar olan abim bu öğüdü vermişti), büyük terzilerden giyinebilecektim (abimin verdiği diğer bir öğüt) ve "erkeklerle konuşmayı" öğrenebilecektim (annemin öğüdü). Gün gibi açıktı her şey. Buna inanıyordum. Bu olmadan hiçbir gelecek şansı yoktu. Tam bir aptallık halinden çıkıp geldiğimi, gençliğimi geri bırakırken bir aptallık hükümranlığını da geride bıraktığımı söylerken, ne dediğimi biliyorum. Léo'yu öfkelendirmeyi başardığımda ve bana surat astığında, umutsuzluğa kapılıyordum, çünkü Léo'yu yitirirsem her şeyi yitirirdim, yeniden ailemin içine düşerdim, onların gölgesinde yaşlanırdım. Düşünmesi bile dehşet vericiydi. Bundan kurtulabilmek için bana Léo gerekliydi.

Léo'nun bende uyandırdığı fiziksel tiksintiyi aşmayı nasıl başardım? Beni ilk kez dudağımdan öptüğünde, onun Léon-Bollée'si içinde olduğumuz bir geceydi. Okul çıkışı gelip beni almıştı ve hafta sonu için Sadec'e götürüyordu. O saatte ve tek başıma onu ender görüyordum, belki de bu ilk kez oluyordu. Yolda Léo bana sarılınca ona karşı arzu hissettim. Bunun arzu olduğunu düşünüyorum. Beni tamamen mutlu kılan bir huzurdu.

Orada, Léo'nun kollarında, iyiydim. Sanırım başka biri de olsa aynı şey olurdu. Léo herhangi biriydi, Léo'nun bana söylediklerini herhangi biri de söyleyebilirdi, gençliğimin karanlık gecesinde, otomobilin karanlığında herhangi biri de Léo'nun kollarına ve nazikliğine sahip olabilirdi. Yanağı yanağıma değdiğinde hoştu. Yüzünü görmüyordum. Yanağımı arayan bir yanaktı Léo'nunki; hepsi bu. Onun beni arzuladığını hissediyordum, çünkü elleri titriyordu ve kimi zaman göğsüme dokunuyorlardı, ellerinin belimde dolanmasını tercih ederdim, belime götürüyordum, böylesi iyiydi. Léo çok heyecanlıydı, bana "Güzel göğüslerin var," dedi. Bir şey dememiştim. Léo'nun arzusu hafifçe içime sızıyor ve benim arzumu kışkırtıyordu. Ben Léo'yu doğrudan arzulamıyordum, Léo beni arzuladığı için ben de onu arzuluyordum. Onun arzusu bende arzu uyandırıyordu, ama bir şey olmuyordu. Arzu hissetmenin iyi olduğunu fark ediyordum, her şeyin çözümü gibi hissediyordum arzuyu. Léo bana sarılırken, ben de ailemi düşünüp benim kadar mutlu olmadıkları için aniden onlara üzülüyordum ve bunu düşünmek iyi bir şey gibi geliyordu. Dünyayla barışıyordum. Bu bütünlüğü küçük kardeşimle avdan döndüğümde hissetmiştim sadece. Fırtına çıkmıştı ve çeltik tarlalarının gevşek çamuru içinde yalınayak dönüyorduk. Léo, "Göğüslerini uzat bana," dediğinde, göğüslerime dokundurtmak istememiştim, buna değmeyeceğini, fazladan bir şey katmayacağını düşünüyordum. Benim istediğim şey, onun arzusunu hissetmekti, hepsi bu. "Seni seviyorum," demişti Léo yumuşak bir sesle. Bana karşı sert davranmıyordu, benim bakire olduğumu biliyordu, "ilk kez" hakkında prensipleri vardı, göğüslerimi rahat bırakıp, belimle, saçlarımla, yanağımla yetinmişti. Beni sevdiğini söylediğinde, güçlü bir tür lütufla dolduğumu hissederek, gözlerimi kapatmak zorunda kalmıştım. Herhangi biri de bana bunu söyleyebilir ve aynı koşullarda bende aynı etkiyi uyandırırdı.

Bir roman okumuştum. Delly'nin *Magali* romanı. Bu kitap benim gençliğimde önemli bir rol oynadı. Bu, okuduğum en güzel ve tek kitaptı. "Seni seviyorum" kelimeleri orada iki âşığın söyle-

şisi sırasında tek bir kez telaffuz edilmişti. Zaten konuşmaları da ancak birkaç dakika sürmüştü, ama aylarca süren beklentiyi, acıyı, altüst edici bir ayrılığı açıklıyordu. "Seni seviyorum" sözünü sinemada her işittiğimde de altüst oluyordum. *Magali*'de ve Casanova filmlerinde olduğu gibi, bunun hayatta bir kez söylendiğini sanıyordum. Tek bir kişiye tek bir kez söylenebilirdi. Sonra da başka hiç kimseye söylenmemeliydi; ölüm gibiydi. Buna ikna olmuştum. O akşam Léo beni sevdiğini söylediğinde başım döndü. Bir daha asla söylemeyeceği bir şeyi bana söylüyordu. Öyle genç ve öyle saftım ki, eğer bu kelimeler bir kez ağza alınmışsa, bir daha ancak utançla ve şerefini lekeleyerek tekrar söylenebileceğini ve böyle bir umutsuzluğun tek çaresinin de intihar olduğunu hayal ediyordum. Sonraları Léo bunu bana defalarca söyledi. Bense, ilk işittiğimdeki kadar olmasa da, her seferinde yine altüst oluyordum. Bu kelimeler bende büyülü bir etki uyandırıyordu. Ardından, Léo'nun bana bunları söylemesini sık sık istedim: "Beni sevdiğini söyle!" Bu kelimeleri, rüzgârı karşılar gibi, gözlerim kapalı, varlığımın tüm dikkatiyle karşılıyordum. Ardından, Léo'dan çok sonra, başka erkekler de bana bunları söylediler, ama artık içeriklerinden daha fazla kuşku duyuyordum. Yine de, bu sözleri her zaman ciddiyetle dinlemeye mecbur hissettim kendimi; arzunun dalgınlığı içinde söylenmiş olsalar bile. Léo'ya, "Doğru olmasa bile, söyle bana," diyordum. Bunlar anahtar kelimelerdi; kendimi Léo karşısında en yabancı, ona en kapalı hissettiğim anlarda bile, bu kelimeler beni açıyor ve ona iyi davranıyordum.

Léo beni o akşam öptü. Aniden öptü. Birden bire, dudaklarımın üzerinde nemli ve serin bir temas hissettim. Hissettiğim tiksinti kelimenin tam anlamıyla tarif edilemezdi. Léo'yu ittim, tükürdüm, arabadan atlamak istemiştim. Léo ne yapacağını bilemiyordu. Bir anda kendimi yay gibi gergin, tamamen aklımı yitirmiş hissettim. "Bitti, bitti," diye tekrarlıyordum. Léo, "Ne demek istiyorsun?" diye soruyordu. Anlamıyordu. Bir an güldü ve bana, dudaktan öpülmeye izin verince bakireliğin bozulmadığını açıkladı: "Bunu biliyorum," diye bağırdım, "ama yine de bitti."

Beni yatıştırmaya ve yeniden kollarının arasına almaya çalışıyordu, ama ben bağırıyordum, arabayı durdurması ve inmeme müsaade etmesi için yalvarıyordum. Gecenin bir vakti, kırların ortasındaydık, ama gözüm bir şey görmüyordu. Olayları olduğu gibi canlandırıyorum; açıklayamam. Baştan aşağı tiksinti kesilmiştim. Fakat "bitti" derken ne kastettiğimi açıklamaya gelince, bunu yapamam, bilmiyorum. Neyse, sonunda yatıştım ve koltuğun ucuna, Léo'dan mümkün olduğunca uzağa çekildim. Ve orada mendilime tükürdüm, hiç durmadan tükürdüm, bütün gece tükürdüm, ertesi gün, aklıma geldikçe tekrar tükürüyordum. Léo iyice yıkılmış gözüküyordu, bana dokunmaya kalkışmıyordu, benim tükürdüğümü görüyor ve "Seni tiksindiriyor muyum?" diye soruyordu. Cevap veremiyordum. O sırada karanlıktaki yüzü canlanıyordu gözümde, çiçek bozuğu yüzü, gevşek kocaman ağzı, o içler acısı fotoğrafı canlanıyordu gözümde ve bu aşağılık yaratığın ağzının, tükrüğünün, dilinin benim dudaklarıma değmiş olduğunu düşünüyordum. Kendimi tam anlamıyla tecavüze uğramış gibi hissediyordum. Başka ağızlara sayısız kez dokunmuş, bana küçümsenecek ya da gülünç şeyler söylemek için açılan, bana değersiz, kendini beğenmiş ve aptalca gelen, tıpkı Léo gibi yitik o ağızla benim ağzıma dokunmuştu bir kez, yapacak bir şey yoktu. "Seni tiksindirdiğimi görüyorum, saklamana gerek yok." Cevap vermiyordum. Kardeşlerimin Léo'yu nitelemekte kullandıkları kelimeleri, "cenin"i düşünüyordum. Bir cenin öpmüştü beni, çirkinlik ağzımın içine girmişti, dehşetle ilişkiye girmiştim. Ruhuma dek tecavüze uğramıştım.

Arabadan atlamak istemişsem, dehşete son vermek içindi. Dehşet verici, beyaz ve çıplak bir aydınlıkta hayatımı keşfetmiştim. Bir kez olsun, hayale kapılmıyordum, Sadec'te neyle karşılaşacağımı *biliyordum*. Afyonla kafayı buldum; abim, kızgınlığın doruğundaki annem ve dayaklar, dayaklar, bitmek bilmeyen, itiraf edilemeyen dayaklar, utanç verici dayaklar. Sanki bilincimi berraklaştıran bir makineyi içimde çalıştırmaya başlamıştım. Durumu berrak bir şekilde görüyordum. Léo denen bu şekilsiz

yaratıkla hayat gemisine binmiştim artık, inemezdim. Hiçbir şeyin dışına çıkamazdım, "bitti" dediğim şey belki de buydu, bana hiçbir şey kalmamıştı. Bir an önce henüz ağzımın varlığından habersizken şimdi artık ağzım benim değildi, onu tanımıyordum, iğfal edilmiş, kirletilmiş ağzıma katlanıyordum, tıpkı hayat olduğunu sandığım şeye, kendi hayatıma katlanıyor olmam gibi. Ağzımı kendi tükrüğümle çalkalıyor ve yeniden mendilime tükürüyordum. Mendilimle dudaklarımı iyice siliyordum. Ama bunlar yetmiyordu, asla yetmiyordu, ağzımda Léo'nun tükrüğünün bir kısmının kalmış olduğunu düşünüyordum sürekli ve hiç durmadan tekrar tekrar tükürüyordum. Bunun Léo'ya acı vereceğine emindim, ama bu durumu sonra düzeltirdim, başka türlü yapamıyordum. Ağzımı temizlemekle meşguldüm. Ağzımı açıyor ve esen rüzgâra tutup kurutuyordum. Fakat tekrar kapattığımda ve tükrüğüm ağzımı yeniden ıslattığında, dram baştan başlıyordu, tükrüğümün Léo'nunkiyle sonsuza dek karıştığını düşünüyordum. Bir an ağladım, o zaman Léo'nun yanına yaklaştım ve ona, "Aptalım ben, ilk kez olduğu için," dedim. Kollarıyla belime sarıldı ve bana, "Bana korkunç ıstırap verdin," dedi. Onun yanına büzüldüm, başımı göğsüne yaslayıp gizledim ve alışabilmek için tükrüğümü az miktarda da olsa yutabilmeye çalıştım. Bunu başaramayınca, gizlice mendilime tükürdüm: "Sakın bana öfkelenme," demiştim Léo'ya. Beni teselli etmesini istiyordum, ama bunu yapamazdı. Fakat üzerime kapanan kolu beni teselli ediyordu. Léo'nun sadece koluna güvenebilirdim ve o gece elimden geldiğince o koldan yararlandım. Bu kolu zararsız ve iyi buluyordum, benim kötülüğümü hiç istemiyordu, iyiliğimi istiyordu, teselli bulmak için ondan yararlanmıştım.

Abimin çılgınca sevdiği bir maymunu vardı, bir ipekmaymunu. Bu maymun için ağlayabilirdi; anlatacağım maceralardan sonra onu plantasyonda bırakmak zorunda kaldığında, onun için gerçekten tasalanmıştı: "Bu pislikler benim maymunuma ne yaparlar diye düşünüyorum." O dönemde sabahın altısına doğru

eve geliyordu. Giderek tüm gece boyunca afyon içer olmuştu. Eve gelir gelmez yatıyor ve yemek için kalkıyordu, sonra tekrar uyuyordu, sonra akşamüzeri beş yemeğine kadar maymunuyla oynuyor, sonra tekrar maymunuyla oynuyor, akşam yemeği yiyor ve afyon âlemine gidiyordu. Biz bu maymunu küçük avludaki kafeste kapalı tutuyorduk. Son derece zeki ve tuhaf bir hayvandı. Giderek abimin hayatında başat bir yer edinmişti. Uyumadığı zamanlar abim onu serbest bırakıyor ve omzuna çıkartıyordu, ona piyano çalıyordu. Maymuna o kadar çok *sapek* (bronzdan yerli para) yutturuyordu ki hayvanın yanakları tıkabasa doluyor, iyice ağırlaşan başını kaldıramadan yürüyordu. Sonra, sapekleri ağzından çıkartıp tek tek abime geri veriyordu. Abim bundan çılgınca bir zevk alıyordu, hiç görmediğim kahkahalar atıyordu. Sahneyi izleyebilelim diye, bizi, küçük kardeşimle beni çağırıyordu. Çağırdığında orada olmak gerekiyordu; yoksa tehlikeli bir öfkeye kapılabilirdi. Seyretmemiz gerekiyordu. Kimi zaman bu bir saat sürüyordu. Eğer gülmezsem abim öfkeleniyordu. Kimi zaman annem gelip abime, "Yalvarırım, bir şeyler yap, ne olursa olsun, ama bir şey yap, bütün günlerini böyle ziyan etme..." derdi. Abim, gününe göre, sert ya da yumuşak, annemi susturup, maymunuyla oynamaya devam ederdi. Bir de horoz besliyorduk. Abim kimi zaman horozu maymunun kafesine koyar, maymun da sevinç çığlıkları atarak horozun tüylerini yolardı. Horoz bağırdıkça, bu sahne herkesi eğlendiriyordu, annemi bile. İşte, bizi bir araya getiren böyle şeyler vardı. Belki vahşiceydi, ama buna aldırdığımız yoktu. Bir gün, maymun kaçarak annemin yönettiği yerli kız okulunda paniğe neden oldu. Bütün okul bir anda dışarı fırladı, bütün kızlar bağrışıyordu. Kardeşlerim ve ben çok sevinmiştik, annem ise durumu çok kötüye yormuştu, işten atılabileceğini söyledi ve abimin maymunu plantasyona göndermesini sağladı. O andan itibaren abim plantasyonla ilgilenmeye başladı. Sıkıntıdan çöken maymununu görmek için oraya gidiyordu. Hayvan dişlerini kaybetmeye başlamıştı, çünkü yeterince içecek vermiyorlardı; abim onu Sadec'e geri getirmeye direnemedi. Bu-

rada ahlaksızlaşan maymun, abim hariç herkesi tiksindirerek, bütün gününü mastürbasyon yaparak geçiriyordu. Bazı insanlara bir süreliğine abayı yaktığı da oluyordu, sonra onları sanki hiç varolmamışlar gibi tamamen bırakıyordu.

Bu sinema anısını neden aniden hatırladım? Hemen yazmalıyım. Ben on dört yaşındayken yaşanmıştı. Barbet yatılı okulundaki kızlarla pazarları sıra halinde şehrin sokaklarına çıkmak istemiyordum. Bunu düşünmek bile kesinlikle imkânsızdı, imkânsız. Anneme söylemiştim. Annem benim için bunun imkânsızlığını anlamıştı. Hissettiğim bazı imkânsızlıklar karşısında mücadele etmemesi gerektiğini biliyordu. Yoksa onu ikna mı etmiştim? Sanmıyorum. Bana özür diletmek umudundan vazgeçmesi gibi, beni Barbet yatılı okuluyla birlikte sıra halinde gezerken görme umudunu da bırakmıştı. Ona "Bu imkânsız," demiştim, ne düşündüğümü açıklamadan. "Gülünç," diye de eklemiştim.

Kendi düşüncemi açıklayamazdım, böyle bir alışkanlığım yoktu. Herhangi bir konuda, hangi konu olursa olsun, kendimi ifade edemezdim. Ailemde herkes böyleydi. Dilde bu kadar keskin bir utanmazlık hissine başka hiçbir yerde, hiçbir ortamda asla rastlamamıştım. Dil, yapılacak işleri, ifade edilmesi gereken durumları belirtmekten başka bir işe asla yaramamıştı. Hakaretin, küfrün bir nedeni yoktu, küfür edilmeyebilinirdi, ama ediliyorsa, bu şiirsel bir zihniyetin ürünüydü. Kelimeler bizde asla içsel bir durumu ifade etmeye, bir şikayet belirtmeye yaramadı. Abim "canımı sıkıyorsun" dediğinde, bu, *her şeyin* onun canını sıktığı ve başka bir ortamda umutsuzluk olarak adlandırmanın uygun olacağı bir durumda bulunduğu anlamına geliyordu. Dolayısıyla, bu anlarda onunla konuşmaktan kaçınmamız saygılı ve ağırbaşlı bir tutumdu. Küfür ve hakaret bizim şiirimizdi. En doğru, en inkâr edilemez özellikler onlardaydı. Öncelikle, bunların nedensizliği tesadüfi değildi, cuk oturuyordu; bizi öfkeyle aydınlatıyor ve her türden vahye buluyordu. "Senin evin çok can sıkıcı, bok çukuru," diyordu abim anneme, "tam bir bok yuvası, insanın canı

sıkılıyor." Bu kelimeler bizde, Aziz Jean de la Croix'nın sözünü ettiği "daima oyuk" biçim halini alıyor ve içimizi bir kesinlikle, bir vahiyle dolduruyordu. Böylesi anlarda, ben, evin bir bok çukuru olduğunu, bokun içinde yüzdüğümü ve asla bu bokun içinden çıkamayacağımızı hissediyordum. Kelimeler vardı, onlara eşlik eden bakış vardı; ve bu kelimelerin altın değerinden kuşkuyu kovmayı sağlayan kısa, etkisiz, en uygun, en samimi üslup vardı.

Abimin kimi küfür ve hakaretleri kadar güçlü, son derece ikna edici vahiyleri hayatım boyunca ancak Rimbaud ve Dostoyevski okuduğumda hissettim. Esin kaynaklı eseri herhangi bir başka esere tercih etme ve insan zekâsını çirkinlik olarak görme yönündeki hâlâ mevcut eğilimimi belki de kafama ilk kazıyan abim oldu. Zekâ konusunda, belki sadece bazı hayvanların zekâsından hoşlanıyorum; özellikle son derece az zekâya sahip olduklarından, gösterdikleri ender zekâ işareti ani bir esinden kaynaklanıyor gibi gözüken hayvanlarınkine. Örneğin aptal kedileri zeki kedilere tercih ederim. Elimden gelmiyor. Beni tanıyan kedilersense tanımayanları tercih ederim. Abim frengiye yakalandığında, "Hayatın çürüğü olan ben, çürüdüm," dedi. O an kendimi son derece kötü durumda hissettim, kardeşlik duydum. Teselli bulamıyordum; hayatta insanın başına bu tür şeylerin gelebileceğini bilmekten dolayı teselli bulamıyordum, ama aslında bunun olduğunu öğrendim ve sonrasında, bunu bana ondan daha iyi öğreten kimse çıkmadı.

Barbet yatılı okulundaki kızlarla birlikte dolaşmamın benim için imkânsız olduğunu anneme söylediğimde, annem bunun benden daha güçlü bir duygu olduğunu hissetmiş olmalıydı. "Kişinin kendinden daha güçlü şeyler"e gayet alışkın olduğundan, karşı koymadı. Gidip Barbet yatılı okulunun müdiresiyle görüştü. Ben onu büronun kapısı önünde bekliyordum. Hassas bir talepti. Görüşme uzun sürdü. Annem kıpkırmızı dışarı çıktığında hâlâ rahatsızdı ve anlaştıklarını söyledi. Annemin ne gerekçeler ileri sürdüğünü bilmiyorum, fakat işi kopardığı için gururlu olduğu belliydi. Müdire pazar gezintisine çok bağlıydı; öğrencilerinin

kusursuz giyiminin herkesçe görülmesine çok önem veriyordu. Nasıl kabul ettiğini hâlâ düşünür dururum. Üstelik annem benim tek başıma çıkmamı da talep etmişti. Bu ona kabul edilemez gelmiş olmalıydı. O dönemde Léo'yu tanımıyordum. Annem de benim dışarı çıkmam hakkında kesinlikle kötü şeyler düşünmemişti. Doğrusu, hiçbir şey düşünmemiş olmalıydı ki, on dört yaşımda, her pazar öğleden sonra şehirde tek başıma ne yapabileceğimi kendine sormadı.

Ertesi pazar, dışarı çıkmayı beklerken, gerçekten de ne yapacağımı bilmiyordum. Yine de saat dörtte giyinip çıktım. Annemin bana ucuzluktan aldığı ve sadece dışarı çıkarken başıma geçirdiğim koyu yeşil hasır bir şapkam vardı. Üzerimde mavi çiçekli ham ipekten bir giysi vardı. Dışarı çıkar çıkmaz, kıyafetimin gülünç kusursuzluğu karşısında çaresiz hissettim kendimi. Kader gibi bir şeydi. En ufak bir şeyi bile değiştirebileceğimi düşünemiyordum. Tıpkı "kılbiti" görünümüm, "hep yarışabilir" halim gibi, annemin dayattığı bu giysi de kişiliğimin parçasıydı ve yüzümdeki kederle birlikte bu giysiyi de dolaştırıyordum. Şehirde geziniyordum. İnsanlığın pazar öğleden sonraları dünyanın bütün şehirlerinde yaptığını sandığım şeyi ben de yapıyordum. İnsanlar arası anlaşmaların anlamı bana hep öğretilmiş ve beynime derinlemesine kazınmıştı. Şunu kesinlikle söyleyebilirim ki, gençliğimin büyük bölümünde "başkaları gibi olmaya", "fark edilmemeye" çalıştım ki, bu da, tuhaftır ama beni çok geç terk eden gizil bir umutsuzluğa ve sayısız acıya mal oldu. Barbet yatılı okulunun kapısından çıktığımda, nereye gittiğini bilen biri gibi, doğal bir havada sokakta yürümeye çalıştım. Oysa kapının önüne çıktığımda, eklemlerim tutulmuş hissettim kendimi; öyle beklenmedik bir şekilde yürüyordum ki, herkes beni fark ediyordu. Kendine çok güvenen biri gibi yürümem gerektiğini düşündüm; nereye gittiğimi bilmediğimden bu güven daha da gerekliydi. Bu gezintinin öncesinde olup bitenleri kendi kendime özetliyordum: Barbet yatılı okuluyla birlikte sıraya girmeyi reddedişim, tek başıma çıkma iradem. O dönemde sömürgedeki herkesin arabası vardı. Yürü-

yen bir Fransız'a rastlanmıyordu; ya da çok ender rastlanıyordu. Özellikle de tek başına dolaşan genç kızlara rastlanmıyordu – genç kızlar anne babalarıyla sokağa çıkıyordu. Sokaklarda yerliler çok kalabalık olduğundan Fransız bir genç kız asla tek başına çıkmazdı. Genç kızlar "evde tutuluyordu." Ben, kocaman demirhindi ağaçlarının gölgesinde yürüyordum; ve yürüdükçe, orada olmamam gerektiğine dair kesinlik giderek büyüyordu. İnsanlar bana bakıyordu; dönüp gülümsüyorlar, şaşkınlıkla, acıyarak bakıyorlardı. Hayır, hayal edilesi bir şey değildi! On dört yaşımdaydım, diz altında giysiler, göğüslerim, elma yeşili bir şapka, mavi çiçekli bir giysi, cilalı ayakkabılar, küçük bir el çantası ve gözlerimi yerden kaldırmadan, kimseye bakmadan yürüyordum, sadece ayaklarıma bakıyordum, hiç hissetmediğim kadar korkunç bir rahatsızlık içindeydim. Kendimi kılık değiştirmiş gibi hissediyordum; öyleydim. Tenis oynamaya giden genç kız gruplarıyla karşılaşıyordum. Başları açık, beyaz, sportif giysiler içinde, sekerek yürüyorlardı. Beni küçük bir orospu sanabilecekleri gibi, küçük bir kız gözüyle de bakabilirlerdi. Muğlaklığın cisimleşmiş haliydim. Bilmiyordum, insanlar da bilmiyordu; bana bakarken, genç olma ihtimali taşıyan hiç görmedikleri bu şeyin, makyajlı yüzünü yaşlandıran bu bin yıllık utanç ve acı havasının, bu kasılmış havanın ne olabileceğini düşünüyorlardı. Mümkün değildi. Geri çekilmek mümkün değildi; zaten aklıma bile gelmiyordu. Pazar öğleden sonraydı ve ben dışarı çıkmıştım. Gidip göreceğim kimse yoktu, şehirde kimseyi tanımıyordum. Yürüyor, yürüyordum, büyük caddelerden uzaklaşıp ara sokaklara giriyordum. Ancak saat yedide geri dönebilirdim. Akşamı bekliyordum, gizlenmek için karanlığı bekliyordum; ve beklerken, şehrin banliyösünde villalarla çevrili dar sokaklarda mümkün olduğunca gizlenmeye çalışıyordum. Oralarda Fransızların olmayacağını, sadece yerlilerin beni görüp şaşıracağını biliyordum, bu bana daha az ciddi, daha katlanılabilir geliyordu, çünkü Fransız'dan daha çok yerli vardı, daha önemsizdi, daha az acı veriyordu, her şey nispiydi; bir yerli benim gülünçlüğümü ölçme imkânına sahip olmadı-

ğından daha az şaşırırdı. Ter içindeydim, saçlarımdan yüzüme ter damlıyordu. Yine de, Barbet yatılı okuluna dönmedim. İnat ediyordum. Sinemaya, matineye girmeye karar verdim. Bu ani karar tam gücüm tükenirken aklıma geldi. Geri döndüm ve şehir merkezine yöneldim. Çok Fransız'a rastladım. Elma yeşili hasır şapkamın üzerinde kırmızı bir gül vardı. Annem, "köpük gül" diyordu. Ve bana yaşlı, "şık" bir hava veren, ciddi bir hava vererek işimi bitiren küçük el çantam. Lanetli biri gibi acı çekiyordum, [Cennete] gömülmek için koşturuyordum.

Sinemaya vardım ve gişeye yöneldim. Düşünememiştim. Ancak "eklentilerde" bilet alacak kadar param vardı. Eklentilerde şehrin "süprüntüleri" olurdu. Ön koltuklardan genişçe bir boş alanla ayrılmış üç sırada, melezler, Annamlılar hinthurması ağacı iskemlelere çökerler: farklılık.

Bozuk paraları denkleştirerek yerimin parasını, baygınlık geçirmeden ödedim. Girişe vardığımda salon aydınlıktı. Vakit henüz çok erkendi, seans başlamamıştı. Arka koltuklarda üç sıra halinde Fransızlar oturuyordu. Eklentilerde bir grup hayta ıslık çalıp gülüşüyordu. Koltuklarda oturanların gözleri önünden bütün sinemayı geçmek zorunda kaldım. Tek başıma. Çünkü eklentilerde oturan seyircilere yer gösterici eşlik etmiyordu. Eklentilerde tek bir Beyaz yoktu. Gerilemedim. Yürüdüm. Bütün kişiliğimle bu salondan geçişim, kişiliğimin içeri girişinin yol açtığı derin bir sessizlikte tamamlandı. Nasıl yürüdüğünü hatırlamadığımı hatırlıyorum. Bütün insanlık bana bakıyordu. Ben bir Beyazdım. Hiç tartışmasız. Eklentilerde bugüne dek hiç Beyaz görülmemişti. Neler düşünüldüğünü biliyordum, hepsini biliyordum ve ben de aynı anda bunu düşünüyordum. Her şey gözlerimin önünde dans ediyordu; kendimi aşırı gerçekdışı bir halde bulmuştum. Utançla derinden temas halindeydim. Yürüyen utançtım ben. Gülünçtüm sadece. Bu sinemada benim işim yoktu ve giysim sıradan değildi, merhamet uyandırmıyor olsa da gülmeye yol açıyordu. Her şey kırılıp dağılıyordu. Ben de ken-

dimi hinthurmasından bir iskemlenin üzerinde kırılıp dağılmış buldum, çantam dizlerimde, ter içindeyim. Işıklar kapanana dek on dakika mı geçti, yoksa bir saat mi, bunu söyleyemem. Ama aniden, kapkaranlık oldu, piyano çalmaya başladı. Uyuşukluktan çıktım. *Casanova*'yı oynattılar. Filmi gayet güzel buldum. Teselli olmuş bir halde dışarı çıktım. Casanova'nın bir kadını dudağından öptüğünü ve ona aşkını itiraf ettiğini görmüştüm.

Akşam, Ramé yolunda hafif bir çıtırdı işitilince, annem, "Paul geliyor," diyordu ve biraz sonra onun Ramé'nin düzlük yolunda arabasıyla belirdiğini görüyordum. Öyle parasızdık ki, toplu taşımacılık yapmayı hayal etmişti. Bu amaçla, yaşlı bir beygir ile iki tekerlekli bir araba satın almıştı ve her öğleden sonra Bantai-Ramé arasında gidip geliyordu. Böylece, en fazla sigara satın alacak bir para geçiyordu eline. Annem bunu onaylamıştı.

Uzaktan, arabadan üç yerlinin indiğini, Paul'e ücretlerini ödediklerini ve Paul'ün de bizim yola girip eve vardığını görüyoruz.

"Boktan iş," diyor Paul.

Annem ev boyunca palmiyeler ve çiçekler diktiriyordu. Öğleden sonraları bir hizmetçinin bu işi yapmasına gözcülük ediyordu. Plantasyondan hiç kazanç ummamak gerektiğinin uzun süredir farkındaydık. Annem bir şey yapmadan durmaya katlanamıyordu, çiçekler diktiriyor ve böylece hizmetçileriyle meşgul oluyordu. Kavurucu kuraklık çabalarını defalarca mahvetmişti. Ama annem hep inat ediyordu.

O gün öğleden sonranın bir bölümünü evin tavanarasında geçirmiştim. Kardeşimin avladığı hayvanlar oraya konuyordu. Dört dişi ve bir erkek geyik demir çengellere asılı olarak orada sallanıyordu. Annemin haberi olmadan sık sık oraya kapanıyordum. Bu tavanarası çok serin oluyordu, sakindi. Dişi geyiklerin kanları damla damla akıyordu ve kan damlalarının döşeme üzerinde çıkardığı yumuşak ses -flok!- benim içimdeki hangi uzak hüzne

ninni oluyordu bilmiyorum. Kardeşimin avları benim varlığımı zehirlerken, anneme gurur veriyordu. Akşam olur olmaz kardeşim verandaya çıkıyor, havayı koklayıp, "Bu gece gidiyorum," diyordu. Tavanarasındaki ölü geyikleri ziyaret etmeyi bir tür görev bilmiştim. Kardeşimin başarılarından ben de gurur duyuyordum, ama özellikle içim parçalanıyordu. Hava çok sıcak olduğundan hayvanlar çabucak çürüyordu. Çürüdüklerinde çengellerden indirilip nehre atılıyorlardı; suyun akışıyla denize doğru sürükleniyorlardı. Bıkana dek onları yiyorduk ve sonunda, başka şey yemeyi tercih ediyorduk. Örneğin kardeşimin deniz kenarındaki sakızağacı ormanlarında öldürdüğü siyah etli, uzun bacaklı kuşları. Bunları, odun ateşinde hafifçe kızartarak, neredeyse çiğ çiğ yiyorduk. Kimi zaman salamuralanmış genç timsah etleriyle kendimize ziyafet çekiyorduk, ama sonunda hepsinden bıkıyorduk. Bölgenin et kaynakları kısıtlıydı. Orada bulunan tek domuz türü [*okunamıyor*] ve köyün lağımlarından besleniyordu. Bunları yemekte tereddüt ediyorduk. Bölge çok yoksuldu. Yerliler bu açığı köpeklerle kapatıyordu. Hizmetçilerimizden biri baltayla onların peşine düşüyor ve kaçan köpekleri yakalayıp kafalarını kesiyordu. Bunun üzerine koşmaya devam ediyorlardı, kafaları olmadan on metre kadar daha koşuyorlardı. Bu beni kelimenin gerçek anlamıyla dehşete düşürüyordu. Köpek yemeğe razı olamıyorduk, annem buna her zaman karşıydı, çünkü köpekleri seviyordu. Ne yazık ki, tekini bile bu içler acısı sondan kurtaramıyorduk.

Arabanın tekerleklerinin gürültüsünü işittiğimde, tavanarasından çıktım ve kardeşime doğru yürüdüm. Ter içindeydi, Hızla koşumları çözüyordu. At iyice zayıflamıştı.

"Nesi var bilmiyorum," demişti kardeşim, "ölecek. Verem olmalı."

Onu çayıra salmıştı. Hayvan yemek yemiyordu. Bir süredir ona bakıyorduk.

"Çok yaşamaz," demişti kardeşim, "gel suya gir."

Hızla bungalova girdim ve mayomu üzerime geçirdim. Kardeşim de diğer tarafta aynısını yapıyordu. Annemin karşısına geçtik:

"Yine mi gidiyorsunuz," demişti annem.

Cevap vermemiştik. Çavdar tarlasının arasından nehrin derin olduğu küçük ahşap köprüye doğru gidiyorduk. Önce kardeşim suya atlıyordu, mükemmel bir yüzücüydü. Küçük koy ne çok derin ne de genişti, kavanoz içindeki bir balık gibi dönüp duruyordu. Ben, bu suyun içinde nelerle karşılaşacağımı düşünerek, sürekli tereddüt ediyordum. Nehir, birkaç yüz metre ötedeki ormana açılıyordu ve çoğu zaman ölü kuşlar, sincaplar (hatta suyun yükseldiği mevsimde kaplanlar) bu nehre iniyordu. Suyun içinden sülüksüz çıkmak ender bir durumdu. Kardeşim ısrar ediyordu ve ben de sonunda her zaman teslim oluyordum. Bana yüzme öğretiyordu. Akşam olana dek suyun içinde kalıyorduk ve sonunda bizi dayakla tehdit eden annemin bağırışlarını işitiyorduk. Sudan çıkıyor ve yağmur suyu dolu küplerin içinde nehrin çamurlu suyundan arınıyorduk.

Ayak parmaklarımızın arasındaki sülükleri söküp atıyorduk. Ama annem her seferinde fark ediyordu.

"Sonunda her tarafınız kan içinde kalacak," diyordu.

Üç gün önce başladı her şey. Maxime onları Levallois'daki bir saman ambarına, yeni kesilmiş samanların içine koyduğunu söyleyerek geldi. "Kaput" diyerek dalga geçiyorlarmış. Maxime dalga geçiyordu. Yemekhanedeydi. Diğerleri Maxime'i dinlerken dalga geçiyorlardı. Théodora onlara küfretmiş, sonra da ağlamaya başlamıştı. O zamandan beri yanına yaklaşılmıyordu. Merkezdeki diğer kadınlar Théodora hakkında, "dayanılmaz biri, bir vahşi" diyorlardı. Maxime ve Théodora birbirine sövüp saymıştı. İki kişi hariç herkes Maxime'in tarafını tutmuştu. Üç günden beri Maxime Théodora'dan söz etmekten kaçınıyordu. Kadınlar da Théodora'dan uzak duruyordu. Théodora'nın onları tiksindirdiği belliydi. Bir tek Albert aynı fikirde değildi. Diğer kadınlara, "Onu rahat bırakın!" diyordu. Ne yapılması gerektiği konusunda Maxime'le aynı görüşteydi, fakat bu konuda kimsenin Théodora'nın canını sıkmamasına çabalıyordu.

"Ben gidiyorum," dedi kız. "Albert'e geldiğimi söylersin."

"Berbat haldesin," dedi Théodora.

Hava çok sıcaktı. Otomatik silah sesleri işitiliyordu sürekli. Kadınlar yemekhaneyle ve yardım merkeziyle ilgileniyordu. Théodora hiçbir şey yapmıyordu. Genellikle telefon numaraları nedeniyle barda duruyordu. Uzaklardan süreli makineli tüfek sesleri geliyordu. Sanki yaklaşıyorlardı. Hava sıcak. Üçüncü kattaki bir odada bulunan on bir milis çok bunalmış olmalı; belki suları da yok. Üç gündür su yok. Küçük bir odada, barın karşısında, iskambil oynayan altı işbirlikçi var; bir aradalar, çünkü

salondakiler onlara avam geliyor. "Mahkûmlardan bıkmışlar," diye düşünüyor Théodora. Tanıdığı bir mahkûm belki şu an kurşuna dizilmekte. Almanlar tarafından kurşuna dizilmekte. Daha üç hafta önce Fresnes'deydi. Şimdi hakkında hiçbir şey bilmiyor. Dün, Richelieu'deki merkeze bağlı bir başka merkezde de birisi kurşuna dizildi. Bir Gestapo ajanıydı. Chaussée-d'Antin Sokağında, bir avluda. O, Nano, Albert ve milis eri Ter, Chaussée-d'Antin Sokağına gitmişlerdi. Ter sorguya girecekti.

Antin Sokağındaki genel karargâhın toplandığı büyük boş odaya girerken, bir sedyede iyice dövülmüş biriyle karşılaşmışlardı. "İki dakika oldu," demişti Jean, "kaçırdınız." Söylediğine göre, Hernandez grubunun işiydi. Avluda, enseye üç el sıkmışlardı. Albert ve Théodora avluya bakmaya gitmişlerdi. Bir taşın üzerinde, pıhtılaşmakta olan kan birikintisi. Avaz avaz bağırarak konuşan İspanyollar yüzünden salonda kimse kimseyi anlamıyordu. Avluda sadece kan vardı. Adam ağlamış ve yalvarmıştı, İspanyollar, kim öldürecek diye birbirine girmişti. Jean ve Albert bundan söz ediyordu, Jean deniz tutmuş gibi solgundu: "Bunu sevmiyorum ben..." dedi Albert'e.

Şömineye yaslanmış olan milis Gestapo ajanının cesedinin taşındığını görmüştü, kapıdan bakınca da kanı. Beti benzi iyice atmıştı. Merkezdeki bütün mahkûmlar arasında Albert ile Théodora'ya en sempatik geleni oydu. Albert'e, "Eğer beni kurşuna dizmek için getirdiyseniz, bunu bilmeliyim, aileme bir not yazmak isterim," dedi alçak sesle. Jean'la konuşurlarken, milisin Gestapo ajanının cesedini görmüş olduğunu anladılar aniden. İnsanın hayatında bir kez olabileceği kadar soluktu yüzü. Albert ona gülümseyerek karşılık vermişti: "Hayır, sizi kurşuna dizmek için getirmedik buraya." "Ya," dedi milis, "çünkü bilmek isterdim." Başka da bir şey demedi. Albert bir an düşünceli kalmıştı.

Yandaki iki odada erkekler tüfeklerini özenle yağlıyorlardı. Jean, ter içinde, akşam konaklayacak çeşitli gruplar hakkında emirler yağdırıyordu. İspanyollar boş odalarda bağırıp çağırıyordu. Albert gülümseyerek milise bir sigara ikram etmişti. Albert milisin

ve Théodora'nın arkadaşıydı. Théodora'ya da bir sigara uzatmıştı. Théodora'yı çok seviyordu, hemen hemen her yere götürüyordu onu, kadınlar onun canını sıkıyordu, ama Théodora değil. Milis de, sigara uzatan Albert'e gülümsemişti. Théodora'nın da yüzünde zoraki bir gülümseme belirmişti. Güzel bir andı. Milis sigarasını var gücüyle tüttürüyor, ortalığı dumana boğuyordu. Yirmi üç yaşındaydı. Uzun, genç kol kasları görülüyordu. Cüssesi de yerindeydi. Bu kadar solgun olmasa ve böyle sigara içmese, ortalıkta dolanan ve tüfeklerini yağlayan diğer erkeklerden pek ayırt edilemezdi. Fakat kirli bir geçmişi vardı; insanların geçmişleri unutulabilse, asla savaş olmazdı. Sigarasını içerken, yeniden yaşamaya başlayacağını ve bu geçmişin buhar olup uçtuğunu sanmış olmalıydı, ama hayır. Erkekler her köşede silahlarını yağlıyorlar ve başka infazlara hazırlanıyorlardı. Albert, hayattayken ölümün mutlak kesinliğinden yaşama adım atan herhangi birine de o anda böyle gülümseyebilir ve bu sigarayı ikram edebilirdi. Ama herhangi biri herhangi birine böyle gülümsemezdi. Albert zekiydi. Hatta Théodora Albert'in zekânın zaferi olduğu kanısındaydı; bu gülümsemedeki zafer burada milisle işbirliği anlamına geliyordu.* İyi biri değildi, ama anlayışlıydı; hatta hiçbir şeyi kaçırmadığı, her şeyi anladığı söylenebilirdi. Şöminenin yanında ayakta duran Albert Jean'ı bekliyordu: "Baksana, bir saniye boş olmayacak mısın?..." "Hemen geliyorum," demişti Jean. Milis, niçin oraya getirildiğini düşünmüyordu. Sigarasını içiyordu. Yeter ki kurşuna dizilmesin, başka bir şey onu ilgilendirmiyordu. Hakkında konuşulduğundan -belli belirsiz de olsa- kuşkulanıyor olmalıydı. İkisinin, Albert ile onun, birbirlerine bir suç ortaklığıyla gülümsemeleri sıradan bir gülümseme değildi. Bir papaz bunu yapamazdı, çünkü dinin suçlarının en hafifi ölümü saptırmasıydı. Ne milis ne de Albert Tanrı'ya inanıyordu. Başka türlüsü mümkün değildi.

* Fransızcada *intelligence* kelimesinin "zekâ", "işbirliği" gibi çoklu anlamlarından yararlanılmaktadır. (ç.n.)

Jean'ın bir an vakit buluyor. Albert'le konuşuyorlar. Théodora milisle birlikte şöminenin yanında duruyor. Onu dün sorguya çektiler. Théodora onu kardeşi kadar yakından tanıyor. Bony ile Lafont'un bir arkadaşıydı. Onlarla birlikte âlem yapıyordu. Lafont'un zırhlı aracına binmişti. "Neden milis oldunuz?" "Çünkü bir silahım olsun istiyordum." "Neden silah?" "Çünkü silah hoş bir şey." Ne yaptığını, bu silahla direnişçi öldürüp öldürmediğini öğrenmek için bir saat canını çıkarmışlardı. "Ben en geride deydim, direnişçileri öldüremezdim," diyordu. Eğer öldürebilseydi, böyle bir niyeti olmadığını söylememişti. Albert'in grubu onu bir başka FFI* grubu içinde tutuklamıştı. Onlar mahkûm almadıklarından, Albert'in grubuna vermişlerdi. "Bu FFI grubunda işiniz neydi?" "Dövüşmek istiyordum." "Hangi silahla?" "Kendi silahımla." "Kendinizi gizlemek için mi?" "Hayır, çünkü er ya da geç, biliyordum ki... dövüşmek için." "Neden kolçak takmıyorsunuz?" Bunun üzerine, gülümsemişti. "Hayır, hiç değil..." Bu cevap nedeniyle, Albert ile Théodora bu milise karşı belli bir dostluk hissetmişlerdi. Bir yıl içinde bir Alman satın alma bürosundan altı milyon kazanmış ve hepsini harcamıştı. "Ne kadar kazandınız?" "1943'te altı milyon." Cevap vermekte bir an bile tereddüt etmemişti. Théodora onun yüzüne baktığında, kadınlara ve eğlenmeye düşkün biri olduğunu anlamıştı. Kurşuna dizileceğine emindi. Sorgu sırasında Théodora'ya attığı bir bakıştan, onun kadın düşkünü biri olduğunu anlamıştı. Salağın tekiydi, aynı zamanda. Ama bunu söylemenin sırası değildi. Albert, milis ile Théodora'nın yanına gelmişti: "Gidiyoruz." Dosdoğru kapıya yönelmişlerdi. Ayrılırken Albert Herhandez'e dostça bir işaret yapmıştı. Théodora da.

Hernandez FAI'li** iriyarı bir İspanyol'du. İspanya'ya dönmeye hazırlandığını söylüyordu. Ajanı onun grubu infaz etmişti. On yedi kişiydiler. Bütün Fransızlar onları deneyim bakımından ağ-

* İşgal altındaki Fransa'da birleşik direniş güçleri. (ç.n.)

** "İber Yarımadası Anarşist Federasyonu". (ç.n.)

bileri kabul ediyordu. Ajanı öldürmüş olmaları Albert'e dostluğunun sağlam temellerini kanıtlıyordu; yaptığı dostça işaret bunun ifadesiydi. Hernandez İspanya Cumhuriyeti için gözünü kırpmadan ölebilirdi, dolayısıyla öldürmeye hakkı vardı. Ajanı infaz etme şerefi onun grubunundu, kural buydu. Ajan Fransız'dı ama Fransızlar tartışmamıştı: Onlar bu infazın doğruluğundan o kadar emin değillerdi. Hernandez emindi. Şimdi Hernandez önceki gibi gülüyordu. Meslekten berberdi, varlık nedeniyle ise cumhuriyetçi İspanyol'du. İç savaşı sürdürmek için rahatlıkla kendi kafasına kurşun sıkabilirdi. İspanyollar birbirlerine girmedikleri anlarda, ele geçirdikleri silahları yağlıyorlardı. Paris isyanı onlarda özlem uyandırmış, İspanya'yı düşünüyorlardı. İleriki birkaç ay içinde geri dönebileceklerini umuyorlardı: "Sıra Franco'da," diyordu Hernandez. Buna emindiler, tek kaygıları yeniden bir araya gelmekti, sosyalistler FAI'liler için kabul edilemez koşullar dayatıyordu. FAI ve komünistler derhal cepheye gitmek isterken, sosyalistler beklemek istiyorlar ve örgütlü bir savaş birliğinden söz ediyorlardı. Hepsi de geri dönmek için işini gücünü bırakmıştı.

Théodora Hernandez'le karşılaştığında, ilerleyen günlerde milisi belki de onun infaz edeceğini düşündü. Hernandez'in infaz etmesini tercih ederdi. Ona gülümsedi. Onu öldürmenin ne kadar gerekli olduğunu sadece Hernandez biliyordu. Buna kimse karışmazdı; Hernandez'in öldürmesini engellemek halka karşı suç işlemek olurdu. Gestapo ajanınınki gibi gerçek bir infazdı bu, Hernandez'in kuşkusu yoktu. Théodora Alman mahkûmların öldürülmesini istiyordu; önceki günlere göre buna daha fazla emindi. Théodora, Jean ile Albert'in ne konuştuklarını bilmiyordu. Milis Richelieu merkezinden Antin'deki merkeze neden getirilmişti? Théodora Albert'in niyetini bilemiyordu. Ama bunun önemi yoktu. Arabaya bindiklerinde Terrail arabanın kapısını Théodora'ya nezaketle açmıştı. Antin'deki merkezden ayrılıyor olduğuna memnundu kuşkusuz, ama aynı zamanda, arabayı Théodora kullandığından ve araba kullanan kadınlar ona çekici geldiğinden de memnundu. Milis Théodora'nın yanına oturmuştu. Arkaya, kü-

çük, çok küçük bir tabancayla birlikte Albert oturmuştu. Bu tabanca çalışmıyordu. Albert'e kalan tek buydu. Bütün diğer tabancaları yoldaşlarınca çalınmıştı. Milis bu tabancanın çalışmadığını bilmiyordu, sakin sakin oturmuş, arabanın kullanılışına dikkat ederek, dönemeçlerde "kolunu koyuyordu." Bir an, Albert ile Théodora bu silah konusunda şakalaşıp bakışmışlardı. "Bir bilse..." Tek ciddi olan milisti, çok ciddiydi, dönemeçlerde kolunu uzatıyordu. Milis, arabayla gezmekten zevk alan türden biriydi. Bunun son gezintileri olduğunu bilseler bile hoşlanır bu insanlar, akılları fikirleri gezmektedir, onlar için Paris'te araba kullanmak başlı başına büyüleyici bir şeydir. Aynı nedenle, silah sahibi olmuştu.

Sokaklarda polis yok. Sayısız FFI arabası her yönde gidip geliyordu. Özellikle tek yönlü yollarda birçok araba tersten vızır vızır geçiyordu. Théodora'nın Chaussée d'Antin'e dönmek için girdiği Haussmann yolu tam da böyleydi. Henüz polis yok. Çok kaza var. Hemen hemen her arabada, yüzlerinden proleter olduğu belli adamların tuttuğu makineliler ve tüfek namluları. Ara sıra makineli tüfek tarakaları işitiliyor: Çatılardaki nişancılar. Her akşam merkeze birileri geliyor, civar çatıda gölgeler gördüklerini söylüyorlar. Bu yüzden Théodora, bir bankanın çatısına uçaksavar mevzisi kuran Amerikalı askerleri neredeyse öldürecekti. Bütün ciplerde kadınlar var. FFI arabalarında gencecik kadınlar da görülüyor. En fazla hır gür çıkaranlar AS* üyeleri. Mareşal Leclerc'in üniformayla gelişinin ertesi günü Richelieu'deki merkeze eskortla gelmişlerdi. "Mavi geceler"in** yaratıcısının gördüğü muameleden hoşlanmamışlar, "binayı ele geçirmeye" gelmişlerdi. Dün, dönerken, Théodora salonda onlara rastlamıştı. General, "Onları tutabileceğimi sanmıştım, ama fazla kalabalıklar, imkânsız," diyordu. FFI'lerden söz ediyordu.

Théodora isyanın sürmemesine ve naftalinlileri gebertememiş olmalarına üzülüyordu. Üzülmesi için çok nedeni vardı; naftalin-

* "Gizli Ordu" adlı direniş örgütü. (ç.n.)

** Bir gecede düzenlenen çok sayıda bombalama eylemeni belirten deyim. (ç.n.)

liler bunların en önemsizi değildi. Gördüğü en üzüntü verici manzaralardan biriydi. "Suistimallere son vermeye" gelmişlerdi. On beş günden beri ne uyumuş ne de yatmış adamlara, "Dostlarım, bu şilteleri toplamak gerek, artık bitti," demişlerdi. Naftalinli general ancak yanında diğer altı naftalinli varken bir yerden bir yere gidiyordu; salonu süpürmeyi söylemeye giderken bile böyleydi. Oysa, molotof "misyon"ları iki kişiden oluşuyordu.

Albert naftalinlilerden utanıyordu. Levallois'dakiler çok öfkeliydiler. Champerret'dekiler, orada oldukları sürece, binayı ateşe vermek istemişlerdi. Sadece mahkûmların içi rahattı, çünkü askeri yargının elinde olacaklardı. On beş gün boyunca naftalinliler FFI'lilerin işbirlikçilerden çaldıkları şeylerin envanterini çıkarmakla uğraşmıştı. Sonuçta o kadar çok şey çaldıkları ortaya çıkmıştı ki her şeyi telafi etmekten vazgeçmişler ve işlerine dönmüşlerdi. İşleri sadece mahkûmlara dayatabiliyorlardı, Levallois'nın adamları binanın içinde onlara rastladıklarında yerlerinden bile kımıldamıyorlardı. FFI'liler on beş gün boyunca tek lokma yememişken, naftalinliler sofra örtülerinin üzerinde, öğle vakti krallar gibi yemek yiyorlardı. FFI'liler ise saat bir buçukta artıkları yiyordu.

Gestapo ajanının infaz edildiği akşam Théodora mahkûmlar bakanlığına gidip ekmek karnelerini geçerli kılmıştı. Orada, mallarına el konulmuş ve para ödemeye gelmiş çok kişiyle karşılaşmıştı. Bakanlık sekreterinin bürosunda, bir adam, "Bir ceset var, nereye koyacağımı bilmiyorum, üç saattir postanede duruyor, morglar istemiyor, bıktım," diyor; sekreter, yapacak başka işi olduğunu söylüyor. "Chaussée-d'Antin Sokağında, bütün hastanelere telefon ettim, aşağıda arabada duruyor, ne yapılabilir diye düşünüyorum." Théodora bir şey dememişti. Sözünü ettikleri bir ajandı. Sekreter sabırsızlanıyordu, adam da. Sonunda sekreterin masasına altın bir madalya ile bir zincir bırakarak gitmişti: "Bunu üzerinde bulduk..., benim bir işime yaramaz." Ve gitmişti. Sekreteri tanıyan Théodora zincire bakmakta sakınca görmemişti. İlk komünyon zinciriydi. Adamın onu neden alıp getirdiğini düşündü. Durumu karmaşıklaştırıyordu bu: "Ya ben, ben ne yapayım bunu?" demişti sekreter,

omuz silkerek. Adam çekip gitmişti. Kadın müsadere belgelerini imzalarken, zincir de herhangi bir şey gibi masanın üzerinde duruyordu. Théodora, hâlâ sıcak olup olmadığını anlamak için zincire dokunmayı arzuladı. Aptalcaydı. Adam cesedin üzerinde hiç belge olmadığını söylemişti, kim olabileceğini hiç bilmiyordu. Théodora da daha fazlasını bilmiyordu, fakat Jean'a telefon ederek öğrenebilirdi. Hiç aklına gelmemişti. Güldü. Sonra da çıkıp gitti. Gülmüştü ama zincir karşısında bir tiksinti de hissetmişti: bu kadarı yeterdi.

Ben toplumun en altındayım, ben Marcel'in karısıyım. Marcel komşu fabrikalarda. Savaştan önce uçak motorları yapıyordu, şimdi yayık yapıyor. Bir uzman o, iyi kazanıyor. Evet. Yeterince kazanıyor, şikayet etmem. Bir işçi. Üç çocuğumuz oldu, ikisi öldü, üçüncüsü de işçi, evli. Dört yaşında bir oğlu var. Ben Marcel'in karısıyım. Elimden hiçbir iş gelmez. Evime iyi bakıyorum. Marcel'in arkadaşları akşam geldiklerinde, "Marcel nerede?" diye soruyorlar, "Sendikada," diyorum. O zaman, "Yarın tekrar geliriz... Tamam mı?" diyorlar. "Tamam." Gidiyorlar. Neden kalsınlar ki? Benim onlara söyleyecek lafım yok. Ben Marcel'in karısıyım, bunun ötesiyle ilgilenmem. Oğlum pazarları gelir: "Selam, anne." Sonra babasıyla konuşur. Ben yemek hazırlarım. Gelin onlarla konuşur. Bana yardım eder elbet ama birbirimize söyleyecek pek bir şeyimiz yok. Benim söyleyecek sözüm hiçbir zaman olmadı.

Bir süre sonra mahkûmları sorgulamaktan hepsi bıkmıştı. Başta herkes sorguya çekiyordu, sonra sadece birkaçı, sonra da Albert ve Jean. Sonra Albert'le Jean bile tiksinmişti. İlk mahkûm Théodora tarafından sorgulanmıştı, öğleden sonra saat beşte getirmişlerdi onları. Takıldığı bir meyhanenin sahibi gelip, "Benim orda bir pislik var, bir muhbir, gelip almalısınız onu," demişti. Onu bulmaya üç adam gitmişti. Merkeze ilk alınan oydu. Elli yaşlarında ufak tefek bir yaşlı. Herkes onu görmeye gelmişti. Görsünler diye onu bara koymuşlardı. Barın ortasında bir saat bırakmışlardı. İnsan inanamıyordu. Bir muhbir, elde bir muhbir vardı. Adamlar etrafını sarmıştı, yanına yaklaşıyorlar, öfkeyle bakıyorlar, kokluyorlardı. Pislik. Orospu çocuğu. Domuz. Elli yaşında ufak tefek bir yaşlı, şaşı bakıyordu, gözlüklüydü, kırık bir yaka, bir kravat. Adamlar suratının içine girecek gibi yaklaşıp, "Pislik!" diye bağırıyorlardı. Muhbir inen yumruklardan sakınmaya çalışıyor, ödü patlıyor, terliyordu. Hayır efendim, evet efendim, hayır hanımefendi, diyordu. Belirgin bir sesi vardı: örneğin emekli belediye memuru sanabilirdiniz. "Sizi temin ederim, beyefendi, yanılıyorsunuz," diyordu. Théodora öfke içindeydi, hemen onunla meşgul olunsun istiyordu, fakat Albert yemeği beklemek gerektiğini söylemişti, sonra "ilgilenilirdi." Herkes aynı fikirdeydi: Théodora onunla ilgilenmeliydi. Théodora'nın kocası Gestapo tarafından tutuklanmıştı, sağ olup olmadığını hâlâ bilmiyordu, yüreği acı içindeydi, Gestapo ajanıyla o ilgilenmeliydi. Erkekler üzülüyordu, ama kural buydu. Yemeğe gitmişlerdi. Théodora çok yeme-

mişti. Sonra, yemeğin ardından, iki erkek istemişti. Hepsi, binanın altıncı katındaki restoran salonunda yemekteydiler. "Kim benimle geliyor?" Ağızları dolu yirmi erkek ayağa kalkmış ve Théodora'nın etrafını sarmıştı. Hepsinin iyi gerekçeleri vardı, fakat Théodora içlerinden iki tanesini seçmişti, Montluc'ten geçmiş olanları. Kuraldı bu. Montluc'ten geçmek ve ölesiye dayak yemiş olmak. Söyleyecek bir şey yok. İki adam idare lambası bulmaya gitmişti, Théodora da sorguyu kaydetmek için kâğıt ve kalem. Sorguların kayda geçtiğinden söz edildiğini işitmişti. Elektrik yoktu. Théodora iki adamla birlikte gazetenin geniş merdivenlerinden inmişti. Dışarda, Louvre'dan gelen makineli tüfek sesleri işitiliyordu. Devam ediyordu. Uzakta, tankların gürültüsü. Ara sıra top sesleri. Paris özgürdü; neredeyse... Théodora'nın belirgin bir öfkesi yoktu, yüreğinde sızı vardı.

Adamlardan biri "muhbir"i getirmeye gitmişti. Sonra, dördü birden, içinde bir masa ve iki iskemle bulunan boş bir odaya kapandılar. Adamlardan biri, "Ne yapıyoruz?" demişti. "Haydi, soyun onu!" Adamlar ona, "Soyun! Daha hızlı!" dediler. Montluc'te onlara da aynısını yapmışlardı. Onları soyarak işe başlamışlardı. Sonunda üç ayak tırnaklarını sökmüşlerdi. Dişlerini sıkıyorlardı. Adamlardan biri, kızıl saçlı, otuz yaşında, oto tamircisi; diğeri yirmi beş yaşında, vasıfsız işçi. Sağlam, cesur adamlar. Adam soyunurken, Théodora ne yapmakta olduğunu düşündü, ne söyleyeceğini bilemedi, ama bu şarttı. Dört yıldır, "Birini elimize geçirirsek, görür gününü!" dendiğini işitmişti. İşte, biri. Muhbir önce ceketini çıkarmıştı. Pantolonunu çıkarıyordu. Olacaklardan çekiniyordu, bu yüzden ağırdan alarak soyunuyordu. Ceketini iskemlenin üzerine koymuştu. "Daha hızlı," dedi bir adam. Belki onu öldüreceklerdi. Kravatını çıkarıyordu. Théodora hatırlıyordu: Yüz elli bin kişi kurşuna dizilmişti. Yakası ve altındaki gömleği kirliydi. Saussaies Sokağında kocalarına ya da oğullarına bir paket götürmek için bekleyen yüz kadın vardı. Çıkarmayla birlikte onları ortadan kaldırmışlardı. Théodora iki gün boyunca kuyrukta beklemişti. Bir kiloluk paket için yirmi iki saat. Beyaz yaka-

sının altında gömleği kirliydi adamın. Bir muhbirdi. O, Saussaies Sokağında kuyruğa girmemişti. "Acele edecek misin?" diye sormuştu Théodora. Aniden ayağa kalkmıştı. Adamlar Théodora'ya bakmışlar, sonra, "Acele etmen söylendi sana, pislik!" demişlerdi. Donunu çıkarıp atmışlardı. O hiçbir yerde beklememişti, Saussaies Sokağında kuyruk olmamıştı, bir kart gösterip içeri giriyordu, sonra dövüyordu, sonra, eşgali, adresi, randevu saatlerini öğrendiğini söylüyordu. Ona bir zarf veriyorlardı. Şimdi ayakkabılarını çıkarıyordu. Bütün eşyaları iskemlenin üzerindeydi, titriyordu. Kuyrukta, hamile bir kadın vardı, yas içinde, kocası kurşuna dizilmişti, kadın kuyruğa girmişti çünkü bir çağrı gönderilmişti, yirmi iki saat kuyrukta beklemişti kocasının eşya paketini almak için, on beş güne doğuracaktı. Şimdi sıra çoraplarda. Kadın kocasının eşyalarını istiyordu, onları görmek istiyordu, son mektubunu yüksek sesle okuyordu, o mektubu tekrar tekrar okuyordu, "çocuğumuza benim cesur olduğumu söyle" ve yüksek sesle ağlıyordu kadın, yirmi yaşında olmalıydı, "mümkün değil, mümkün değil," diyordu; bütün kadınlar ağlıyordu, ona açılır kapanır bir iskemle uzatmışlardı, hiçbir şey istemiyordu, ancak ayakta katlanabiliyordu bütün bunlara. Adam şimdi çırılçıplaktı, gözlüklerini çıkardı, eşyalarının üzerine koydu. Adamlar Théodora'nın emirlerini bekliyor. Çırılçıplak, yaşlı bir organı var, taşakları pörsümüş, beli görünmüyor, yağlı, pis. Yağlı.

"Dört yıl boyunca açlıktan gebermemişsin demek?"

"Kelle başına ne kadar alıyordun?" dedi Théodora.

Ağlayıp sızlıyor.

"Söyledim size, zavallı bir masumum ben."

"Senden isteğimiz, bize hakikati söylemen. İnkâr mı ediyorsun?"

"Söyledim size..."

Oda dolmuştu. Ön önde kadınlar. Erkekler arkada. Bu durum Théodora'yı rahatsız ediyor. Sanki erotik bir şey yapıyor gibi.

Yine de onlara çekip gitmelerini söyleyemez, bir gerekçesi olamaz. Sadece idare lambasının arkasında duruyor, kısa ve siyah saçları görülüyor sadece, yüzü değil.

"Haydi," diyor Théodora.

İlk yumruk. Tuhaf bir şekilde çınlıyor. İkinci yumruk. Yaşlı adam korunmaya çalışıyor. "Ay! Ay!" diye bağırıyor. İdare lambalarının ışığında belirgin bir şekilde görünüyor. Adamlar güçlü yumruklar indiriyorlar. Arkadakiler hiçbir şey demiyorlar. Göğsüne yumruklar indiriyorlar, ağır ağır ama güçlü yumruklar. Sonra duruyorlar: "Şimdi anladın mı?" Göğsünü ovuşturuyor, gözlükleri olmadığından yumrukların nereden geldiğini görmüyor.

"Gestapo'ya nasıl girdin?"

"Şey, herkes gibi..."

İki eliyle göğsünü ovuşturuyor. Konuşurken ağlıyor. Sesi ağlamaklı.

Herkes gibi, dedi. Saussaies Sokağına elleri kelepçeli mahkûmlar ve Gestapo ajanları giriyordu. Başka kimse giremiyor, asla. Théodora eşya vermek için izin istemişti. Üç hafta sonra gelip bir numara alması gerektiği söylenmişti, Gestapo'nun girişinde, kapıcı dairesinde numarayı vermişlerdi, sonra yirmi iki saat beklemişti, özel bir kâğıt göstermişti, çıkışta da yırtmışlardı. Herkes gibi, dedi, çünkü yalan söylüyor, Théodora'nın oraya kolayca girildiğine inanacağını umuyor. Yalan söylüyor. Göğsünün üzerinde geniş mor lekeler oluşuyor. Yalan söylüyor.

"Herkes gibi mi dedin? Herkes Gestapo'ya giriyor muydu?"

Arkadan, pislik, pislik, pislik, korkuyor, sesleri işitiliyor.

"Şey, evet, kimliğini göstermek gerekiyordu."

"Bunun yeterli olduğuna emin misin?"

"Şey, evet."

Göğsünden hafifçe kan sızmaya başlıyor. Yalan söylemeye devam ediyor.

Muhbirlerden söz edildiğini herkes işitmişti. Almanlardan da. Sonra işkenceler. Her şeyden. Düşmanlardan. Kocasını komünist olduğu için kurşuna dizmişlerdi. Yirmi beş yaşındaydı. O komü-

nistleri ihbar ediyordu, çünkü komünist başına beş yüz frank veriyorlardı. Bir yalancı o. Kravatı, ayakkabıları; komünist başına verilen bu beş yüz franklarla satın almıştı onları. "Teşekkürler, efendim." Dipten, pislik, domuz, orospu, bok, aşağılık, sesleri. Evet, Evet. Onlar ihbar etmemişti, hiçbir şeyleri yoktu, ama ihbar etmemişlerdi. İki adam Montluc'te konuşmamıştı.

"Haydi çocuklar!"

Tuhaf, diye düşündü Théodora, ben demezsem vurmuyorlar, ama benim onlardan fazla hakkım yok. Belki de benim sorgulamayı bildiğimi sanıyorlar, onlar bilmiyor, ama onların yumrukları var, Montluc'te yumruklarını sıktılar, ama konuşmadılar, birkaç gün önce Alman tanklarına molotof kokteyli atıyorlardı, normal zamanda fabrikada çalışıyorlar.

"Haydi!"

Bu durum onların hoşuna gidiyor. Onların hoşuna gitmek benim hoşuma gidiyor. Yoldaşlarını düşünüyorlar. Bir duvarın dibinde, bir duvarın dibinde bir adam var, adamın önünde de Almanlar. Yaylım ateş. Adam kalbini tutuyor, Yaşasın Fransa, Yaşasın Komünist Parti, diye bağırıyor, yüzü çamurun içinde. Bu ona beş yüz frank sağladı. Bu parayla yeni ayakkabılar ve sigara alacak. Onun yakalanmadığını ve özgür kalmaya devam ettiğini düşündükçe! İki adam durup Théodora'ya bakıyorlar.

"Kimlik kartın ne renkti?"

İki adam gülüyor. Biliyorlar. Théodora'nın kurnazlığı hoşlarına gidiyor. Daha güçlü vurdular. Gözü patlamış olabilir, yüzünden kan akıyor. Ağlıyor, burnundan kanlı sümük çıkıyor, inliyor: "ohohohayayay..." İki eliyle göğsünü tutuyor, göğüs kafesi birçok yerinden çatlamış, kan akıyor. Muhbirin elleri bembeyaz. Yaptığı iş hiç kol gücü gerektirmiyordu. Şimdi, ölmesinin ya da kurtulmasının hiç önemi yok. Yerde kan var.

"Kimliğinin rengi soruldu sana, işittin mi pis moruk!"

Öfkeliler. Adamın suratının hemen dibinde konuşuyorlar. Arkalardan bir kadın, "Belki bu kadarı yeter..." diyor. Diğer kadınlar da aynısını söylüyor. İki adam durdu ve konuşan kadın-

ların gözlerine baktılar, idare lambasının arkasında duruyorlar. Théodora arkasına döndü. "Yeter mi?" dedi adamlardan biri. "Ne?" dedi diğeri. "Bizim için yeter mi?" "Bir gerekçe değil bu," dedi bir kadın.

"Son kez soruyorum, gösterdiğin kimlik kartı ne renkti?"

"Cevap ver!"

"Cevap ver! Cevap vereceksin!"

Arkadan: "Yeniden başlayacak... Ben gidiyorum..." Yine bir kadın, sesi öfkeli. Théodora arkasına dönüyor.

"Tiksinenler burada kalmak zorunda değil, onlara ihtiyacımız yok, eğer çekip giderlerse, bize yardımcı olmuş olurlar. Haydi çocuklar!"

Bir "oh!" sesi işitiliyor, fakat kalıyorlar. Hepsi de Théodora'nın aleyhine bir şeyler fısıldaşıyorlar. Théodora'nın sadece saçları görülüyor. Soru sorarken de, beyaz alnı, kör gibi, yarı kapalı gözleri. Erkekler bir şey demiyor, sadece biri, "Kapa çeneni!" diyor, ama kadınlar kalıyor.

"Haydi, çabuk, ne renk?"

Adamlar gülüyor. Biliyorlar. Daha önce vurdukları yerlere yeniden vurmaya başlıyorlar. Muhbir kendini korumaya çalışıyor. Kan içinde. İnliyor.

"Şey, bütün kimlik kartları gibi..."

"Haydi, çocuklar."

Daha güçlü vuruyorlar. Yorulmak nedir bilmiyorlar. Bir duvarın dibindeki adam kalbini tutarak düşüyor, bütün insanlar için değerli bir şeye inandığı için ölüyor. Beş yüz franklar muhbirin kendine küçük armağanlar almasına yarıyor. Adama ateş edenler görevlerine inanıyorlar. O, beş yüz franklarla kendine tek başına kullanacağı küçük lüksler satın alıyor. Anti-komünist değildi, maaşını arttırıyordu. Hep yalan söylüyor. Bir insan güçlükle yalan söyler. Beş yüz franklarla kendine bir kravat seçiyordu.

Théodora bacaklarını uzatıyor. Kuşku yok, hiç kuşku yok, tercih şansı yok.

"Haydi, haydi, vurun çocuklar!"

Ve girişiyorlar, girişmek ne kelime! Arkadan, pislik, bok, domuz, sesleri. Kadınlar çıkıyor. Yüksek sesle yakarıyor, yalvarıyor: "Yalvarırım, lütfen, ben pislik değilim." Ama yalan söylemeye devam ettiğine göre hâlâ ölmekten korkuyor.

Henüz yeterli değil. Théodora ayağa kalkıyor. Bir adam var, bir duvarın dibinde bir adam, bir duvarın dibinde Théodora'nın tanıdığı bir adam, konuşmamış bir adam, sonsuza dek, bu duvarın dibinde, Tanrı aşkına, bu adam bu duvarın dibinde. Tanrı aşkına. "Direnişinizle bizi güldürüyorsunuz..." Bunu söyleyenler, orada olsalardı, orada oldukları süre boyunca dalga geçselerdi... Tuğla bir duvarın dibinde tek bir adam, bu duvarın ötesinde, hiç. Théodora artık görmüyor. Ölüm mahkûmlarının söylediği La Marseillaise'i işitiyor, hücre vagonlarından çığlık çığlığa yükselen Enternasyonal marşı, kapalı panjurların ardında burjuvaların bakışları: "Terörist bunlar..."

"Haydi, çocuklar, haydi!"

İdare lambasının solgun ışığında adam debeleniyor. Her yumruk boş salonda çınlıyor. Her yumrukta uzun iniltilerle "uy! uy!" diye bağırıyor. Kadınlar artık yok. Yumruklar inerken erkekler bir şey demiyor. İdare lambasının ardında suskun duruyorlar, onun sesini işittiklerinde dip taraflardan küfürler yükseliyor, dişler sıkılarak, yumruklar sıkılarak edilen küfürler, ağır kelimeler, cümle değil. Ancak o konuştuğunda çıkıyor küfürler, çünkü hâlâ yalan söylüyor, hâlâ gücü var, artık yalan söylemeyecek halde değil. Théodora inen yumruklara bakıyor, yumrukların çıkardığı sesi işitiyor, adamın vücudunda gebermesini engelleyen hava boşlukları olduğunu düşünüyor. Salonun dip tarafından küfürler yükseldiğinde, ona iyi geliyor, cesaretlendiriyor, bu küfürlere çok duyarlı Théodora. Sessizlikte, sadece bir kez düşünmüştü kadınların neden dışarı çıktığını, anlaması imkânsız; o, acımıyor. Midesine vurduklarında adam bağırıyor ve iki eliyle midesini tutuyor. Adamlardan biri de bundan istifade edip hayalarına bir tekme indiriyor. Her tarafı kan içinde, özellikle de yüzü. Diğerleri gibi biri değil o. Onu öldürebilirler. Diğer insanlar için yoldan çıkmış

biriydi o, insanları ihbar eden biri. Adam başı beş yüz franga insanları ihbar ediyordu, bu insanların düşmanlarının bu parayı ona hangi nedenlerle verdiklerini öğrenmeyi dert etmiyordu. Bir domuz daha değerlidir, hiç olmazsa yenir. O ise, eğer öldürürlerse, salonu kaplayacak.

"Yeter!" diyor Théodora.

Ayağa kalkıp muhbire doğru yürüyor. Yumrukların boğuk gürültüsünden sonra sesi biraz yüksek. Salonun dibindeki adamlar Théodora'nın ne yapacağına bakıyorlar, ona güveniyorlar, ona hiç öğüt vermiyorlar, o hiç "hata" yapmaz, kardeşçe uzayıp duran küfürler her seferinde onun içini ısıtıyor. Salonun dip tarafı sessiz. İki adam dikkatle Théodora'ya bakıyor. Bekliyorlar.

"Son kez," diyor Théodora, "kimliğinin ne renk olduğunu öğrenmek istiyoruz... son kez."

Adam ona bakıyor. Théodora adamın çok yakınında, adam uzun boylu değil, Théodora aşağı yukarı onun boyunda. Théodora zayıf, genç ve acımasız. Son kez, dedi.

"Size ne dememi istiyorsunuz..."

Adam ağlıyor. Théodora da ağlamıştı. Çok uzun zaman geçmemişti üstünden. Ama o bir kadındı. Duvarın dibindeki erkekler ağlamıyordu. Muhbirden tuhaf bir koku yükseliyor, mide bulandırıcı ve yavan: Kan kokusu.

"Gestapo'ya girerken kullandığın kimlik kartının rengini bize söylemeni istiyoruz."

"Bilmiyorum... bilmiyorum. Masumum dedim size..."

Tamam, işte, küfürler yükseliyor. Pislik. Bok. İğrenç. Aşağılık. Domuz. Théodora tekrar oturuyor. Hiçbir şey demiyor. Durma vakti. Küfürler tek tek yükseliyor.

İlk kez olarak, dipten bir adamın sesi işitiliyor: "Yok etmeli onu..." Muhbir başını kaldırdı. Sessizlik. Durma vakti. Muhbir korktu, yüksek sesle konuşuyor, fazlasıyla ağlayıp sızlayarak, Théodora'nın yumuşamasını istediği anlaşılıyor.

"Benden ne istediğinizi bilseydim..."

İki adam ter içinde, kanlı yumruklarıyla alınlarındaki teri siliyorlar, Théodora'ya bakıp bekliyorlar. Théodora dalgın ve yorgun gözüküyor. Aniden:

"Henüz yeterli değil," diyor.

İki adam, yumruklarını kaldırmış, muhbire doğru dönüyorlar.

"Hayır," diyor Théodora.

Aniden ayağa sıçrıyor ve bağırıyor.

"Haydi, çocuklar, benimle birlikte."

Yumruk yağmuru. Son yağmur. Salonun dibinde yeniden sessizlik.

"Belgen kırmızı mıydı, pislik?"

"Uy, uy, uy! Ay, ay! Canımı acıtıyorsunuz!"

"İyi ya," [diye bağırıyor] adamlar, "zaten bunu istiyoruz."

Kan damlıyor.

"Uy, uy, uy!"

"Kırmızı, değil mi, kırmızı?"

Tek gözünü açıyor. Anlayacak.

"Kırmızı mı?"

Théodora bağırıyor. İki adam *zaten biliyor*. Muhbir cevabını düşünmeye çalışıyor.

"Kırmızı mı?"

Hâlâ cevap vermiyor.

"Daha güçlü vurun, daha güçlü, korkmayın."

"Kırmızı? Kırmızı? Kırmızı?"

"Hayırrr..." diye inliyor muhbir.

Gülüyorlar. Adamlar gülüyor.

"Ben sarı bir kimlik kartıyla yirmi iki saat bekledim. Yirmi iki saat, pislik! Yirmi iki saat. Bunu nasıl açıklıyorsun? Sarıydı. Ama senin de aynısından olduğunu söylüyorsun! Kimlik kartları genellikle sarıdır."

Théodora bağırıyor. Dip taraftan, sıcak, dolu bir ses patlaması yükseliyor.

"Yirmi iki saat, bizi sarı bir kartla yirmi iki saat bekletiyorlardı. Seninki de belki sarıydı, ha?"

Muhbir sürekli inliyor. Sürekli köşeye sığınmaya çalışıyor. İki adam onu oradan çıkartıyorlar.

"Sarı nu?"

Adamlar onu köşeden çıkarıp yeniden köşeye fırlatıyorlar. İskemle düşüyor. Muhbirin bütün eşyaları yerde.

"Sarı mı?"

Ağzını açıp kapatıyor. Cevap vermek istiyor. Dehşet içinde. İnliyor. Bir şey söylemek istiyor. İlk kez kendinden geçmiş halde.

"Sarı mı?"

Théodora hâlâ ayakta. Ancak itirafı elde ettiğinde yerine oturacağını biliyor herkes.

"Hhhayırr... sarı değil..." diye bağırıyor muhbir.

Adamlar devam ediyor. Soluğu kesiliyor. Artık anladı. Onu bırakmayacaklar. Théodora devam ediyor.

"Hangi renk, o halde?"

Théodora sürekli bağırıyor. Şimdi darbelerin ritmiyle sorularınki aynı. Başdöndürücü.

"Hangi renk?"

Susuyor. Duymamış gibi yapıyor. Acıdan kendinden geçmiş numarası yapıyor. Théodora sanki onun yerindeymiş gibi iyi biliyor bunu.

"Çabuk, hangi renk?"

Nasıl bitecek bu, diye düşünüyor Théodora, eğer söylemezse öldüremeyecekler bile. Her şey ıskalanmış olacak.

"Daha güçlü vurun!" diyor Théodora.

Bir top gibi fırlatıyorlar muhbiri, yumruklarla tekmeler birbirini izliyor. Kan ter içindeler.

Théodora muhbire doğru ilerliyor.

"Yeter!"

Tıknaz, içine kapalı, ilerliyor. Muhbir geriliyor. Onu gördü. Yeniden sessizlik.

"Eğer söylersen, seni rahat bırakırız. Eğer söylemezsen gebertiriz. Haydi, çocuklar. Haydi."

Muhbir ne yapacağını bilemiyor. Konuşacak. Boğulan birinin soluk almaya çalışması gibi başını kaldırmaya çalışıyor. Konuşacak. Tamam. Bir şey söylemek istiyor. Konuşmasını yumruklar engelliyor. Ama yumruklar durursa konuşmaz. Her şey bu doğuma bağlı. Ama hâlâ konuşmuyor.

"Ben sana söyleyeceğim," diyor Théodora, "senin hangi renk kartla içeri girdiğini ben sana söyleyeceğim."

Muhbir ulumaya başlıyor. Bilinci hâlâ yerinde. Yumruklar onun bilincini yerinde tutuyor.

"Yeşil!" diye bağırıyor muhbir.

Adamlar duruyor. Muhbir Théodora'ya bakıyor. Şikayet eder bir hali yok. Yoğun bir merak içinde. Nasıl olup da konuştuğunu düşünüyor.

"Evet," diyor Théodora.

Sessizlik. Théodora bir sigara çıkarıp yakıyor. Sonra, bitkin bir sesle, "Giyin!" diyor.

Théodora ayağa kalkıyor. Dışarı çıkmadan, abartısız, sade bir sesle konuşuyor:

"SD* ajanlarının, Alman gizli polisinin kartları yeşildi. Kuşkuya hiç yer yok."

Muhbir giyinirken, iki adam hâlâ ona küfredip duruyor.

"Yarın tekrar başlıyor muyuz?" diye soruyor biri.

"Kimi ele verdiğini öğrenmek gerek," diyor diğeri.

"Bakarız," diyor Théodora.

Çıkıyor. Bütün adamlar da onunla birlikte çıkıyor. Bara gidiyorlar.

Bardaki bütün kadınlar mülteci. Koltuklara, iskemlelere oturmuşlar.

"İtiraf etti," diyor Théodora.

Kimse cevap vermiyor. Théodora anlıyor. İtiraf etmesine aldırdıkları yok. Kadınların yanında bir de adam var. O da itiraf

* Nazi istihbarat servisi. (ç.n.)

etmesini umursamıyor. Onlar öncelikle Théodora'ya karşılar. Théodora oturup merakla onlara bakıyor. Théodora henüz ne yaptığının farkında değil. Belki kötü bir şey yaptı. Bundan emin değil, bir adama işkence yaptırdı. Bunun adı işkence. Almanlar işkence yapıyordu. Kendi de yapıyor. O odadayken, bunlar burada ne yapmışlardı? Ne? Théodora derin bir küçümsemeyle gülümsüyor: Onu çekiştiriyorlardı, hakkında iğrenç şeyler söylemiş olmalılar; bundan zevk almışlardır. Muhbirden çok onu düşünmüşlerdi. Kadınlar muhbire olup biteni Théodora'dan daha iyi biliyorlardı.

"Tiksiniyorum sizden," diyor Théodora.

Bir kadın, öfkeden beti benzi atarak bağırıyor.

"Ah, bu işte, ve sen, sen bunu anlayamazsın..."

Susuyor, kızgınlıktan soluğu kesiliyor. Albert kadına doğru ilerliyor.

"Onu rahat bırakacak mısın?"

Jean kadına bakıp omuz silkiyor. Kadın susuyor. Albert Théodora ile Jean'ın yanına doğru geliyor. Olup bitenden çok heyecanlanmış bir hali var.

"İçelim," diyor Albert. "Sen de bizimle iç, Théodora. Bizimle şarap içeceksin, Théodora'cığım."

Théodora gülümsüyor. Jean ile Albert ona sarılıyorlar. Üçü birlikte barın tezgâhı önündeler. Jean ile Albert merkezin şefleri. Théodora'nın sırtı kadınlara dönük, susuyorlar. Nefretin solgun sessizliği.

"Artık uslu bir küçük kız gibi uyursun," diyor Jean.

"Evet," diyor Théodora. "Geç oldu."

Güçlükle konuşuyor. Ağlamak istiyor. Albert bir kadeh şarap uzatıyor.

"Amma pislik çıktı..." diyor Théodora, bulanık bir sesle, gözlerini Jean ile Albert'e dikerek.

"Evet, diyor Albert, "tam bir pislik, al, iç."

"İç, Théodora'cığım," diyor Jean.

Théodora içiyor. Olup biteni anlamıyor. Bu acı da neyin nesi? Güçlükle içiyor. Ağlama isteği duyuyor. Öte tarafta, adamlar içi-

yorlar. Muhbirden söz ediyorlar, onu ortadan kaldırmak gerektiğini söylüyorlar.

Kadınlar, bir kez daha, iyi akşamlar demeden bardan çıkıyorlar.

"Onlardan tiksiniyorum," diyor Théodora.

Albert ona bakıp gülümsüyor.

"Önemli değil, biraz kıskançlık, git yat sen..."

"Kıskançlık mı?" diyor Théodora. "Neyi kıskanıyorlar?"

"Evet," diyor Jean. "Anlamasan da bu böyle."

Gülüyor. Albert de gülüyor. Bardan çıkarken Théodora'ya sarılıyorlar. O an, Théodora onların muhbire tek bir küfür etmediklerini hatırlıyor.

Uzun boylu sarışın bir kadın vardı. Adı Marie. İyi kalpli ve yürekten bağlı biriydi. Diğerleri de iyiydiler, hatta adı Colette olan ve savaşı pek düşünmemiş olan bile iyiydi. Savaşı çok düşünmüş olan yirmi yaşındaki genç erkek de iyi ve cesur biriydi. Şu sıralar hepsi Théodora'dan nefret ediyordu.

Bir keresinde, Théodora bu kanın görüntüsüne ve kokusuna nasıl katlanabildiğini düşündü. Kötü biriyim ben, bundan hep kuşku duymuşumdur. Sonuçta, bütün kötülüğünü ortaya saçıyordu. Küçükken çok dayak yemişti, asla o dayakları iade edememişti, ağbisini dövdüğünü hayal etmişti.

Yavanlık – adamların son andaki coşkusu – içlerinden biri kötü (Tessier), iki adamı ayrıntılandırmalı – idare lambasının ışığı – sorgunun başlangıç noktası: Almanlardan mal satın alıyordum – Théodora [için] yeterince nesnel değil.

Onları beşinci kattaki bir odaya koymuşlardı. Bir avluya bakan eski muhasebe bürosu. Kapısı çeliktendi. Penceresi demir parmaklıklı. Sadece küçük bir mazgaldan dışarıyla bağ kuruluyordu. Gelenler olduğunda -durumların ciddiyetine göre- onları ya salona

koyuyorlardı ya da çelik kapılı odaya. Sonuçta, orada on bir kişiydiler. Dördü milis, çok yaşlı bir Rus çift ve işbirlikçi olmaları dışında haklarında pek bir şey bilinmeyen diğer üç çift.

Pazar öğleden sonra, Gaieté Sokağı. İnsanlar sokağa çıkıp güneşe doğru yürüyorlar. Bütün dükkânlar açık: Kalabalıkla dükkânlarda bulunanların doğrudan teması. Kızların ağrıyan bacakları. Oğlanların belden büzgülü giysisi. İşte, iniyor. Bindiğim otobüsün kontrolörü hattı törenle açmıştı: "Binin beyler, binin hanımlar, dilediğiniz koltuğa oturabilirsiniz. Colombier! Rennes! Montparnasse, herkes insin." Çok memnundu. Elbette, metroda dört yıl kıt kanaat geçinmişti, ama o metrocu değil, TCRP'dendi* o. Bu Allahın belası savaş yüzünden benzin yok, otobüs hatları kaldırılmış. Onu mesleği değilken metroya almışlardı. Metrodan bıkmıştı. Metroya katlanabilmek için tam da metrocu yaratılmış olmak gerek. Otobüsteki herkes onun adına gayet mutluydu. Sadece durumdan haberdar olmayan iki Amerikalı hariç.

* Paris Bölgesi Toplu Ulaşım Şirketi (ç.n.)

"Lanet olsun!" dedi Paul, "yürümüyor."
Paul ile Marie ata bakıyorlardı. Boz renkli, veremli, yaşlı bir beygirdi. Paul onu yüz franga satın almıştı. At başını eğmişti, böğürleri öyle zayıftı ki, sanki onu ata benzeten sorgun ağacından bir kafes yutmuştu.

Kızın sayesinde bu baloya davet edilmişlerdi. Çünkü uncunun oğlu ona âşıktı. Normalde, bu toplum çerçevesinde, bu baloya katılamazlardı. Çok büyük bir sosyete balosuydu. Şehrin bütün önemli şahsiyetleri, idareciler ve ticaretle uğraşanlar, keza kamu görevlileri oradaydı. Şehrin belediye başkanı da oradaydı. Baloyu düzenleyen Bay Sales bölgenin bütün un fabrikalarının sahibiydi ve göz kamaştırıcı bir serveti vardı.

At başını kederle eğmiş, gözlerini kısmıştı. Islık çalar gibi ve kesik kesik soluk alıyordu. Gerçekten sondu bu.

"Lanet olsun," dedi oğlan.

Anne atı görmeye gelip inceledi. Kumda yalınayaktı ve kulaklarını örten, kaşlarına kadar inen kocaman bir şapka takmıştı. Nar çiçeği renginde pamuklu bir giysi vardı üzerinde. Göğüs hizası yıpranmıştı. Göğüsleri hâlâ iriydi, çok çocuğu olmuştu. Oğlunu azarlamaya başladı.

"Onu satın alma demiştim sana, yarı ölü bir ata yüz frank verdin. Bir işe yaramazsın, tembelsin, tembelin tekisin sen."

"Lanet olsun," dedi oğlan. "Lanet, lanet! Araba hâlâ duruyor, bana ne, her şeyi bırakırım, artık ne taşırsa! Önce çekip gidiyorum, sen ne istersen yap."

Kız da gelip ata baktı. On yedi yaşında bir kızdı. Beline kadar inen kızıl saç örgüleri vardı, o da yakıcı kumda yalınayaktı. Dizlerinin altına gelen siyah bir pantolon giymişti, mavi renkte bir mintan vardı üstünde. Onun da başında kocaman bir şapka vardı, başını tamamen kaplamıştı. Çillerle kaplı yüzünde mavi gözleri çok açık renk iki leke halindeydi.

"Çekip gidersen haklı olursun," dedi kız.

Akşam yemeği sonrasıydı. Gün sıcak geçmişti. Adam bir şezlongun üzerinde dinleniyordu.

Kalçayla kaburgalar arasında, böğür denen yerde meydana geldi. O gizli, çok yumuşak, kemik ya da kaslarla değil, nazik organlarla örtülü yerde. Orada bir çiçek bitti. Beni öldüren.

Bir gün, Ramé'den dönerken, annesi Suzanne'a şöyle demişti: "Bir dilenci kadına rastladım, küçük kızını bana vermek istedi. Eğer sen istersen, söyle Joseph'e gidip onu bulsun."

1) Banyo. 2) Ova. 3) Bay Jo'yla karşılaşma. 4) Bay Jo'lu sahne. 5) Joseph.

"Yıkanmıyorsanız, sağlığınız kötü demektir," dedi Suzanne. "Joseph haklıymış, diyordu ki..."

Bay Jo kapıyı vurmayı bıraktı. Suzanne şimdi keseleniyordu.

"Joseph diyor ki..." diye devam etti Suzanne.

Suzanne sustu. Bay Jo'nun kapının ardında olduğunu biliyordu. Joseph'in ne dediğini sormasını bekliyordu. Soru sormayınca

Suzanne şarkı söylemeye başladı. Bir dakika sonra Bay Jo kapıyı yeniden vurmaya başladı.

"Bir dakika, yalvarırım, Suzanne, bir dakika."

"Joseph'in hakkınızda ne söylediği sizi ilgilendirmiyor mu?"

"Umurumda değil," dedi Bay Jo, "Joseph'ten bana ne, açın kapıyı..."

Suzanne kaskatı kesildi. Kapının arkasına geldi.

"Joseph sizin bir cenine benzediğinizi söylüyor," dedi Suzanne.

Kapıya artık vurmuyordu. Suzanne yeniden keselenmeye başladı. O an Bay Jo'nun hakareti hissettiğini hissediyor ve bu ona şiddetli bir tatmin sağlıyordu, çok sevindirici bir tür rövanş.

"Sanırım sizin kadar kötü birini hiç görmedim," dedi Bay Jo.

Suzanne güldü. Banyodan çıkan su sesine karışan berrak bir gülümseyiş.

"Sizin güldüğünüzü işitmeye bile katlanamıyorum," dedi Bay Jo. "Beni ne hale soktunuz... Bir dakika izin verin bana... Çıplak görünmeniz kötü bir şey değil, size dokunmayacağım."

"Hâlâ ordalar mı, gidip bakın," dedi Suzanne.

"Derhal," dedi Bay Jo.

Bay Jo yemek salonundan geçti ve bir sigara yaktı. Sonra, bir şey yokmuş gibi gelip kapıya çöreklendi. Beyaz, kavurucu, yatay güneşin altında, anne ve Joseph köprüyü onaran iki işçiye baktılar. Öğleden sonra saat beş. Gölgeler uzuyor. Rengarenk peştamallar içindeki köylüler ovadan geçip ekine gidiyorlar.

"Hâlâ ordalar, çabuk Suzanne, çabuk."

Suzanne kapıyı hafifçe açıyor ve beyaz vücudunu Bay Jo'ya gösteriyor. Bay Jo bu vücuda bakıyor. Gözlerini dikerek ona doğru yöneliyor. Suzanne kapıyı kapatıyor. Bay Jo kapının arkasında kalıyor. Suzanne kurulanıp tekrar giyiniyor.

"Şimdi salona gidin."

"Evet," diyor Bay Jo.

Suzanne kapıyı açıyor, önce makyaj yapıyor, sonra saçını tarıyor ve saç örgülerini başının etrafında topluyor.

Dışarı çıkıyor ve Bay Jo'yu sigara içip yere bakarken buluyor.

"Çıplakken nasılım?" diye soruyor Suzanne.

"Güzelsiniz," diyor Bay Jo. Alçak ve kederli bir sesle.

Suzanne oturuyor, uzaklara bakıyor. Köprünün üzerinde hâlâ çalışıyorlar. Güneş ışınları şimdiden eğik geliyor, dağın bir bölümü gölgede. Ekinler arasında çocuk çığlıkları işitiliyor.

"Güzel ve arzu uyandırıcısınız," diyor Bay Jo.

"Henüz on beşimdeyim," diyor Suzanne. "Daha da güzelleşeceğim."

"Evet," diyor Bay Jo.

Suzanne gülümsüyor. Bay Jo'yu unuttu.

Annesiyle Joseph geliyorlar, merdivenden çıkıyorlar. Joseph bir mendille alnını kuruluyor. Annesi hasır şapkasını çıkarıyor. Alnında kırmızı bir iz. Şapkanın izi.

"Amma sıcak..." diyor Joseph. "Tam olmuşsun," diyor Joseph Suzanne'a, "makyaj yapmayı bilmiyorsun, fahişeye benzemişsin."

"Kendine benziyor," diyor annesi.

Joseph, tiksintili bir halde, odasına gidiyor.

"Siz ikiniz ne işler çevirdiniz?" diyor anne. "Eğer bir şey fark edersem, bir haftaya evlenmeye zorlarım sizi."

"Hanımefendi, kızınıza çok saygı duyuyorum," diyor Bay Jo.

Ayağa kalkıyor ve hakarete uğramış bir hava takınıyor.

"Tamam," diyor anne, "sizi tanıyoruz, köpekler, işte, siz busunuz, benim de bir zamanlar genç olduğumu biliyorsunuz."

"Bir şey yapmadık," diyor Suzanne, "Anne, yemin ederim bir şey yapmadık, birbirimize dokunmadık bile," diyor Suzanne.

"Sus sen, tembel, pislik tembel."

Anne bir koltuğa yığılıyor.

"Ne hayat ama!" diyor anne, "hiç durmamacasına..."

"Seni zorlamıyoruz ki," diyor Suzanne.

Anne ayaklarını bir koltuğun üzerine uzatıyor.

Saz kulübede onbaşının karısı balık kızartıyor, kızı da şarkı söylüyordu. Gece olduğunda, ovanın kenarındaki köylerden

birinden tamtam sesi işitildi; sesin ovadan yükseldiği belliydi. Gerçekten de, neredeyse her akşam kümeslere kaplan iniyor ve köylerden çıra ateşleri yükseliyordu. Bir kaplan görüldüğünde tamtam sesi işitilirdi ve bütün komşu köylerden erkekler, ellerine topuzları kapıp, tehdit altındaki köye doğru yola çıkarlardı.

Joseph, uzandığı şezlongda kımıldamadan tamtamın çağrısını dinliyordu. Sigarasını fırlatıp attı ve doğruldu, sesin nereden gelebileceğini anlamaya çalıştı. Annesi de koşturmayı bırakarak açık pencereden ormanın karanlık kesimine baktı. Tamtam çağırmadığı sürece Joseph kımıldamazdı, ama bu tamtama asla direnmemişti.

"Bu gece gidiyorum," dedi Joseph.

Anne Joseph'in yanına geldi. Yeniden başlayacaktı.

"Gitmeyeceksin," dedi, "gitmeyeceksin diyorum sana."

"Lanet olsun," dedi Josep, "görürüz. Gidiyorum."

"Beni de götür," dedi Suzanne.

Anne her zamanki çığlıklarını atıyordu:

"Eğer kriz geçirirsem senin yüzünden olacak. Bu hafta üç kez... eğer ölürsem, beni öldürdüğünü söyleyebilirsin."

"Beni de götür," dedi Suzanne.

"Lanet olsun," dedi Joseph. "Kadınları götürmem, gündüz götürürüm, gece olmaz. Sen de kafa ütülemeye devam edersen, hemen giderim."

Ayağa kalktı, onbaşının yanına gidip izcileri bulmasını istedi. Sonra, Mauser'ini hazırlamak için odasına kapandı. Anne hâlâ söylenip duruyordu, ama bir yandan da yemeğini yiyordu. Sözünü dinletemeyeceği belliydi, ama laf olsun diye konuşuyordu. Suzanne verandada kaldı. Joseph'in avlanmaya gittiği geceler diğerlerine benzemiyordu, çünkü erken yatıyorlardı.

Joseph'in avda olduğu geceler anne uyumuyordu. Ormandaki bütün seslere kulak kesiliyor, gecenin karanlığında asetilen lambasının ölgün ışığını takip etmek için ayağa kalkıyordu. Suzanne her gece Joseph'in avlanmaya gideceğini ve hiçbir şey öldüremeyeceğini umuyordu.

"Sofraya," diye bağırdı anne.

Yine uzun bacaklı kuşlardan vardı. Onbaşının karısı birkaç balık ve pirinç çıkardı.

"Denize inmelisin," dedi anne, "bu kuşlar besleyici."

Lambanın ışığında kırmızı ve yorgun görünüyordu. Haplar etkisini göstermeye başlamıştı. Anne esnedi ve inledi.

"Yine uykusuz bir gece, çok yorgunum halbuki."

"Yaş dönümü bu, dert etme anne, erken dönerim," dedi Joseph nazikçe.

"Benim için değil," dedi anne, "hep sizin için korkuyorum."

Ayağa kalktı ve gidip bir kutu tuzlu tereyağ ile bir kutu Nestlé süt aldı. Suzanne pirincinin üzerine koca bir bardak dolusu Nestlé süt döktü. Anne tereyağlı ekmekler hazırladı ve kahvenin içine batırdı. Joseph kuşu yiyordu. Koyu renkli ve kanlı, güzel bir etti.

"Balık kokuyor," dedi anne. "İhtiyatlı olacaksın, Joseph, söz veriyor musun bana?"

"Dert etme anne, ihtiyatlı olacağım."

"Bu akşam yine Ramé'ye gidilmiyor mu?" diye sordu Suzanne.

"Yarın gideceğiz," dedi Joseph, "lanet olsun, Ramé'de koca bulacak değilsin, postanedeki herkes evli, sadece Agosti'nin oğlu var."

"Onu asla Agosti'nin o serseri oğluna vermem," dedi anne.

"Laf aramızda," dedi Suzanne, "burada da koca bulunmaz."

"Kolay olmayacak," dedi Joseph, "para gerekecek, parasız evlenenler de var, ama onlar son derece güzel olmalı. Çok ender bir durum bu."

"Ramé'yi sadece onun için sormuyorum, Ramé'de hareket var, yemekhanede elektrik var, bir de müthiş bir pikap," dedi Suzanne.

"Sen işe yaramaz bir orospusun," dedi Joseph, "Ramé'yle kafamızı ütüleme."

"Üstelik genç kızlara uygun bir yer değil," dedi anne.

Anne çocuklarının önüne yiyecek koyuyordu. Her gün arabayla gelen ekmeği ve bitmek bilmeyen İsviçre ve Amerikan konserve stoklarını.

Ertesi gün, söz verildiği üzere, Joseph Ramé'ye gidildiğini duyurdu. Anne her zamanki gibi bağırmaya başladı, fakat o da çocuklarının arzusuna direnemiyordu. Ramé'ye gidildiği gün, anne saçlarını kabartıyor ve ayakkabılarını giyiyordu. Suzanne üzerine bir giysi geçirip, saçlarını tepede topluyor ve dudaklarına ruj sürüyordu. Joseph de giyiniyordu. Mektup günüydü. Ramé'ye gitmek, postanenin yemekhanesinde bir bardak bira içmekten ibaretti. Joseph onbaşıdan arabayı temizlemesini istedi. Aküsü olmayan eski bir B12'ydi. Joseph alnına taktığı asetilen farıyla arabayı sürüyordu; dolunay zamanları bu lambayı da yakmıyordu. B12'nin patlak egzozu köyün bütün köpeklerini uyandırıyor ve o geçerken hepsi havlıyordu. Bungalovla Ramé arasındaki altmış kilometreyi bir buçuk saatte alıyordu.

Joseph yemekhanenin önünde durdu. Muhteşem bir limuzin duruyordu. "Lanet olası," dedi Joseph... ve bungalova çıktılar.

Mektup günüydü, yemekhanenin önündeki gemi denizi aydınlatıyordu. Yemekhane de bir bungalovdu. İçerde denizci subaylar ile birkaç yolcu vardı. Bir köşede, yemekhane işletmecisinin yanında Agosti'nin oğlu Pernod içiyordu. Genç bir Korsikalıydı. Ufak tefek ve zayıf, sağlığı sık sık bozulan bir tip. Her akşam Ramé'deydi. Afyon çekip Pernod içiyordu. Başıyla onları selamlayarak konuşmaya devam etti. Patron da onları görüp yanlarına geldi. Ramé'ye yirmi yıl önce gelmiş, bir daha da hiç ayrılmamıştı. Kıpkırmızı suratlı çok şişman bir adamdı, yerli bir karısı vardı ve ovadan bir çocuğu evlat edinmişti. Kaçak Pernod'ları ve aperatifleri çocuk servis ediyor ve siesta yaparken onu yelpazeliyordu. Patron her zaman ter içindeydi. Yanlarına gelip annesinin elini sıktı.

"İşler nasıl?" diye sordu anneye. "Ya çocuklar?"

"Şık müşterileriniz var," dedi Joseph, "lanet olsun, şu limuzin."

"Kuzeyli bir mülk sahibi," dedi patron. "Onlar bizden çok daha zengin."

"Şikayet etmemelisiniz," dedi anne, "Pernod'unuz varken."

"Öyle sanılıyor," dedi patron. "Riskler var. Şimdi her hafta baskın oluyor. O zaman da dalaş. Hayat mı bu!"

"Şu kauçuk işletmecisini gösterin bize," dedi anne.

"Köşedeki tip, Agosti'nin yanındaki."

Bir melezdi. Masanın üzerine yumuşak şapkasını koymuştu. İnce ipekli bir takım elbise vardı üzerinde, parmağında da muhteşem bir elmas.

"Lanet olsun, şu elmasa bak," dedi Joseph, "ama gerisi bir maymun."

Elmasa, ince ipekten takım elbiseye baktılar. Yüzü çiçek bozuğuydu. İzleri kalmıştı. Gerisi cılız ve çelimsizdi. Yalnızdı. Suzanne'a sevgiyle bakıyordu. Annesi onun Suzanne'a baktığını görmüştü.

"Gülümse," dedi anne, "her zaman cenazede gibi surat asıyorsun."

Suzanne kuzeyli işletmeciye gülümsedi. Anne kızına bakıp, onu çillerine rağmen güzel buldu. Pikap çalmaya başladığında, kuzeyli işletmeci Suzanne'a doğru geldi ve onu dansa davet etti. Ayakta, iyice çirkin görünüyordu. Herkes onun elmasına bakıyordu. Özellikle de ovadan gelenler, anne ve Joseph, patron ve Agosti'nin oğlu. Ovadaki bütün tuzlu topraklar bir araya gelse, tek başına bu elmas hepsinden fazla ederdi.

"İzin verir misiniz, hanımefendi?" diye sordu anneye.

Anne izin verdiğini söyledi. Postanedeki bir memur Ramé'nin gümrükçüsünün genç karısıyla dansa başlamıştı bile.

"Anneniz hanımefendiye takdim edebilir misiniz beni?" diye sordu işletmeci, "Siz bölgeden misiniz?"

"Elbette," dedi Suzanne, "evet, bölgedeniz, ovada çeltik tarlalarımız var. Aşağıdaki araba sizin mi?"

"Arabalarımdan biri. Dansımız bitince beni Bay Jo adıyla annenize tanıştırırsınız."

"Çok güzel bir araba," dedi Suzanne.

"Arabaları seviyor musunuz?" diye sordu Bay Jo.

"Çok," dedi Suzanne. "Bir limuzin. Buralarda yok."

"Sizin gibi güzel bir kız ovada sıkılmıyor mudur?" diye sordu Bay Jo.

Suzanne cevap vermedi. Arabayı düşünüyordu. Kendisinin, Suzanne'ın böyle bir arabanın sahibiyle dans ettiğini düşünüyordu. Sağ eliyle elmaslı eli tutuyordu.

"Markası ne?" diye sordu Suzanne.

"Bir Morris Léon-Bolle," dedi Bay Jo. "Gözde markam benim. Eğer hoşunuza giderse bir tur atarız. Beni annenizle tanıştırmayı unutmayın."

"Anlaştık," dedi Suzanne. "Bir Morris Léon-Bollé kaç paradır?"

"Özel bir model bu," dedi Bay Jo, "Paris'ten özel olarak sipariş edildi. Elli bin franka satın aldım."

Suzanne dört bin frank tutmuş B12'yi düşündü. Annesi hâlâ ödüyordu. Bir arabanın bu kadar edebileceğini hiç düşünmemişti.

"Böyle bir arabamız olsa her akşam Ramé'ye gelirdik," dedi Suzanne, "hayatımız değişirdi."

"Zenginlik mutluluk getirmez," dedi Bay Jo, özlemle.

Suzanne bunu bir yerlerde işittiğini düşündü. Annesi de kimi zaman böyle diyordu. Tersini de söylüyordu. Ruh haline bağlıydı. Suzanne paranın mutluluk demek olduğuna emindi. Joseph de.

"Bu dansa devam etmeyi isterdim," dedi Bay Jo.

Suzanne'ın peşinden annesiyle Joseph'in bulunduğu masaya kadar geldi.

"Sana Bay Jo'yu tanıtayım," dedi Suzanne.

Annesi Bay Jo'ya selam vermek için ayağa kalktı. Ona gülümsedi. Joseph de selam verdi, ama gülümsemedi.

"Ben ısmarlıyorum," dedi Bay Jo. Patrona doğru döndü. "Bol köpüklü şampanya," diye seslendi. "Paris'ten geldiğimden beri iyi şampanya içmeyi başaramadım."

Bütün dişlerini göstererek gülümsüyordu. Joseph belli etmeden ona bakıyordu.

"Paris'ten mi geldiniz?" diye sordu annesi.

"Evet, gemiden indim," dedi Bay Jo. Bunun onlar üzerinde yarattığı etkiden açıkça haz alıyordu.

"Bir Morris Léon-Bollée," dedi Suzanne Joseph'e.

Joseph uykudan uyanmış gibiydi.

"Kaç beygir?"

"Yirmi dört," dedi Bay Jo, önemsemeden.

"Vay be," dedi Joseph, "yirmi dört beygir. Dört vitestir kuşkusuz."

"Evet, dört," dedi Bay Jo, "anında kalkıyor. Sizin arabanız nedir?"

"Lanet olsun," dedi Joseph. Güldü. "Bizimkinin lafını etmeye değmez."

"İyi bir araba," dedi annesi, "bize çok hizmet etmiş eski bir taka. Hakkında kötü konuşmamalı. Bu yollar için yeterli."

Joseph huysuz bir hal takınmıştı.

"Lanet olsun," dedi, "senin kullanmadığın belli oluyor. Yüz kilometrede ne kadar benzin yakıyor sizinki?"

"Yolda on beş litre," dedi Bay Jo. Bu konuşma onu sıkmaya başlamıştı. "Sanırım Citroënler daha az tüketiyor."

Suzanne'ın gözleri parıldıyordu. Bay Jo'nun cevaplarının Joseph ve annesi üzerinde yarattığı etkiden fazlasıyla hoşnut kalmıştı. Şampanya da annesi, Joseph ve Suzanne üzerinde giderek etkisini göstermeye başlamıştı. Joseph güçlü bir kahkaha attı.

"Bizimki yüz kilometrede yirmi dört litre yiyor. Ama deposu delik. Dolayısıyla bu durum açıklanıyor."

Joseph'in kahkahası bulaşıcıydı. Annesi kızardı ve gırtlağını patlatırcasına güldü.

"Ah, ah!" dedi annesi, "sadece deposu mu, keşke sadece depo olsa!"

Suzanne durdurulamaz bir şekilde gülüyordu. Joseph ve annesi de kahkahadan kırılıyorlardı.

"Karbüratörü de," dedi Suzanne.

"Keşke sadece karbüratör ve depo olsa," dedi Joseph.

Bay Jo gülmeye çalıştı. Sanki onu unutmuş gibiydiler. Annesi göğüslerini hoplatan kahkahalar atıyordu.

"Keşke sadece bu olsaydı," dedi Joseph, "ama işte, lastiklerimiz de var, delik lastiklerle yol alıyoruz."

Her seferinde üçü de yeni bir kahkahayla sarsılıyordu. Bay Jo hem hoşlanmış hem de rahatsız olmuş gözüküyordu.

"Lastiklerin içine ne koyup yol aldığımızı bilin bakalım," dedi Suzanne.

"Bilin!" dedi anne. "Ah, gülmek ne güzel!"

Patron yeni bir şişe şampanya getirmişti. Konuşmayı işiten oğul Agosti çılgınca kahkahalar atıyordu. Patron da. Annesi, Joseph ve Suzanne soluksuz kalmışlardı. Herkes onlara bakıyordu. Ne dedikleri güçlükle işitiliyordu.

"Bisiklet lastikleriyle," dedi Bay Jo, şampanyayı doldururken.

"Ah, ah," dedi anne, "hiç değil, hiç değil..."

"Muz yapraklarıyla," dedi Suzanne.

"Lastiklerin içine muz yaprakları dolduruyoruz..."

"Bu sadece bizim..." dedi anne, "sadece, sadece Joseph'in buluşu bu."

Bay Jo da içten bir şekilde gülmeye başladı. Joseph gülmekten boğuluyordu. Üçünün birlikte gülmeye başlaması ender oluyordu, ama bir kez gülmeye başladıklarında da duramazlardı. Bay Jo Suzanne'ı dansa davet etmekten vazgeçmişti. Gülmenin geçmesini bekliyordu.

"İlginç," dedi Bay Jo, "Paris'te dendiği gibi, gülünç bu."

Ama onu dinlemiyorlardı.

"Yola çıkarken," dedi Joseph, "kaputu çamurluğa hortumla bağlıyoruz."

"Sus, sus," dedi annesi, "hah, hah, ha! Ah, ne güzel!"

"Sonra, kapıları da telle bağlıyoruz," dedi Suzanne, "çünkü, çünkü..."

"Çünkü kapının kolu yok."

"Hatırlamıyoruz bile kollarını," dedi annesi.

"Bizim kapı koluna ihtiyacımız yok," dedi Joseph, "tamamen gereksiz."

"Sus, Joseph," dedi annesi, "sus, boğuluyorum."

"Sizin kadar neşeli insanlarla karşılaşmak hoş bir şey," dedi Bay Jo.

Yeniden gülmeye başladılar.

"Bizim kadar neşeli," dedi annesi, şaşırmış gibi yaparak.

"Bizim neşeli olduğumuzu söyledi," dedi Suzanne, "belli ki bilmiyor, bilmiyor."

"Bir bilse..." dedi Joseph.

Joseph şimdi atılmıştı.

"Keşke sadece karbüratör, depo ve lastikler olsa," dedi Joseph, "keşke sadece bunlar olsaydı..."

Anne ve Suzanne Joseph'e baktılar. Ne yumurtlayacağını bilmiyorlardı. Daha söylemeden önce gülmeye başlamıştı.

"Sadece bunlar olsa, hiçbir şey olmazdı."

"Ne? Çabuk söyle, Joseph."

"Bentler vardı," [dedi] Joseph, "yengeçler deldi onları."

Suzanne ve annesi yeniden makaraları koyverdiler.

"Doğru," dedi anne. "Yengeçler bile..."

"Yengeçler bile bize karşı," dedi Suzanne.

"Bentlerimizin hikâyesi anlatmaya değer," dedi Joseph, "bu yüzden değer. Kendimizden emindik, sonra deniz yükseldiğinde kevgir gibiydi."

"Ah, doğru," dedi anne, "yengeçler bile. Ah, evet, yengeçler bile."

Joseph parmaklarıyla yengeç taklidi yaptı. Gülmekten kırılıyorlardı. Joseph, iki parmağıyla, Bay Jo'ya doğru yengecin yürüyüşünü taklit ediyordu.

"Yengeçler bütün servetimizi yuttu," dedi Suzanne.

"Ah! Çok tuhafsınız," dedi Bay Jo, "muhteşemsiniz."

Gülüyordu, ama Suzanne'la dans etmeyi tercih ederdi.

"Bizim bentlerin hikâyesi muhteşemdir," dedi Joseph. "Her şey aklımızsa gelmişti, ama yengeçler değil. Yollarını kesmişiz."

Kahkahalar biraz yatışmıştı.

"Çok küçük yengeçler," dedi Suzanne, "siyahlar, çeltik renginde, bizim için yaratılmışlar, sadece biz..."

Kahkahalar yeniden başladı.

"Bu doğru işte, sadece biz..."

"Bu bentler neye karşıydı?" dedi Bay Jo.

"Denize," dedi Suzanne. "Denizden satın aldığımızı size söylemek gerek, kimsenin aklına gelmez bu fikir, öyle değil mi? Annemin fikri bu."

Anne yeniden ciddileşti.

"Sus yoksa tokadı yersin," dedi anne.

Bay Jo irkildi. Ama Joseph öfkelenmişti.

"Yüzen filo bu," dedi Joseph, "tam anlamıyla. Bizim çeltik tarlalarının hikâyesini dinleyen gülmekten altına işer. Biz ise aptallar gibi denizin çekilmesini bekledik ve her şey çürüdü. Tuzlu çamur üzerinde yüzen filo. Satın aldığımızda..."

Joseph Bay Jo'ya teklif etmeden bir sigara yaktı. Bay Jo bir paket Amerikan sigarası çıkardı ve anneyle Suzanne'a ikram etti. Anne ve Suzanne Joseph'i tutkuyla dinliyorlardı.

"Satın aldığımızda bir yıl içinde milyoner olacağımızı sanmıştık," dedi Joseph. "İşler yolunda gitmeliydi. Bir ev yaptırdık, sonra çeltiğin yetişmesini bekledik, sonra deniz yükseldi, sonra her şey mahvoldu, sonra, şimdi bitmeyen evde mesih bekliyoruz."

"İçeriye yağmur yağıyor, tırabzanları yok," dedi Suzanne.

Anne yeniden güldü. Suzanne'a karşı ani öfkesini unutmuştu.

"Siz onları dinlemeyin, Bay Jo," dedi, "belki tırabzanı yok ama iyi bir evdir, eğer satarsam iyi bir fiyata veririm, otuz bin frank kazanacağıma eminim."

"Hep böyle denir," dedi Joseph. "Bu kulübeyi kim satın alır ki? Ancak bizim gibi deliler," dedi Joseph.

Suzanne derin derin gülümsemeye ve uzaklara bakmaya başladı.

"Deli olduğumuz doğru," dedi Suzanne, kendinden geçmiş bir halde.

"Tam anlamıyla deli," dedi Joseph.

“PRESSES DU XXe SIÈCLE” DEFTERİ

Dört *Savaş Yılları Defteri*'nin ikincisinin adı, kapakta yer alan elyazısı ibarelere göre, "Presses du XXe siècle"dir (Marguerite Duras'nın 1947 yılında kocası Robert Antelme'le kurduğu ve sonunda "Éditions de la Cité Universelle" adı verilen yayınevi için aranan adlardan biri olduğu varsayılabilir). Bu, Marguerite Duras'nın *Acı*'nın girişinde sözünü ettiği "Neauphle-le-Château"daki mavi dolaplarda bulunan iki defter"den biridir. Muhtemelen 1946-1948 arasında kaleme alınmıştır.

Mavi-gri, kalın karton kapaklı bu çizgili küçük defterin kırk dört sayfasından ilk on ikisi Marguerite Duras'nın tamamlanmamış tek romanı olan "Théodora"nın kaleme dökülmesine ayrılmıştır. Bu baskıda, "Théodora, roman" adını taşıyan beşinci bir deftere -*Savaş Yılları Defterleri*'yle kronolojik yakınlığına rağmen- bilerek yer verilmemiştir. Gerçekten de, 1947 yılında kaleme alınan bu öykünün taslakları, sadece bu defteri değil, defalarca yapılmış art arda düzeltmelerin izini taşıyan daktilo edilmiş yüz kadar sayfayı içeren başlı başına bir bütün oluşturmaktadır. *Savaş Yılları Defterleri*'nin tersine, Marguerite Duras, kesinlikle eksik bulduğu bu biçim altında metni yayımlamayı reddettiğini zaten açıkça ifade etmişti. Bununla birlikte 1979 yılında *Les Nouvelles littéraires*'de bir bölümü yayımladı. *Outside* derlemesinde yeniden yayımlanan bu bölüme şu giriş eklendi: "*Théodora* romanını yaktığımı sanıyordum. Onu tamamlanmamış, tamamlanmayacak bir halde mavi

dolaplarda buldum. *Les Nouvelles littéraires* benden oteller üzerine bir metin isteyince *Théodora*'dan bir bölüm verdim."*

Yıkıcı özgürlük arzusuyla kendini gösteren genç bir kadın olan Théodora kişiliği, yayımlanmış eserin bir bölümünün arka planında yer alır. *Yıkmak Diyor Kadın*'ın** ana kişisi Alissa Théodora'nın bir versiyonu olarak kabul edilebilir; özellikle, *Yann Andréa Steiner**** öyküsünde aynı adla görülen kişi, *Savaş Yılları Defterleri*'yle belirgin bir soy bağı gösterir. Adı artık Théodora Kats olur ve *Defterler*'de geçen Bayan Cats'ın kızının belli başlı özelliklerini taşır. *Acı*'da Jeanine adlı ve anlatıcının "arkadaşı" olarak belirtilen bu aynı genç kız, "Robert'in kız kardeşi Marie-Louise'le birlikte Ravensbrück'e sürülmüştür." *Yann Andréa Steiner*'de, aynı adlı kişi ile anlatıcı arasındaki diyaloglar bu ilk savdan uzaklaşarak, Théodora'ya -hem anımsanan hem de yaratılan- çelişik biyografiler verirler.

Defterin Marguerite Duras tarafından numaralanmış sonraki sayfaları, *Acı*'yı oluşturacak metnin başlangıcını içerir. İnce ve girift bir yazıyla dolu bu sayfaların özünü yazar (Katolik Kilisesi ve General de Gaulle'ün hükümeti karşısındaki en keskin bölümler hariç) eserin yayımı sırasında koruyacaktır. Sayfa kenarında Marguerite Duras'nın kırmızı keçeli kalemle notları yer alır. Bunlar onlarca yıl sonra elyazmasını yeniden okuduğunu göstermektedir. O dönemde "Günlük" adı altında belirttiği bu metin, anlattığı olaylardan sonra kaleme alınmıştır; ve elyazması bunu belirten tarihlerin kuvvetle muhtemel ilk yazımdan sonra eklendiğini ortaya koymaktadır. 192-194 arası sayfalar, büyük ölçüde kısaltılmış ve elden geçirilmiş olup, 1976 yılında *Sorcières* dergisinde yazarı belirsiz olarak yayımlanan "Pas mort en déportation"un [Kampta Ölmedi] ikinci bölümünün parçasıdır.

* *Outside*, Paris, Éditions P.O.L., 1984, s. 293.
** *Yıkmak Diyor Kadın*, Çev. Murat Ersen, Monokl, 2012.
*** *Yann Andreà Steiner*, Çev. Esra Özdoğan, Sel Yayıncılık, 2007.

Bernard'ın cezalı olduğunu otelin yemek salonuna girdikten sonra fark ettik. Mürebbiyenin ve bakıcılığını yaptığı diğer çocukların birlikte oturduğu masa bizimkinin hemen yakınındaki masa olduğundan, fark etmememize imkân yoktu. Otele benden üç hafta sonra varmış olan Théodora'nın, mürebbiye ve çocuklara davranışı hakkında, benimki kadar eksiksiz bir deneyimi yoktu. Ona söz etmeme rağmen, Théodora, doğal olarak, mürebbiyenin Bernard'a uyguladığı cezalara benim kadar duyarlı olamazdı. Gerçekten de birbirimiz hakkında belli bir kanaatimiz vardı ve birbirimize hiç aldırmıyormuşuz gibi davransak da, bu konudaki irademiz bile, böyle olmadığımızı kanıtlardı. Olayların bu hali, (en azından başlangıçta) birbirimize yaklaşmak için hiçbir bahane bulamamaktan kaynaklanıyordu. Üç haftanın sonunda, bu bahanesi eksikliği, birbirimize yanaşmamanın fazladan bir bahane olmuştu. Hiç neden yoktu. Her birimiz diğerleri için maharetsizliğimizin canlı kanıtı olmuştu. Fakat bu mutlak iletişimsizlik, benim, örneğin, çocukların kusursuz eğitimini saptamamı engellememişti. Çocuklar en azından sofrada örnek bir davranış sergiliyordu. Hiç şaşmaz bir şekilde, Bernard'ın haftada dört kez cezalandırılması, sofrada kusursuz davrandığından kafamı iyice karıştırıyordu. Öyle kusursuz bir hali vardı ki, bana kuşku veriyor ve küçük oğlanın cezalandırılma nedeniyle ilişkili olduğunu düşünüyordum.

Bir fikrim vardı ama. Mürebbiye de benim bir fikrim olduğunu biliyor olmalıydı. Bunun ne olduğunu bilmiyordu. Ben de ce-

zalandırmaların gerekçelerini bilmiyordum. Ama yine de, bizlerin fikirleri vardı ve bunları yok sayamazdık.

Bernard dikkat çekici bir düzen içerisinde cezalandırılıyordu. Bernard bu cezalara bir yükümlülük gibi maruz kalıyor ve hiç de acı çekiyor gibi gözükmüyordu. Hizmetçi Germaine yemeğini getirdiğinde tabağı kendisi uzaklaştırıyordu. Hep aynı tarzdaki bu cezalar görünüşte hiçbir işe yaramıyordu, çünkü üç hafta boyunca ritmleri ve nitelikleri kesinlikle aynı kalırken, mürebbiyenin bu cezaları veriş ve Bernard'ın onları kabullenişindeki ilgisizlik de aynı kalmıştı.

Ama yine de Bernard'ın bir kez daha, bir kez daha cezalandırıldığını görmekten, saptamaktan zevk alıyordum. Kuşkusuz küçücük bir zevkti bu, ama kesindi. Cezanın devam ettiğini görme zevki; çünkü devam ettiği sürece, daha da devam edeceği iyice ihtimal dahilinde oluyordu. Bu tür saptamaların her zaman zevk verdiği, iyi geldiği kesindir; belki de genellikle sonu kötü bittiğinden iyi gelir. Bernard'ın hep aynı ve bir nedenle cezalandırıldığına neredeyse emindim. Bu neden çabaya değer olmalıydı diye düşünüyordum. Mürebbiyenin onu cezalandırmaktan ne zaman vazgeçeceğini, ne zaman bıkmaya başlayacağını görmek de olabilirdi bu neden; bu da ihtimal dahilindeydi. En az hoşuma giden neden değildi bu. Yaşamımda süren sayısız şeyi de aynı şekilde umut etmiştim. Başka şeylerin yanısıra, savaşın bitmeyeceğini umut ederek yaşadım. Aynı şekilde, kedilerin ortalama ömrünü iki yıl geçmiş yaşlı bir kedim de vardı, bu hoşuma gidiyordu, belki de onu unutmuşlardı, bu kedinin sıradan bir ölümü olmayacağını düşünüyordum, ona aşırı bir özen gösteriyordum, bir kediye gösterilmesi uygun olandan fazlasını. Günün birinde öleceğini biliyordum elbet, ama bu tür şeyleri bilir gibi biliyordum, belki, diye umut ederek... - Bernard'ın aldığı cezalar başka *türde* ve sadece mürebbiyesine bağlı olsa da (savaşın sonu ve yaşlı kedimin ölümü elbette başka şeye bağlıydı), bambaşka bir nitelikte olsa da, bunlar bana biraz da aynı hazzı veriyordu, nasıl biteceğini bilmeme hazzını. Hayal kırıklığına uğrayacağımı biliyorum. Çünkü nasıl ki savaş bittiyse ve yaşlı kedim öldüyse, bu cezalar da sona erecekti.

Ve cezalar nasıl sona ererse ersin, hayal kırıklığına uğrayacaktım. Ne var ki, beklerken (yani, Théodora'yı beklerken), büyük zevkti! Bernard'ın elmalı tartına ya da çikolatalı pastasına dokunmadığını fark ettiğimde, ona bir biçimde, mümkün olduğunca az belli olacak şekilde gülümsüyorum; çünkü mürebbiye bakışlarını bana yöneltmekten giderek kaçınsa da, özellikle de Bernard cezalandırıldığında bunu yapsa da, benim gülümsediğimi görmesinden çekiniyorum. Mürebbiye benim gülümsediğimi biliyor, çünkü Bernard neredeyse hiç fark edilmeyecek bir gülümsemeyle bana karşılık veriyor, fakat onu iyi tanıyan mürebbiye fark edebilir. Ama Bernard bana gülümsüyorsa, iyi yetiştirilmiş biri olduğundan ve mürebbiye küçük bir çocuğun büyükler karşısında bu türden inisiyatifler göstermemesi gerektiğini ona öğrettiğinden, eğer bana gülümsüyorsa, ben gülümsediğim için gülümsediğini mürebbiye biliyor. Fakat benim davranışımın uygunsuzluğunu mürebbiyenin bana belirtebileceği kadar belirgin bir gülümseme değil. Benim Bernard'la olan gizli suç ortaklığımı bilmiyor gibi yapmanın en iyi şey olduğunun farkında. Çünkü eğer mürebbiye bana baksa, ancak sert bir ifadeyle bakabilir. Oysa, muhakkak ki, mürebbiye bu sertlikten tiksiniyor, bu onun lütfunun bir kanıtı, bu rolünü istemeye istemeye oynadığına beni inandırıyor ve Bernard'a verdiği cezaların etkisinden kuşku duyduğu kesin.

Böylece, ben de kendimce Bernard'ı cesaretlendiriyorum ve onu onaylıyorum, onu yeniden başlamaya teşvik ediyorum, deneyimini başarmasına hayranlığımı ve inancımı ona kanıtlıyorum.

Suç ortaklığımız bu akşam, ikimizin de öngöremeyeceği bir şekilde sona erdi.

Bu akşam Théodora ile ben yemek salonuna geldiğimizde, mürebbiyenin Bayan Mort'un arkasından tuhaf bir inatla baktığını fark ettim. Bayan Mort mürebbiyenin dolaysız bakış alanı içinde bulunuyor olmalıydı ve onun varlığı olayları öyle kolaylaştırıyordu ki, Bayan Mort ona sırtını dönmüştü. Oteldeki ilk günlerimde mürebbiyenin, bu açıkça meraklı bakışlarla, Bayan Mort'un kimin yasını tuttuğunu düşündüğünü sanabilirdim. Fa-

kat Bayan Mort'un kocasının yasını tuttuğunu, ona eşlik eden Bay Théo'nun kocasının kardeşi olduğunu bilmiyor olamayacağını hemen anlamıştım; Germaine ona söylemiş olduğundan bunu biliyordu, çünkü komşu masadakilere olan merakın sürdükçe abartılı, daha dayanılmaz olabileceğini anlayacak kadar kavrayışlı bir ruhu vardı ve bir oda hizmetçisinin görevinin gereken ağırbaşlılıkla bu bakışa karşılık vermek olduğunu biliyordu. Dolayısıyla, oteldeki herkes gibi, Bayan Mort'un çok büyük bir yas içinde olduğunu ve sanılanın aksine, Bay Théo'nun odasını paylaşmadığını eğer biliyorsa, bunu bilmesine rağmen Bayan Mort'a arkadan bu inatla bakıyorsa, Bernard bir kez daha cezalandırılmış olduğu içindi, küçük çocuğun tabağındaki elmalı tarta dokunmadığını gördüğümü yine fark etmiş olduğundandı.

Théodora'ya laf arasında bundan söz etmiştim. Bu akşam, Bernard'ı görmenin zevkine Théodora'nın ne düşündüğünü öğrenmenin zevki de eklenmişti; çünkü Théodora'yı benim kadar tanıyan biri, Bernard'ın teşebbüsünün büyüklüğüne onun duyarsız kalamayacağını bilir. Théodora'nın bundan ne tür bir zevk alacağını ve benim zevkimin niteliğini de değiştireceğini öngörebiliyordum. Théodora'nın gelişiyle birlikte, belli bir dönem, Bernard'la saf işbirliği dönemim sona ermişti. Théodora'nın benimle aynı evrelerden geçeceğini görmek bana haz veriyordu. Artık Bernard'ın esrarengiz cezalandırılmaları karşısında Théodora'nın tutumunun ne olacağını görmekten de zevk alacaktım. Benimkinden kesinlikle farklı olacak bu tutum bana her koşulda sadece zevk verebilirdi. Çünkü zaten epey zamandır Théodora bana sevinç veriyordu; ne yaparsa yapsın, bana ne yaparsa yapsın, sözlerinin hiçbiri, hiçbir tavrı, bunlar (kabaca konuşursak) bana yönelmiş olsa bile, bana sevinçten başka bir şey veremez.

Marie de elmalı tartını yemiyordu. Marie şimdiye dek onu tuttuğum ikinci plandan çıktığından beri yepyeni bir durum bu. O yemezken, mürebbiye özel bir özenle yiyor, Odile de. Théodora henüz hiçbir şeyi fark etmedi, bu da benim sahneyi gözlememi kolaylaştırıyor. Marie yemiyor. Tabağında bir şey olduğunu

bilmiyormuş havasında. Yine de mürebbiye her zamanki gibi tatlıyı onun tabağına koydu. Ama Marie şimdi yemeği tamamen unutmuş gibi. Onun karşısında oturan Bernard da yemiyor. Ona ilk kez gülümsemedim. O da bana bir kez olsun bakmadı. Kıskandığı kesin ve kendini terk edilmiş hissediyor, çünkü benimle ilgilenmiyor artık.

Marie, kımıldamıyor, yemek salonundaki avizeye dikmiş gözlerini. Güzel. En az on sekizinde. Öpülesi. Gözleri yeşil ve ışıltılı, giysisi kırmızı. Öylesine denk gelmiş. Kırmızı giysisi ile yeşil gözleri arasında sabit, kımıltısız bir uyum var; sorulmuş da cevabını benim bulmam gereken bir soru gibi. Marie öyle güzel ki, cereyan eden sahneden daha güzel olup olmadığını, güzellikte onunla yarışıp yarışmadığını düşünüyorum. Théodora Marie'yle ilgilendiğimi fark etti. Théodora'yı unutmuyorum, asla. Fakat Marie benim için güzel. "Ben de güzelim, sadece Théodora yok." Doğru bu, Marie'yi bu akşamdan önce fark etmemiş olmak benim sorunum. Théodora'nın varlığı Marie'nin tavrındaki yenilikle alakasız olmasa da, bunda bir rolü yok. Théodora var. Her zamanki gibi benimle konuşmuyor. Uzun süredir birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz yok; bazı anlar hariç. Her zaman da aynı konuda konuşuruz. Ben Marie'nin gözleriyle meşgulüm, Théodora ancak hemfikir olabilir, o her zaman hemfikirdir, hiçbir şey onun hemfikir olmamasını sağlamaz. Marie hemfikir değil.

"Yemiyor musunuz, Marie?" diyor mürebbiye yüksek ve ağırbaşlı bir sesle.

Marie yeşil gözlerini avizeden mürebbiyesinin yüzüne çeviriyor.

"Hayır," diyor.

Mürebbiye biraz solgun, ama bence yeterince değil.

"İlk kez yemiyorsunuz, Marie. Hasta mısınız?"

Marie mürebbiyesine gülümsüyor. Sadece beni mutlu etmek için Bernard'ın cezasıyla dayanışma gösterdiğine neredeyse eminim; çünkü bir şeyi, cezaları reddetmenin benim hoşuma gittiğini fark etti. Gülümseyişi kesin.

"Hayır, efendim, kendimi iyi hissediyorum."

Şimdi Théodora da sahneyi benim gibi izliyor; ben onu nasıl unutmuşsam o da aynı şekilde beni unutuyor. Mürebbiyenin öfkesi belirginleşti. Elleri titriyor. Bakıyor, ama biz, bakılmaya öyle alışkınız ki, gözlerimizi kaçırmıyoruz.

"Marie, yemekten sonra yatmaya gideceksiniz."

Marie'nin yüzü daha fazla gülüyor. Bakışları yeniden avizeye yöneliyor ve "Hayır," diyor Marie.

Marie'nin güzelliği gibi, reddini de sanki bana yönelmiş hissediyorum. Bu "hayır"ı herkesin işittiği kesin değil. Çok alçak sesle söylendi. Tam da bakışlarımı Marie'nin ağzından ayıramadığım anda. Böylece, bu "hayır"ı işitmekten çok gördüm. Marie belirgin bir sesle bu kelimeyi telaffuz etmiş olsaydı, aynı nitelikte olmazdı, sadece bana hitap edip etmediğini düşünmezdim, bu reddi bana yönelik bir provokasyon olarak almazdım. Bu kelime herkes için telaffuz edilmiş olsaydı, Marie, göğüsler, ağız, gözler, saçlarla birlikte, bana iyi gelen o tek biçim içinde erimiş çoklu ve çeşitli biçimlerden çıkıp belirişi gibi böyle bütünüyle belirmezdi. Belki de bu "hayır"ı derken, buna hakkı olduğundan kuşku duymuştu; ama ağzından çıkar çıkmaz, zafer kazanmış gibi bundan gurur duymuş olmalıydı. Bir dakika önce, içimde ona bir yer olduğunu bilmiyordum, ama şimdi kendimi sağnak yağış sonrası gibi yenilenmiş hissediyorum. Genç o, reddetmenin bir anlamı olduğuna inanıyor hâlâ, güneş arayan bitki gibi. Bana iyi geliyor.

Marie'nin mürebbiyesine cevap vermesinden kısa süre sonra, Bayan Mort yemek salonundan telaşla çıktı. Kimse onun gidişini fark etmedi. Hep aynı soğukkanlılıkla Marie'ye bakan Bernard bile. Ben, Marie'nin yüzünün çevresinde olduğundan fark ettim. Bulunduğum yerden ve görmeden, Théodora'nın gölgesini seziyorum. Théodora'nın soğuk gölgesini.

Mürebbiye şimdi solgunluktan iyice bitmiş halde.

"Marie, derhal çıkın."

Marie bakışlarını mürebbiyesine yöneltiyor. Gözlerini ayırmadan bakıyor. Mürebbiye Marie'nin bakışlarına karşılık veriyor, ama dudakları titriyor.

"Hayır," diyor Marie.

Birisi, Bayan Bois, küçük kızına, "Bakma," diyor.

Söylenebilir bir şey bu, söylenebilecek en kusursuz şey. Ama bir işe yaramaz, çünkü Bayan Bois bakmaya devam ediyor, küçük kız da. Yine de söylenmiş olmalıydı.

Mürebbiyenin yüzü tecavüz edilen açık bir cinsel organ kadar kıpkırmızı. Bakışlarımız altında dağılıyor, yaşadığı bozgun tamamlanıp göz kamaştırıcı bir kusursuzluk halini alırken, Marie gizemli bir hal alıyor. Açıklamaya tenezzül etmeden reddediyor. Her şeyi reddediyor. Sadece elmalı tartı yemeği ve mürebbiyesine itaat etmeyi reddetmekle kalmıyor, kendisine önerilebilecek her şeyi de reddediyor. Reddetmeye bir kez başladığında, her şeyi reddeder. Théodora bunu biliyor. Ona baktığımda, bunu bildiğini biliyorum: Sessiz ve sonsuz bir kahkahayla gülüyor, sonsuz, sonsuz.

Mürebbiye çıkıyor. Ayağa kalkıyor, iskemlesini hafifçe itiyor ve çıkıyor. Peşinden de Odile. Bernard tereddüt eder gibi. Nasıl davranması gerektiğine dair sanki Marie'den bir öğüt bekliyor. Bana öyle geliyor. Fakat Marie Bernard'ın hâlâ orada olmasını dert eder gibi gözükmüyor. Peçete rulosuyla oynamaya başlıyor.

Bunun üzerine Bernard ayağa kalkıyor. Olayların merkezinde olamamaktan biraz hayal kırıklığına uğramış sanki. Marie peçete rulosuyla oynayan ellerini sabitliyor, gözleri artık görülmüyor. Sofrada tek başına.

"Şimdi yiyin," diyor Théodora, "sizin yerinizde olsam yine de yerdim."

Marie sıçrıyor. Kim konuştu?

"Neden?..." diyor Marie. "Canım hiç istemiyor, istese biraz önce yerdim zaten."

"Özür dilerim," diyor Théodora.

Marie yemek salonundan çıkıyor. Yüzü kıpkırmızı, neredeyse ağlayacak. Sendeleyerek çıkıyor.

"Git onu teselli et," diyor Théodora.

Çıkıyorum. Marie'yi arıyorum. Ona söyleyecek bir lafım varsa, hemen söylemeliyim. Birazdan çok geç olacak. Onu avluda bir şezlonga oturmuş buluyorum. Ağlıyor.

"Théodora'yı bağışlayın, sizi üzmek istemedi. Yoksa istemeden üzdü mü?"

"Tartı yemeği reddettiysem," diyor Marie, "bunu yapmak için iyi gerekçelerim vardı. Kimseyi ilgilendirmez bu... Nasıl bunu yapabiliyor anlamıyorum..."

"Bunu gayet iyi bildiğine emin olabilirsiniz... Sadece söylediği şeyi söylemek istedi, başka bir şey değil."

"Ben sizi tanımıyorum. İster bilsin, ister bilmesin, bir alakası yok, bunun benim için hiçbir önemi yok. Tanışmıyoruz biz..."

"Sizin ne dediğinizi söyleyeyim ona?"

"Anlamıyorum," dedi Marie.

"Özrünü dilemeye geldim, tabii onun talebiyle. Yemek salonuna geri döndüğümde ne diyeceğimi bilmiyorum."

"Ama sonuçta," diyor Marie, "siz çok sıradışısınız, ben onu tanımıyorum."

"Anlayamazsınız..."

"Çok güzel olduğu doğru," diyor Marie, hülyalı bir sesle.

"Bütün bunlar onu eğlendiriyor gibiydi, öyle mi?"

"Her şey onu eğlendiriyor... Ne dediğinizi söyleyeyim?"

"Sevimli biri, bu ufaklık," dedi Théodora.

Hemen odaya çıkmak istedi. Yatağa uzandı. Gerindi. Uykulu gibiydi.

"Bütün bunların aptalca olduğunu biliyorum..." dedim.

"Asla bitmez," dedi Théodora. "Sence onu üzdüm mü?"

Odamızda sessizlik. Hayatımızda sessizlik. Pencere kanatları açık. Gece oluyor. Gece. Gece.

"Dert etme," dedim. "Bütün bunların aptalca olduğunu iyi biliyorum... Ona bir tür acı vermiş olmalısın, ama ne önemi var..."

Théodora'ya soyunup yatmasını söyledim. Cevap vermedi.

Théodora kımıldamıyor, gözleri kapalı, yatağa uzanmış. Dışarısı zifiri karanlık. Aynada yüzüm solgun, solgun.

"Asla bitmez," diye tekrarlıyor Théodora.

Birinci bölüm: yemek salonu – bahçe – T.'nin M.'ye [hediyesi] çiçekler – kahraman ve Marie.

Şöminenin karşısı. Telefon yanında. Sağda, salonun kapısı ve koridor, koridorun dibinde giriş kapısı. Dosdoğru gelip kapının zilini çalabilir: "Kim o?" "Benim." Bir transit merkezine vardığında da telefon edebilir: "Geri döndüm, formaliteler için Lutétia'dayım." Önceden bir işaret olmaz. Gelir gelmez telefon eder. Olası şeyler bunlar. Yine de geri gelir. Alışılmadık bir durum değil bu, geri gelmemesi için bir neden yok. Muhtemelen gelecek. Kapıyı çalar: "Kim o?" "Benim." Buna benzeyen başka şeyler de oluyor. Sonunda Rhin'i aştılar. Avranches kavşağı sonunda uçuruldu. Savaşın sonuna dek yaşamayı başardım. Eğer geri gelirse olağanüstü bir şey olmayacak bu. "Alo?" "Kim o?" "Benim, Robert." Normal bir şey olur bu, olağandışı değil. Olağandışı bir şey yapmamaya dikkat edin. Olağandışı beklenmedik olandır. Makul davranmalı. Ben makul biriyim. Geri gelmesi gereken Robert'i bekliyorum.

Telefon: "Alo?" "Alo! Haber aldınız mı?" İki zaman var. İlki: Telefon çalabilir, çalmasını beklemek gereksiz değildir, bir telefon çalsın diye vardır. İkincisi: Bok. Boğazlama arzusu. "Hiç haber yok." "Hiç mi? Hiç bilgi yok mu?"

"Hiç." "Belsen'dekilerin dün öğleden sonra kurtarıldığını biliyorsunuz." "Biliyorum." Sessizlik. Yeniden soracak mıyım? Tamam, çok geç, soruyorum: "Siz ne düşünüyorsunuz? Ben kaygılanmaya başlıyorum." Sessizlik: "Beklemek gerek, sakın cesaretini yitirme, sağlam durmalı, ne yazık ki sizin gibi çok insan

var... Dört çocuk annesi bir kadın tanıyorum..." Susturmalı onu: "Biliyorum. Özür dilerim, çıkmam gerek. Hoşçakalın." Bitti. Telefonu yerine koyuyorum. Yerimden kımıldamadım. Fazla hareket etmemeli, enerji kaybı oluyor. Bütün gücünü işkenceye saklamalı. Dedi ki: "Belsen'dekilerin kurtarıldığını biliyor musunuz?" Bilmiyordum. Kurtarılan bir kamp daha. Dedi ki: "[*okunamıyor*] dün öğleden sonra." Bunu demedi, ama listelerin yarın geleceğini biliyorum. Dışarı çıkmalı, gazete almalı, gazetenin parasını ödemeli, listeyi okumalı. Hayır. Şakaklarımda giderek şiddetlenen bir zonklama işitiyorum. Hayır, bu listeyi okumayacağım. Başkalarının okuyup, durumdan beni haberdar etmelerini isteyeceğim... Önce liste sistemleri, üç haftadır bunu deniyorum, hâlâ olması gerektiği gibi değil. Hem ne kadar çok liste olursa... Hayır, liste değil, ne kadar çok varmış gibi görülürse, o kadar az... Öyle gözüküyor ki... Sonuna dek. Olmayacak... Kımıldama anı geldi. Ayağa kalkmalı, üç adım atıp pencereye gitmeli. Tıbbiye hep orada, hatta... Sokaklardan geçenler var, hep yürüyecekler... Haberi aldığımda da yoldan birileri geçiyor olacak... Olacak. Vefat ilamı. Önceden haber veriliyor... "Kim o?" "Belediyenin sosyal hizmetlisi." Dört çocuk annesi kadına haber verdiler. Şakaklarım zonklamaya devam ederse. Öncelikle, şakaklardaki zonklamayı durdurmak gerek, ölebilir insan. Ölüm benim içimde – Şakaklarımda çarpıyor – Bu konuda yanılmam – Şakaklarımdaki zonklamayı durdurmalı – Kalbi durdurmalı – Sakinleştirmeli – Tek başına sakinleşmeyecek, ona yardım etmeli – Kaçan ve çıkan aklı yerine oturtmalı – Mantomu giyiyorum. Eşik. Merdiven. "Günaydın, Bayan Antelme." Kapıcı. Özel bir hal yok üzerinde. Sokakta da. Dışarda sanki bir şey olmamış gibi devam ediyor nisan ayı. Sokakta uyunur, eller iyice cepte, bacaklar ilerliyor. Gazete bayilerinden uzak durmalı. Transit merkezlerinden uzak durmalı. Müttefikler her cephede ilerliyor. Birkaç gün önce, bu önemliydi. Şimdi hiç önemi yok. Bildirileri okumuyorum. Tamamen gereksiz. Sonuna dek ilerleyecekler. Gündüz, Nazi gizeminin üzerine bol miktarda gün ışığı saçılıyor. Nisan, nisan ayında gelmiş olacak. Müttefik

ordular Almanya'ya sel gibi akın ediyor. Berlin alevler içinde. Kızıl Ordu muzaffer ilerleyişini güneyde sürdürüyor. Dresden geride kaldı. Müttefikler her cephede ilerliyor – Rhin kesin olarak geçildi. Savaşın büyük günü: Remagen. Ondan sonra başladı. Eisenhower Buchenwald'da güç durumda kaldığından beri, üç milyon kadın benim gibi savaşın akıbetini umursamıyor. Bir çukurda, başı toprağa dönük, bacaklar kıvrılmış, kollar uzanmış, ölüyor. Görüyorum. Her şeyi. Açlıktan ölüyor. Buchenwald iskeletleri arasında onun iskeleti. Hava sıcak. Belki çürümeye yüz tutmuş. Yan yoldan her cephede ilerleyen müttefik orduları geçiyor. Üç haftadır ölü. Tamam. Bu kesinliğe tutunuyorum. Bacaklarım yürümeye devam ediyor. Daha hızlı. Ağzı yarı aralık. Akşam. Ölmeden önce beni düşündü. Acının büyük zevki. Sokaklarda çok fazla insan var. Geniş bir ovada ilerlemek ve özgürce düşünebilmek isterdim. Ölmeden hemen önce benim adım geçmiş olmalı aklından. Bütün yol boyunca, Almanya'nın bütün yolları boyunca, aşağı yukarı onun gibi uzanmış yatan başkaları var. Binlercesi. On binlercesi, yüz binlercesi ve o. Binlerce başkası arasına dahil olan o. Binlerce başka insanın dünyasından sadece benim için ayrılmış, binlerce başkasından tamamen tecrit olmuş. Bir şey bilinmediğinde bilinebilecek olan her şeyi biliyorum. Onları tahliye ettiler, sonra, son dakikada öldürdüler. İşte. Genel veriler. Savaş, genel veri. Savaş. Savaşın gereklilikleri. Ölüler, savaşın gereklilikleri, genel veri.

Benim adımı anarak öldü. Başka hangi adı andı? Savaş: genel veri. Ben genel verilerle yaşamıyorum. Genel verilerle yaşayanların benimle ortak hiçbir yanları yok. Kimsenin benimle ortaklığı yok. Sokak. Gülenler var, özellikle gençler. Benim sadece düşmanlarım var. Akşam oldu, dönmeliyim. Diğer tarafta da akşam. Çukur karanlığa gömülüyor, ağzı karanlıkta. Paris üzerinde kızıl güneş. Altı yıllık savaş sona eriyor. Büyük olay, büyük tarih, yirmi yıl boyunca bundan söz edilecek. Nazi Almanyası ezildi. Cellatlar ezildi. O da, çukurda. Ben kırıldım. Kırık bir şey. Yürümeyi bırakamam, imkânsız. Kuru toprak gibi kuruyum. Çukurun ya-

nında, Pont des Arts'ın korkuluğu. Seine nehri. Çukurun hemen sağında. Aralarında bir şey var: karanlıkta. Pont des Arts. Benim zaferim. Bir çukurdaki bu cesetten başka bana ait bir şey yok dünyada. Çocukluk bana aitti. Masumiyet bana aitti. Akşam. Benim dünyamın sonu. Bütün dünya vız gelir bana. Kimseye karşı değil ölümüm. Ölümümün sadeliği. Yaşanuş olurdum – bu beni ilgilendirmiyor – öleceğim an beni ilgilendirmiyor. Ölerek ona erişecek değilim, onu beklemiyor olacağım artık. Hikâyeler yok. D.'yi uyaracağım: "Ölmek daha iyi, beni ne yapacaksınız?" Ustalıkla, canlı canlı öleceğim onun için; sonra, ölüm sadece bir rahatlama katacak. Bu aşağılık hesabı yapıyorum. D. için yaşayacak gücüm yok. Dönmeliyim. D. beni bekliyor. Saat sekiz buçuk.

"Hiç haber yok mu?" "Yok." Bana artık nasılsın demiyorlar, günaydın demiyorlar, "Hiç haber yok mu?" diyorlar. "Yok," diyorum. Telefonun yakınındaki divana oturuyorum. Susuyorum. D.'nin kaygılı olduğunu biliyorum. Bana bakmıyorsa, kaygılı demektir. Bir haftadır böyle. Onu dalıp giderken yakalıyorum. D.'ye, "Bir şey söyle bana," diyorum. Daha geçen hafta, bana, gülerek, "Kaçığın tekisin, böyle kaygılanmaya hakkın yok," demişti. Şimdi bana, "Hiçbir neden yok... Makul ol..." diyor. Artık gülmüyor, ama gülümsüyor, yüzü geriliyor. Yine de, D. olmasa sarınım dayanamazdım. Salonun lambasını yakıyoruz. D. bir saattir salonda. Akşamın dokuzu olmalı. Henüz yemek yemedik. Birbirimize bir şey demiyoruz. D. yakınıma oturuyor. Ben, divanın üzerinde, hep aynı yerdeyim. Karanlık pencereden sabit bir noktaya bakıyorum. D. bana bakıyor. Kimi zaman, "Yeter," diyor. O zaman ona bakıyorum. Bana gülümsüyor. Sonra pencereye bakıyorum. Daha geçen hafta elimi tutuyordu, bana sarılıyordu, kendiliğinden, "Robert geri gelecek, yeminle," diyordu bana. Şimdi hâlâ umut beslemenin çabaya deyip değmeyeceğini düşündüğünü biliyorum. Kimi zaman, "Bağışla beni," diyorum. Gülümsüyor. Bir saat sonra, "Nasıl olur da hiç haber olmaz?" diyorum. Bana, "Kamplarda hâlâ Müttefiklerin erişmediği binlerce

insan var," diyor. "Müttefikler hepsine erişti, her yerde Amerikalılar ve İngilizler var." "Size nasıl haber ulaştırsın ki?" "Yazılabilir. Bernardlar kızlarından haber aldılar." Çok uzun sürüyor. D.'nin bana Robert'in geleceğini söylemesini istediğim ana dek. "Gelecek," diyor D. Sonra, bir şeyler yemeli, diyor. Mutfağa gidiyorum, bir tencerenin içine patates koyuyorum, tencereye su koyuyorum, havagazını açıyorum, tencereyi ocağa oturtuyorum. Sonra başımı eğiyorum, alnımı ocağın kenarına dayıyorum, giderek daha güçlü bastırıyorum. Gözlerimi kapatıyorum. Kımıldamadan duruyorum. Alnım ocakta. Sessizlik. D. evin içinde hiç gürültü çıkarmıyor. Havagazının uğultusu sadece. Hepsi bu. Nerede? Nerede o? Nerede bulunuyor? Tanrı aşkına, nerede? Karanlık çukur – on beş gündür ölü. Ağzı yarı aralık. Yoldan, yanındaki yoldan, her cephede ilerleyen müttefik orduları geçiyor. On beş gündür ölü. On beş gecedir, on beş gündür, bir çukurun içinde terk edilmiş, ayak tabanları havaya bakıyor. Yağmur, güneş, muzaffer orduların tozu var üzerinde. On beş gündür. Elleri açık. Her bir eli benim hayatımdan daha kıymetli. Ben onları biliyorum. Kendi tarzımda biliyorum. "D.!" diye bağırıyorum. Salonda çok yavaş ayak sesleri. D. geliyor. Mutfağa giriyor. Yumuşak, sağlam, beni ocaktan uzaklaştıran iki eli hissediyorum omuzlarımda. D. ile karşı karşıyayım.

"Korkunç bu," diyorum. "Biliyorum," diyor D. "Hayır, bilemezsin." "Biliyorum," diyor D. "Ama dene... her şey yapılabilir." "Hiçbir şey yapamam." D. beni kollarına alıyor. Daha sıkı, sözlerden çok daha güçlü sarıldıkça yatıştırıyor. D.'nin kollarının kıskacında, kimi zaman kendimi daha iyi sanabilirim. Bir an hava solunabilir oluyor. Sofraya oturuyoruz. Mutfak masasının üzerinde iki tabak. Dolaptan ekmek çıkarıyorum. Üç günlük ekmek. Bir mola. D.'ye, "Ekmek üç günlük. Bu saatte her taraf kapalıdır..." diyorum. D. ile birbirimize bakıyoruz: "Lafı mı olur..." diyor D. Bu ekmek hakkında aynı şeyi düşünüyoruz. Yemeğe başlıyoruz. Oturuyoruz. Ekmek parçası elimde, ona bakıyorum. Kusmak istiyorum. Ölü ekmek. Onun yemediği ekmek, ekmek bulamadığın-

dan öldü. Boğazım düğümleniyor. Bir iğne bile geçemez. Ekmek. Onun yemediği ekmeğin tadı. Bir ay öncesine kadar bilmiyorduk, sonra bütün dünya fotoğrafların istilasına uğradı: kemik dolu çukurlar; kemik çukurlarından sızan ışık. Tayınlarını biliyoruz. Biz ekmek yerken onlar ekmek yemiyordu. Almanlardan söz bile etmiyorum. Toprak hizasında cesetler, milyonlarca ceset. Buğday yerine, ceset hasatları: Alın ve yiyin, benim bedenim bu! Buna hâlâ inananlar var. Auteuil'de buna hâlâ inanılıyor. Sınıflar mücadelesi. Ölüler mücadelesi. Tek teselli: Bütün ülkelerin ölüleri, birleşiniz! Şu çarmıhtakini de indirin. Hıristiyanlar, tek kin tutmayanlar. Kurtuluş sırasında, birbirinin boğazına sarılma anı gelip çattığında, onlar bağışlamaktan ve günahları affetmekten söz ediyorlardı. Papaz bozuntusunun ekmeği: Alın ve yiyin, benim bedenim bu! Tarım işçisinin ekmeği. Hep mutfakta yemek yiyen hizmetçinin ekmeği: "Ekmek karnesinden fazlasını yiyen bir hizmetçimiz var! Bir düşünün, hanımefendi, korkunç olur böyle insanlar." Kazanılan ekmek. İyi pişmiş ekmeğin parasını kapitalist baba öder pek sevgili küçük mahdumu için, o da, o an bile, savaşla ilgilenir. Sovyet partizanının tozlu topraklı ekmeği, ekmek etrafındaki hikâyeleri, Devrim ülkesinin ekmeği yani. Ekmeğe bakıyorum: "Aç değilim." D. yemeği bırakıyor: "Sen yemezsen, ben de yemem." D. yesin diye ağzımda kemiriyorum. D. gitmeden önce, "Söz ver bana..." diyor. Söz veriyorum. D., "Gitmem gerek," dediğinde, çoktan gitmiş olmasını isterdim; çoktan gitmeliydi ve ben kapıyı yeniden kapamak zorunda kalmamalıydım.

D. gitti. Ev adımlarımın altında çatırdıyor. Lambaları tek tek söndürüyorum. Odama giriyorum. Çok yavaş yürüyorum. Uyumalı. Dikkat etmezsem uyuyamam. Eğer hiç uyumazsam, ertesi gün daha kötü olur. Uyuduğumda, sabahleyin bir saat boyunca daha az kötü oluyor. Uyuduğumda, karanlık çukurdayım, çukurun yanında ölü.

Orsay'deki merkeze gittim. *Libres* gazetesinin araştırma bölümünü oraya sokmakta çok güçlük çektim. Bunun resmi bir bölüm

olmadığı itirazında bulundular. BCRA* oraya çoktan yerleşmiş olduğundan, yerini kimseye bırakmak istemiyor. Önce yasadışı bir şekilde yerleştik. Sahte belgelerle. Çok sayıda bilgi toplayıp gazetede yayımladık. Konvoylarla, kamp nakilleriyle ilgili. Çok sayıda yeni personelden aldık bilgileri. "Falancanın ailesine oğullarının yaşadığını söyleyebilirsiniz; dün yanından ayrıldım." Ama bizi, dört arkadaşımla beni kapıdan uzak tuttular. "Herkes orada olmak istiyor, imkânsız bu. Yalnızca müttefik askerlerinin tutulduğu kampların sekretaryası kabul ediliyor." Bizim gazetemizin kamptakilerin ve esirlerin yetmiş beş bin karısı ve ailesi tarafından okunduğunu söyleyip itiraz ediyorum: "Üzgünüm ama kurallar resmi olmayan bölümlerin buraya yerleşmesini yasaklıyor. Bizim gazetemiz diğerlerinden farklı, listeler için özel baskı yapan tek gazete..." "Yeterli bir gerekçe değil bu." Benimle konuşan, Frenay'ın bakanlığına mensup ve vatana dönüşle görevli üst düzey bir görevli. Çok kaygılı bir hali var, mesafeli ve kuşkulu. "Üzgünüm," diyor. "Kendimi sonuna dek savunacağım," diyorum ve bürolara doğru yürüyorum: "Nereye gidiyorsunuz?" "Kalmaya çalışacağım." Koridoru enlemesine doldurmuş savaş esirleri kuyruğunun arasına sızıyorum. Bana bakıyor ve "Nasıl isterseniz, ama dikkat edin, bunlar (parmağıyla onları gösteriyor) henüz dezenfekte edilmediler. Eğer bu akşam hâlâ burada olursanız, sizi dışarı atacağım için üzgünüm," diyor. Küçük bir tahta masaya [gizlice göz dikiyoruz], "Dağıtım" bölümünün girişine koyuyoruz masayı. Mahkûmları sorguluyoruz. Çoğu bize geliyor. Yüzlerce havadis topluyoruz. Çalışıyorum. Kafamı kaldırmıyorum. Hiçbir şey düşünmüyorum. Ara sıra, bir subay (diğerlerinden gayet ayırt edilebilir biri, genç, haki renk kolalı gömlekli, heykel gibi duran biri) gelip bize kim olduğumuzu soruyor: "Araştırma bölümü de neyin nesi? İzin belgeniz var mı?" Sahte izin belgelerimi gösteriyorum. Sonra, vatana geri dönüş heyetinden bir kadın: "Onlardan ne istiyorsunuz?" "Almanya'da kalmış arkadaşları hakkında havadis

* Gizli İstihbarat ve Eylem Servisi. (ç.n.)

soruyoruz." "Ne yapacaksınız?" Platin rengi saçlı, denizci mavisi tayyörlü, ince çoraplı, ayakkabıları uyumlu, tırnakları bakımlı, taze, genç bir kadın. "*Libres* adlı bir gazetede yayımlıyoruz. Kamptakiler ve mahkûmlar üzerine bir gazete." "*Libres* mi? Siz bakanlıktan değil misiniz?" "Hayır." "Bunu yapmaya hakkınız var mı?" Soğuk bir hava takınıyor. "Hak alınır. Basit." Çekip gidiyor. Soru sormaya devam ediyoruz. Mahkûmların, kimlik kontrolü yapılan ilk dağıtım bürosuna girmeleri iki buçuk saati bulduğundan, ne yazık ki olaylar bizim için kolaylaşmıştı. Kamptan gelenler için bu işlemler daha da uzun olmalıydı, çünkü onların belgeleri yok. Bir subay geri geliyor. Kırk beş yaşlarında. Ceketinin içinde terliyor. Bu kez çok sert bir hali var. "Nedir bu?" Bir kez daha açıklıyoruz. "İleşim bölümünde bir benzeri var." Şunu söylemeye cesaret ediyorum: "Ailelere haberleri nasıl iletiyorsunuz? Herkes yazana dek üç ay içinde yok olup gidecekler..." Bana bakıyor ve kibirli bir şekilde gülüyor: "Anlamıyorsunuz. Nazilerin vahşeti hakkında bilgiler söz konusu. Dosyalar oluşturuyoruz." Uzaklaşıyor, sonra geri geliyor: "Size doğru söylediklerini nereden bilebilirsiniz ki? Yaptığınız şey çok tehlikeli. Biliyorsunuz... Milisler..." Cevap vermiyorum. Çekip gidiyor. Yarım saat sonra, bizim masaya bir general, peşinde de birinci subay, ikinci subay ve genç kadın, dosdoğru geliyorlar. "Belgeleriniz?" Gösteriyorum. "Yeterli değil bu. Ayakta çalışmanıza izin veriliyor, bu masayı görmek istemiyorum." İtiraz ediyorum. Çok yer kaplamıyor. "Bakan şeref salonuna masa konulmasını kesinlikle yasakladı." İki izci çağırıyorlar, onlar da masayı kaldırıyor. Ayakta çalışıyoruz.

Ara sıra radyo gürüldüyor – swing ezgileri ile vatanseverlik ezgileri birbirini izliyor. Mahkûmların kuyruğu iyice uzuyor. Salonun dibindeki küçük pencereye gidip geliyorum: "Kamptan gelenler yok mu hâlâ?" "Kamptan gelen yok." Üniformalı kadınlar. Vatana geri dönüş görevlileri. Mahkûmlardan, zavallı çocuklar diyerek söz ediyorlar, zavallı çocuklar... Birbirlerine Bayan Osuruktan Teyyare, Göt Deliği Hanımefendi diye hitap ediyorlar. Güleryüzlüler. Yaptıkları iş güç. Burası havasız. Gerçek-

ten çok çok meşguller. Ara sıra subaylar onları görmeye geliyor, İngiliz sigaraları verip şakalaşıyorlar: "Siz hiç yorulmaz mısınız, Bayan [*okunmuyor*]?" "Gördüğünüz gibi, komutanım..." Şeref salonu ayak sesleriyle [uğulduyor]. Sürekli geliyorlar, sürekli. Kamyonlar geçip duruyor. Bourget'den geliyorlar. Elli kişilik gruplar halinde mahkûmlar geliyor. Bir grup belirdiğinde, mikrofondan derhal marşlar işitiliyor. Gelen grup önemli olduğunda Marseillaise'e geçiyorlar. Marşlar birbirine [ekleniyor]. Adamlar şeref salonuna bakıyorlar. Hepsi gülümsüyor. Vatana dönüş subayları etraflarını sarıyor: "Haydi dostlar, kuyruğa." Kuyruğa giriyorlar ve gülümsemeye devam ediyorlar. İlk gelenler, "kuyruk uzun" diyorlar. Ama hep gülümseyerek ve nazikçe. Onlara havadis sorulduğunda, gülümsemeyi bırakıp hatırlamaya çalışıyorlar. Subaylar onlara "dostlar" diyor. Kadınlar "zavallı çocuklar" diye söz ediyor onlardan, ama doğrudan onlara hitap ettiklerinde, "dostlar" diyorlar. Gare de l'Est'te, bu "hanımlar"dan biri bir lejyon askerini, rütbelerini göstererek azarlamış. "Eee, dostum? Selam yok mu? Benim yüzbaşı olduğumu görmüyor musunuz?" Asker ona bakmış: "Ben manitaları selamlamam, sikerim." Bitmek bilmez, "vah vah!"larla karşılanmış bu sözler. "Amma kötü yetiştirilmiş!" Kadın ağırbaşlılıkla uzaklaşmış.

Nisan. İşi halledebilmek için merkezin başındaki S.'yi buldum. Kalmamıza izin verdi, ama dağıtım bölümünün sonunda, kuyrukta, emanet yeri tarafında. Çok mutluyuz. Kamptan gelenler olmadıkça orada duruyorum. [Lutétia'dan geliyorlar, ama Orsay'den yok. Çok ender birkaç kişi hariç]. Tecritler sadece. O zaman dağıtım bölümünden çıkıyorum. Arkadaşlarımla anlaştık. Kamptan gelenler gittiğinde geri dönüyorum. Ben geri döndüğümde arkadaşlarım, uzaktan, "Bir şey yok," diyorlar. Tekrar yerime oturuyorum. Akşam, listeleri gazeteye götürüp eve dönüyorum. Her akşam: "Yarın Orsay'ye gitmeyeceğim."

Ama sanırım yarın tekrar gideceğim. Weimar'dan ilk kampçı konvoyu. 20 Nisan. Sabahleyin evime telefon ediyorlar: Ancak

öğleden sonra varacaklar. Hiç cesaretim yok. Orsay'nin önünden geçerken kaçarak uzaklaşıyorum. Gazetelerden kaçıyorum. Orsay merkezinin dışarısında savaş mahkûmlarının karıları duruyor. Yekpare bir kitle gibi pıhtılaşmışlar. Beyaz bariyerler onları mahkûmlardan ayırıyor. Bağırıyorlar: "Falancadan haberiniz var mı?" "Ya Filanca?" Kimi zaman askerler duruyor. Tanıdıkları var. Kadınlar sabahın yedisinde orada. Sabah üçe kadar orada kalanlar var – ve ertesi gün geri gelenler. Merkezin girişine gelmeleri yasak. Mahkûmlar sırayla geliyorlar. Geceleyin büyük kamyonlarda geliyorlar, hava aydınlanınca kamyonlardan çıkıyorlar. Kadınlar bağrışıyor, el çırpıyorlar. Mahkûmlar duruyor, gözleri kamaşmış, şaşkın, kimi zaman cevap veriyorlar, çoğu zaman içeri giriyorlar.

Önceleri, çoğuna soruyordum: "Politik sürgünlerden tanıdığınız var mı?" Hayır. Çoğu STO'ları* tanıyor. Politik sürgünleri hiçbiri tanımıyor. Aradaki farkı iyi anlamıyorlar. Onları transit merkezinde "pis bir halde" görmüşler. Orada bekleyip hiç durmadan soru soran kadınlara hayranım. D.'nin merkeze gelmesini ve Weimar kamplarından ilk gelenleri görmesini istedim. Yemekten sonra yeniden kaçma arzusu duydum: "Antelme mi? Aa, evet..." Bana söylemeyecekler. Bana öyle bakıyorlar ki! Doğru dürüst çalışamıyorum. Topladığım bütün bu isimler, savaş esirlerinin adları. Onunki yok. Her beş dakikada bir, bırakmak istiyorum, kalemi bırakmak, bir daha sormamak, merkezden çıkıp gitme arzusu. Sokakta duran her kamyon: Onlar. Hayır. Saat iki buçuğa doğru kalkıyorum, saat kaçta geleceklerini öğrenmek istiyorum. Şeref salonuna gidiyorum, sorabileceğim birini arıyorum. Salonun bir köşesinde on kadar kadın duruyor. Denizci mavisi tayyörlü, yakasında Lorraine haçı olan uzun boylu bir kadın general onlarla ilgileniyor. Maşayla kıvrılmış beyaz saçlarını boyatmış. El kol hareketleriyle onlarla konuşuyor. Kızlar bakıyor. Çok yorgun bir halleri var, korkmuş gibiler. Bohçalar, valizler taşıyorlar, küçük

* Zorunlu Çalışma Kamplarında bulunanlar. (ç.n.)

bir çocuk bir bohçanın üzerinde yatıyor. Giysileri çok kirli. Göze çarpıyor: Yüzleri darmadağın. Yorgunluktan mı korkudan mı? Leş gibiler, gençler. İkisi üçünün karınları çok şiş, karınları burunlarında, hamileler. Bir başka subay kadın, gruptan biraz uzakta, konuşan general kadına bakıyor. "Ne oluyor?" Bana bakıyor ve utançla gözlerini kaçırıyor: "Gönüllüler." General onlara ayağa kalkmalarını söylüyor. Kalkıp generalin peşinden gidiyorlar. Yüzlerindeki bu korku, merkezin kapısında yuhalandıkları için. Bir gece gönüllülerin yuhalandığını işitmiştim. Bunu beklemiyorlardı. Önce gülümsediler, sonra, yavaş yavaş anladılar ve yüzleri tıpkı böyle bozuldu. Sonra, general, üniformalı genç kadına seslendi: "Ne yapıyoruz?" Parmağıyla yığını gösteriyor. Öteki, "Bilmiyorum," diyor. General onlara birer pislik olduklarını öğretmiş olmalı. İçlerinde ağlayanlar var. Hamilelerin bakışları sabit. Hepsi işçi kadınlar. Alman makinelerinin yıprattığı iri elleri var. İçlerinden ikisi belki fahişe. Ama onlar da makinelerde çalışmış olmalı. Generale bakıyorlar, ayaktalar, generalin emrettiği gibi. Erkek bir subay geliyor: "Ne bu?" "Gönüllüler." Generalin sesi keskin: "Oturun," diyor general. Neden diye sormadan oturuyorlar. Yeterli değil bu. General tehdit ediyor: "Sakin durun. Anlaşıldı mı? Böyle gitmenize izin vereceğimizi sanmayın..." Generalin sesi çok nazik. Kırmızı tırnaklı zarif eliyle tehdit ediyor ve elleri makine yağlarıyla kemirilmiş gönüllüler [onaylıyor]. Makineler. Alman makineleri. Gönüllüler cevap vermiyor. Subay yığına yaklaşıp belli belirsiz bir merakla bakıyor. Rahatsız olmadan, gönüllülerin önünde, generale, "Emriniz var mı?" diye soruyor. General, "Hayır, ya sizin?" diyor. "Bana altı ay tutuklu kalmalarından söz edildi." General kıvırcık saçlı güzel başını sallıyor: "Hak etmiyor değiller." Yüksek rütbeli subay, ağızları hafifçe açık, şaşkın gözlerle bakan ve konuşmayı takip eden gönüllü yığınına sigarasını üflüyor. "Tamam!" diyor yüksek rütbeli subay, elinde Camel sigarası, bir şövalye gibi ani bir zarif dönüş yaparak uzaklaşıyor. Gönüllüler herkesin yüzüne bakıp kendilerini bekleyen kadere dair bir işaret arıyorlar. Hiçbir işaret yok. Gitmekte olan generali

yakalayıp durduruyorum: "Weimar konvoyunun kaçta geleceğini biliyor musunuz?" Beni süzüyor: "Saat üçte." Tekrar süzüyor, sonra, zarif parmağıyla, tehdit ediyor: "Ama sizi uyarırım, salonda kalabalık olmasın, sadece generaller ve valiler var." Generale bakıyorum. "Neden? Ya diğerleri?" Dikkat etmedim ama bu rütbedeki bir hanıma karşılık vermeye uygun bir ses tonum olmamalı. Doğruluyor. "Ooo, bu zihniyetten nefret ediyorum! Gidip başka yerde sızlanın, kızım." Öylesine kızgın ki, gidip üniformalı bir başka kadın grubuna anlatıyor. Onlar da dinleyip kızıyorlar, bana bakıyorlar. İçlerinden birine doğru gidiyorum. İşitiyorum: "Kimseyi beklemiyor mu bu?" Dehşet içinde bana bakıyor: "Çok işi var, öfkeli." Dağıtım bölümünün sonundaki araştırma bölümüne geri dönüyorum.

Kısa süre sonra şeref salonuna gidiyorum tekrar. D. orada beni elinde sahte bir geçiş belgesiyle bekliyor.

Saat üçe geliyor: Bir uğultu. "Geldiler!" Dağıtım bölümünden çıkıyorum, küçük bir koridorun girişinde, şeref salonunun karşısında duruyorum. Bekliyorum. Robert A.'nın aralarında olmayacağını biliyorum. Yanımda D. var. Robert Antelme'i tanıyıp tanımadıklarını öğrenmek için kamptan gelenleri sorgulamakla görevli. Benzi atmış. Benimle ilgilenmiyor. Şeref salonundan büyük bir gürültü patırtı geliyor. Üniformalı kadınlar gönüllülerin etrafında koşturup duruyorlar ve onları bir duvarın köşesinde yere oturtuyorlar. Şeref salonu boş. Savaş mahkûmlarının gelişinde bir gecikme var. Subaylar dolaşıyor. "Bakan geliyor!" sesleri işitiyorum. Subayların arasında Frenay'yi tanıyorum. Ben hep aynı yerdeyim, küçük koridorun ağzında. Girişe bakıyorum. Robert A.'nın burada olma ihtimalinin bir hiç olduğunu biliyorum.

Olmayacak. Titriyorum. Üşüyorum. Duvara yaslanıyorum. Bir adamı taşıyan iki izci aniden giriş koridorundan içeri dalıyor. Adam izcilerin boyunlarına sarılmış. İzciler adamı ellerinde taşıyorlar, kolları kalçalarının altında çaprazlanmış. Adam tıraşlı, sivil giysili, çok acı çekiyor gibi bir hali var. Rengi bir tuhaf. Ağlı-

yor olmalı. Zayıf denemez, başka bir şey bu, ondan geriye pek az bir şey kalmış. Yine de yaşıyor. Hiçbir şeye bakmıyor, ne bakana, ne salona, hiçbir şeye. Yüzünü buruşturuyor. Merkeze giren ilk Weimar kampçısı bu. Ne yaptığımın farkına varmadan ilerledim. Salonun ortasında duruyorum. Sırtım mikrofona dönük. Ardından iki izci daha geliyor, yaşlı bir adamı tutuyorlar. Sonra on kişi kadar daha. Oraya yerleştirilmiş bahçe banklarına oturtuluyorlar. Bakan onlara doğru gidiyor. Yaşlı adam ağlıyor. Çok yaşlı ya da öyle görünüyor. Bilmek mümkün değil. Aniden D.'nin yaşlı adamın yanına oturduğunu görüyorum. Çok üşüyorum. Dişlerim takırdıyor. Biri yanıma yaklaşıyor: "Burda durmayın, şart değil, hasta olacaksınız." Onu tanıyorum. Merkezden biri. Gitmiyorum. D. yaşlı adamla konuşmaya başladı. Söylenenleri hızla aklımdan geçiriyorum: Robert Antelme'i tanıma ihtimali on binde bir. Ama Buchenwald'da hayatta kalanların listesinin olduğu söyleniyor. O zaman. Ağlayan ve romatizmalı ihtiyar dışında, diğerleri pek o kadar kötü gözükmüyor. Bakan onların yanına oturuyor. Yüksek rütbeli subaylar da. D. yaşlı adamla uzun uzadıya konuşuyor. Sadece D.'nin yüzüne bakıyorum. Konuşmanın fazla uzadığını düşünüyorum. Bunun üzerine, banka doğru, D.'nin görüş alanına doğru ilerliyorum. D. beni görüyor, bana bakıyor, başıyla "hayır" işareti yapıyor, sonra bana "Tanımıyor" dediğini anlıyorum. Uzaklaşıyorum. Çok yorgunum. Merkezden ayrılmak ve gidip yatmak istiyorum. Bu öğleden sonra uyumayı başaracağıma eminim. Üniformalı kadınlar kamptan dönenlere karavanalar getiriyorlar. Yemek yiyorlar ve yerken cevap veriyorlar. Çarpıcı olan şey, onlara söylenen şey onları ilgilendirmiyor gibi. Ertesi günkü gazetelerden öğreneceğime göre, General Challe, askeri okul öğrencisi oğlu Hubert Challe (geldiği gece ölecek), General Audibert, Tütün İdaresi müdürü Ferrières, Ulusal Kütüphane yöneticisi Julien Cain, General Heurteaux, Angers tıp fakültesinden Profesör Suard, Profesör Richet, enformasyon bakanı Teitgen'in babası Claude Bourdet, Maurice Nègre, Marcel Paul falan oradaymış.

Öğleden sonra saat beşe doğru Seine kıyısından eve dönüyorum. Hava çok güzel. Güneşli güzel bir gün. Seine'den ayrılıp Bac Sokağına girince merkezden uzaktayım. Eve dönüyorum, aceleyle dönüyorum. Belki geri gelecek. Çok yorgunum. Çok pisim, gecenin bir bölümünü merkezde geçirdim. Eve girince banyo yapmayı düşünüyorum. Yıkanmalıyım, yıkanmamak bir çözüm değil. Ama üşüyorum. Yıkanmak istemiyorum. Bir haftadır yıkanmıyorum. Kendimi düşünüyorum: Benden daha korkak birine hiç rastlamadım.

Toplama kampından dönecek kocalarını, çocuklarını bekleyen kadınlar, anneler geçiyor aklımdan. Hiçbiri benim kadar korkak değil. Kesinlikle hiçbiri. Çok yorgunum. İçlerinden çok cesurlarını tanıyorum. R.'nin karısı S.'nin soğukkanlılığı olağanüstü diye nitelenebilir. Korkak olsam da, bunu biliyorum; öyle ödleğim ki, benim yanımda kimse bunu nitelemeye cesaret edemez. Bölümdeki arkadaşlarım benimle bir hastayla konuşur gibi konuşuyorlar. M. ve A. bile. Hasta olmadığımı biliyorum ben. Ödleğim. D. bunu bana zaman zaman söylüyor: "Kendini bu kadar yok etmeye kimsenin hiçbir zaman, asla hakkı yoktur." Bana sık sık söylüyor: "Sen bir hastasın, delisin." D. bana, "Kendine bir bak, hiçbir şeye benzemiyorsun," dediğinde, kavrayamıyorum. Cesur olma zorunluluğunu bir an bile kavrayamıyorum. Benim ödlekliğim, belki de cesur olmak olacak. Neden cesur olayım ki? Suzy küçük oğlu için cesur. Neden güç toplayayım, ne amaçla? Eğer öldüyse, ben neden cesur olayım? Bana hiçbir mücadele önerilmedi. Benim yürüttüğüm mücadele görülmüyor. Ben bir imgeye karşı mücadele ediyorum: Karanlık çukur, on beş gündür havada duran ayak tabanları. Duruma göre değişiyor. İmgenin daha güçlü olduğu anlar var. Artık o yaşamıyorsa, yaşamak hoşuma gitmiyor. Hepsi bu. "Sağlam durmak gerek," diyor bana Bayan Cats, "ben dayanıyorum, onun için dayanmalıyım." Bayan Cats'e üzülüyorum. Neden direnmeli? Ne adına? Haysiyetsizin biriyim ben. Haysiyetimin canı cehenneme! Hiç utanmıyorum. Utancı askıya aldım. "Tekrar düşündüğünde," diyor D., "utanç duyacak-

sın." Söz konusu olan [şey], benim. Haysiyetle bekleyen insanları küçümsüyorum. Benim haysiyetim de bekliyor, geri kalan gibi, geri dönecek zamanı var, ama eğer o ölmüşse, haysiyetim hiçbir şey yapamaz. Ölüm karşısında haysiyetim nedir ki?

İnsanlar her zamanki gibi sokaktalar. Mağazaların önünde kuyruklar. Kiraz şimdiden çıkmış. Bir gazete alıyorum. Ruslar Strausberg'teler, belki de daha ötede, Berlin yakınlarındalar. Berlin'in düşmesini de bekliyorum. Herkes bunu bekliyor, bütün dünya. Bütün hükümetler hemfikir. Almanya'nın kalbi, diyor gazeteler. Kamptakilerin kanları da: "Günlerini görecekler." Ve benim kapıcı. Bu kalp artık çarpmadığında, iş bitmiş olacak. Sokaklar katil dolu. Cinayet düşleri görülüyor. Ben ideal bir şehir hayal ediyorum, yanıyor, harabeleri arasından Alman kanı akıyor. Bu kanın kokusunu alıyorum sanki, öküz kanından daha kırmızı, domuz kanına benziyor, pıhtılaşmıyor, uzağa akıyor, bu nehirlerin kenarlarında gözü yaşlı kadınlar, kadınların kıçlarına birer tekme atıp burunlarını erkeklerinin kanına batıracağım. Böylesi anlarda, bugünlerde Almanya'ya acıyan ya da Almanya'ya karşı nefret hissetmeyen insanlar bende acıma duygusu uyandırıyor. Çok özel bir papaz türü.

Şu son günlerde biri, öksüz bir Alman çocuğu merkeze getirip, dudaklarında gülümsemeyle açıkladı: "Küçük bir öksüz." Gurur içinde. Elinden tutup getiriyor onu. Elbette, onun bir suçu yok (asla haksız olamayan insanların alçaklığı), elbette ona sahip çıkmak gerek, sorumluluğu yok bu küçük çocuğun. Bu papaz türü, iyilik yapma fırsatını hiç kaçırmaz, "iyilik ettiği küçük Alman'ı." Bu yumurcak bende olsaydı muhtemelen ben de onu öldürmezdim, onunla ilgilenirdim. Ama Almanya'da küçük çocuklar kaldığını bize neden hatırlatıyorlar? Bunu neden şu an bize hatırlatıyorlar? Ben nefretimi tam ve eksiksiz istiyorum. Benim kara ekmeğim. Bir kız bana kısa süre önce söylemişti: "Almanlar mı? Seksen milyon onlar. Seksen milyon mermi buluruz, öyle değil mi?" Bu (Hıristiyanlık çağının) 1945'in Nisan ayında, ömründe en azından bir gece bu kanlı rüyayı görmemiş kimse sakattır.

Nazilerin hamile bıraktığı gönüllüler ile küçük Alman'ı getiren papaz bozuntusunu kıyaslarsam, ben gönüllü kadınlardan yanayım. Öncelikle, papaz bozuntusu asla gönüllü olmayacak, o savaş esiriydi, üstelik, gayet açıktır ki, ruhban katı kendi adamına seçim yapmak zorunda kalmayacak kadar öder -ve o bütün günahları bağışlayabilir, o asla günah işlemez, buna çok dikkat eder. Bağışlama hakkına kendini inandırsın – hayır.

Diğer havadisler: Monty muhtemelen Elbe'yi aşmıştır; Monty'nin niyetleri Patton'unkiler kadar açık seçik değil. Patton saldırıyor, Nürnberg'e erişiyor. Monty Hamburg'a varmış olmalı. Rousset'nin karısı bana telefon etti: "Hamburg'dalar. Hamburg Neuengamme kampına dair günlerce bir şey demezler şimdi."

Bu son günlerde haklı olarak çok kaygılandı. Son günlerde Almanlar kurşuna diziyorlar. Halle temizlendi, Chemnitz ele geçirildi, Dresden istikametine doğru epey yol alındı. Patch Nürnberg'i temizliyor. Georges Bidault, Başkan Truman ve Stettinius ile San Francisco konferansı konusunda görüşüyor. Bize ne! Yorgunum, yorgun. "Wurtemberg işgal edildi" adı altında, Michel [*okunmuyor*], *Libération soir*'da şöyle diyor: "Vaihingen'i bir daha asla görmeyeceğiz. Haritalarda ormanların taze yeşili Enz'e kadar inecek... Saatçi Stalingrad'da öldü... Kuaför Paris'te hizmet ediyordu; aptalın teki Atina'yı işgal ediyordu." Şimdi büyük sokak, boş, umutsuz, kaldırım taşlarıyla birlikte, ölü balıklar gibi karnı havada. "Kamptan gelenler konusunda, yüz kırk bin mahkûm vatanlarına geri döndü: şu ana dek toplama kampından gelen pek az... Bakanlık görevlilerinin tüm çabalarına rağmen, henüz çok sayıda gelen yok. Mahkûmlar saatlerdir Tuileries bahçeleri[nde] bekliyorlar." "Bu yıl Sinema Gecesi istisnai bir görkemle geçecek." Evime kapanmak istiyorum. Yorgunum. Beş yüz kişiden birinin geriye döneceği söyleniyor. Onların içinde olabilir. Bir aydır, ondan haber alabilirdim. Yeterince beklediğimi sanıyorum. Yorgunum. Buchenwald kampındakiler geldi mi, bilmiyorum, bekleyecek halim yok. Bu akşam hiçbir şey beklemiyorum.

Çok yorgunum. Açık bir fırın. D.'ye ekmek almalı belki de. Zahmete değmez. Yıkanmayacağım, yıkanmaya ihtiyacım yok. Saat yedi olmalı. D. sekiz buçuktan önce gelmez. Eve döneceğim. Biletlerimi kaybetmesem iyi olur. Aklıma geliyor: "Bu sıralar biletlerini kaybetmek cinayet olur." Büyük çoğunluk bekliyor. Ama hiçbir şey beklemeyen insanlar da var. Artık beklemeyenler de var, çünkü o geri döndü, çünkü haber aldılar, çünkü o öldü. Önceki akşam, merkezden dönerken, Bonaparte Sokağına gidip bir aileye haber verdim. Kapıyı çaldım, söylemem gerekeni söyledim: "Ben Orsay merkezinden geliyorum, oğlunuz geri dönecek, sağlığı yerinde, arkadaşlarından birini gördük." Merdiveni [hızla çıkmıştım], soluk soluğaydım. Kadın bir eliyle kapıyı tutuyordu, beni dinledi, sonra, "Biliyoruz, beş gün önce yazdı. Yine de teşekkürler," dedi. Beni içeriye davet etti. Hayır. Yavaşça indim. Evde D. kapının ardında beni bekliyordu. "Eee?" "Biliyorlardı, mektup yazmış, yazabiliyorlar." D. cevap vermedi. Bu, önceki gündü. İki gün önce. Her geçen gün, bir anlamda daha az bekliyorum. İşte, benim sokak. Sütçü dükkânı dolu. Orada işim yok. Evimi her gördüğümde, "Ben yokken mektup gelmiştir," diye düşünüyorum. Eğer geldiyse, kapıcı beni kapının önünde beklerdi. Kapıcı dairesi karanlık. Yine de kapıyı vuruyorum: "Kim o?" "Benim." "Bir şey gelmedi, Bayan Antelme." Her seferinde kapıyı açıyor. Bu akşam bana soracak bir şeyi var: "Bayan Antelme, gidip Bayan Bordes'i görmenizi söyleyecektim size. Oğullarından haber alamıyor, yataktan kalkmak istemiyor." Hemen mi gitmeliyim? Hayır. "Yarın sabah giderim, söyleyin ona, dert etmesi için hiç neden yok. Bugün VII A kampındakiler geri dönüyordu. III A henüz yok." Bayan Fossé paltosunu üzerine geçiriyor: "Ben gideyim bari, üzülüyor, yapacak bir şey yok, kalkmak istemiyor..." "Gazeteleri okumuyor, hiç kendine gelemiyor." Yukarı çıkıyorum. Bayan Bordes yaşlı bir kadın, okul kapıcısı, dul, altı çocuk yetiştirmiş. Yarın sabah giderim. Bayan Fossé bütün bu olup bitene dayanamıyor. Kimi zaman onu görmeye gidiyorum. Daha üç hafta önce gittim. "Oturun Bayan Antelme." Artık gitmiyorum. Yine de onu

gördüğümde, içeri girme isteği duyuyorum, belli belirsiz bir istek. "Söylemenize gerek yok, ne olduğunu biliyorum." "Ben buraya kimse için gelmedim," dediğimde, bana cevap veriyor: "Anladım, Bayan Antelme." Bayan Fossé'nin ilk kocası 14-18'de esir düşmüş. Esirken ölmüş: "O gün, iki küçük oğlumu da alıp [kıra] gittim, kendimi de onları da öldürmek istemiştim. Birlikte bütün gece rastgele yürüdük, sonra isteğim geçti. Yapmamalıyım diye düşündüm. Fabrikaya geri döndüm." Bana bu hikâyeyi on kez anlattı, ama Robert tutuklandığından beri, nezaketinden, bundan hiç söz etmiyor. Evime dönüyorum. Hiçbir şey beklemiyorum. Üşüyorum. Gidip ellerimi yıkayacağım. Su çok soğuk geliyor. Gidip divana oturacağım tekrar. Telefonun yakınına. Üşüyorum. Aşağıdan, sokakta yürüyenlerin ayak sesleri geliyor. Savaşın sonu. Uykum var mı bilmiyorum. Sanırım uykum var. Bir süredir uyku hissetmiyorum. Uyuduğumu uyandığımda anlıyorum. On beş gündür bir çukurda, on beş gecedir. Benim adımı andı. Bir şey yapmalı. Ayağa kalkıp pencereye gidiyorum, alnımı cama dayıyorum. Gece oluyor. Aşağıda, Saint-Benoît aydınlanmış. Saint-Benoît, edebiyat kafesi. Yüksek sosyete yemek yiyor, hep yiyecek. Becerebilenlere yasadışı bir menü var. "Bayan Bordes artık yataktan kalkmak istemiyor." Bayan Bordes yemek yemiyor. Üç yüz elli bin kadın ve erkek bekliyor ve ekmeği görünce kusma arzusu duyuyorlar. Bir çukurda on beş gün. Böyle beklemek sıradan bir şey değil. Kapıların ardında âşıklarını bekleyen kadınlar: "Saat on birde burada olmazsa, demek ki beni aldatıyor..." İki saat önce okuldan dönüş olması gereken çocuğu bekleyen anneler: "Araba çiğnemiş olmalı." Midelerini tutuyorlar, çünkü bunu düşünmek karın ağrısı veriyor. Ama iki saat sonra öğrenecekler. Bayan Bordes üç haftadır bekliyor. Oğulları eğer geri dönmezse asla öğrenemeyecek. Ben asla öğrenemeyeceğim. Aylarca aç kaldığını ve yemek yemeden öldüğünü biliyorum, ölmeden önce açlığını giderecek bir lokma ekmeği bile olmadı. Bir kez bile. Ölülerin son hoşnutluğu.

7 Nisan'dan beri tercih şansı var. Amerikalıların girişinden önce Belsen'de kurşuna dizilen iki bin kişi arasındaydı belki. Mittel Glattbach'ta bir çukurun içinde bin beş yüz kişi bulundu. "Güneşin altında çürüyorlardı." Her tarafta, kocaman birliklerin yolları üzerinde sinekler gibi düşüyorlar. Bugün: "Buchenwald'dan sağ kalan yirmi bin kişi, Buchenwald'daki elli bir bin kişiyi selamlıyor" (*Libres*, 24.4.1945). Tercih şansı var. Sıradan bir bekleyiş değil bu. Aylarca beklediler. Açlık umutlarını kemiriyordu. Umutları inanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Müttefiklerin varışından önce kurşuna dizilenler. Umut onları yaşattı ama gereksizdi: Tam kurtuluş gecesinde sel gibi yağan makineli tüfek kurşunları. Bir saat sonra Müttefikler oradaydı ve henüz sıcak cesetlerle karşılaştılar. Neden? Almanlar onları kurşuna dizdi ve çekip gittiler. Almanlar kendi evlerindeler, onlara dokunulamaz ve onlara, "Kurşuna dizmeyin, zahmete değmez..." denmez. Onlar başka bir zamanın içindeler: Savaşı kaybediyorlar – kaçıyorlar. Son anda ne yapabilirler? Makineli tüfek ateşi, tıpkı öfkeyle kap kaçak kırar gibi. Almanlara artık öfke duymuyorum, buna öfke denemez. Bir süre onlara öfke duyabildim, şimdi ona olan aşkımla onlara yönelik nefretim arasında ayrım yapamıyorum.

İki yüzlü tek bir görüntü bu: Bir tarafta, o, Alman'ın karşısında göğsü [delik deşik], on iki ayın umudunun saniyede, bir saniyede boğulduğu gözleri; diğer yanda ona nişan alan Almanların gözleri. İşte, görüntü: İki yüz – ikisinin arasında seçim yapmam gerekiyor, çukura yuvarlanan o, makineli tüfeği omzuna geri koyup giden Alman. Onu kollarıma almakla meşgul olup Alman'ın kaçmasına (sonsuza dek kaçmasına), paçayı kurtarmasına izin mi vermeliyim, yoksa Alman'ı yakalayıp onun gözlerini görmemiş gözlerini parmaklarımla oymalı mıyım? Ama bu durumda da onu çukurda bırakmış olurum. Her şey, her görüntü buna göre. Tek bir kafam var, her şeyi düşünemiyorum. Üç haftadır, Almanların öldürmelerini engellemek gerektiğini düşünüyorum. Kimse bir şey önermedi. Müttefiklerin gelişinden önceki yirmi dört saat boyunca kampları "tutabilecek" paraşütçü komando-

lar gönderilebilirdi. Jacques Auvray 1944 Ağustos'undan beri bir şeyler yapmaya çalışıyordu. Bu mümkün olmadı, çünkü Frenay inisiyatifin bir direniş hareketinden gelmesini istemedi. Onun, yani savaş esirleri ve kampa sürülenler bakanının bunu yapacak imkânı yoktu. Bu mümkün değildi. Sonuçta beni bu ilgilendirir. Nedenleri kavrayamam, her şeyi düşünemem ben. Bu yapılmadı. Hepsi bu. Son toplama kampı dahil, kurşuna dizilecekler. Onları engellemenin hiçbir yolu yok. Kimi zaman Alman'ın ardında Frenay'yi görüyorum, ama bu uzun sürmüyor.

Yorgunum. Bana iyi gelen tek şey, başımı ocağa ya da pencerenin camına dayamak. Başımı taşıyamıyorum. Bacaklarım ve kollarım ağır, ama başım kadar ağır değil. Bir baş değil, bir apse bu. Serin cam. Bir saat içinde D. gelecek. Gözlerimi kapatıyorum. Geri gelirse denize gideriz. En çok bu hoşuna gider. Sanırım her koşulda öleceğim ben. Geri gelse de öleceğim. Kapıyı çalarsa: "Kim o?" "Ben, Robert." Tek yapabileceğim şey, kapıyı açmak ve sonra ölmek. Geri gelirse denize gideceğiz. Yaz olacak, yazın ortası. Kapıyı açacağım an ile denizde olacağımız an arasında, ben ölmüş olacağım. Bir tür kazazede gibi, yeşil bir okyanus görüyorum, hafif portakal sarısı bir plaj, kafamın içinde tuzlu bir meltem hissediyorum, denizi gördüğüm an onun nerede olduğunu bilmiyorum, ama o yaşıyor. Yeryüzünün herhangi bir yerinde soluk alıyor, plaja uzanabilir ve dinlenebilirim. Geri geldiğinde denize gideceğiz. Onun en çok hoşuna gidecek şey bu olacak. Denizi sever o. Hem ona iyi gelir. Plajda ayakta durup denize bakar, ben, denize bakan ona bakmak bana yeter. Kendim için hiçbir şey istemiyorum. Onun denizi gördüğü an, ben denizi görüyorum. Başım cama dayalı. Yanaklarım ıslanıyor. Ağlayan benim belki. Altı yüz bin kişi arasında ağlayan biri. Denizin karşısında o. Almanya'da geceler soğuktu. Orada, plajda, üzerinde sadece bir gömlek olacak ve D. ile konuşacak. Ben uzaktan onlara bakacağım. Onlar beni düşünmeyecekler, sohbete gömülmüş olacaklar. Ben zaten ölmüş olacağım. O döndüğünde öleceğim. Başka türlü

olmasına imkân yok. Benim sırrım bu. D. bunu bilmiyor. Şu ya da bu şekilde öleceğim, ister gelsin ister gelmesin. Sağlığım yerinde değil. Hayatımda onu beklediğim gibi bekleme fırsatı çok buldum. Ama o, ben onu beklemeyi seçtim. Bu beni ilgilendirir.

Divana geri dönüp uzanıyorum. D. gelecek. Kapıyı çalıyor: "Var mı bir şey?" "Yok." Salonda, divanın yanına oturuyor. "Sanırım beslenecek fazla umut kalmadı," diyorum. D. kızgın bir halde, cevap vermiyor. Devam ediyorum: "Yarın, 22 Nisan. Kampların yüzde yirmisi kurtulmuş. Merkezde Sorel'i gördüm, bana aşağı yukarı beş yüzde birin geri geleceğini söyledi." D.'nin bana cevap verecek halde olmadığını biliyorum, ama devam ediyorum. Kapı çalıyor. D. bana bakıyor: "Açıyorum." Ben divanda kalıyorum. Kapının açıldığını işitiyorum. Robert'in üvey kardeşi: "Eee?" "Hiç." Oturuyor, gülümsemeye çalışıyor, bana bakıyor, sonra D.'ye bakıyor. "Hiç mi?..." "Hiç." Başını sallıyor, düşünüyor, sonra: "Bence, bu bir iletişim sorunu. Yazamıyorlar."

D.: "Marguerite delirdi. Aslında, pratik olmak lazım, Robert Besançon'da değil, öyle mi? Almanya'da düzenli posta yok, değil mi?"

Michel: "Amerikalıların yapacak başka işleri var, ne yazık ki..."

Ben: "Kesin olan şey, Buchenwald'dakilerden haber alındığı. Orada olması ihtimal dahilinde, 17 Ağustos konvoyu Buchenwald'a vardı."

D.: "Orada kaldığını nerden biliyorsunuz?"

Ben: "Sevk edildiyse, çok umut yok..."

Michel: "Son dakikada yola çıktığı söylenmedi size, yıl içinde başka yere sevk edilmiş olabilir..."

D.: "Eğer Marguerite böyle devam ederse, Robert geri döndüğünde..."

Yorgunum. M. ile D. çekip gitsin istiyorum. Uzanıyorum. Onların konuşmalarını bir süre işitiyorum, sonra daha az işitiyorum. Konuşmalarında uzun sessizlikler var. Ne söyleyebilecekleri be-

nim için fark etmiyor. Olacak olan olur. Yorgunum... Aniden D. bana sarılıyor: "Neyin var?" "Bilmiyorum." Michel onun yanında ayakta: "Neden böyle uyuyorsun?" "Uykum var, gidin." Konuşmaya devam ediyorlar. Beni yine uyutuyorlar. Bir kez daha, D. "Ne var?" M. nerede diye soruyorum. Gitti. D. bir termometre getirecek. Biraz ateşim var. "Yorgunluktan, merkezde çok yoruldum."

YÜZ SAYFALIK DEFTER

Savaş Yılları Defterleri'nin üçüncüsü olan ve "Yüz Sayfalık Defter" adını taşıyan, mavi kapaklı küçük bir çizgili okul defteridir. Sadece ilk otuz iki sayfası Marguerite Duras tarafından doldurulmuş ve numaralandırılmıştır. Muhtemelen ikinci defterle aynı zamanda, yani 1947 yılına doğru kaleme alınmış olan defterde, *Acı*'nın metnini oluşturacak bölümün sonu yer alır: Önsözde anılan "Neauphle-le-Château'daki mavi dolaplardaki defterler"in ikincisidir.

215-220. sayfalar elden geçirilmiş olup, 1976 yılında *Sorcières* dergisinin ikinci sayısında yayımlanan "Pas mort en déportation"'un [Kampta Ölmedi] ikinci fragmanında yeniden ele alınmıştır. Metnin yayımlanmış haline kronolojik ibareler konmuştur: "26 Nisan cumartesi", "27 pazar", "29 Nisan salı".

22 Nisan 1945. Dionys salonda uyudu. Ben uyanıyorum. Bu gece telefon gelmedi. Gidip Bayan Bordes'u görmeliyim. Kendime çok sert bir kahve yapıyorum ve bir corydrane alıyorum. Başım dönüyor, kusmak istiyorum. Düzelecek. Sabahleyin, kahveden ve corydrane'dan sonra geçiyor. Salona gidiyorum: "Pazar bugün, mektup yok." D. nereye gittiğimi soruyor. Bayan Bordes'u göreceğim. Ona bir kahve yapıp yatağına götürüyorum. Bana bakıyor ve tatlılıkla gülümsüyor. "Teşekkürler, Marguerite'ciğim." "Hayır," diyorum. "Haydi, haydi." "Hayır", diyorum. Kendi adım karşısında dehşete düşüyorum. Corydrane aldıktan sonra, çok terliyorum ve ateşim düşüyor. Aşağı iniyorum. Gazete alıyorum. Bugün matbaaya gitmeyeceğim. Yine Belsen'den bir fotoğraf: Çok zayıf bedenlerin dizili olduğu çok uzun bir çukur. Berlin'in merkezine dört kilometre mesafede. "Rus bildirisi her zamanki ölçülülüğünü yitiriyor." Bay Pleven duyuruyor: Ücretler yeniden düzenlenecek, tarım ürünleri yeniden değerlendirilecek. Bay Churchill konuşuyor: "Bekleyecek çok zamanımız yok." Birleşme belki bugün. Debû-Bridel, kamplardakiler ve savaş esirleri dönmeden yapılacak seçimlere isyan ediyor. *Front National*'ın ikinci sayfasında, Magdebourg tarafında, 13 Nisan sabahı bir saman ambarında toplama kampından gelen birinin canlı canlı yakıldığı yazıyor. *L'Art et la Guerre*'de Frédéric Noël şöyle diyor: "Kimileri sanatsal devrimin savaştan kaynaklandığını hayal ediyorlar; aslında savaşlar başka düzlemlerde cereyan eder." General Simp-

son yirmi bin kişiyi esir almış. Monty Eisenhower'a rastladı. Berlin yanıyor: "Stalin komuta mevkiinden müthiş ve muhteşem bir manzara görüyor olmalı." "Son yirmi dört saatte otuz yedi kez alarm verildi."

Bayan Bordes'un evindeyim. Oğlu girişte: "Annem kalkmak istemiyor." Kız bir divanın üzerinde ağlıyor. Kapıcı dairesi pis ve düzensiz: "Hava serin," diyor oğlu, "annem kalkmak istemiyor." Odaya giriyorum. Bayan Bordes yatıyor, sesimi yükseltiyorum: "Ne var Bayan Bordes?" Bana bakıyor, gözleri kıpkırmızı. Cılız bir sesle, "İşte, böyle," diyor. Oğluyla kızı odaya giriyorlar. Bayan Bordes'un üzerinde dekolte bir gecelik var, zayıf ve kırış kırış, altı çocuğu var.

Geceliğin kollarını kıvırmış, boğum boğum ve kuru dirsekleri görülüyor. Genellikle küçük bir topuz yapar, şimdi saçları dağınık. "Hasta edecek kendini," diyor oğlu. "İştahım yok," diyor Bayan Bordes, "dönmeyecekler." Sonra gözleri doluyor ve yanaklarından yaşlar süzülüyor. Gözyaşlarının farkında değil. "Kendinizi bu hale koymanız için hiç neden yok. III A henüz gelmedi." Bayan Bordes yorganını yumrukluyor: "Bana bir hafta önce de bunu söylediniz, Marcel merkezde III A'yı gördü." İki oğlunun III A'da olduğunu biliyor, fakat III A'nın nerede [olduğunu] bilmiyor. Küçük oğlu bilgi edinebilmek için gecelerini merkezlerde geçiriyor. "Uydurmuyorum. Gazeteyi okuyun, göreceksiniz..." diyorum. "Gazeteler açık seçik değil," diyor Bayan Bordes. Ona eğer hasta olursa ayakta hiç duramayacağını söylüyorum: "Dayanamıyorum," ağlıyor, "en korkuncu, hiçbir şey bilmemek, dayanamıyorum."

Yatağının kenarına oturuyorum; inatçı, bana bakmıyor, ağlıyor. "Korkunç olan bu," diyor oğlu, "bir şey bilmiyoruz..." Bayan Bordes inleyerek konuşuyor: "Geri dönmeyeceğini söyleyin bana, sokaklar dolu ama benimkiler yok, dayanamıyorum." Nasıl davranacağımı bilmiyorum. Benim araştırma bölümünde olduğumu biliyorlar. Ne yapacağımı bilsem, üç gün daha ayakta kalır. Bir

kez daha. Eve dönmek istiyorum. Hâlâ yazmamış olmaları biraz kaygılandırıcı, doğru. Yalan söylüyorum, III A iki gündür kurtarılmış olmalı: "Onları bir daha görmeyeceğimi hissediyorum," diyor Bayan Bordes. Kesik kesik ağlıyor, içi boşalmış. Ötede, yollarda, sıra sıra insanlar: "Dayanamıyorum." Duruyor, yoğun ateş. Burada, Bayan Bordes "yataktan kalkmak istemiyor." Burada, zafere yaklaştıkça Bayan Bordes'un içi boşalıyor, ama ayağa kalkacak. Ayağa kalkmalı, kalkmaması bir işe yaramaz, hiçbir şeye. Onu bırakmak istiyorum, bu onu ilgilendirir. Fakat küçük oğlu bana bakıyor. Gazeteyi elime alıyorum, günlük makaleyi okuyorum: Geri dönenler [*okunmuyor*]. Üçü de dinliyor. Açıklıyorum. Gazeteyi yeniden elime alıyorum. Yeniden açıklıyorum. Bayan Bordes ağlamıyor, ağzı açık dinliyor. "Görüyorsun," diyor oğlu. Kızı gülümsüyor: "Korkunç." "Korkunç değil," diyor Bayan Bordes, "ama insan bilmediğinde..." Yanlarından ayrılıyorum. Yukarı çıkıyorum. Önce, gidip ekmek bulacağım. Bir kadın yanıma geliyor. Benim sütçü bu: "Söylesenize Bayan Antelme, III A hakkında hiç bilginiz yok mu?" "Hayır, ama öğrenebilirim." "Çünkü annem," diyor Bayan Gérard. "Kendi kendine sorup duruyor... artık dayanamıyor." Ona bu öğleden sonra söyleyeceğim, evet, bana güvenebilir. Ekmek alacağım, yukarı çıkıyorum. D. piyano çalıyor. Divana oturuyorum. D. fark etmiyor.

Ona piyano çalma demeye cesaret edemiyorum. Başımı ağrıtıyor. İlginç yine de: Hiç haber yok. Birliklerin Almanya'daki hareketi: Onların yapacak başka işleri var. Binlerce insan bekliyor, diğerleri Ruslara doğru ilerliyor. Berlin alevler içinde. Binlerce şehir yerle bir. Binlerce sivil kaçıyor. Her dakika elli kişi havaalanlarından gidiyor. Elli yolcu, elli mahkûm. Henüz o yok. Burada belediye seçimleriyle uğraşılıyor. Vatana dönüşlerle de meşguller. Sivil araçların ve evlerin seferber edilmesinden söz edildi. Kızdırmaktan çekinildiğinden cesaret edilmedi. İşler buraya varmaz. Yine de eşi görülmemiş bir vesileydi, yüzyıllardır ilk kez. De Gaulle dayanamıyor, önce Kuzey Afrika cephesi; kamplardaki politik mahkûmlardan ancak üçüncü sırada söz ediyor. 3 Nisan'da de

Gaulle şöyle dedi: "Gözyaşı dökülen günler geride kaldı. Zafer günleri geri geldi." Şunu da söyledi: "Yazgının yeryüzünde mola vermek için seçtiği noktalar arasında Paris bir semboldür. Azize Geneviève'in şehri, Attila'yı geri püskürtürken, Champs Catalonique'in zaferini duyururken böyleydi. Jeanne d'Arc döneminde böyleydi... IV. Henri zamanında böyleydi... Halk meclisi İnsan Haklarını ilan ettiğinde böyleydi. Ocak 1871'de Paris'in teslimi Prusya Almanya'sının zaferini kutsadığında böyleydi... Eylül 1914'ün şanlı günlerinde de böyleydi... 1940'ta böyleydi..." (3 Nisan 45 nutku).

1848 sırra kadem bastı. O, 1871'de tek bir şey gördü, Prusya Almanya'sının kutsanmasını. İktidar bu işte. Fransa gerici bir Katolik kıskaç altında. Gericilik bu: Halkın kendinde güç olduğunu sanma eğilimlerine tepki. De Gaulle halkın gücünü kurutuyor. Halk ayaklanması onun midesini bulandırıyor, zarafeti bu ayaklanmadan inciniyor. Tanrı'ya, eserlerine ve törenlerine inanıyor. Nutuklarında bundan açıkça söz edemediği için ıstırap çekiyor. De Gaulle ile Hitler arasındaki fark, de Gaulle'ün ekmeğin ve şarabın İsa'nın etine ve kanına dönüştüğüne inanması. Dosdoğru Katoliklerin kalbine hitap ediyor. Hitler yukardan gelen güce inanıyor. De Gaulle Yüce Tanrı'dan gelen güce inanıyor. İşte, iktidarda bu var. Temeldeki mitin doğası dışında hiç fark yok. Rhin-ötesi Aryenciliği. Burada Yüce Tanrı. Neyse ki kendi adını anmıyor: "Azize Geneviève'den sonra, Jeanne d'Arc'tan sonra, ben, Aziz de Gaulle." Tek bildiği şey, halkı kıyıma göndermek. "Gözyaşı dökülen günler geride kaldı. Zafer günleri geri geldi..." Toplama kamplarından söz etmeye cesaret edemiyor, zaferi zayıflatmaktan, kapsamını daraltmaktan korktuğundan halkın gözyaşlarını zafere katmaktan açıkça tiksiniyor. Belediye seçimlerinin şimdi yapılmasını isteyen o. Emir. Etkili.

Şu an halk bedel ödüyor. Halk bedel ödemek için var. Berlin yanıyor. Alman halkı bedel ödüyor. Normal bu. Halk, genel veri. Güneşin altında çürüyen binlerce Fransız: genel veri. Ayrımcılık aşağıdan değil, yukardan gelir. Tarih var olduğundan beri halk

bedel ödüyor. De Gaulle bunun kendisine hatırlatılmasını reddediyor. Halkın ıstıraplarını yüceltmek tehlikelidir, halka güven ve cesaret verme riskine yol açar (bkz. 1871). Daha ilerde şöyle diyecektir: "Halk egemenliği diktatörlüğü, ancak tek bir kişinin sorumluluğuyla yatıştırılması gereken riskler içerir." Kandan dehşete kapılıyor, onun mizacına ters bu. Katolikler kandan dehşete kapılıyorlar. De Gaulle Katolik bir generaldir, yani onun rolü kan dökmektir, ama emir üzerine; halk ayaklanması onun midesini kaldırıyor. Ondan başka bir salak, Muhterem Peder Panici birkaç gün önce Notre-Dame'da devrim kelimesini ağzına almaya cüret ederek şöyle dedi: "Halk ayaklanması, genel grev, barikatlar, vb. Çok güzel bir film yapılır... Fakat burada gösterişli olmaktan öte bir devrim, gerçek, derin, kalıcı bir değişim var mıdır?... 1789'a, 1830'a, 1848'e bakın. Bir şiddet döneminden ve bazı politik çalkantılardan sonra... halk bıkıyor, hayatını kazanması ve işinin başına dönmesi gerekiyor..." Halkın cesaretini kırmak! Şunu da söyledi: "Boğayı etkisiz hale getirmek gerektiğinde kilise hiç tereddütsüz onaylar." De Gaulle Roosevelt'in ölümü için ulusal yas ilan etti. Açlıktan ve kurşunlarla ölmüş beş yüz bin toplama kampı mahkûmu için ulusal yas yok. Amerika'yı gözetmek gerekiyor. Roosevelt genel bir veri değil, bir kadro, bir şef. Şefler birbiriyle cilveleşir. Ulusal yas günü: Fransa Roosevelt için yasta. Halkın yası tutulmaz.

Artık dayanamıyorum. Bir şey olacak, böyle mümkün değil, diyorum kendi kendime. Kendimden üçüncü şahıs olarak söz ederek anlatmalıyım bu beklemeyi. Bu bekleme varken, benim lafım edilmez. Almanya yollarına dair görüntülerden daha fazlası kafamın içinden geçiyor. Kafamın içinde her dakika makineli tüfeklerin yaylım ateşleri. Ama ayaktayım, öldürmüyorlar. Yol boyu kurşuna dizilenler, kurşuna dizilenler, kurşuna dizilenler. Boş mideyle ölmek. Açlık. Açlık onun kafasının içinde bir akbaba gibi dönüyor. Ona bir şey vermenin imkânı yok. Boşlukta ekmek uzatabilirim. Ekmeğe ihtiyacı olup olmadığını bile bilmiyorum.

Eğer ölmüşse, gereksiz. Bal, şeker, pirinç, makarna aldım. "Eğer ölmüşse, hepsini yakarım, başka kimse..." diyorum kendi kendime. Fakat onun açlığının bende yarattığı yangını hiçbir şey azaltamıyor. İnsan kanserden, araba kazasından ölebilir. Açlıktan da ölünür, açlıktan kendini öldürürsün, ve biter. Açlığın yaptığı şeyi kalbe giren bir kurşun tamamladı. Ona hayatını verebilmek isterken, bir parça ekmek veremiyorum. Dayanamıyorum, buna düşünmek denmez. Her şey ertelenmiş. Bayan Bordes artık düşünmüyor. Ben Bayan Bordes'um. Bayan Bordes benim ta kendim. Biz birbirimizin yerine geçebiliriz: "Bütün aptallıkları," diyor bana D., "bütün salaklıkları söylemiş oldun onlara..." Bayan Bordes da. Şu sıra düşünen insanlar var. "Olayı düşünmek gerek." D. bana, "Kitap okumaya çalışmalısın... Ne olursa okuyabilmelisin..." diyor. Okumaya çalıştım. Hiçbir şey anlamıyorum. Cümleler birbirine bağlanmıyor. Kimi zaman onun varlığından kuşku duyuyorum, fakat benimkinden başka bir süre içinde. Kimi zaman, basitçe, onun var olmadığını, asla var olmadığını sanıyorum. Bir başka birbirine bağlanma (benim bağlanmam; zincire vurulmuşum ben) beni tutuyor: Belki on beş gün önce öldü, şu çukurda, hayvanlar çoktan üstüne üşüştü, bir lokma ekmek yiyemeden öldü, ensesinde kurşunla? Kurşun kalbinde mi? Gözlerine baka baka yaylım ateşi mi? Solgun ağzı Alman toprağında, ve ben hep bekliyorum, çünkü kesin değil, belki hâlâ yaşıyordur, bir saniye sonra belki ölecektir, bir saniye içinde, bütün şanslar yiter ve yeniden bulunur, belki sıra olmuş insanların arasında, adım adım ilerliyor, iki büklüm, öyle yorgun ki belki bir sonraki adımı atamayacak, durdu mu, on beş gün önce mi? Altı ay? Biraz önce? Bir saniye önce? Bir saniye sonra? Dünyanın en büyük kitabının ilk satırında bana yer yok. En güzel kitap gereksiz, gecikmiş, ben beklemeyi çok iyi biliyorum. Bayan Bordes, silahsız, dökülen kan olmadan, zafer olmadan dövüşmeyi çok iyi biliyor. Bayan Bordes'un arkasında küller içinde bir uygarlık uzanıyor, düşünce, tin, akıl, yüzyıllardır dünyanın bütün düşünceleri, yüzyıllardır toplanmış, bir seferde patlamayacak, tıpkı her bir vuruşu

Bayan Bordes'un kalbini patlatır gibi. Bayan Bordes her hipotezi, her teselliyi reddediyor, onun bilmek istediği şey III A'dakilerin dönüp dönmediği. Bayan Bordes'un kalbinde ve kafasında altüst oluşlar, analizler, sentezler, kökünden sökülmeler, fışkıran umutlar, ezilmeler, felaketler yaşanıyor, düşünce bunların yanında, nüfuz edemeden, utangaç, titreyerek, dönüp duruyor. "Bütün salaklıkları söyledin onlara..." Bu bizi ilgilendiriyor. Şu bizi ilgilendiriyor, sadece bizi ilgilendiriyor – bizi yargılayan siz, kendi evinize çekip gidin. Eğer bana, "doksan askere kendini siktirirsen onlara bir parça ekmek verilecek" dense, yüz doksan asker tarafından sikilmeyi isterim ki iki parça ekmek verilsin. Okulun kapıcısı Bayan Bordes'a, "Sokağın ortasında sabahın birinde 'Yaşasın Hitler!' diye bağırırsan onlara bir parça ekmek verilecek," dense, Bayan Bordes her gece bağırmak ister. Bunlar bizim için aptalca hipotezler değil; buna da inanmaya hazırız. Bu hesapları günde üç yüz kez yapıyorum. Bir parça ekmek için bir parmak, iki parça ekmek için iki parmak. İki yıl daha yaşaması için hayatımın on yılı. Her şey her zaman mümkün, çünkü biz bir şey bilmiyoruz. Ölü ya da diri. Sadece günün her saniyesinde değil, fakat bu saniyelerin her birinde soru soruyoruz ve bunlara cevap verecek en ufak bir işaret yok elimizde.

Yine telefonun yanındaki divanın üzerindeyim. Günlerden pazar. Bugün Berlin alınacak. Gerçekten son bu. Gazeteler bu olayı nasıl öğreneceğimizi söylüyorlar. Sirenler son bir kez çalacak. Savaşın son sireni. İnsanlar, ben sarhoş olacağım, diyorlar, ya da yerde yuvarlanacağım, ya da geceleyin eve gitmeyeceğim; ama özellikle, sarhoş olacağım, müthiş. Merkeze gitmiyorum, artık gitmeyeceğim. Lutétia'ya geliyorlar. Gare de l'Est'e geliyorlar. Gare du Nord'a. Bitti. Sadece merkeze gitmemekle kalmayacağım, kımıldamayacağım da. Buna inanıyorum. Dün de inanıyordum, ama akşam onda evden çıktım: Metroya bindim, gidip D.'nin kapısını çaldım. D. kapıyı açtı. Beni kollarına aldı. "Yeni bir şey yok mu hâlâ?" "Yok, dayanamıyorum artık." Tekrar çıktım, odasına bile

girmek istemedim. D.'nin yüzünü görmek istemiştim. D.'nin yüzünde hiçbir özel işaret yoktu, sabahkinden daha kaygılı değildi. Bunun üzerine oradan ayrıldım. Onu görmeye gitmiştim, çünkü akşamın on buçuğu gelip çattığında korkmuştum. Aniden. Korku. "Asla geri gelmeyeceğini anlamıyor musun?" Bundan fazlası. Kalbim buz. Kendimi dışarda buldum, kovulmuş. Bir kez dışarı çıkınca, "Son metrodan önce gidip dönecek zamanım var," diye düşündüm. Panik. Kaçış, bu işte. Bütün vücudum ter içinde. Yeniden bekleme. Aniden başımı kaldırdığımda ev tamamen değişmişti, lambanın ışığı aynı değildi. Tehdit eden bir şey vardı. Her yandan tehdit eden. Aniden kesinlik, kesinlik, kesinlik. Ölü o. Ölü. Ölü. Ölü. Yirmi yedi nisandayız yirmi yedi nisandayız yirmi yedi nisandayız. Ölü Ölü Ölü. Sessizlik. Sessizlik. Sessizlik. Yeniden, yeniden var. Ayağa kalktım ve odanın ortasına gittim. Bir saniye önce oldu bu. Ne oluyor bana? Karanlık gece, peşimi bırakmayan pencerelerde. Perdeleri açıyorum. Hâlâ peşimde. Ne oluyor bana. İşaretler, oda siyah-beyaz işaretlerle dolu, siyah-beyaz. Şakaklarım artık zonklamıyor. Bu değil. Yüzümün değiştiğini hissediyorum, değişiyor, yavaşça bozuluyor. Kimse yok. Çözülüyorum, açılıyorum, değişiyorum. Korkuyorum. Ensemde ürpertiler. Neredeyim ben? Nerede? O nerede? Ona ne oluyor? Şakaklarım artık zonklamıyor. Kalbimi artık hissetmiyorum. Dehşet, deniz gibi yavaşça yükseliyor. Boğuluyorum. Benden küçücük bir hiç parçası kalıyor geride – yuvarlak bir desen: Baş. Artık beklemiyorum. Korkuyorum. Bitti. Nerdesin? Nasıl öğrenebilirim? Onun nerde olduğunu bilmiyorum. Ben onunla birlikteyim. Nerede? Onunla birlikte. Onunla birlikte nerede? Bilmiyorum, onunla birlikte. Nerede? Hiç bilmiyorum. Bu yerin adı ne? Bu yer de neyin nesi? Aslında, bütün bu hikâye de neyin nesi? Hangi hikâye? Nedir bu olup biten? Bu Robert Antelme de kim? Sen bir ölüyü bekliyorsun, evet, bakalım, bir ölü, ne yani. - Acı yok. Anlamak üzereyim... Bu adamla senin aranda hiçbir ortaklık yok. Ölü o, ama elbet, madem kesin bu. Bir başkasını beklemeli o halde. Sen yoksun artık. Artık sen olmadığına göre, Robert Antelme'i neden beklemeli? Başka biri de olabilir,

herhangi biri, eğer senin hoşuna gidecekse. Bu adamla senin arasında ortak hiçbir şey yok. Robert Antelme kim? Hiç var oldu mu? Onun başkası değil de Robert olmasını sağlayan ne? Haydi, söyle biraz. Böyle ne bekliyorsun? Onu beklemeni sağlayan ne, başkasını değil de onu. On beş gün kafayı yedikten sonra ne yapıyorsun? Kimsin sen? Bu odada ne oluyor? Ben kimim? D. benim kim olduğumu biliyor. D. nerede? Onu görebilir ve ondan açıklama talep edebilirim... Onu görmem gerek. Çünkü yeni bir şey var.

24 Nisan Salı. Telefon çalıyor. Karanlık. Işığı açıyorum, çalar saati görüyorum. Beş buçuk. İşitiyorum: "Alo? Ne?" Yanda uyuyan D. cevap veriyor. Tamam. Tamam. İşitiyorum: "Ne? Ne diyorsunuz siz? Evet, burası, Robert Antelme, evet." Sessizlik. Telefonu elinde tutan Dionys'in yanındayım. Ahizeyi almaya çalışıyorum. D. ahizeyi tutmaya çalışıyor. Konuşma sürüyor: "Hangi haberler?" Sessizlik. Telefonu kapmaya çalışıyorum, güç, imkânsız. "O halde? Yoldaşlar?" D. telefonu bırakıyor ve bana söylüyor: "Robert'in yoldaşları Gaumont'a gelmişler." "Olamaz!" diyorum. Sonra: "Ya Robert?" D. ahizeyi yeniden eline aldı. Ben aleti elinden söküp almaya çalışıyorum. D. bir şey demiyor, dinliyor, ahizeyi elinde tutuyor. Ahize için kavga ediyoruz. "Daha fazla bir şey bilmiyor musunuz?" D. bana dönüyor: "İki gün önce yanından ayrılmışlar." Telefonu almaya çalışmıyor. Telefonun yakınında yerdeyim. Bir şey patladı. İki gün önce yaşıyor. Bırakıyorum, ne oluyorsa olsun. Patlıyor, ağızdan çıkıyor, burundan, gözlerden. Çıkması gerek. D. ahizeyi bıraktı: "Marguerite, Marguerite'ciğim." Cevap vermiyor. Meşgul. Onu rahat bırakın. Her taraftan su çıkıyor. "Yaşıyor, yaşıyor." Cevap veriliyor: "Marguerite'ciğim, Marguerite'ciğim." İki gün önce, siz ve ben gibi canlı, evet. "Mümkün değil bu..." Cevap veriliyor: "Marguerite'ciğim, küçüğüm." "Bırakın beni, bırakın beni." Şikayet halinde de çıkıyor, her istediği biçimde çıkıyor. Çıkıyor. Bırakıyor çıksın. "Ah! Müthiş biri! Bunu biliyordum..." D. beni kaldırıyor, sonra: "Haydi, gidiyoruz. Gaumont'dalar, bizi bekliyorlar. Bir kahve yapa-

lım." D, bir kahve yapalım dedi, ama benim bir kahve içmem için. D., mutfaktaki lambanın ışığında, gülüyor. D.'nin olağanüstü gülüşü. Anlatmaya devam ediyor: "Ah, onu hakladıklarını düşünüyordunuz! Ama tam bir hindir Robert... son anda saklanır... haline bakıp açıkgöz olmadığını sanıyorduk..." D. banyoda, yıkanıyor. Halinden, dedi... Mutfak dolabının kapısına yaslanmış. Onun hali. Herkes gibi değil o, doğru. Çok dalgın. Özünde gülünç biri. Asla bir şey görüyor gibi değildir, ama onların geldiğini gördü... Ah, inanmayın. Hâlâ mutfak dolabına yaslanmış duruyor. D., banyodan, "Kahve yapıyor musun?" "Evet." Ocağa su koyuyor. Kahve çekiyor. D. tekrarlıyor: "Acele etmeli. İki gün içinde geldiğini göreceğiz." D. geliyor. Kahve hazır. Sıcak kahve tadı: Yaşıyor. Çabucak giyiniyorum. Bir corydrane içiyorum. Hâlâ ateşim var, ter içindeyim. İlgilenmek gerekecek. Sokaklar boş. D. hızla yürüyor. Transit merkezine dönüştürülmüş Gaumont'a varıyoruz. Bize, Hélène D.'yi sorun dendi. Onu soruyoruz. Geliyor. Gülüyor. Gülüyorum. Ama üşüyorum. Neredeler? Otelde. Bizi oraya götürüyor.

Otel eski. Her yer aydınlık. Çizgili giysililer ve beyazlar içindeki asistanlar koşturuyor. "Bütün gece geldiler," diyorlar bize. İşte, oda. Asistan gidiyor. D.'ye, "Kapıya vurun," diyorum. Kalbim çarpıyor, içeri giremeyeceğim. Tam D. kapıyı vuracakken, bir saniye beklemesini istiyorum. Sonra kapıyı vuruyor. İki kişi odadalar, bir yatağın dibinde. Bir kadın ve bir erkek. Kadının gözleri kıpkırmızı. İkisi de yatağa bakıyor. Bir şey demiyorlar. Anne baba onlar. Yatakta iki çizgili giysili. Biri uyuyor, belki yirmisinde, diğeri bana gülümsüyor. Soruyorum: "Perrotti siz misiniz?" "Benim." "Ben Antelme'in karısıyım." Çok solgun. "Nasıl?" "İki gün önce ondan ayrıldık." "Durumu nasıl?" Perrotti D.'ye bakıyor: "Çok daha bitkinleri vardı." Genç olanı uyandı: "Antelme? Aa, evet. Onunla birlikte kaçacaktık." Yatağın kenarına oturdum. Konuşmak için acele eder bir halleri yok. "Kurşuna diziyorlar mıydı?" diye soruyorum. İki çizgili birbirine bakıyor, hemen cevap vermiyorlar. "Yani, artık kurşuna dizmiyorlar." D. sözü alı-

yor: "Kesin mi bu?" Perrotti konuşuyor: "Yola çıktığımız gün, iki gündür kurşuna dizmiyorlardı." Kendi aralarında konuşuyorlar. Genç: "Nereden biliyorsun?" "Rus *kapo* söyledi." Ben: "Size ne söyledi?" "Öylesine söyledi, kurşuna dizmeme emri almışlar..." Genç: "Gününe bağlıydı, kurşuna dizdikleri gün de vardı, dizmedikleri gün de." Perrotti ona bakıyor, bana bakıyor, D.'ye bakıyor, gülümsüyor: "Çok yorgunuz, bizi bağışlayın..." D. gözlerini Perrotti'ye dikmiş: "Robert neden sizinle birlikte değil?" "Tren yola çıkarken birlikte kaçmak için onu aradık, ama bulamadık..." "İyi aramıştık ama," dedi genç olanı. "Nasıl oldu da bulamadınız onu?" diye sordu D. "Hava kararmıştı," dedi Perrotti. "Hem yine de kalabalıktık..." dedi genç. Anlıyorum: Tren, gecenin ortasında gar. Onu bulamadılar, çünkü kurşuna dizildi: "İyi aradınız mı?" "Yani..." Birbirlerine bakıyorlar. "Aa, evet," diyor genç olanı, "bulmak için seslendik bile, tehlikeli olmasına rağmen." "İyi bir yoldaş," diyor Perrotti, "onu aradık, Fransa üzerine konferanslar veriyordu..." Genç: "Konuşmasını görmeliydiniz, dinleyenleri büyülüyordu..." Ben: "Eğer onu bulamadıysanız, demek ki orada değildi, kurşuna dizilmişti." D. yatağın kenarına geliyor, hareketleri sert, neredeyse Perrotti kadar solgun: "Son kez ne zaman gördünüz onu?" Birbirlerine bakıyorlar. Kadının sesini işitiyorum: "Yorgunlar..." Sanki suçluları sorguluyor gibiyiz. Bir an bile soluklanmaya bırakmıyoruz. "Ben, sonuçta, onu gördüm," diyor genç olanı, "eminim." Boşluğa bakıyor ve tekrarlıyor: "Eminim." Ama hiçbir şeyden emin değil. D.'yi işitiyorum: "Onu son kez ne zaman gördüğünüzü hatırlamaya çalışın..." Perrotti: "Sıraya girdiğimizde gördüm onu, hatırlamıyor musun, sağ tarafta, henüz gündüzdü, gara varmadan bir saat önce..." Genç: "Gebermiş olabilirdik! Ben, firar ettikten sonra onu gördüğüme eminim, bundan eminim, çünkü gara gitmek için sözleşmiştik..." Ben: "Ne? O mu firar etti?" Perrotti: "Evet. Firar etmeye çalıştı ama yakaladılar..." Tekrarlıyorum: "Ne? Firara kalkışanlar kurşuna dizilmiyor muydu? Doğruyu söylemiyorsunuz." Perrotti umutsuzluğa kapılmış gibiydi: "Geri gelecek diyoruz size, onu gördük..." D.

araya giriyor ve bana, "Sus!" diyor. Sonra konuşmaya başlıyor: "Ne zaman firar etti?" Birbirlerine bakıyorlar: "Önceki gün müydü?" "Sanırım," diyor genç olanı... Ben: "Kurşuna dizmeler nasıl oluyordu?" "Sus," diyor D. Sonra: "Biraz çabalayın, özür dileriz ama hatırlamaya çalışın..." Perrotti gülümsüyor: "Anlıyorum, yorgunuz..." Bir süre sessizlik, sonra genç olanı: "Ben, onu sıradan kaçmaya çalıştıktan sonra gördüğüme eminim... Şimdi iyice eminim..." Perrotti: "Ne zaman?" "Girard'la birlikte, sağ tarafta, eminim." Tekrar ediyorum: "Kurşuna dizdiklerini nasıl öğreniyordunuz?" Perrotti: "Kaygılanacak bir şey yok, öğreniyorduk, SS'ler arkada kurşuna diziyordu, sonra arkadaşlar söylüyordu, kim olduklarını hep biliyorduk..." D.: "Bizim öğrenmek istediğimiz şey, onu neden bulamadığınız..." "Hava karanlıktı," diyor Perrotti. "Belki kaçmıştı..." diyor genci. "Ama siz onu firarından sonra gördünüz." "Kesinlikle," diyor Perrotti. "Kesin bu," diyor genç. "Ona ne yaptılar?" "Şey, dövdüler... Philippe bunu size benden daha iyi anlatır... onun yoldaşıydı." Ben: "Nasıl oldu da kurşuna dizmediler?" "Amerikalılar çok yakındaydı, zamanları yoktu..." "Hem, duruma göre değişiyordu," diyor genç olan. "Nereye gittiler?" "Bilmiyoruz. Ama uzağa gitmiş olamazlar..." "Yo, hayır," diyor genci, "Amerikalılar her yerdeydi..." Ben: "Gardan kaçmak için onun firarından önce mi sonra mı anlaştınız?" Sessizlik. Birbirlerine bakıyorlar. D.: "Anlıyorsunuz değil mi, çok önemli bu, eğer onunla sonra konuştuysanız. Bu da bir kesinlik..." Bunu bilmiyorlar. Bunu hatırlamıyorlar. Azami çaba gösteriyorlar: "Hatırlamıyorum." Gidiyoruz. D., "Ben tamamen ikna oldum," diyor. Ben, "Çok kaygılıyım," diyorum. D. bana Robert'in geleceğini söylüyor. "Üç gün içinde burada olmazsa..."

Beklemenin yeni bir evresi başlıyor.

24 Nisan, saat on bir buçuk. Bir telefon daha: "Ben François. Philippe geldi, on gün önce Robert'i görmüş. Kaçmış. Robert iyiymiş." Açıklıyorum: "Perrotti'yi gördüm," sonra: "Anlaşılan Robert kaçmış ve tekrar yakalanmış. Philippe ne biliyor?" Fran-

çois: "Doğru, kaçmaya çalışmış, çocuklar onu yakalamış..." Ben: "Son kez ne zaman görmüş?" Sessizlik. "Birlikte kaçmışlar. Yol kenarındaymış... Dövülmüş. Philippe epey uzaktaymış, Almanlar onu görmemiş. Beklemiş. Silah sesi duymamış." Sessizlik. "Kesin mi?" "Kesin." "Yetmez. Sonra tekrar görmemiş mi?" Sessizlik. "Hayır, kaçmış çünkü." Ben: "Ne zamanmış?" (Bütün bu hesapların François tarafından yapıldığını biliyorum.) "Ayın 13'üymüş." Ben: "Ne düşünmeli?" François: "Sorun yok, geri gelecek." "Sıradayken kurşuna diziyorlar mıymış?" Bir süre geçiyor. "Duruma göre değişiyor... Matbaaya gelin." "Hayır. Yorgunum. Philippe ne düşünüyor?" Sessizlik. "Sorun yok, kırk sekiz saat içinde burada olur." Ben: "O nasıl?" "Çok yorgun, Robert'in hâlâ dayandığını, kendisinden daha iyi olduğunu söylüyor." "Konvoyun ne tarafa gittiğini biliyor mu?" "Hayır, hiç fikri yok." "Bana masal anlatmıyorsunuz, değil mi?" "Hayır, matbaaya gelin." "Hayır, gelmeyeceğim. Ya kırk sekiz saate gelmezse?" "Ne cevap vermemi istersiniz ki?" "Neden kırk sekiz saat?" "Çünkü o saatte serbest bırakılmışlar. Philippe'e göre 14'üyle 25'i arasında serbest bırakılmışlar, kesinlikle. Başka türlü olamaz."

Perrotti 12'sinde kaçtı. 24'ünde geldi. Philippe 13'ünde kaçtı. 24'ünde geldi. On bir, on iki gün saymak gerekiyor. Robert yarından sonraki gün gelmiş olmalı. Belki yarın.

25, çarşamba
26, perşembe
27, cuma
28, cumartesi
29, pazar
30, pazartesi
1, salı
2, çarşamba
3, perşembe

25, Çarşamba. Hiç.

26, Perşembe. Hiç. D. doktor çağırdı. Ateşim var. Ciddi değil. Grip, diyor doktor. Bana bir sakinleştirici verdi. Bayan Cats ve D. yanımda oturuyorlar. Gece. Akşamın saat onu. Riby telefon etti. Onu tanımıyordum. Robert'i sordu. O da yürüyüş sırasındaymış, Perrotti'den sonra kaçmış, ondan önce varmış.

27, Cuma. Geceleyin hiçbir şey yok. D. bana *Combat*'yı getiriyor. İlk toplantı San Francisco'da: "Molotov soğukkanlı, Bidault kuşkulu, Eden hayalperest... Adaletten fazlasıyla söz edilmesi küçük kuvvetleri çok hoşnut etti." Son dakikada Ruslar bir metro istasyonunu ele geçirdiler. Stettin ile Brno alındı.

Amerikalılar Tuna üzerindeler. D.'ye, "Bütün Almanya ellerinde," diyorum. D. kuşkulu. "Teorik olarak öyle, ama pratikte bir ülkeyi işgal etmek güç." "Ne yapabilirler? Son dakikada ne yaptılar?" Yürüyüş konvoyundan buraya varanların kaçmış olanlar olduğu hesabını yapıyorum. Ya diğerleri? – D.'ye sormaya cesaret edemiyorum. Neredeyse her gün tartışıyoruz. D. öfkeleniyor. Onu halsiz düşürüyorum. Kimi zaman "konu değiştirmeye" çalışıyor. Mümkün değil. "Amma [günler] yaşıyoruz!" diyor. "Evet," diyorum. Bayan Cats buradayken hiçbir şey söylemeye cesaret edemiyorum, kızından hiç haber yok. Bana, "Dönecekler, küçüğüm," diyor. "Evet," diyorum. Sigara içmemi engelliyor, bunun üzerine geceleri içiyorum. Sigara içmemi engellemek için çabalayıp duruyor. Tuhaf. Ona izin veriyorum: "Doktor söyledi." Dayanıyor, sıradan bir şey değil bu, müthiş dayanıyor. Kimi zaman, "Kötüleşeceğimi hissediyorum, aldırmayın," diyor. Altmış yaşında, hâlâ çok güçlü, ama kalbinden rahatsız. Beni yatmaya zorluyor, bana süt tozu kaynatıyor. Kimi zaman, o gittiğinde, D.'ye, "Bayan Cats korkunç biri," diyorum. D. ona tek iyi gelenin bu olduğunu açıklıyor. Gerçekten hasta olsaydım, sanırım Bayan Cats kızını daha az düşünürdü. Olağanüstü bu. Sabah dokuzda geliyor ve akşam gidiyor. Bütün gün boyu, ben yatarken o da yanımda duruyor ve sigara içmemi engelliyor. Bu, üç gün sürdü. Kimi zaman, "Ben yaşlı bir kadınım, benim için önemi yok. Sizin

haber almanız daha önemli," diyor. Süt tozunu ısıtırken, mutfaktan bağırıyor: "Sigara içerseniz, kokusunu alırım." D. yanımdaysa sigara yakıp bana da bir duman veriyor. Bu sabah bunu fark etti, D. şakaya vurmaya çalıştı ama Bayan Cats sanırım ağlayacaktı. Öğleden sonra yalnız kaldığımızda karşılıklı susuyoruz. Kimi zaman baş parmağıyla işaret parmağını gözlerinin üzerine koyup bastırıyor. Dayanamadığında yapıyor bunu. Geri kalan zamanda gülümsemeye çalışıyor. Bana, "Düşünmeyin, uyumayı deneyin," diyor. Benim varlığımı unuttuğu da oluyor. Gözleri dışarıya bakmaktan kayboluyor, başını sallıyor, "Onu bir daha görmeyeceğim, bir daha görmeyeceğim," diyor. Başıyla, "hayır" işareti yapıyor, uzun bir süre. Kızı sakattı, tek bacağı kaskatıydı. "Biliyorum, sakatları öldürüyorlar. Nasıl yürürdü ki, zavallım..." Bayan Cats altı ay bekledi, nisandan kasıma. Kızı mart ayında ölmüştü, kasım ayında öğrendi. Ona Robert'ten söz etmiyorum. Değmez, tek söyleyebildiği, "Geri geleceklerine eminim." Sonra da, "Onu görmeyeceğime eminim," diyor. Ona herhangi bir şey sormamalı. Günler uzun. Saat beşe doğru salonda güneş var. Saat beşe doğru. Kimi zaman telefon çalıyor. Bayan Cats telefona gidiyor. "Hayır, henüz bir şey yok," diyor. Sonra: "Dinleniyor." Sonra kapatıyor. Kendisini benim evimden aramalarını söyledi oturduğu evdekilere, binasının kapıcısına kızı için bir mektup bıraktı, çünkü "doğrudan evine gider, benim Fransa'da olduğumu bilmiyor" (Bayan Cats Belçikalı). Kapıcısına da bir mektup bıraktı, çünkü "eğer gelirse, bana nasıl ulaşacağını bilmesi gerek." Bu mektupta, "Ben Marguerite Antelme'deyim, Lit[tré]'ye telefon edin..." yazıyor. Garlara, merkezlere, kuzenlerine, kız kardeşine de mektuplar bıraktı, çünkü "hiç bilinmez, evine dönmek yerine, doğrudan oraya gidebilir." Elli kutu süt tozu, on kilo şeker, on kilo reçel, kalsiyum, fosfat, içki, kolonya, kauçuk bir şilte, alezler, pirinç, patates satın aldı. "Bütün çamaşırları yıkandı, onarıldı, ütülendi," diyor, "siyah tayyörüne duble yaptırdım, mantosuna da cep diktirdim." Ve: "Hepsini naftalinleyip büyük bir sandığa koymuştum, önceki gün hepsini havalandırdım, her şey hazır," ve "Ayakkabılarına pençe

yaptırdım, çoraplarına da ilmik attım," ve "Sanırım hiçbir şeyi unutmadım, her şey hazır; ama tekrar şeker almalıyım, onların kalbini güçlendirmek için çok şeker gerek, evet, hepsinin kalbi zayıf," ve "Onu bir daha görmeyeceğim. Kaskatı bacağıyla onu gaz odasına götürmüşlerdir."

Sohbet Almanlara geldiğinde Bayan Cats, "Tek bir tane bile kalmasın isterim, çocuklar dahil, gerekirse bizzat kendim öldürürüm," diyor. Bayan Cats'i on beş gün önce gördüm, fikir değiştirmemişti, bana, "Brüksel'de biri benim büroma gelirse, kâğıt tutacağını suratına fırlatırım, hâlâ gücüm yerinde, onu öldüreceğime eminim." Bayan Cats bunları sakin bir sesle söylüyor, sanırım yapabilir. Hem iyi hem kötü biri o, uzlaşmasız. Bana, "Ne kadar şekeriniz var?" diye soruyor. "Şekerim yok, vaktim var daha," diyorum. "Mantıklı değil bu, Marguerite, son dakikada bulamayabilirsiniz." Yeniden düşüncelere dalıyor. Ben de. Perrotti, Philippe, Riby. Bugün burada olmalıydı artık. Onu dövmüşler. Philippe silah sesi işitmemiş. Beklemişse, normalde ateş etmeleri gerektiğindendir. Belki daha ötede ateş ettiler de Philippe işitmedi. Philippe onu son gören olmalı. Perrotti onu trende aradı, onu gördüğünü söylüyor ama kesin değil, pek emin bir hali yoktu. Philippe ise onu gördüğüne emin, çünkü birlikte kaçıyorlarmış. Ama Perrotti onu görmedi. Garda onu aradı, bulamadı. Ama o da kurşuna dizilmediğine emin. Beklemek gerek. Gözümün önünde yeniden canlandırıyorum hepsini ama bir boşluk var: Philippe'in silah sesi *işitmediği* an ile gar arasında ne oldu? Mantıklı olup anlamaya çalışmak gerekiyor. Kara delik. Çabalıyorum, hiçbir açıklama oluşmuyor.

27 Nisan. Yataktan kalkıyorum. Bayan Cats gitti. Geceleyin telefon gelmedi. 14'ünde hâlâ yaşıyordu, belki 15'inde de. Giyindim, telefondan ayrılmıyorum. D. onunla restorana yemeğe gitmemi istiyor. Belki bir transit merkezinde yola çıkmayı bekliyordur. Restoran dolu. Ama bu durumda neden yazmıyor? İnsanlar savaşın bitişinden, Berlin'den söz ediyorlar, siren sesleri üzerine şakalaşıyorlar. "Son Alman uçakları Paris'i bombalarken..." Aç

değilim. O yine bu çukurda. Ben aç değilim. "Bedelini asla ödeyemezler," diyor insanlar, Almanların vahşetinden söz ediyorlar. Ben bıktım artık. Ölmek istiyorum. Hayır, aç değilim. Madem o öldü, ben de ölmek istiyorum. İnsanlar konuşup duruyor, yemek yiyorlar. Onların suçu değil: "Belsen'den dönen birini tanıdım. Korkunç!" "Ben de birini gördüm..." Dünyadan kopuğum, D.'den bile. Eğer bu akşam mektup almazsam ya da bu öğleden sonra telefon gelmezse, ölü demektir. D. bana bakıyor. O bana bakabilir. Ölü o. D.'ye bunu söylesem de boşuna, bana inanmayacak, ama ben biliyorum. D. bana biraz da acıyor. Herkes gazeteleri okuyor. Kızıl Ordu Berlin'in göbeğinde, Stettin alındı, Brno alındı. *Pravda* yazıyor: Almanya için saat on ikiyi çaldı. Berlin'in etrafında ateş ve demir çemberi daralıyor. Bitti. Barışta burada olmayacak. Barışta burada olmayacaksa, ben ne yapacağım? Ne yapacağım? Aç değilim. İtalyan partizanlar Mussolini'yi Faenza'da yakaladılar. Bütün kuzey İtalya partizanların elinde. Mussolini yakalandı. Başka bir şey bilmiyoruz. Gazeteler dönüyor, dünya dönüyor, Alman halkı tanınmaz halde. Almanya tanınmaz halde. O da. *L'Humanité* Pétain'in yataklı vagonla geri geldiğini, kamptan kurtulanların ise hayvan taşıyan vagonlarda döndüğünü yazıyor. *Le Monde* gelecekten ve de Gaulle'cü düzenden söz ediyor. Gelecek. Bu maceradan bir gelecek çıkacak. Thorez de gelecekten söz ediyor, çalışmak gerekecek diyor, fedakârlığı reddetmenin kavgadan daha pahalıya mal olacağını söylüyor, bekleme tavrının ölümcül bir zehir olduğunu söylüyor. Evet. *Le Monde* Eylül 1944'te Fransa'nın anarşiye düşmemesinin bir şans olduğunu, merhaleleri hızla geçmenin elbette imrenilecek bir durum olduğunu söylüyor. "Reformlar olgunlaşsın" istiyor ve sadece de Gaulle... Doğru, oy kullanacağız. Thorez halk egemenliğinden söz ediyor, *Le Monde* düzenden bahsediyor. Halktan söz etmiyor. O geri döndüğünde, ona *Le Monde*'un ne olduğunu, şu an bizim için neyi temsil ettiğini, *Le Monde*'un gördüğü geleceğin bizim için ne anlama geldiğini açıklayacağım. Bilmesi gerek. Tahmin edemez. Geri döndüğünde, *Le Monde*'un uygun zaman kollayan

rolünün ne olduğunu ona açıklayacağım – üç franklık gazete, yönetimin "ruhu"nun sözcüsü, kavuşulan zaman, yeter, düzene geri dönmenin vakti geldi, altı yıllık sessizlikten dokunulmamış çıktı, *L'Humanité*'den üç misli daha fazla kâğıda sahip, çünkü *L'Humanité* yasadışılık döneminde halkın kanı fiyatına satılmakla haksızlık yaptı. Geri gelirse, ona söyleyeceğim. Sevinç verecek. Ona bunu ve geri kalan her şeyi söylemek. Bütün gazeteleri onun için sakladım. Eğer geri gelirse onunla yemek yiyeceğim. Önce, hayır. Hayır. Bedel ödeme vakti geldi. Herkes bedel ödüyor. Ben bedel ödüyorum. Yemek yemeyeceğim. Almanya'da 17 Ağustos 1944 günü, Quai des Arts'da, bir taş yığının üzerinde tek başına can çekişen on altı yaşındaki küçük Alman'ın annesi de bedel ödüyor. Suya atacaklar onu. "Canice" bekleme politikasının bedelini ödüyoruz. Geçmişimizin kara lekesi. Çocukluğumuzun kederi. Tehdit altındaki geleceğimiz. De Gaulle iktidarda. Onurumuzu belki o kurtardı, dört yıl boyunca buna inandık. Artık gün ışığına çıktığına göre, ürkütücü bir yanı var. Halka karşı iltifatta bulunmakta cimri. Halk güçlükle soluk alıyor. Fransa halkından XVI. Louis gibi söz ediyor. De Gaullecüler hakkında yanılmayız. Korkunç olan şey, Nisan 1945'te sofra komşum ile aramda büyük farklılıklar olması. Oybirliği yok. Birkaç yüz bin Fransız Alman toprağında çürüyor, ama onlar kimseye benzemiyorlar, de Gaulle'ün dengesini bir milim bile sarsmadılar. Yine de seçimler olacak diyor de Gaulle, çünkü ben dedim, çünkü hiçbir şey düzeni geciktiremez: "Ben burada olduğum sürece ev yürüyecek." Bu altı yıllık savaştan sonra Fransa iyice sosyalizme kayacak, de Gaulle bunu önleyemeyecek. Bizim gibi o da bedel ödüyor. Bir kez olsun şu an bedel ödeyenlere hitap etmek için konuşmayacak. "Benim Fransızlarım"a hitap ettiğinde, koyunlarına hitap ettiğinde, her zaman için onları acılarından uzaklaştırmak için yapacak bunu – çünkü halkın umudunun kaynağı acısıdır. Şu an, benim yanımda *Le Monde*'u okuyan kişi beklemiyor. Sonun kederi bu. Nefrette kırık bir şey var; öfkede, sevinçte... "Sarhoş olacağım." "Ben hiçbir şey yapmayacağım." Bir şey bekleyen sa-

dece bizdik. Barışı bekleyen dünyanın geri kalanınınki sahte bir beklenti. Milyonlarca Fransız bekliyor. Sadece Amerikalılar kendi vatandaşlarına ne olduğunu biliyorlar. Fransızlar, Almanlar, Ruslar asla öğrenemeyecek. Amerikalıların bağlantıları sağlandı. Haber kablolarıyla, borularıyla, zırhlı vericileriyle, her türden, her nitelikte zincirleriyle, makine, Amerika ve savaş kıtaya taşındı. Hiçbir Amerikalı kaybolmayacak, tamamen kayıp olmayacak. Buchenwald'daki Çingene çocukların anne babaları, onların (Almanya'da) Yahudi Çocukları Boğazlama Görevlileri tarafından gırtlaklanarak mı yoksa gazla mı öldürüldüğünü, yakıldılar mı yoksa güneş altında çürüdüler mi, bunu asla öğrenemeyecek. Milyonlarca Sovyet partizanı kayboldu. Ben bekliyorum. Hiçbir haber kablosu yok, sadece dünyanın bu tarafında daima gergin bir ruh var. Ölülerin karmakarışık bir yığın halinde çukura atıldıkları dünyanın bu tarafında. Ruslar, Çekler, Fransızlar, Almanlar, İtalyanlar, Belçikalılar, Hollandalılar, Yunanlılar. Amerika dev fırınlardan yükselen dumanları gördü. On altı yaşındaki genç Alman'ın annesi asla bilemeyecek, asla, asla, dünyada sadece ben bileceğim, ömrünün sonuna dek yakınarak bekleyecek kır saçlı yaşlı bir kadını düşünmek zorundayım ben. Belki biri onu bu çukurda görmüş olacak, elleri son kez çağırırken ve gözleri kanarken, onun kim olduğunu asla bilmeyecek o birinin kim olduğunu ben de asla bilemeyeceğim. Sadece Amerikalı ve İngiliz ölüler etiketlendi. Başkalarının evine gitmenin avantajı bu. Bizler, kendi evimizde, kendi yaşlı Avrupa'mızda, daha az öngörüşlüydük. Sosyalizm buradan esinledi, faşizm kanseri buradan esinledi. Dünyanın yaşlı [baş belâsı]. Bu soydan olmanın gururu, hiçbir işime yaramayan gurur; çünkü onun ölü mü diri mi olduğunu bilmediğim an hiçbir şey hiçbir şeyime yaramıyor. Ama yine de, Bayan Cats'in ve benim acımızda gururun izi var. Bizler fırınların ve Maïdanek'te gazla boğulanların soyundanız. Buchenwald fırınlarında, onların açlığında eşitlikçi bir işlev var. Belsen'deki ortak çukurların hakikati proleterce. Bu çukurların içinde bizim de kanımız var. Belsen'deki iskeletler kadar eşit, birbirine benzer

insan asla görmedik, olağanüstü aynılar. Bu iskeletlerin teki bile Amerika'nın hanesine yazılmadı, bütün bu iskeletler Avrupalı, bu savaşın öncüleri onlar. 1933'ten 1938'e dek Dora'da ölmüş dört yüz bin Alman komünistinin iskeletleri Avrupa'nın büyük ortak mezar çukurunda, kıta ötesi devletler orada yok, sadece Avrupa halkları onları istiyor, sadece bir Avrupalı bunu *düşünebilir*. Amerikalılar bize, "İster Chicago'da kuaför olsun, ister Kentucky'de köylü, şu an Almanya'daki toplama kamplarında olup biteni bilmeyen tek bir Amerikalı bile yok," dediklerinde, *aynı zamanda* bizi teselli etmeye, bizi yatıştırmaya çalışıyorlar ve aynı zamanda Amerikan savaş makinesinin hayranlık verici mekanizmasını bizim gözümüzde açıklamaya çalışıyorlar: Oğlunun neden elinden alınıp Avrupa'da cepheye gönderildiğinden emin olmayan Kentuckyli köylünün yatıştığını işitebiliyorum.

Fakat ona İtalyan partizanların Mussolini'yi öldürdükleri ve tüm Milano onu görsün diye bir kasabın çengellerine astıkları söylendiğinde, Amerikalı bu görüntünün bize verdiği o yoğun sevinci, bu kardeşçe tatmini hissetmeyecektir. İtalyan halkının bunu yapabilmiş olması, sadece biz Avrupalılara mahsus bir umut vermektedir -üstelik 1940 göçü sırasında bizi bombalayanlar bu aynı İtalyanlar olsa da-, çünkü burada tam anlamıyla Avrupa'ya özgü bu ani değişimlerden birini görmekteyiz.

28 Nisan. Barışı bekleyenler beklemiyor, hiçbir şeyi. Ben barışı düşünmüyorum bile, onun nerede olduğunu öğrenmek istiyorum, bir şey bilmek istiyorum. Riby'den bu yana başka bir bilgi yok. Barış bana hâlâ uzak bir vâde gibi geliyor, onun yakın olduğunu düşünmeye cesaret edemiyorum. Saat be saat yaşıyorum, sabahtan öğleden sonraya varıyorum. Hep hiç. Beklemek sabitleşiyor. Barış bana ölülerin üzerine uzanacak bir tan vakti gibi geliyor. O zaman, haber almamanın bir nedeni olmayacak, giderek daha az nedeni olacak. Barış: Derin gece. Aynı zamanda unutmanın da başlangıcı olacak. Paris geceleri aydınlanıyor. Geçen gün Saint-Germain-des Prés meydanındaydım. Sanki bir fener tüm meydanı aydınlatmış.

Les Deux Magots tıklım tıklımdı. İçerdeki sigara dumanının arasından başlar çıkıyordu. Hava hâlâ soğuk olduğundan dışarda kimse oturmuyor. Cadde boştu. Barış bana mümkün göründü ve hızla evime döndüm. Olası bir geleceğin doğmakta olduğunu sezdim. Bir kalıntıyım ben, hiçbir yerde yerim yok, hiçbir yerde onunlayım, yani orada kimseleri olmayanların erişemeyeceği bir bölgedeyim. Olasılık dışı bir vâdeye asılıyım. Şeyler bana sadece işaret olarak temas ediyor. Meydandaki sokak lambası bir işaret. Benim için tüm diğer anlamlarını yitirdi. Bekleyen bizler için güncel hiçbir şey yok. Diğerleri, tersine, sabırsızlanıyor, askerler evlerine dönmek istiyor, siviller evlerine dönmek istiyor: "Barış imzalamak için ne bekliyorlar?" Yüzlerce kez tekrarlanan bu cümlede, tehdidin daha büyük olduğunu anlıyorum.

Bugün Hitler'in ölmek üzere olduğunu öğreniyoruz. Bunu Alman radyosunda son bir kez seslenen Himmler söyledi. Aynı zamanda bir teslim talebinde bulunuyordu. Kapıcım yukarı çıkıp, bana, "O domuzu [gördünüz] mü? Gebertemeyecekler onu," diyor. "Adalet yoktur." "Bu kadarı fazla, onu gebertemeyeceklerse, fazla." "Uçurduk." Bu sonunda barışı çirkinleştirir, vaktinden önce dalda çürütür. En sorumluların en sorumlusu elimizden kaçıyor. Bu durum Almanya'nın inanılmaz parçalanma hissini de tamamlar. Berlin yanıyor, sadece "otuz intihar taburu" savunuyor Berlin'i ve Berlin'in göbeğinde, Hitler kafasına bir kurşun sıkıyor. Hitler öldü.

Haber kesin değil. Kimileri inanıyor, kimileri inanmıyor. Ama bir kuşku geziniyor ortalıkta. Bütün dünya Hitler'i düşünüyor.

"Yine de."

"Yine de ne?"

"Nasıl bir an yaşamış olmalı! Onun ömrünün son üç saatini düşündünüz mü... asla, dünyada hiçbir kimse, dünya var olduğundan beri, bu önemde bir deneyimi başarıyla sürdüremedi."

"Sizce ölmeden önce ne düşünmüş olmalı?"

"Belki kendisini, hayatını, ilk kez olarak."

"Nesnel yaklaşalım."
"Hayır."

28-29 Nisan. Himmler mesajında "Hitler ölmek üzere" ve "koşulsuz teslimin duyurulmasından kırk sekiz saat sonra hayatta olmayacak" diye belirtiyor. Teslimin duyurulması onun için ölümcül bir şok olur. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere, ancak SSCB'yle dayanışma içinde teslimi kabul edecekleri cevabını verdiler. Himmler teslim teklifini San Francisco konferansına iletti. *Combat* teslim teklifinin son anda Rusya'ya da hitap edercesine yapıldığını duyuruyor. İtalyanlar Mussolini'yi Müttefiklere teslim etmek istemiyor. Bütün basın ağız birliğiyle buna karşı. *Avanti* gazetesi şöyle yazıyor: "Mussolini'nin asıl kurbanı İtalyan halkı oldu; bu halkın elinde can vermeli." Farinacci bir halk mahkemesinde yargılandı, (adı belirtilmeyen) bir şehrin meydanında, "büyük bir kalabalığın" huzurunda infaz edildi. San Francisco'da güç saatler, Avrupa orada azınlıkta. Stettinius başkanlık ediyor. "Büyük güçler arasında [beliren] manzara karşısında, küçükler başlarını kaldırıyor" (*Combat*, 28 Nisan). Yani Fransa ve İtalya ve...

Barış henüz kazanılmadı, ama şimdiden barış sonrası konuşuluyor. Kural bu. Onlar ne barışta ne de barış sonrasında burada olacaklar. Çok kalabalıklar, gerçekten çok kalabalık, ölüler diriltilemez, diriliş yok, dünya tarihi boyunca tek bir kez oldu bu ve hâlâ da sonsuz bir şaşkınlık kaynağı olmaya devam ediyor. İmkânsız bu, 1939'da Dora'da ölen, faşizmin yükselişi sırasında ölen bir Alman komünistine, gelen zaferin, ne yapılırsa yapılsın, ne denirse densin, onun zaferi olduğu anlatılamaz. Thälmann kurşuna dizilmeden önce bunu anladı. Ölüm üzerine çok şey yazıldı. Sanatın gına getirdiği tercihin kaynağı burada. Almanya'da, on bir milyon insan ölçeğinde keşfedilen ölümün yüzü sanatı şaşırtıyor. Her şey bu cinayetle yüzleşiyor, hiçbir haçın destekleyemeyeceği bu dev boyuta karşı her şey kendini savunuyor. Yeni numarası yapılıyor.

Çok "etkilenmiş", kederlenmiş ve "düşünmek zorunda kalmış" falanca edebiyatçı bozuntusundan alıntılar yapılıyor bana. Bu cinayetin terennüm edilebilmesi için şu an barışın olmasını bekleyen bütün şairlerimizi, dünyanın bütün şairlerini düşünüyorum. Problem bu. Halk için, çok basit, ekmek yerken, çalışırken kendini ortaya koyuyor sorun; yazamayan şair için daha güç, bu bir ölüm kalım sorunu olacak. Bütün düşünceler, bütün inançlar saldırı altında ve hepsi kendini savunuyor. Eğer bu cinayet kolektif ölçekte "anlaşılmadıysa", demek ki insanlık bunu yaşamaya layık değildir. Belsen'deki ölü, "ölü tanrıların içinde uyuduğu lal rengi kefen" içinde gömülmedi, o neden öldüğünü biliyordu, "siyasi tutumu" ne olursa olsun, doğmakta olan bir adaleti kurtarmak için, köleliğin ağır basmaması için öldü, kolektif bir ruh ve bir sınıf bilinciyle tek başına öldü, Avrupa'nın herhangi bir yerinde, herhangi bir gece, lidersiz, üniformasız, tanıksız, rayın cıvatasını sökerkenki bilinciyle öldü. Askere alınmış değildi o. Askerlerin ölümsüz zaferi içinde o yok. Artık askerler yok. On dokuz yüzyıllık kölelikten kurtulan bir halk var. Ne asker var ne halk, bu şimdi tek ve aynı şey.

BEJ DEFTER

Dört tane olan *Savaş Yılları Defterleri*'nin sonuncusunun yayımlanması için yapılan çalışma en önemlisidir. Bu defterin yazımı kuşkusuz oldukça geniş bir dönemi kapsamaktadır (1946 ile yaklaşık 1949 arası). Üzerine bez geçirilerek güçlendirilmiş kapaklı bu "Bej Defter"de yazılı doksan iki sayfa bulunmuştur, ki bunlardan bazıları kısmen ya da tamamen çocuk çizimleriyle doludur. Sayfaların büyük çoğunluğu defterden kopuktur ve bir miktarı da kayıptır (kaç sayfanın kayıp olduğunu saptamak çok güçtür). Ayrıca, kesintili olarak yazılmıştır ve bir araya getirilen sayfaların düzenine uymamaktadır. Defteri okunabilir kılmak için, varsayımsal bir okuma düzeni bulmaya çalışmaktansa, aynı temaya ya da yayımlanmış bir esere bağlı parçaları arka arkaya getirdik. Çok kısa ve güç okunur kimi parçaları çıkardık.

"Bej Defter" büyük ölçüde otobiyografik esinlidir. Keza, içerdiği metinlerin hemen hemen tümü sonradan elden geçirilmiş ve genellikle romanlarda yayımlanmıştır. Bu sonuncu defter, Marguerite Duras'nın, yazarlık kariyerinin başından itibaren, kurmaca konularını kendi yaşamındaki öykülerden çekip çıkarışına ayrıcalıklı bir tanıklık sunmaktadır.

Marguerite Duras "Bej Defter"in birçok bölümünü *Sorcières* (1976) dergisinde yayımlamıştır: Burada bu katkılardan üçü görülmektedir ("Cılız ve Sarı Çocuklar", "Böyle Bir Aşkın Dehşeti" ve "Kampta Ölmedi"nin ilk parçası). Daha uzun olan diğer me-

tinler, 1950'li yılların başındaki romanlara ya da uzun öykülere dahil edilecektir (*Pasifik'e Karşı Bir Bent, Cebelitarık Denizcisi, Bayan Dodin*). Nihayet, yayımlanmış eserlerde yer almayan otobiyografik notlar da defterde bulunmaktadır (Robert Antelme'in dönüşü, 1946 yazında yapılan İtalya tatili, oğlu Jean'ın doğumunu bekleyişi ve doğumu, politik bağlanma, okumalar, yazı ve Saint-Benoît Sokağındaki gündelik hayat). Sayfa kenarlarına Marguerite Duras'nın kendi eliyle ve kırmızı keçeli kalemle düştüğü çok sayıda not defteri tekrar okuduğuna kanıttır; bu notlar eserlerin tema ya da adlarına ("Toplama Kampına Sürgün", "Savaş", "Bent", "Dodin", "Denizci", "Büyücüler"...) ve bir kenara bırakıldıklarına ("kullanılmadı") işarettir.

Çocukları yemek yerken karşılarına oturup onlara bakıyordu. Her davranışlarını takip ediyordu. Suzanne daha büyüsün isterdi. Joseph de. Tabii eğer mümkünse.

"Kuş etinden ye, Suzanne, bu konsantre süt seni beslemez..."

"Üstelik dişlerini çürütür," dedi Joseph, "benim bütün dişlerimi çürüttü, gerçi aldırdığım yok ya."

"Paramız olduğunda, köprü yaptırırsın, belli olmaz," dedi annesi Joseph'e. "Et ye, Suzanne'cığım."

Suzanne nazlandı ve bir parça kuş etinden aldı. Anne, asetilen lambasını ayarlayan Joseph'e kahve hazırladı. Joseph lambayı yerine koyup yaktı ve verandaya çıkıp ışığın açısının uygun olup olmadığını anlamak için baktı.

"Lanet olsun," dedi Joseph, "gebermiş."

Anne ve Suzanne Joseph'in yanına geldiler. Asetilen lambasının ölgün ışığında, nehrin kenarındaki bayırda yatan at görünüyordu. Burun delikleri hafifçe gri suya girmişti. Aniden, olduğu yere yığılmış olmalıydı.

"Gidip yakından bakmalısın," dedi anne.

Suzanne içeri girdi. Ölmüş atı görmeye katlanamıyordu. Hinthurmasından koltuklardan birine oturdu, bacaklarını altına alıp kıvırdı ve gözlerini asetilen lambasına dikti.

"Zavallı hayvan," dedi anne. Sonra seslendi: "Nasıl?"

"Hâlâ soluk alıyor," diye bağırdı Joseph avludan.

"Ne yapabiliriz?" dedi anne. "Suzanne, gidip arabadan kareli eski battaniyeyi getir."

Suzanne bungalovun altına gidip battaniyeyi aldı.

"Oraya gitmeyeceğim," diye bağırdı Joseph'e, "gel kendin al."

Joseph geri geldi, battaniyeyi aldı, atın üzerine serdi ve gelmekte olan izcileri karşılamaya gitti.

"Zavallı hayvan," diye söyleniyordu anne, "korkunç bu."

Ovada çok çocuk vardı. Mandaların üzerine tünemişlerdi. Sulak alanların kıyılarında balık avlıyorlardı. Nehirde her zaman oyun oynayan sürüyle çocuk oluyordu. Kayıklar feribottan indiğinde, kayıklarda da çocuklar görülüyordu. Güneşle birlikte bu çocuklar saz kulübelere girip, bir köşeye kıvrılıyor, bambu zeminde yatıyorlardı. Dağdaki köylerin civarında, köy dışına çıkmış çocuklara, keçilere de rastlanıyordu, çocuklar ve ilk hintkirazı ağaçları. Bir köyden diğerine giden çok sayıda başıboş köpek de vardı ortalıkta. Çöplüklerde yiyecek bir şey bulabilmek için günde yirmi kilometre gidiyorlardı. İnce uzun ayakları üzerindeki cılız köpekler, piliç hırsızları, Malezyalıların taşlarla kovaladığı ya da yemek için öldürdüğü köpekler. Bu köpekler çocukların doğal arkadaşıydı. Çocukların olduğu her yerde köpekler de vardı, çocuklar onları kovmuyordu. Her kadının her yıl bir çocuğu oluyordu; dolayısıyla, pirinç gibi, [*okunmuyor*] gibi, kaplanlar ve yağmurlar, su baskınları ve salgınlar gibi çocuk vardı. Çocuklar geniş ovalarda serpilip gelişiyorlardı, çoktular, sürü halindeydiler. Kadınlar onları önce karınlarında taşıyordu, sonra da sırtlarında, sonra kendilerinin dışına bırakıyorlardı ve hiçbir çocuk annesinin pirinç ekmesini, sonbaharda ekim yapmasını ve altmış kilometre ötedeki Ram'a yaya gitmesini, yıllık peştamallarını almasını engellemiyordu. Çocuk çok küçükken, karından ve omuzlarından bağlı bir tür hamak içinde sırtlarda taşınıyordu. Çocuk annesinin üzerinde hareket edebiliyordu ve anne, yemek vakti geldiğinde, ağzında çiğnediği pirinci bulamaç yapıp ağızdan ağıza yedirerek çocuğunu besliyordu. Olur da bir Batılı'nın

önünden geçerlerse, Batılı tiksintiyle başını çeviriyor, anne de gülüyordu; çünkü ovada bin yıldır böyle yapılıyordu, tiksintiye yer yoktu. Ova sefalet içinde yüzüyordu. Çocuklar öldüğünde onlara ağlamıyorlardı, onlara mezar yapılmıyordu, ovada gömülüyorlardı; çocuklar ormanlardaki yaban mangoları gibi, sakızağacının meyveleri gibi ovaya geri dönüyordu. Her yıl çok sayıda çocuk ölüyordu, fazla miktarda. Koyu yeşil mangolardan bulaşan koleradan ölüyorlardı, ama çocukların mango ağaçlarına çıkması nasıl önlenebilirdi ki? Her yıl mango ağaçlarının tepesinde sayısız çocuk görülüyordu. Sonra da bir miktarı ölüyordu. Ertesi yıl başka çocuklar bu aynı mango ağaçlarının altında yerlerini alıyordu. Çok sayıda başka çocuk boğulurken, başkaları da köpeklerdeki tenyaya yakalanıyordu, içleri kurt doluyor ve boğularak ölüyorlardı. Dağdan inen [*okunmuyor*] onları safrana buluyordu, ama yine ölüyorlardı, çok sayıda. Ölmeleri gerekiyordu. Ova kendi elindeki kadar pirinç, balık ve [*okunmuyor*] veriyordu sadece. Çocukların artık ölmediği varsayılsa, balık gibi olurlardı, ova çekirgeler gibi çocukların istilasına uğrar ve belki de onları öldürmek zorunda kalınırdı. Bir kadına kaç çocuğu olduğu sorulduğunda, parmaklarıyla ölmüş çocuklarını ve hayatta kalanları sayardı; ölü çocuklarının sayısı yaşayanlardan daima fazla çıkardı. Bütün bu çocuklar konuşmayı, şarkı söylemeyi, gülmeyi, yüzmeyi, dövüşmeyi, tek başlarına, kendi aralarında, anne babalarının yardımı olmaksızın öğreniyordu ve büyüdüklerinde de, tıpkı anne babaları gibi çalışkan, neşeli ve cesur oluyorlardı.

Annenin bungalovunda her zaman bu çocuklardan birkaçı oluyordu. Çok sayıda çocuğa bakıyordu anne. Bunlar genellikle ya ona verilmiş çocuklar oluyordu ya da öksüzler. Dilenci bir kadın ona köpek tenyasına yakalanmış küçük bir kızı vermişti. Bu küçük kız da at gibi ölmüştü. Ovanın büyük sefaleti içinde, bu ovanın güzel ve kaçınılmaz dengesiyle ölmüştü. Anne ve Suzanne bu küçük kıza ağlamışlardı. Ve Suzanne'ın yaşamında o gün, adaletsizlik ve öfke günüydü.

Anne, ekinleri kavuran gelgitlere karşı büyük bentler inşa etmek istemişti. Sadece kendisi için değil, bütün ova için, ekilebilir toprakların sınırlarının çok genişlediğini görebilmek için. Anne, nehrin her iki tarafının da köylerle dolduğunu görmek isterdi; nehrin üzerindeki büyük çeltik yelkenlilerinin Siam'a götüren açık denizlere açıldığını görmek isterdi. Anne şehre defalarca gitti. Ovanın durumunu gelip görmelerini söylemek için kadastro bürosuna gitmişti. Büronun vekilleri gelmişler, sonra geri gitmişlerdi. Bundan üç yıl önce. Deniz ise kendi evine gelir gibi gelip, ekinleri kavuruyordu. Anne, bu ülkede, denizle nasıl başa çıkacağını bilmiyordu ve sabırsızlıktan içi içini yiyordu.

Joseph ona sinemada rastlamıştı. Bütün seans boyunca Amerikan sigaraları içmişti ve üzerinde ateş olmadığından, onun sigaralarını Joseph yakmıştı ve onun ikram ettiklerini de Joseph içmişti. Sinemadan birlikte çıkmışlardı. Ve o gün Joseph Carmen'i terk etmişti. Onu Modern Otel'de sekiz gün sekiz gece görmemişlerdi.

Böylece anne, işine gücüne devam ederek, Joseph'in geri gelmesini sekiz gün beklemek zorunda kalmıştı. Ne anne ne Suzanne araba kullanmayı biliyordu. Ovaya götürmesi için Joseph'in geri gelmesini beklemek zorunda kalmışlardı.

İlk iki gün anne hiç durmadan ağlamıştı; ve öyle çok hap almıştı ki, bütün gün uyumuştu. Suzanne'la ilgilenmemişti; onu istediğini yapmaya bırakmıştı. Suzanne o sabahları Carmen'de geçirmişti ve geri kalan zamanda yukarı mahallelerde oluyordu.

Yukarı mahallelere alışmıştı. Artık oralarda aylak aylak dolanmıyordu. Saat beşe doğru otelden ayrılıyor ve dosdoğru bir sinemaya gidiyordu. Sonra, ilk sinemadan çıkıp, hemen ikinci bir sinemaya giriyordu. Neden sonra, otele dönüyordu. Anne ona biraz para vermişti. Carmen'in parasını da katınca, önden bir koltuk almasına yetiyordu ve [iyice] fark edilmeden salondan geçebiliyordu. Artık utanmıyordu. Suzanne Joseph'i çok düşünüyordu; Joseph'le ilişkisinin bittiğini sanıyordu. Kardeşinin hayatında pek önem taşımadığını da biliyordu. Annenin ona hiç yardımı dokun-

muyordu. Sadece Carmen onunla konuşuyordu, ne yaptığını soruyor ve ona para veriyordu. Suzanne Carmen'i sevmiyordu, ama yine de onun parasını kabul ediyordu. Carmen her akşam ona kimseyle karşılaşıp karşılaşmadığını soruyordu, Suzanne hayır diyordu. Ertesi gün, Carmen ona yine para veriyordu. Suzanne Carmen'e hiç minnet duymuyordu. Akşam eve döndüğünde Carmen onu kucaklıyor, odasına götürüyor ve "kimseyle karşılaşıp karşılaşmadığını" soruyordu ya da Joseph'i görüp görmediğini. Suzanne Joseph'e rastlamıyordu. Carmen Joseph onu terk etti diye hiç üzgün değildi, ama annesini yatıştırmak istiyordu.

"Henüz kalkmadı," diyordu Carmen, "Joseph'in bu yaptığı zaten beklenen bir şeydi, fakat o genç bir kız gibi, anlamak istemiyor."

Suzanne Carmen'in yanından ayrılıp annesini görmeye gidiyordu.

Carmen'in odasında yatak yoktu, elle boyanmış yastıklarla kaplı bir divan vardı. Duvarda Arlequinler ve Pierrotlar vardı. Üç parça aynalı tuvalet masasının üzerinde bir çanağın içinde yapay çiçekler duruyordu. Suzanne bu odadan gerçek anlamda tiksiniyordu, çünkü Joseph'in ilişkinin burada başladığını biliyordu.

Suzanne olup biteni biliyordu. Joseph ona çırılçıplak bir kadınla aynı yatağın içinde çırılçıplak olduğunu söylemişti. Carmen'i çırılçıplak görüyor, ama Joseph'i anlamıyordu. Şimdi de çırılçıplak bir kadınla çırılçıplaktı Joseph. Joseph'le arasındaki büyük farktı bu.

Hep aynı şey. Anne, uyanmış, geceliğiyle yatağına uzanmış, yarı karanlıkta Joseph'i bekliyordu.

"Eee, gördün mü onu?" diyordu anne.

"Görmedim," diyordu Suzanne.

Suzanne'ın yukarı mahallelere gitmesine izin vermişti, çünkü Joseph'e rastlayacağını ummuştu. Anne ağlıyor ve hap istiyordu.

"Şu pis ilaçlarını almaktansa yemeğe gelsen iyi edersin," demişti Suzanne.

Anne ısrar ediyordu. Sara krizi geçirmekten ve ölmekten şu an olduğu kadar hiç korkmamıştı. Aklına bu fikirleri getiren şey kuşkusuz odada yapayalnız kalmasıydı. Joseph'i bu şekilde beklemesi, Suzanne'da ona karşı belli belirsiz bir öfkeye yol açıyordu. Suzanne Carmen'in söylediklerini tekrarlıyordu.

"Er geç olacaktı bu," diyordu Suzanne. "Kendini hasta etmen için bir neden değil bu."

Anne bunu bildiğini, yine de Joseph'i bu şekilde, bu kadar ani kaybetmenin korkunç olduğunu söylüyordu.

Suzanne pencereye gidiyor, pervazına oturuyor ve uzakta, şehrin ışıltılarının ötesinde, geniş ve aydınlık uzanan nehre bakıyordu. Anne uyuyordu. Suzanne gördüğü filmleri düşünüyordu.

Calcuttalı iplik satıcısına otelde rastlamış olmalıydı. Adam otelde geçici müşteriydi. Evlenmek için bir kadın arıyordu; bakire, [genç], Fransız olsun istiyordu.

Carmen'e bundan söz etmiş, o da hemen Suzanne'a anlatmıştı.

Kırk yaşlarında bir adamdı, defalarca dünyayı dolaşmıştı.

Bana, "Çocuğunuz öldü," dediler. Doğumdan bir saat sonraydı. Çocuğu görebilmiştim. Ertesi gün, "Nasıldı?" diye sordum. "Sarışın, biraz kızıl, sizin gibi geniş kaşları var, size benziyor," dendi. "Hâlâ burda mı?" "Evet, yarına kadar burda." "Soğuk mu?" R. cevap verdi: "Dokunmadım, ama soğuk olmalı, çok solgun." Sonra tereddüt etti: "Güzel biri. Ölümden dolayı tabii." Onu görmek istedim. R. bana hayır dedi. Başrahibeye söyledim. "Değmez," karşılığını verdi. Israr etmedim. Onun nerede olduğunu söylemişlerdi; çalışma salonunun yanındaki küçük bir odada, salona giderken solda. Ertesi gün R. ile yalnızdım. Hava çok sıcaktı. Sırt üstü yatıyordum, çok halsizdim, kımıldamamalıydım. Kımıldamıyordum. "Ağzı nasıl?" "Senin ağzın gibi," demişti R. Her saat soruyordum: "Hâlâ orda mı?" "Bilmiyorum." Kitap okuyamıyordum. Açık pencereden dışarı bakıyordum; şehrin etrafında dolaşan demiryolunun yığma toprağı üzerinde biten akasya yapraklarına bakıyordum.

Akşam, rahibe Marguerite beni görmeye geldi. "Bir melek o, memnun olmalısınız." "Onu ne yapacaklar?" "Bilmiyorum," demişti rahibe Marguerite. "Öğrenmek istiyorum." "Bu kadar küçük olduklarında yakıyorlar." "Hâlâ orada mı?" "Hâlâ orada." "Yakıyorlar mı?" "Evet." "Çabuk yanıyor mu?" "Bilmiyorum." "Onu yakmalarını istemiyorum." "Yapacak bir şey yok." Ertesi gün başrahibe geldi: "Çiçeklerinizi Kutsal Bakire'ye vermek ister misiniz?" "Hayır," dedim. Rahibe bana baktı. Yetmiş yaşındaydı,

her gün klinik yöneticiliği yapa yapa kurumuştu, korkunçtu; kurumuş köklerle dolu, siyah ve kuru olduğunu hayal ettiğim bir karnı vardı. Ertesi gün tekrar geldi. "Komünyon töreni ister misiniz?" "Hayır," dedim. Bunun üzerine, bana baktı. Yüzü dehşet vericiydi, kötülüğün, şeytanın yüzüydü: "Hem komünyon istemiyor hem de çocuğu öldü diye sızlanıyor." Kapıyı çarparak çekip gitti. Ona, "Annemiz" deniyordu. (Tanıdığım ve bağırsaklarını deşmek istediğim üç dört kişiden biridir. Bağırsaklarını deşmek. Kelime baş döndürücü. Bağırsakları deşmek. Kelime onun için yaratılmış, kara mürekkep dolu karnı için.)

Hava çok sıcaktı. 15-31 Mayıs arasıydı. Yaz. R.'ye, "Ziyaretçi istemiyorum. Sadece sen," dedim. Hep akasyaları görecek şekilde uzanıyorum. İçim öyle boşalmıştı ki karnımın derisi sırtıma yapışmıştı. Çocuk çıkmıştı. Artık birlikte değildik. Ayrı bir ölümle ölmüştü. Bir saat önceydi, bir gün, bir hafta önce, ayrı ölüm, dokuz ay birlikte yaşadığımız bir hayatın ölümü, o ayrı ölmüştü. Karnım, ağır bir şekilde, kendi içine geri kapanmıştı; kullanılmış bir bez parçası gibi, bir paçavra, bir kefen, bir döşeme taşı, bir kapı, bir hiç bu karın. Bu müreffeh tohumu, bu meyveyi (bir çocuk, yeşil meyve gibi ağzınızı sulandıran yeşil meyvedir), etimin karanlık kadife yumuşaklığında, yumurta akı sıcaklığında yaşamış ve gün ışığının öldürdüğü, uzay içindeki yalnızlığının ölüme çarptırdığı bu denizaltı meyvesini karnım hayranlık verici bir şişkinlik içinde muzaffer bir edayla taşımıştı. O ayrı öldüğünden beri karnım küçücük, öylesine küçük! "Nerede?" demiştim R.'ye, "yakıldı mı?" "Bilmiyorum." İnsanlar, "Doğumda o kadar korkunç değil. Altı aylıkken kaybetmekten daha iyi," diyorlardı. İnsanlara cevap vermiyordum. Korkunç muydu? Sanırım korkunçtu. Özellikle onun "dünyaya gelişi" ile ölümünün bu çakışması. Hiç. Bana hiç kalmıştı. Bu boşluk korkunçtu. Çocuğum olmamıştı, bir saat için bile. Her şeyi hayal etmeye mecburdum. Kımıldamadan, hayal ediyordum.

O, orada, uyuyor. Biraz önce güldü. Eline verilen bir zürafaya güldü. Güldü ve gülüşü bir gürültü yarattı. Rüzgâr vardı ve

bu minik gülüşün küçücük bir kısmı bana ulaştı. Bunun üzerine pusetin üzerini örttüm biraz. Tekrar gülsün diye zürafasını ona geri verdim. Yeniden güldü ve gülüşün bütün gürültüsünü yakalayabilmek için başımı arabanın içine soktum. Çocuğumun gülüşü. Denizin uğultusunu işitmek için kulağımı şu denizkabuğuna gömdüm. Bu gülüşün rüzgârla uçup gideceği fikri dayanılmazdı. Onu kollarıma aldım. O benim. Kimi zaman esnediğinde, ağzını soluyorum, esnemesinin soluğunu. Ben kaçık bir anne değilim. Sadece bu kahkahayı, bu soluğu gören biri değilim ben. Bana başka birçok şey gerekiyor. Yalnızlık. Bir erkek. Hayır. Bir çocuğun bedelini biliyorum. "Eğer ölürse, bu kahkaha kalacak bende," diye düşündüm. Çünkü birini kaybettim; çünkü ölebileceğini bildiğim için ben böyleyim. Böyle bir sevgi olasılığının tüm dehşetini ölçüyorum. Annelik iyileştirir derler. Boş laf. Ona sahip olduğumdan beri kötü biri oldum ben. Artık bu dehşetten eminim, artık elimde o, inançlılar benim için kesinlikle yabancı oldu artık.

Güzel bir öğleden sonraydı. Ağustos ayıydı. Ah, bu ay, en sıcak olduğu bilinen bu korkunç ay, yılın kalbi – bu doruk – güzelliğin azap tepesi – ağustos ayının haç yolu. Stüdyonun balkonu vadiye bakıyordu – balkonumuzun altında, ormanlarla, göllerle, tarlalarla, açık alanlarla uzanan, yüz kilometre uzunluğunda, otuz kilometre genişliğinde, bin metre derinliğinde bu devasa vadi – ve oradan, havadar, kozmik bir manzaramız var. D. bakıp bakıp, "Toprak Anamız yeşermiş," diyor. Genellikle rüzgâr var gücüyle eserdi. Balkonda, gece gündüz esip duran ustura gibi keskin rüzgârın altındaydık. Delirtici rüzgâr. D.'ye, "Carcassonne'da 17. yüzyılda rüzgâr üç gün esince mahkemeler iptal ediliyormuş. Jüri üyelerini etkiliyormuş çünkü," demiştim. O öğleden sonra rüzgâr yatıştı. (Cinayetten önce, ölümden önce meydana gelen yatışma.) D. ile ben, aşağıda, bahçede, bir örtünün üzerinde, vadiye karşı kitap okuyorduk. Sonra, yeterince okuyunca, D. ıhlamur ağacı-

nın dibindeki karıncalara bakmaya gitti. Ben de kalkıp mahzenin musluğuna kauçuk hortumu taktım ve ağaçlıklı yolu sulamaya başladım, sonra soyunup kendimi suladım, sonra D.'ye, "Gel, seni sulayayım," dedim. D. istemedi, sonra çimenleri, sonra duvarı [...]

Yine de benden ayrıydı. Kendini oluştursun diye katlanıyordum buna. Onun eti benimkinin içinde yüzüyordu; doğmakta olan, ama gençliğiyle, kızgınlıklarıyla, tazeliğiyle, yüzeye erişmek için çırpınan denizaltı hayvanı öfkesiyle, bağımsızlığıyla, apayrı. Onun bağımsızlığı benim içimdeydi, öylesine apaçık ve çıplaktı ki, hakikat tarafından açılıp gerilmiş gibi duruyordum, düzücü bir kadın gibi, kendi hakikatini çırılçıplak ortaya koymuş duruyordum. Annelikteki erkeklik duygusu buydu işte. Erkeklikten bir özgürlüğün kabaca uygulanması anlaşılıyorsa, erkekliğin herkesçe bilinen yanlarından hiçbiri anneliğe erişemez. İçimde kımıldayıp duran bu eksiksiz özgürlük karşısında kendi özgürlüğümü zorla uyguluyordum. Bu özgürlüğün yaşadığını ve benim özgürlüğümün, onun etrafında, aynı ölçüde özgür, onu kapsadığını hissediyordum.

(Bu satırları şimdi tekrar okurken, o orada, benim dışımda, birkaç metre ötede, uyuyor. Özgürlüğü aynı ölçüde eksiksiz. Benimki de. Benim hayatım onunkine bağlı. En ufak ayrıntısına kadar ona bağlı. Eğer o ölürse, dünyanın güzelliği ölür ve benim toprağımın üzeri karanlık gece olur. Başka deyişle, eğer o ölürse, ben dünyaya ölürüm. Bu yüzden, ölümden çok onun ölümünden korkmuyorum. Bu yüzden, en zincire vurulduğum an en özgür olduğum an. İsyanım, isyan gücüm hiç bu kadar şiddetli olmamıştı. Çünkü böyle bir sevgi, sevgi dolu böyle bir bağlanma olasılık dahilindedir; aynı zamanda bu olasılık bu zincirlenme nesnesinin ölümünü de içerir, bu durumda bu olasılığı cisimleştirmesi için ve ona küfredebilmesi için Tanrı'nın var olmasını dilerim. Çünkü benim sevgimin nesnesi benden daha önemlidir; sadece benim gözümde

değil, kendi içinde de daha önemlidir, dünyanın içine daha değerli olarak gömülür, bedeli daha büyüktür, benden ona geçtiği için değildir benim için değeri, ama yaşaması benim için önemlidir. Çocuğu olmayıp da ölümden söz edenler beni güldürüyor. Aşkı hayal eden bakireler gibiler, papazlar gibiler. Onlar için ölüm hayali bir deneyimdir. Onlar yaşarken ölümün damgasını yediklerini sanırlar, öldüklerinde ise bu ölümden yararlanamazlar. Oysa bir çocuk karşısında bu fikir her gün yaşanır ve eğer ölüm gelirse, yaşarken ölmekten haz alırsınız, siz canlı bir ölüsünüzdür.)

Her konuda çok geç kalmaktan korkmuştum; bu çocuğa sahip olmak için bile olsa. Bu nedenle Pisa ile Floransa arasındaki o akşamı düşündüm, o akşamı ve Bocca di Magra'da kalışımızı, çünkü orada, güneşin altında, plaj ışık tozları altında kalırken, denizin karşısında, ağustos ayının ortasında, hayatımda ilk kez içimdeki ölüm duygusu uçup gitti. Sanki bu ışığın ve bu renklerin içinde, hayatımı her zaman karartan ölüm fikrinin bu ağır ağır buharlaşması aniden durmuş da beni serbest bırakmış gibiydi. O zaman, yanan derimin altında, karnımın ve organlarımın taptaze ürperişini hissettim; bunu gerçekten hissettim, çünkü sudan çıkıp güneşin altına yatmıştım ve yüzmek beni derinden tazelemişken, koltukaltlarımdan çok hafif bir ter halinde bu tazeliğin fışkırdığını hissediyordum, yüzmenin tazelediği, derimin iyice koruduğu tenimi hissediyordum, bu deri yakıyor olsa da sıcak değildim. Terim koltukaltlarımdaki kıllardan çıkmaya başladı ve kaburgalarımın dibinde, yüzmekten hâlâ çarpan bir oyukta (baktığımda, kalbimin karnımın üzerinde attığını görüyordum), o acıkmıştı. O zaman, hayatım çok belirgindi, çok sınırlıydı, orada, güneşin altında pestili çıkmış, ama yine de mücadeleci, talepkâr ve süreğen; o zaman, ölüm fikri kabul edilebilir oldu, çünkü benim kadar yatışmaz bir gerçeklikti. Bunun üzerine, bu tür anlar yaşayabildiğim ve kendimi bunca güçlü hissedebildiğim sürece, böyle bir ışık altında, neşeyle ihtiyarlayabilirim diye düşündüm.

O sırada Ginetta bana seslendi: "Gel, benimle güneşlen." Plajın yamacını tırmanıp, birlikte sazların derinliklerine girdik. Diğerleri, yani Elio, Robert, Dionys, Anne-Marie, Menta, Baptista, plajda kaldılar. Sazlar öyle gürdü ki, neredeyse tam bir sessizlik hüküm sürüyordu. Ginetta, sazların iyice örttüğü boş bir yere havlusunu serdi ve mayosunu çıkardı. Ben de aynısını yaptım, onunkinin yanına havlumu serdim ve mayomu çıkardım. Ginetta'yı ilk kez çırılçıplak görüyordum. Onu çok güzel bulmuştum: "Çok güzelsin, Ginetta." Bana, "Bilmem, ama Elio bana güzel olduğumu söylüyor," dedi. Çok çok uzundu, tıpkı bazı hayvanlar gibi uzun, antilop, panter, uzun bacaklı, böğürleri göçük, uzun boyunlu bazı köpek türleri gibi, av ve koşu türleri gibi. Hafifçe çıkık, neredeyse dümdüz bir karnı vardı. Kaslı göğüsleri vücudu için biraz küçüktü, ama ancak onlarda gördüğüm şekilde asılmıştı vücuduna, bütün konturlarına eşit bir güçle asılmıştı ve sanki uzaklara, ta omzuna, karnının başladığı yere, koltukaltlarına kadar giden kökleri, açılıp yayılmış kökleri varmış gibiydi. Havlusuna uzanmış, kolları başının altında, göğüslerinin neredeyse [yalnızca] esmer uçları görünüyordu. Kaburgalarının üzerinde çok hafif bir şişkinlik oluşturuyorlardı. O da beni güzel bulduğunu söyledi. Sonra, sustuk. Sazların üzerinde, Carrare mermer ocaklarının karlı yamaçları bembeyaz parıldıyordu. Diğer yanda, Monte Marcello görünüyordu. Magra ırmağının ağzına hakim tepenin üzerinde Monte Marcello, bağların ve incir ağaçlarının içinde gömülmüş Monte Marcello. En tepede çamlarla kaplı koyu yamaçlar. Elio, Robert, Dionys, Baptista ve Gino top oynuyorlardı. Sıcaktan bitkin düşmüş ağustos denizinin yumuşak gürültüsü ile onların kahkahaları işitiliyordu. Ginetta'nın çıplak bedeninin yanında uzanmış böyle yatarken, Elio'nun sesini işitince, onların aşkını düşündüm. Zaman içindeki değil, mekân içindeki bu aşkı. Elio'nun bu aşkının nasıl kök saldığını ve her gün bu kadından nasıl beslendiğini düşündüm. Müthiş bir aşktı bu, bizi dehşete düşürebilirdi, çünkü her zaman, her dakika çok mevcuttu; öyle mevcut ve öylesine kesindi ki, mutlaklık nasıl korkutursa öyle

korkutuyordu, çünkü sizi aşka inanmaya mecbur ediyordu, sizi asla yoksullaştırmıyordu, çünkü siz, siz bu türden büyük bir aşk yaşamıyordunuz, sizi asla hüzünlendirmiyordu, o zamana kadar umut etmediğiniz gibi aşkı umut ettiriyordu size; ve iki varlığın, bir erkekle bir kadının birbirlerine bu kadar eksiksiz, her gün yeniden depreşen, dokunulmamış bir ilgi duymaları, birbirleri karşısında dünyanın bütünlüğünün yerini tutmaları sizi hayran bırakıyordu (sanırım uygun kelime bu, hayran bırakmak, yani bir mucize karşısında aklını yitirmek). Elio ya da Ginetta sadece sevip sevilmekle meşgul olduğundan değil; alakası yok, tersine, hayatla çok meşgul, çok çeşitli biçimde meşgul, hayata gömülmüş insanlar, fakat onlar birbirlerinin trampleni, her gün bu tramplenden yola çıkıyorlar, sadece birbirlerinde buldukları bu coşkudan güç alıyorlar. Bocca di Magra gibi bir manzara karşısında böyle bir aşka tanık olmanın büyük şans olduğunu söyleyebilirsiniz bana. Sanırım bu bir şanstı.

Elio'nun sesini işitince Ginetta gülümsedi. "Çocuk gibi," dedi. Bir süre sonra, "Kırk bir yaşındayım ben," dedi. Başının altından çıkardığı bir eliyle, soluk tırnaklı uzun esmer eliyle sinekleri kovuyordu. Göz kapaklarının arasından, sazlara bakan göz bebekleri görülüyordu. Güneşte yanmış olduğundan, bu göz bebekleri her zamankinden çok daha yeşil gözüküyordu; tıpkı yöre rüzgârları altındaki denizin rengi gibi. "Elio ise otuz sekiz," dedi. Deniz meltemi sazların arasından geçemiyordu, hava müthiş sıcaktı. Ginetta ile ben, göz kapaklarımızdan, kabarık saçlarımızdan, kıvrık dizlerimizin bitiştirdiği bacaklarımızdan yavaş yavaş fışkıran teri hissediyorduk. Üst dudaklarımız, yaladığımızda serin ve tuzluydu. Ginetta doğruldu, deniz bonesinin içini eşeledi ve iki yarım limon bulup çıkardı. Birini bana uzatıp, tekrar yattı. Limonu açık ağızlarımıza sıktık. "Çok iyi geliyor," dedi Ginetta. Basit bir gerçek ifadesi değildi bu, ama ne demek istediğini anlıyordum. Bunu söylemiş olduğundan, ona karşı derin bir dostluk hissediyordum. Güneş bizi dayanılmaz biçimde yakıyordu, ama bu kendini çok güçlü hissetmenin bir biçimiydi, bu yanık mutlu

bir rahatsızlık veriyordu. Kumun temasıyla ayaklarımızın yanmaması için koşarak gidip birazdan kendimizi atacağımız, on beş metre ötedeki denizi düşünüyorduk. Ama daha bekleyebilirdik; güneşin yakmasına biraz daha dayanabilirdik. Müthiş yakıyordu. Uzun süre aynı yerin güneşe maruz kalmasına katlanmak imkânsız olduğundan ara sıra dönüyorduk, elimizi karnımıza, kalçalarımıza koyuyor, buraları avuç içimizle serinletmeye çalışıyorduk. Ginetta'nın yakında yaşlanacağını düşündüğünü biliyordum, ölmekten beterdi bu. Aşklarının görkemini yitireceği an. Şimdi, içinde bulunduğu, aynı ölçüde gerçek bu ağustos ayının öğle güneşinin gerçekliğine mağlup düşmüş, kabullenmişti. Bu ışıl ışıl gerçeklik öylesine güçlüydü ki, ölüme doğru zoraki bir molaydı. Ve ölüm eğer bu gerçekliğin ucundaysa, kabul edilebilirdi ancak. İşte, Ginetta bunu hissediyordu. Tıpkı o an benim de hissettiğim gibi. Limon boğazımızdan damla damla geçiyor ve bizim bariz açlığımıza erişip, onu iyice körüklüyordu; bize bu açlığın derinliğini, gücünü ölçtürüyordu. Deniz suyunun yıkadığı ağzımızın içinde tuzun tadından sonra, çıplak yatarken, sıcağın altında limon ağzımızı kaynak serinliği gibi gelen bir tükrükle dolduruyordu. Limon bu tür güneşin ve bu anın ideal meyvesiydi. Carrare ovasının bu limonları kocamandır, güneşin altında serin kalmalarını sağlayan kalın bir kabukları vardır, portakal gibi suludurlar, ama keskin bir tatları, saf bir asitleri vardır, bizim yörenin limonlarındaki o serin tat yoktur onlarda.

Ötekiler top oynamaya devam ediyordu. İçlerinden biri topu tutmayı başardığında bağırıyorlardı; kaçırdığında ise, kaçırdığında ya da beklenti içinde kımıltısız durarak ayak tabanları yanan oyun arkadaşına göndermekle fazla oyalandığında daha fazla bağırıyorlardı. En çok bağıran Elio ile Baptista idi. Dionys biraz daha az, Robert ise neredeyse hiç. Menta da Anne-Marie'yle birlikte bağırıyordu. O ikisi hakemlik yapıyor ve oyuncuları alkışlıyor ya da yuhalıyordu. Mayolarımızı aceleyle tekrar giydik, güneş altında daha fazla kalmak mümkün değildi; sazlıklardan geçtik ve plajın tepesine vardığımızda, Ginetta, kendi sahilinden

kayıkla Magra nehrini geçip bizim sahile her vardığında yaptığı gibi, boğuk ve vahşi bir çığlık attı (ve bir köpek geldi, "Cebelitarık"). Elio arkasına döndü: "Hey, Ginetta!" Koşarak denize girdik. Ginetta uzağa gitti. Ben sahilde birkaç kulaç attım, iyi yüzemeyenlerden biriydim. Deniz maviydi, orada bile, gözlerimizin önünde, dalga yoktu ama derin bir uyku içinde soluk alır gibi son derece yumuşak bir çalkantı vardı. Diğerleri oynamayı bıraktılar ve kuma, havlularının üzerine çöktüler. Ben denizde ilerlemeyi bıraktım ve onlara baktım, Dionys ile Robert'e baktım. Robert bana bakıyordu, gözlüklerinin arkasından gözlerini kırpıştırıyordu, bana gülümsüyor ve hafif hafif başını kaldırıyordu, sanki şöyle der gibiydi: "Ya sen? Sen nasılsın? Denizin içinde ufacıksın, yüzmek ve yaşamak için debeleniyorsun, kimi zaman sana bakmayı unutuyorum ve [seni] yeniden bulmak hoşuma gidiyor." Ben de ona bakıyor ve düşünüyordum: "O burada, çünkü toplama kampında ölmedi." Bir yıldır her gün onu düşündüğümü bildiğini biliyordum. Ve şu an, "Buraya eğlenmek için geldi, hiçbir şey bilmiyor, ben biliyorum," diye düşünüyorum. O otuz sekiz kiloyken ve ben onu kollarıma alırken, ona çişini kakasını yaptırırken, kırk bir derece ateşi varken ve kuyruk sokumunda, kaburga kemikleri görünürken, ve gece gündüz, altı kişi onun başında bir umut işareti beklerken, olup biteni bilmiyordu.

Her şeye meraklıydı. Dionys ona *L'Humanité* okuyordu. Bize iyi olup olmadığımızı soruyordu. Ölmekte olduğunu bilmiyordu. Mutluydu. Ateşi hissetmiyordu, "Kendimi daha güçlü hissediyorum," diyordu. Ama ateşler içindeydi, ateşten ölecekti, bulamacını yemek için küçük kaşığını kaldırmaya çalıştığında kaşığın ağırlığına dayanamayan eli düşüyordu. Yorgan çok ağır geliyordu, canını acıtıyordu. Şimdi ise güneşin altında, plajda eğleniyor. İtalya'da, gayet iyi, güneş banyosu yapıyor, top oynuyor, komünist, Elio ve Dionys'le devrim döneminde turizmi Marksist açıdan doğrulamak hakkında konuşuyor. Gayet iyi, *pastachuta* yiyor, chianti içiyor, San Marcello'ya herkesten daha iyi tırmanıyor.

Bütün bunları, onun ne yaptığını bir tek Dionys ile ben biliyoruz, diğerleri bilmiyor, kendisi diğerlerinden de daha az biliyor. Dionys ve ben, onun yaptıklarını görünce, her şey sürekli gözümüzün önünden geçiyor ve onun arkasında, eğleniyoruz. Dionys ile benim aram iyi olmasa da, bu konudaki ortaklığımız kusursuz. "Ne dersin, onu kazandık!" der gibi eğleniyoruz.

Hemfikir olduğumuz tek şey buydu. Geri kalanında, anlaşamıyorduk. Bunları anlatacak zaman değil henüz, zaten açıkça da söyleyemezdim, çünkü, hiçbir konuda net bir fikrimin olmaması bir yana, bu konuda daha az açık seçikti zihnim. O dönemde Dionys ile benim aramda mevcut gölgeyi iyice belirginleştiren şey, onun bunun nedenini gayet iyi bildiğini söylerken, bu konuda görüş belirtmemesi, bunu reddetmesiydi, benim kötü niyetli olduğumu ileri sürüyordu, çünkü "olup biteni" benim de onun kadar iyi bildiğim ama bilmezden geldiğim karısındaydı. Bunun o kadar önemli olduğunu, orada geçirdiğimiz dönemin anısını bunca ciddi belirlediğini sanmıyorum. Şu an bile o kadar önemli değil, en azından ben önemli olduğunu sanmıyorum, Dionys benim gibi mi düşünüyor bilmiyorum. Bir daha bunun üzerinde konuşmadık, çünkü geri dönüşümüzden kısa süre sonra hamileydim. Fakat Dionys'in doğası gereği bu konuda bir fikri vardır. Kesinlikle vardır, ama ne olduğunu ben bilmiyorum.

Çocuk gelip bir anda her şeyi süpürdü. Bu sabah, bu dinmeyen buruk ışıkta, çocuğun bir çözüm olduğunu özellikle hissettim. Hayır, diyordu Dionys, bir sorunun çözümü ancak bizzat bu sorunun verilerinden kaynaklanır. Yine de, bu sabah, çocuğun Dionys için bile bir çözüm olduğunu hissettim; onun adına ve o ne düşünürse düşünsün, böyle hissettim. Bu çocuğun herhangi bir şeyin ve özellikle bizim aramızda olup bitenin, ilk ayların çılgınlığının yerine geçeceğini söylemek istemiyorum. Hayır. Yatıştırıcı bir çözüm bu. Çiftin yıkım anında, her şey çökerken, hayatın en büyük kuşkularından biri sırasında, aşkın kendi içine kapanıp öldüğü ve hayata yeniden bu tuzu verme ihtimali taşıyan hiçbir şeyin olmadığı bu anda, dört bacaklı ve dört kollu bir varlıkken

kendini ötekinden koparılmış ve sakat bulduğun anda, bu çiçek sizin karnınızda bitmeye başlar. O zaman, var olup olmadığını öğrenmekle uğraşmazsın. Bu ortaklık sayesinde var olursun. Ve o zaman, kendini terk etmekte özgür hissedersin; bunun için ölümün ölümcül tadını bilmen gerekmez. Daha doğrusu, özgürsünüzdür. Geçmiş, köküne kadar tahrip etmemiştir. Geçmişten özgür olunur. O an her şey kötü gitse de, Dionys'in ağırlığı aynıydı, ölümü ve hayatı, benim içimde, aynı anlama geliyordu ve onun yüzüşünü dört yıl önceki aynı heyecanla seyrediyordum. Daha büyük bir heyecan bu kuşkusuz; çünkü onu keşfetmiyor, yeniden keşfediyordum, ve o, ona dair bilgimle, o gün böyle yüzmeden önce, dört yıldan beri yaptığını bildiğim her şeyle benim için taçlanmış, yüzüyordu.

Bir gün, onun boğulduğunu sandım. Her yıl ağustos ayında olduğu gibi korkunç bir rüzgâr esiyordu. Yetmiş santimlik bir derinlikte bile, dalgalar insanı yere seriyordu. Bütün deniz ayağa kalkmıştı, bembeyazdı, insan boyunun üç misli dikey dalgalar kabarmıştı. Herkes yüzmemek gerektiğine karar vermişti; olsa olsa, büyük bir düzlüğün üzerinde, Magra'nın ağzındaki dalgakıranın korumasında, dalgalara kamçılatabilirdik kendimizi. Dionys denize girmeye karar vermişti. Başkalarına pek az, sadece nezaket gereği güvenmek onun karakteridir, ama asla inançla güvenmez. Herkes ısrar etmişti. Dionys sonunda boyun eğmişti.

Ve buna karar verdikten sonra, karar verdiği için öfkeliydi. Denize hasetle bakıyordu. Ne düşündüğünü biliyordum: Teslim olmuştu ve bu yakışık almazdı; bana onu engellemiş kişi gözüyle bakıyordu, keyfince yaşamasını engelleyen bendim. Deniz, tek başına, parça parça sökülmüştü. Parıl parıl bir güneş vardı, geceki fırtınadan sonra renkler canlıydı, hava serindi, denizi seyrede ede Marina di Carrere'ye kadar plaj boyunca yürümenin tam zamanıydı. Robert, Anne-Marie ve ben, bu yürüyüşü yapmaya karar vermiştik. Dionys kısa bir süre bize eşlik etmiş, sonra orada kalmaya karar vererek kuma oturmuştu. Denize bakacağım, diyordu. Diğerlerinin, Elio, Ginetta, Menta ve Baptista'nın bulun-

duğu dalgakıran ile Marina di Carrare arasında, yarı yoldaydı. Dionys'in sakin sakin denize girmek için bu yokluktan yararlanmayı düşündüğünü biliyorduk. Plaja yirmi metre mesafedeki bir dizi kayalığın önünde durmuştuk. Deniz buraya tüm gücüyle vuruyordu. Kayaların üzerinde, su damlacıklarından oluşan gerçek bir duvar açıp, büyük bir gürültü içinde hiç durmadan akıp gidiyordu. Deniz, kayaların tabanına darbe indirir gibi boğuk gürültülerle çarpıyor, sonra da fışkırıyor ve güneşin altında buharlaşıyordu. Dionys orada kalıp bakacağını söyledi. "İki saat buna bakacak değilsin," dedi Robert. Dionys bakarım dedi, özellikle, bunu istiyordu; sürekli yenilenen aynı manzaraya baka baka, meraktan öneme geçebilirdi, görmek buydu. Bunu söyledi ve uzandı, orada kalmaya kararlıydı. Biz etrafında ayakta duruyor, kâh denize, kâh onun kuma uzanmış bedenine bakıyorduk. Onun vücudunu denizin içinde görüyorduk. Tıpkı ateş gibi, deniz de onu yutardı. Denizle başa çıkabileceği hayal bile edilemezdi. Dalgaların kayalarda nasıl güçlü patladığını gördükçe, ona cepheden, göğüs hizasında hücum eden, sudan ibaret amansız ve devasa bir döşeme kapağı gibi onu yere serip altına alan, ölüm gelene dek onu orada tutan, ve ancak o zaman bırakan, bıraktığında da onun bir saz parçası gibi dalgaların köpüklü doruklarının karmaşası içinde geri getiren bu müthiş gücü hayal ediyorduk. Çünkü deniz o sabah insanlıkdışı boyutlardaydı ve yüksek harlı bir fırında alevler arasında yüzmek neyse, öfkeli bir boğaya, aç bir kurt sürüsüne saldırmak neyse, hareket halindeki çelik bir tanka tek başına ve çırılçıplak saldırmak neyse bu da öyleydi. Yine de bir şey demiyorduk. Dionys'e bakınca, onun aklını başından tamamen alan o inatçılığın sınır derecesine eriştiği anlaşılıyordu ve birazcık karşı konulsa, hiç tereddütsüz ölüme gidebilirdi. Ağzı sımsıkı kapalıydı ve bizi kesinlikle küçümseyen bakışlarını kayalardan ayırmıyordu. O sırada onu tiksindiriyorduk, biz ise, henüz hiç yaşamadığımız bir şeyi, ondan yoksun kalmanın ne anlama geleceğini ve deniz onu yuttuğunda, bütün bu hayranlık verici güneş, meyve, mermer karı vadisinin ve hayatlarımızın ne olacağını ölçüp biçi-

yorduk. Yine de, orada durarak, öyle dayanılmaz, öyle onur kırıcı ve bağışlanamaz bir nezaketsizlik gösteriyorduk ki (sanki, o sabah denize girme arzusunu tatmin etmesini engelleyerek, delice arzuladığı bir kadınla sevişmesini engellemiş gibiydik ve bunu da iğrenç bir biçimcilik adına yapıyorduk, örneğin, çünkü kadın onun mahvı olacaktı, tehlikeli maceraya koşmasını engelleyerek, bu maceraya koşmamak demek onun için hayatını yaşayamaması olacakken, biz onu kurtarmayı bahane ederek, tek kelimeyle, yaşamasını engelliyorduk sanki), aramızda anlaşmadan, ve bu sessizliğin ne anlama geleceğini yine de anlamasını sağlayacak şekilde ona tek kelime etmeden, Marina'ya gittik. Hakikati söylemek gerekirse, denize gireceğine emin değildik. Robert'e, "Sence denize girer mi?" dedim. "Deli değil," dedi Robert.

Marina di Carrara'yı pek hatırlamıyorum. Oraya varmadan önce, Alfa Romeo fabrikalarına ait bir tatil köyünün yakınından geçtik. Bütün küçük çocuklar, uzun bir masanın dibinde, ayakta yemek yiyorlardı. Marina boyunca çan çalan tramvaylar gidip geliyordu. Tıklım tıklım dolu tramvaylar, yakıcı güneşin altında, çiçekli zakkum ağaçlarının çevrelediği tozlu yolların ortasında, bombalanmış evlerin önünde yol alıyordu. Tek söyleyeceğim şey, yine Afrika'ya benziyordu, pazarın kurulduğu günkü Sarzana'ya. Toz topraktan bembeyaz olmuş çıplak çocuklar karpuz ve pamuklu giysi tezgâhlarının etrafını sarmıştı, tozdan bembeyaz olmuş meydanda tek bir ağaç, tek bir ot yoktu, öğle vaktiydi, önlerindeki açık alanların sulandığı kafeteryaların önüne beyaz örtülerden büyük storlar gerilmişti, bir seyyar satıcı elindeki mikrofondan gümbür gümbür bir sesle lastiklerinin kalitesini övüyordu, siyah gözlü, çöp bacaklı İtalyan çocukları birbirlerini çimdikliyorlar, çığlıklar atıyorlar ya da tozun içinde, tezgâhların gölgesinde uyuyorlardı. Ara sıra bir kız çıkıyordu bir evden. İçlerinden biri bizim yemek yemeye gittiğimiz kafeteryaya geliyordu; gencecikti, pembe ve esmer, siyahlar giyinmişti, hâlâ tazelik ve gece damlatan, sudan çıkarılmış bir su ve gece meyvesi gibi parlak ve nemliydi, ya da Sarzana'nın serin evlerinin yoğun gölgesi

gibiydi; dışarıda güneş renkleri, sesleri kavuruyordu, beyazımtırak bir yangın tozu gibi yükselen toprak bile, güneş yanığı görüntüsü insanda serinlik ve arzu uyandıran, çok zengin, çok ağır, çok verimli, her tarafından güzellik damlayan bir gölgenin çatlayıp ortaya çıktığı bu güneşin bedelini hissettiren ekvatora özgü bir tür denizaltı bitkisi taşıyordu içinde. Biz restorana girdiğimizde, storların gölgesinde kalan kızın siyah ve nemli gözleri sessizlik içinde ışıldıyordu, ayakta duruyordu, ağzı açılıp dişleri çıkmıştı ortaya, bir istiridyenin bakire içi gibi nemli ağzı, dudakları o an açılmış bir yaranın kanamaya hazır kenarları gibi; çıplak ve öldürücü o dudak bile gülümsemek için aralandıklarını gören her erkeğin kamışını kaldırmaya hazırdı; kız, dudaklarının bu kırmızısını, güneşten sonra gölgenin yangın soğuğu kırmızısını ve yağı sızdıran bir domates tabağının altında yıkılacak gibi duran beyaz masanın üzerine elini koymuş, öylece duruyordu, bütünüyle, tıpkı bir bitki gibi bütünüyle, kendinin farkında olmadan.

Marina'nın Sarzana'ya benzediğini söylemiştim ve bunu, Dionys'in çoktan ölü ve soğuk, dalgaların tepesinde yüzüyor olduğunu sanırken söylemiştim. Hayatımın üzerinde güneşi hissediyordum, ama tüm vücudumdan donmuş bir kaynak geçiyordu. Robert bir şişe chianti satın aldı. Sakin bir hali vardı. Anne-Marie çikolata aldı. Marina'nın ana yolundaydık. Sürekli tramvay geçiyordu. Bir bara gidip, güneşliğin altında bir kahve içtim. Kahve çok güzeldi, bu terasta hava da çok güzeldi. Anne-Marie ile Robert ellerinde chianti şişesi ve çikolatayla gelip yanıma oturdular ve ben, zahmete değmez, diye düşündüm, çünkü Dionys ölmüştü. Onlar birer Cinzano söylediler, ben bir kahve daha söyledim, bana gördükleri şeyleri ve bakkaldan aldıklarını anlattılar. Öyle ısrarla anlatıyorlardı ki, Dionys konusunda beni yatıştırmaya çalıştıklarını, gerçekten kaygılı olsalardı bu tür şeyler düşünmeyeceklerini bana kanıtlamak istediklerini anladım. Ama ben, "Chianti'yi beni yatıştırmak için aldılar," diye düşünüyor ve onlara inanmıyordum. Geri dönmek için tramvaya bindik ve tramvayın son durağında, bir çam ormanının kıyısında,

yeniden plaja gittik. Yolun sağ tarafında, bir zeytinlik boyunca bir süre ilerledik, ağaçlar çok yaşlıydı, gövdeleri eğri büğrü, güç biçimlere bürünmüştü, bodur, kambur, ama yaprakları genç ve hafifti. Sonra, sazların oluşturduğu geniş kordona vardık. Rüzgâr yoktu, güneş ovanın tam tepesindeydi ve Carrare sıradağlarındaki bütün köyler, arkamızı döndüğümüzde -ki bunu yapmaktan kendimizi alıkoyamıyorduk- dağ yamacındaki vadilerde bembeyaz beliriyordu. Kayalık duvara erişeceğimiz anı bekliyordum. Deniz hâlâ ürkütücüydü, nafile ve acı bir öfkeye kapılmıştı. Anne-Marie ile Robert Marina'dan, kıyılardaki, özellikle de Marina'daki bombardımanlardan söz ediyorlardı. Plajın her tarafında denizden koparılmış küçük yumuşakçalar can çekişiyor, güneşin altında kuruyorlar, koyu yeşil, yapışkan küçük su birikintilerinin içinde yayılıyorlardı. Her yerde ölüm vardı. Hava ölüm kokuyordu, çamların, iyodun, yağmurun kokusu, ölümün kokusuydu. Uzaktan dalgakırana bakıyordum ve hayatımın oraya kadar uzandığını düşündüm; sonrasında, otele geri dönemezdim. Kayalık duvara vardık, Dionys orda değildi. Plajda uzanmış gövdesinin izi vardı. "Otele dönmüş olmalı," dedi Robert.

Ama Anne-Marie ile o artık gevezelik etmediler ve uzağa, plaja baktılar. Ben artık yaşamıyordum. Herkes anlamıştı, birini bulmayı beklerken boş bir plaj görmüştü. Herkes bunu gördü, boş plaj ve boş deniz, hepsi bu; tepede güneş ve uzakta dağlar, güneş altında uğuldayan aydınlık köyler, meyveler altında yıkılan, göz alabildiğine uzanan meyvelikler. Anlamayan oldu mu? Boş deniz, boş plaj, güneş ve geri kalan *her şey*. Boşalmış. Birini bulmayı beklediğimiz yerde, hiçbir şey; sadece kumun üzerinde bedenin izi, ve yanda deniz. Yanda deniz. Dibi belirsiz. Göz alabildiğine uzanan deniz. Deniz ile kum üzerindeki bedenin izi arasında ilişki kuruyoruz; dehşet verici bu. Aşılamaz bir şey. İnsanlıkdışı, matematiksel, şeytani ölçülerdeki denizde kaybolmuş, suyun içinde, gecenin diplerinde rastgele sallanan bu değerli vücudu düşünerek yaşamaya devam etmek. Dokunduğunuz, sevdiğiniz, parmaklarınızın altında hissettiğiniz vücut. İkinci ölümü onun.

Dionys onu bıraktığımız yerde yoktu, ama biraz ötede, dalgakıranın yakınındaydı. Kumun içinde kendine bir çukur kazmış ve sakin sakin bizi bekliyordu; öyle söyledi, ama aslında biraz sabırsızdı, çünkü gecikmiştik. Ben, diğerlerinden fazla tek kelime etmedim. "Merhaba," dedik ve Dionys ayağa kalktı, plaj boyunca yürüdük ve sonra, (bahsetmemiz gerekecek olan) Yahudi Kampından geçerek plajdan otele götüren yola girdik. Ben çok sakindim. Dionys'in konuşmasını işitirken, onun benim yanımda yürüdüğünü bilirken, daha fazla bir şey istemediğimi, hiçbir şey istemediğimi fark etmiştim. Bu sabahki tavrımdan dolayı bana hâlâ surat asıyordu, benim hakkımda ters birkaç laf etti, ama sanki oradan bin fersah ötede ya da çok eski zamanlarda konuşuyor gibiydi. Zaten sadece sesinin tınısını dinliyordum, ve sadece sesinin tınısı dinlediğim için, bana verip veriştirse bile, güneşin altında sadece onun konturlarını, ağırlığını, sesini hissediyordum. Ben bu sesi kabul eden bir mağaraydım, hepsi bu; bu dünyaya ait değildim artık, daha mutlu olduğumdan değil, fakat bir tür kozmik an yaşıyordum, buna bir tür çile de denebilir, hayatın fikrinden başka hayata dair hiçbir şey ulaşmıyordu bana, ve [onun] dünyevi tezahürleri de yoktu, Dionys imge halindeydi, deyim yerindeyse, ve artık hiçbir şey [imgeyi] bozmuyordu.

Onun yüzünden bunu yaşadığım an, ona temelden bağlı olduğumu anladım. Onu sevdiğim için değil, çünkü bu aşkın kanıtı değildi, çünkü tutku, kendine tabi kıldığı ölüme razı olur. Hayır, ona bağlıydım. Ve bu önemliydi. Bütün gün bu halde kaldım ve tuhaf bir bulaşıcılıkla, Robert, benim gözümde, Dionys ile aynı sonsuzluğa erişmişti. Ve öğleyin, çardağın altında, onları istedikleri kadar Cinzano içmeye bırakınca onlar da şaşırdılar. Şaşırmışlardı ve ben onların şaşkınlığına gülüyordum, onlar küçük birer çocuktular ve ben inançsızlar karşısında bir mümin gibiydim ya da kendi oyunları dışında her şeyi unutan çocuklar karşısında sonsuz yaşama inanan biriydim.

Robert Almanya'dan döndüğünde aylarca durum buydu. Ona bakıyor ve hoşnut oluyordum. Bir koyun pirzolası yiyor, ardından gözlerini dikerek, tek bir parça et bırakmamaya dikkat ederek, kemiğini emiyordu. Sonra ikinci bir pirzola yiyordu ve sonra, gözlerini hiç kaldırmadan, bir üçüncüsünü. Salondaki bir pencerenin yakınına oturmuştu; etrafı yastıklarla çevrili, bastonu yanında, bacakları pantolonlarının içinde koltuk değnekleri gibi yüzüyordu, güneş vurduğunda ellerinin derisinin altı görünüyordu. Çok çok uzaklardan gelmişti, genellikle asla geri dönülmeyen yerden. Biliyorsunuz, onun ardında bir acı uçurumu vardı, ölüm onun ardındaydı, ölümden geri gelmişti, belliydi bu, ölümün içinden çıkıyordu, boğulan birinin bir tahta parçasına tutunması gibi pirzola kemiğine asılıyordu, onu bırakmaya henüz cesaret edemiyordu, henüz, bu ilk zamanlar, bir ekmek kırıntısını bile kaçırmıyordu. Ben ona bakıyordum, herkes aynısını yapıyordu, yabancı biri de olsa bakardı, çünkü bu unutulmaz bir manzaraydı, kör yaşamın manzarası. Alaya alınan, pestili çıkarılan, aşağılanan, üstüne tükürülen, dövülen ve köküne kadar ölümün bulaştığına emin olunan yaşamın manzarası; ve işte, vücudun en derin yoğunluğunda incecik bir hayat sızıntısı hep akıyordu; kurumuş ağaç ölü değildir, dibinde bir tomurcuk vardır. Ve yeniden başlıyor. Ve yeniden başladığının işareti açlıktır, açlıktan da fazlası, inatçı, kör yiyip bitirme, kucaktaki yeni doğmuş bebeğin yiyip bitirmesi. İyi düşünürsem, güzelliği ve gücü bakımından, Robert'in geri dönüşünden üç hafta sonra ilk kez yemek yiyişini görmek kadar beni altüst eden sanırım hiçbir şey olmamıştır. Doktor üç hafta boyunca, ateşi varken ona bulamaç vermişti, nesi olduğunu bilmiyordu.

Her yediği, onu beslemeden, içini olduğu gibi kat ediyordu, bir kahve kaşığı bulamaçtan boğuluyordu; bulamacı yuttuktan sonra, yatağında dik duruyor, biz de ona destek oluyorduk, nefes almaya çalışıyordu. Üç haftanın sonunda, doktor ona yemesi için her şeyi vermek gerektiğini, önüne yiyecek koymak gerektiğini söyledi. Ve o zaman acıkmaya başladı, yemek yer yemez acıktı ve

sonra açlığı açlık çağırdı, açlık devasa, ürkütücü boyutlara ulaştı. Onu, *tek başına, salonun alacakaranlığında,* yiyecekle baş başa bırakıyorduk, ve sessizce, herhangi bir ayinin sessizliğinden daha dini ve daha kutsi bir sessizlik içinde yiyordu. O anlarda onunla konuşmaktan, onun dikkatini çekmekten kaçınıyor ve parmak uçlarımızda yürüyorduk. Önüne tabağı koyuyor ve bırakıyorduk, o da işe başlıyordu. Bu ilk dönemde yemekler karşısında belirgin bir tercihi yoktu, bir açlık uçurumuydu, etleri dökülmüş iç organlarından büyük bir çağrı geliyordu, çok güçlü, gürüldeyen bir ses; kölece, alçakgönüllülükle, bir bitki gibi körcesine boyun eğdiği bir emir. Acıktığı zaman -demişti doktor- demek ki hayat geri geliyor. Ona baktım. Dionys'in uyumasına baktım; benim içimde ölümünü izlemiş bu öğleden sonra, muskat çardakları altında, ılık ılık soluk alıp vererek, yaldızlı, canlı uyuyuşuna. Bir ay boyunca Robert'e baktım, alışamadan, bıkmadan. Yemek tabakları yeterince hızlı gelmediğinde hıçkırıyordu, anlaşılmadığını söylüyordu. Acıktı mı, diye soruyordu doktor. Gülüyorduk. Ve açlıktan hıçkırdığında, doyasıya gülmek için bir köşeye gizleniyorduk. Bütün bu şeyler beni etkiledi ve bu sabah, uyandığımda, bunlar ağırlık oluşturmuştu, doğrudan onları düşünmesem de oradaydılar, içime döşenmişlerdi; tıpkı mobilyaların odamı döşemesi gibi, ben onları her an görmesem de bu şeyler derinlemesine oradadır. Onların olmadığını düşünemem, oradadırlar. Benim hayatım bu; paylaşamayacağım ve yok edemeyeceğim şey. Bu eşyalar, Tıp Fakültesi'nin temelleri arasından sızan ışıkta, kaldırımın üzerinde itilen çöp tenekesinin çıkardığı sesin *içindeydiler,* bir adamın, tek başına, sessiz bir yolda yürümesindeki anlamın içindeydiler, bir yere giriyorlardı. Robert geri dönüp de yemek yediğini gördüğümden beri, yanında her hiçliğin, özlemin, projelerin kelimenin tam anlamıyla silinip süpürüldüğü bu ölüm korkusundan beri [...].

Bütün şehirler arasında sevdiklerim, Sarzana'ya benzeyenler, Marina di Cararre, Aden ve bazı Korsika şehirleri, Bonifacio, Pontevecchio, Toulon dahil, öğle vaktinden saat üçe kadar boşalan, kapanan, tamamen ölen, meydanları kavurucu, ağaçsız şehirler (Floransa dahil; en çarpıcı şey Floransa'da tek bir ağacın olmamasıdır). Genellikle bu şehirler pistir, soğan kokarlar, at dışkısı kokarlar, ve deniz kıyısında olduklarından balık kokarlar. Oradaki evler eskidir, kötü yapılmıştır, yoksuldur, kalabalıktır, girişler ve koridorlar rutubet kokar, bahçe yoktur, meydanda bir çeşme vardır, çeşmede incecik bir su fıskiyesi. Vitrinlere ender rastlanır, pencere içlerine gömülmüşlerdir, patikler, akide şekerleri, kartpostallar, iş önlükleri vardır. Bu şehirlerde her yer yıkık dökük tür, yollar delik deşiktir, çöpçü saat birden üçe dek uyur, bütün şehrin tek bir çöpçüsü vardır, çünkü belediye fakirdir, kanallarda pislikler yüzer. Bu şehirler öğleden sonra saat üçe doğru esmeye başlayan deniz rüzgârlarıyla süprülür ve o zaman, boş meydanlarda, toz bulutlar halinde havalanır, bu şehirlerin tozu incedir, tuzludur, idrar kokar, her yerdedir, papazın bahçesindeki şimşirler (şehirdeki tek bitki bunlardır) bu tozla kaplıdır, küçük çocukların ayakları toz içindedir.

Ağustos sonunda yağmur yağdığında bu şehirlerin kokusu başka hiçbir şehre benzemez, yazın beş ayının, her türden çürümenin tozu şişer ve nemli tenlerden kokuları yayılır. Bu şehirler

hoşa gitmek için yaratılmamıştır, bunlar çevre köylerin gelip erzak aldığı pazarlardır. Civarlarında seyyar satıcılar, gezgin sinemalar dolaşır. Bu şehirler benim için dünyanın en erotik şehirleridir. Gölge ve güneş şehirleri. Karşıtlık yaratan gölge. Gölge erotiktir.

Düşünüyorum da, çöpçü Gaston bu şehirleri hayal ediyordur.

Onun yemek yiyişi görülmeye değerdi! Bu insan, hiçbir insanın yemediği gibi yiyordu. Hiçbir hayvanın da. Hiçbir şeyin, hiçbir türün de. Kaplanın bile. Ağzını açıp, anlamsız bir klor ve hidrojen sayesinde hacminin on iki misli besin yutarak millerce yol alan köpek balığının bile. Hayır, sabır ve gözü dönmüşlükle yiyordu.

Önceleri, böyle yiyemedi. Yani geldiğinde, demek istiyorum; çünkü midesi öyle küçülmüştü ki, yiyeceğin ağırlığı altında yırtılırdı. Midesi dirense, kalbi dayanamazdı, çünkü o, tersine, zayıf vücudunun mağarasında, genleşmişti ve öyle hızlı çarpıyordu ki tek tek atışı sayılabilirdi; kelimenin tam anlamıyla çarptığı değil, kovalanan bir hayvan gibi, dehşetli korkunun etkisi altında titrediği söylenebilirdi. Hayır, yemekten ölmeden yiyemeyecek gibiydi. Oysa yemesi gerekiyordu, yemekten ölecek de olsa daha fazla yemeden duramazdı.

Güçlük buradaydı. O açtı. Geldiğinde, dostlarını kucakladı. Bütün apartmanı dolaştı. Gülümsüyordu. Yani yanakları kırışıyordu ve çenesinden biraz ayrılıyorlardı. Sonra tekrar gelip salona oturdu. O zaman, bir konsolun üzerinde kalmış meyveli turtaya bakmaya başladı. Sonra bir daha gülümsemedi. "Ne bu?" "Turta." Sonra, "yiyebilir miyim?" "Doktoru bekleyelim." Ama bir süre sonra: "Gerçekten yiyemez miyim?" O sırada, yokluğunda olup bitenler hakkında bize sorular soruyordu. Ama bitmişti artık, turtadan başkasını gözü görmüyordu. Doktor salona gel-

diğinde, divanda oturuyordu. Doktorun eli kapı kolunda kaldı, aniden durdu, rengi attı. Ama yine de içeri girmişti, yanına gitti; çekindiğimiz gibi gerisin geri çıkmamıştı.

Doktor turtayı yemesini yasakladı. Ama bize, turtayı hâlâ arzuladığına göre kuşkusuz biraz umut olduğunu söyledi. O görmeden turtayı kaldırmıştık. Sonra mücadele başladı. Ölümle. Ölümle yumuşak, nazik, sezgiyle, becerikli şekilde mücadele etmeliydi. Ölüm onu her yandan kuşatmıştı, fakat, fakat, yine de, ona erişebilmemizin yolu vardı hâlâ, onunla temas kurmayı sağlayan bu açıklık büyük değildi, ama hayat yine de onun içindeydi, hepi topu bir kıymık (ama hayatın bir kıymığının yine de rengi ve adı vardır: hayat). Ölüm saldırı hazırlığındaydı. İlk gün, 39,5. Sonra 40. Sonra 41. Ölüm soluksuz bırakıyordu. 41. Kalp keman yayı gibi titreşiyordu. Hep 41. Ama titreşiyordu. Düşünüyorduk ki, kalp, kalp duracak. Hep 41. Ölüm ısrarla kapıyı çalıyordu. Ama kalp sağırdı. Mümkün değil, kalp duracaktı. Hayır.

Bulamaç, demişti doktor, kahve kaşığıyla. Ama bir kahve kaşığı bulamaç onu boğuyordu -ellerimize asılıyor, nefes almaya çalışıyor ve yeniden yatağa düşüyordu. Ama bulamacı yutuyordu.

Günde altı, yedi kez bulamaç veriyorduk ona. Günde altı, yedi kez kaka yapmak istiyordu. Dizlerinin ve kollarının altından tutup kaldırıyorduk. Otuz yedi, otuz sekiz kilo geliyordu: Kemik, deri, kalp, karaciğer, bağırsaklar, beyin, akciğerler, hepsi dahil: Bir yetmiş yedilik bir bedene dağılmış otuz sekiz kilo. Hijyenik bir lazımlığın üzerine oturtuyorduk. Yaralanmasın diye kenarlarına küçük yastıklar koyuyorduk; çünkü eklem yerlerinde, derinin altında eklemlerin çıplak hareket ettiği yerde, eti hissediliyordu ve açıktaydı. (Temple mahallesindeki on yedi yaşındaki küçük Yahudi kızın dirsek kemikleri kolunda delik açmıştı ve eklem içerde olmak yerine dışardaydı; gençliğinden ve derisinin dayanıksızlığından dolayı acı çekmiyordu, eklem kız fark etmeden, ıstırap vermeden fırlamıştı: Eklem, çıplak ve temiz, dışarı çıkmıştı, derinin kenarları sertleşmişti ve yara oluşturmuyordu. Ardından gelecek erken yaşlanmayı daha iyi görebilmek için,

bütün genital organlarının tek tek ve uzun aralıklarla kesildiği karnında da yara yoktu, acı çekmiyordu.) Lazımlığın üzerine oturunca, bokunu, büyük, beklenmedik, ölçüsüz bir gluglu sesiyle bir çırpıda çıkarıyordu. Kalbin yapmamak için kendini tuttuğu şeyi anüs yapamıyor, içindekini boşaltıyordu. Her şey içindekini bırakıyordu, parmaklar bile tırnakları tutamıyor, onları [sırayla] bırakıyorlardı, sadece kalp içindekileri tutmaya devam ediyordu. Kalp. Ve baş, afallamış ama yüce baş, tek başına, bu kemik çukurundan yükseliyor, su yüzüne çıkıyor, hatırlıyor, anlatıyor, anlatıyor, tanıyor, talep ediyordu. Genellikle başların durduğu gibi boyun aracılığıyla vücutta duruyordu, ama bu boyun öylesine küçülmüştü (tek elle etrafını sarabilirdiniz), öylesine etsizdi ki, yaşamın oradan nasıl geçtiğini, bir kahve kaşığı bulamacın güçlükle geçerek bu boynu nasıl tıkadığını insan kendine sorabilirdi. (Boynun altında, başladığı yerde, bir dik açı vardı ve yukarda, çenelerin ve başın altında, boyun tıkanıyordu. Derisinin altından kaburgaları, şahdamarları, sinirler, yutak görülüyordu; bu organları örtmeye uzun süre devam eden sigara kâğıdı olmuş derinin altında anatomi parçaları gibi görülüyorlardı. Kan yine de bu boyundan geçmeye devam ediyordu.)

Kakasını yapıyordu. Yapışkan, koyu yeşil bir kakaydı bu, köpükleniyordu. Asla kimsenin görmediği bir kaka. Kimi zaman, kakasını yaptığında ve böyle bir kakanın dışarı atılmasını takip eden bitkinlikten iflahı kesilmiş, gözleri kapalı tekrar yatırdığımızda, alnımı odasının kapalı pancurlarına dayadığım oluyordu (onu beklerken, hiçbir şey düşünmemeye çalışmak için alnımı gaz ocağına dayayıp bastırıyordum) ve bu inanılmaz bokun onun vücudundan çıkışını görmenin beni gark ettiği umutsuzluğu engellemeye çalışıyordum. On yedi gün boyunca, bu bokun görünümü hiç değişmedi. Bu bok ve onu yapış tarzı insanlıkdışıydı. Ateşten, zayıflıktan, tırnakları düşen parmaklardan, dayak izlerinden çok, bu bok onu bizden ayırıyordu. Sadece bulamaç vermemize rağmen boku koyu yeşildi. Altın sarısı, açık renk bu bulamaç, pembe dudaklı süt çocuklarının bulamacı, ondan batak-

lığın çamuru gibi koyu yeşil ve köpüklü çıkıyordu. Köpüren bok gördünüz mü daha önce? Bu köpürüyordu. Kapalı hijyenik lazımlığın içinde yüzeye çarpan kabarcıkların çıkardığı gürültü işitiliyordu. Bu bok kocaman bir balgam gibi parlak ve yapışkandı. Ve onun dışına çıktığında, odanın içi bataklık çamuru kokusuyla doluyordu; çürümenin, cesedin (onun vücudu içinde ceset maddesi var mıydı hâlâ?) değil, bitkisel hümüsün, çok yoğun ağaç altlarındaki kuru yaprakların kokusu. Gerçekten de bu, karanlık, kesif bir kokuydu, tıpkı onun çıkıp geldiği -ve bizim asla bilemeyeceğimiz- o kesif gecenin yansısı gibi. (Pancurlara yaslanmıştım ve sokak gözlerimin önünden geçip gidiyordu. Ve sokaktan geçenler odanın içinde olup biteni bilmediklerinden, üzerlerindeki bu odada bir adamın bu şekilde sıçtığını onlara söyleme arzusu duyuyordum, onların bildiği boktan çok farklı, onları değiştirecek bir bok.) Karahindibaları, makine sularını yemek için çöp tenekelerini eşelemişti elbet, ama bu durumu açıklamıyordu. Başka açıklamalar arıyorduk. Belki de gözümüzün önünde kendini yiyordu; kendi ciğerini, dalağını yiyip yutuyordu belki. Nasıl bilebiliriz? Bu midenin hangi acıyı, hangi meçhulü hâlâ içerdiğini nasıl bilebiliriz?

On yedi gün, tekrar ediyorum, bu bok biraz olsun insanileşmeden, tanıdık bir şeye benzemeden geçen on yedi gün. Her gün yaptığı yedi kakanın her birinde onun kokusunu alıyorduk, ona bakıyorduk, ama onu tanıyamıyorduk. Görüp de dehşete kapılmasın diye özenle ondan gizliyorduk. Bacaklarını, vücudunu da onun gözünden kaçırıyorduk ve buna *alışamıyorduk*, inanılır gibi değildi, inanılmazdı, çünkü *hâlâ yaşıyordu* (inanılmaz olan buydu); insanlar odaya ilk kez girdiklerinde ve yorganın altında onun biçimini gördüklerinde, manzaraya *katlanamıyorlardı*, gözlerini kaçırıyorlardı.

Bütün bunları onun nasıl olduğunu anlatmak için söylüyorum.

On yedi günün sonunda ölüm yoruldu. Bok artık köpürmüyordu, sıvılaştı, yeşil kaldı, ama daha insani bir kokusu vardı, in-

san boku kokusu (nihayet tanıdık gelen bu bokun kokusu ilkbaharın ilk yayılan kokularından daha nefisti bizim için).

Ve bir gün ateş düştü. On iki litre tuzlu serum verildikten sonra, bir sabah, ateş düştü. Dokuz yastığının üzerine yatmış (biri başı için, ikisi ön kolları, ikisi elleri için, ikisi kolları, ikisi ayakları için; çünkü bütün bunlar kendi gövdesini taşıyamıyor, dayanamıyordu, ağırlığı tüylerin içine batırmak gerekiyordu), kımıldamadan, ateşin içinden çıkışını dinledi. Ateş geri geldi, ama tekrar düştü, tekrar geldi, biraz daha düşük ama sonra daha da düştü, ve bir sabah, "Açım," dedi.

Bu mucizeyi seyrediyorduk.

Ve bir gün doktor bize, "Ona yemek vermeyi deneyelim. Başlayalım. Her şeyden, ona her şeyden verin," dedi.

Belki de vücudundan, kalbinden çıkan dalaktı. Çünkü, neydi ki sonuçta? Bunu okudukları şu an bile yüzlerini buruşturanların, bunu okuyup da mideleri kalkanların, onların her tarafını dışkıyla kaplıyorum; dilerim bir gün, yolları üzerinde, vücudu anüsünden bu şekilde boşalan bir adamla karşılaşırlar ve dilerim bu adam onların sahip oldukları en güzel, en sevgili ve en arzu edilir kişi olur. Âşık oldukları adam. Onlara bu türden bir bahtsızlık diliyorum.

Burada, Rocca'da, birkaç gün içinde yaşlı Eolo'yu tanımıştım. Yalnız kalmaktan korkuyordum. Birini, tek bir kişi bile olsa birini tanıyacağım bir yerde kalmak istemiştim. Kendimi biliyordum, kimseyi tanımadığım bir yerden kaçacağımı biliyordum, iki günün sonunda Paris'e dönmüş olurdum. Rocca'da, yaşlı Eolo'yu şimdiden tanıyordum.

"Ondan ayrılacağınızı biliyor mu?" diye sordu kız yumuşakça.

Hikâyemi ona anlatmayı doğal bulmuştum. Çok sıradan, çok basit, herkesin dinleyip anlayabileceği bir hikâyeydi.

"Bunu ona söyledim, ama inanmıyor."

Kararımı vermiş olduğuma beni inandıran şey, kararımın etrafına sardığım bu ihtiyattı, içinde bulunduğum çekinceli haldi.

"Belki de yapacak cesareti bulamadan bunu ona sık sık söylüyorsunuz."

"Asla söylemedim. Dört yıldır bunu düşünüyorum [*okunmuyor*]. İlk kez söylüyorum ona."

"Belki de siz [*okunmuyor*] yapmayacaksınız. Eğer yapmadıysanız, yapıp yapmayacağınızı son dakikaya kadar bilemezsiniz."

Çok ciddiydi. Bir erkekle bir kadın gibi değil, dostça konuşuyorduk.

"Yapacağım," dedim. "Çok basit. Benim kesin olarak yapmam gereken hiçbir şey yok. Valizlerini toplayacak, trene binecek. Ben burda kalacağım. Yapmak istediğim şey, küçük parmağımı bile kımıldatmamı gerektirmiyor."

"Ya ağlarsa? Ya onunla birlikte trene binmenizi isterse?"

"Cesur bir kadın o," dedim. "Ağlamaz."

Kız düşündü.

"Nasıl biri olduğunu anlıyorum," dedi.

"Eğer ağlarsa, ona eşlik etmeyeceğim, denizde kalacağım, gerekirse üç gün, onu görmemek için. Benim için çok önemli bir karar bu."

Kız büyük bir dostlukla bana baktı.

"Dans edelim mi?" dedi. "Size de iyi gelir."

Buraların kızlarının [mermer gibi] göğüsleri var.

"Ya siz?" dedim. "Siz ne yapıyorsunuz?"

"Hizmetçiyim ben," dedi, "bir yazarın evinde. Bir denizciyle evliyim. Uzun zamandır artık birbirimizi sevmiyoruz, ama boşanamıyoruz. Bunun üzerine, hayatı oluruna bıraktım."

Bana öyle baktı ki, eğer onunla yatmayı istersem bunu seve seve yapacağını anladım. Beni hoşnut etmek için değil, yatmayı sevdiğinden.

Yeri o seçti.

"Adın ne?" dedim.

"Candida," karşılığını verdi, gülerek. Sanki benim için seçtiği bir isimmiş gibi.

"Neden, çok âşığın var..."

Kısacık bir an yüzü asıldı.

"Ömrüm boyunca hizmetçi kalacağım," dedi, "ve ömrüm boyunca da bu denizciyle evli olacağım. Boşanmak için çok para gerekiyor. Başka ne yapabilirim ki bu durumda?"

"Peki, diğerlerinden daha fazla hoşlandığın biri çıkarsa, onu kendine saklar mısın?"

"Saklarım, elbet, ve onu saklamak için her şeyi yaparım."

"Başaramazsan, yalvarır mısın, ağlar mısın?"

"Yalvarırım, ağlarım, her seferinde," dedi, gülerek, "ve bu en az iki ay [beni meşgul eder]. Bir başkasına rastlayana dek. Hep biri olmalı hayatımda."

Ertesi gün erken kalktım ve plaja gittim. Floransa'daki kadar sıcaktı, fakat burada, Rocca'da bunun önemi yoktu. Tam tersine.

Jacqueline'le yemekten sonra, tek başıma Magra'da yüzmeye gittim. Jacqueline plaja gitti. Uzun uzun yüzdüm, saat bire kadar. Eolo bana kayığını vermişti, denize girmek için onunla açılıyordum. Karşı sahil boyunca gidiyordum. Baloyu gördüm; Candida ile birlikte olduğumuz yeri. Ona rastladığım için memnundum. Magra'nın kıyısında az ev vardı, ama buna karşın, her birinin küçük dubalı özel köprüsü bulunan gayet bakımlı büyük meyve bahçeleri vardı. Öğleye doğru, nehir üzerinde gidip gelenler artıyordu. Kayıklar her bir yöne gidiyordu. Yüklerin üzeri örtülüydü, ne taşıdıkları görülmüyordu. Şeftali ve limon, taşıyorlardı kuşkusuz.

Büyük bir zevkle yüzüyordum. Candida'yla geçirdiğim gece bana iyi gelmişti; kamyonet şoförüyle ve Eolo'yla karşılaşmanın iyi gelmesine az da olsa benzer bir iyilik. Yüzerken onu, Candida'yı tekrar düşünmüştüm. Onun gibi, şoför gibi başka insanları da tanımaya çalışmam gerekirdi. Bunun üzerine, şoförün bana sözünü etmesinden bu yana ilk kez, Americana'yı görme arzusu duydum. Bu elbette hafif, çok hafif bir arzuydu, beni tamamen özgür bırakıyordu ve ben bu arzuyu aşabilirdim. Fakat bu arzunun peşine düşmemem için bir neden yoktu. İnsanları yeniden merak eder olmuştum ve bu yüzden, herkesin sözünü ettiği bu Americana'nın nasıl biri olduğunu görme arzusu duyuyordum.

"Plaja gideceğim," dedim kendi kendime. "Bu saatte herkes ordadır."

Kayığı Eolo'ya geri verdim ve plaja yollandım. Vardığımda, Americana'nın orada olmadığını hemen fark ettim. Herkes onun olağanüstü güzel olduğunu söylediğinden, orada olmadığını görmek kolaydı.

Son bir kez baktım ona. Gözlerinde, [*okunmuyor*] altında, kaygı gördüm: Doğruydu, Floransa'dan beri ona dokunmamıştım. "Günaydın," dedi. "Günaydın." Tek kelime etmeden benden uzaklaştı. Gözlerimi hafifçe kapattım. Ona açıklamalıyım, diye düşündüm, ama ona hiçbir şey söyleyemem. Daha bu sabah ona yeterince açıklamada bulunmuştum. Sonra aniden hava öyle sıcak oldu ki onu unuttum.

Magra'da yüzmek bana iyi gelmişti. Plaja varmak için sıcağın altında yürümüştüm, ama bu serinlik hâlâ sürüyordu. Etrafımdaki her şey altın tozu, deniz ve kum kadar güçlü parıldıyordu. Gözlerimi hâlâ hafifçe kısıyordum. Gözlerimi açtığımda, güneşin altındaki renkler yüzüme çarpıyordu. Bunu defalarca [yaptım]: Uzunca bir süre gözlerimi kapatıyor, sonra aniden açıyordum. Görüntüler öyle güçlüydü ki, beynime giriyorlardı. Gözlerimi kapatıp, denizi kafamın içine taşıyordum ve deniz birkaç saniye boyunca içimi dolduruyordu. Dün akşama kadar içimi kemiren bozgun hissi uçup gitti. Kimlik belgemi ve Jacqueline'i terk etme kararımı serinkanlılıkla vermiştim ve bunca gün neden böyle bir çaba gerektiğini anlamıyordum.

Bu güneşin altında, bir eldiven gibi beni tersine çeviren bu renklere gömülmüş halde, kendimi çok önemsiz hissediyordum.

Terlemeye, koltukaltlarımdan terin fışkırdığını hissetmeye başlamıştım.

Bunun kendimi yeniden yaşamaya bırakmaya yetmediğini biliyordum. Ama aynı zamanda, gerektiğinde, bununla yetinilebileceğini düşündüm. Bu güneşin altında her şeyle yetinilebilirdi, her şey kabul edilebilirdi; ölmek bile. Hastalıklardan, mikroplardan, ölümden hep çok korkmuştum. Bakanlıkta, bir kimlik belgesini kesin bir çizgiyle kapattığımda, üzerine, vefat bölümüne bir tarih koyduğumda, gidip ellerimi yıkıyordum. Adam Gine'de ölmüş olsa bile, gidip ellerimi yıkıyordum. Onun ölümünden temizlenmek için. Bu takıntımı tekrar düşününce gülümsemeye başladım. Salağın tekiydim ama kendimi sempatik buluyordum. Aniden

kalçama vurdum... kardeşlik. Bu anı kutlamak gerekiyordu. Kendimi, şu sempatik salağı memnun etmeliyim, diye düşündüm.

Bir şey arzuluyordum? Tam olarak ne ama?

Bulmaya çalışıyordum; midem sürekli gurulduyordu. Mükemmel bir midem vardı. Sağlığım mükemmeldi.

Neyi arzuladığımı aniden anladım. Bir aperatif. Midemi esir alan ve bu özgürleştirici gurultuyu azdıran bir şey. Düşündüm, ve düşünmek tüm gücümü aldı, hangi aperatifi istiyordum.

Hepsini gözden geçirdim. Pastis ile Cinzano arasında tereddüt ediyordum.

Delice bir umut doldu içime. Pernod'yu hiç sevmemiştim. İki, üç kez tatmaya çalışmış, zevk alamamıştım. Cinzano'yu ise çok seviyordum. İşte, aniden, pastis'i anlamıştım, bir pastis içmenin kıyaslanamaz sevinci, ve daha tatmadan onu sevmeye başladım. Doğruldum; hem bu yeni tadı hem de aldığım bu orantısız sevinci kendime açıklamak için, işte, güneş çarptı, diye düşündüm.

Başımı sağa sola sallayıp, ellerimin arasına aldım. Güneşin çarptığını nasıl anlar ki insan? Bu arzu dışında, kendimi çok normal hissediyordum. Hiçbir yerimde ağrı yoktu.

"Sakin olmalısın," dedim kendi kendime. "Sana ne olduğunu anlamaya çalışarak, bir yere varamazsın."

Bulamıyordum ve Pernod arzusuyla yere serilmiş, hareketsiz pozuma geri döndüm.

Jacqueline yanıma geldi.

"Neyin var?"

"Hiç," dedim, "güneşten."

Gözleri kapalı yüzü zamanı kapsıyordu ve zaman da başka şeyler gibi, tazeliği ve masumiyeti. O ana dek ancak bazı erkeklerin yüzüne baktığımda bu hisse kapılmıştım. Ve, tekrar ediyorum, bazı manzaralara, bazı şehirlere baktığımda.

Sadece güzelliğinden değildi. Başka türlüsü imkânsızdı. Gerçekten çok büyük ve özel olan bu güzellik, dünyaya dair büyük bir bilgi edinmesine hizmet etmiş olmalıydı. Onun çok zengin

olduğu söyleniyordu, ve servetin nehirlerin denize varması gibi ona doğru aktığı kesindi. Ama daha ilk anda emin olduğum şey, vaktiyle yoksul olduğuydu. Bunu asla unutmamalıydı. Para, dünyaya bakışını asla bulandırmamıştı.

Zengin olmayı belli bir acıyla kabullendiğine emindim. Zenginlik onu yüksek bir gözetime mecbur etmişti. Ama şimdi bu onun için doğal hale gelmişti, ikili bir bilinç gibiydi bu ve bütün varlığına pek alışılmadık bir tür yoğunluk veriyordu. Para içinde doğmuş insanların ortak bir özelliği olduğunu saptamıştım: Ayrıntıyı, dolayısıyla nüansı ihmal. Hepsi de bana az çok ölmeye başladıkları izlenimi veriyordu. Ölü bir işçinin yüzü, her zaman için, canlı bir zenginin yüzünden daha az ölü [gelmiştir].

Bu kadın bir tür manzaraydı. Onun güzelliği doğal bir güzellik değildi. Zaman ve tarih içinde oluşmuş olmalıydı. Herkesin bir tarihi olmalıydı, ama onun, güzelliği sayesinde, ayrı bir tarihi olmalıydı. Böyleydi. Ondan, sadece yüzünden değil, uzun, çıplak vücudundan da, kadınların dinginliğinden temelde farklı [olmayan], fakat deneyimli ve zeki erkeklerinkini hatırlatan bir tür uyanık huzur doğuyordu.

Uyandığımda çalar saate hemen bakmadım. Gözlerimi açmadım. Fakat pencerem açıktı ve birinin yol boyu yürüdüğünü işittim. Hızlı, düzenli adımlarla yürüyen biri. Sonra, bu biri sokağın ucuna vardığında, bir başka biri daha girdi sokağa. İlkinin ayak sesleri işitilmez olurken, ikincisinin ayak sesleri giderek büyüdü, sonunda benim penceremin önünden geçti ve boş sokakta -çünkü o an diğer yürüyen sokaktan çıkmıştı ve öbürü yalnızdı- yoğun bir tınıyla belirginleşti.

Sabah olduğunu ve insanların çoktan işlerine gitmekte olduklarını o zaman anladım.

Saint-Germain-des-Prés'nin çanı altı kez çaldı. Gözlerimi açtım. Soluk gri bir aydınlık vardı. Güneş hangi taraftan doğuyor bilmiyorum, ama Tıp Fakültesinin öte tarafından olmalı. Demir iskeletli çimento temellerin arasından bir ışık yükseliyordu. Renk ya da gün ışığı değil, sadece ışıktı. Işığın gri olduğu söylenebilirdi, demir iskeletli çimentonun gri direkleri arasında gri ışık. Geri kalan her şey gölge içindeydi, ben bile yatağımda odamın dibindeki yoğun gölgenin içindeydim ve uzakta, bir sinema perdesi gibi beliren Tıp Fakültesini görüyordum. Tekrar uyuyamıyordum, gözlerimi kapatamıyordum. Böyle nedensiz uyandığı, tekrar uyuyamadığı olur insanın. Tıp Fakültesine bakıyor ve ona bakarken sesleri dinliyordum. Sokakta adımlar birbirinin yerini alıyordu. Bu adımlar sessizliği çekiç gibi dövüyor, bütünüyle işgal ediyordu; Saint-Germain Caddesinden Jacob Sokağına kadar

uzanan ses uzamını tamamen işgal ediyorlardı. Berrak bir ses de işittim. Dökülen bir suyun sesi. Bir yağmur oluğu boşalıyordu. Yağmur yağıyordu. Güçlü bir yağmur değil, ama düzenli, sağlam bir yağmur. Yoldan geçen insanların yağmur altında yürüdüklerini düşündüm. Başımı yastıktan kaldırdım ve açık pencereye çevirdim. Böylece yağmuru işitebildim. Yumuşak, yoğun, çok hafif bir hışırtıydı. Dinlerken bakıyordum: Gri ışıkta yumuşak bir hışırtıydı. Hiç durmadan birileri geçiyordu.

Tekrar uyuyamıyordum. Aniden uyuyamaz oldum. Günün herhangi bir anından daha fazla uyanıktım. Sabahın köründe bu şekilde uyandığım oluyordu ve bu hep ayrı bir uyanmaydı; uykunun yıkadığı hareketsiz bedende, kalkma kaygısı duymadan, uyanıklık berrak bir şekilde akar, düşünülür, hissedilir, dinlenir ve kendi içini ve dışarıyı sanki bir camın ardındaymış gibi görürsün. Kapıcı binanın küçük iç avlusundan sokağa kadar çöp tenekesini sürükledi; girişin döşeme taşları üzerinde çöp kutusunun gürültüsü boğuk ve homurtuluydu, çok güçlüydü, sokağa çıkınca berrak ve metalik bir ses halini aldı, kapıcı çöp kutusunu girişten kaldırıma kadar basamakta kaydırırken bir an durdu. Gürültü, gri ışıkta metalik ve griydi.

Bunun üzerine, kapıcım Bayan Fossé'yi çok güçlü bir şekilde düşündüm. Onun çöp tenekesini çıkarışını çok sık işitiyorum; her sabah değilse de, en azından haftada bir kez. Onun nefret ettiği bir iş bu. Onu işittiğimde, çabalamaktan gergin ve asık yüzünü hayal ettim. Bunun zahmetli bir iş olduğunu söylüyor, onun yaşında gücünü aşan bir iş, altmış dokuz yaşında o ve eğer kiracılar yapmaları gerektiği gibi çöp kutularını her gün boşaltsalar, bu kadar ağır olmaz, ama aldırdıkları yok, ancak içine bir şey koyamayacakları kadar dolduğunda boşaltıyorlar. Kapıcının bana sık sık bunu söylediğini hatırlıyordum, ve ben de ona, sonuçta bütün kiracılar çöp tenekelerini her gün boşaltırlarsa bunun aynı şey olacağını söylüyordum. Ama bunu kapıcım anlamıyor ya da anlamak istemiyor. Çöp kutusunun onun taşıyamayacağı kadar ağır, çok ağır olduğunu söylüyor. Bence bu onda bir ruh hali.

Onun için dayanılmaz olan şey, avluda, kapıcı dairesinin hemen yakınında, pis kokan -çünkü birkaç günlük- çöplerle dolu bir kabın olması, onu sürüklemesi ve sürüklerken de yayılan kokuları hissetmesi. Bu kadar şık giyimli ve binadaki kiraların tutarı dikkate alınırsa, çok zengin olan kiracıları görünce, evlerinde çürüyen çöplere -üstelik de günlerce- katlanabilecek kadar tiksinti verici olduklarına asla inanılamayacağını söylüyor. Ve böylece, sadece kendisinin bildiğine inandığı ve üstüne üstlük tek tanıyanı kendisinin olduğu ve bunu kimseyle paylaşamadığı için daha da acılaştığı bir insan veçhesini, kapıcım, her sabah, çöp kabını sürüklerken, acı acı düşünüyor, daha doğrusu, yeniden yaşıyor (yeniden yaşamak anlamında).* Ve bu tiksinti verici görevi üstlenmeye, bu işi yapmaya, yapmazsa yerinden olacağı için sonuçta bu çöpleri, kiracılar keyiflerine göre boşalttıklarından pis pis kokan bu çöpleri boşaltmaya kendini mecbur gördüğü toplumsal durumu, ona durumunun korkunçluğunu her sabah yeniden yaşatıyor. Dört yıldır bu tenekeyi sürüklüyor ve dört yıldır kiracıların ona karşı tutumlarından yakınıyor; ki bu kiracıların, çöp kutularını her gün boşaltmak gibi asgari olduğunu düşündüğü bir çabayı göstermeyerek onu aşağılamalarından hissettiği gerçek dehşet konusunda kimseyi ikna edememişti.

Bu sabah onu işittiğimde, harcadığı çabadan ve tiksintiden gerilmiş yüzünü, kendinden uzak tutmak isteyerek sürüklediği çöp kutusunu hayal ettiğimde, bu yüzün vahşi ve zaptedilemez bir haysiyetin altüst edici yüzü olduğunu düşündüm. Çünkü, tekrar ediyorum, o buna asla alışamadı. Ve bu gri ışık altında, bu inatçı yağmurda, bu sabah, ben bunu iyice hissettim. Şiddetli bir vakitti bu; hayır, uygun kelime bu değil, sanırım güçlü bir vakit demek daha uygun düşer; gücü olan, çünkü bakire, doğmakta olan bir vakit, güneşin henüz doğmadığı, ama doğacağı, bu büyük olayın

* "Yeniden görmek" ile "yeniden yaşamak" fiillerinin geçmiş zamandaki çekimi Fransızcada aynı olduğundan, yazar hangisini kullandığını belirtmiş. (ç.n.)

müjdelendiği bir vakit. İşte, vaktin gücü burada: çünkü o umudun vaktidir ve umudun bütün özelliklerine sahiptir, çünkü doğan günün tutamayacağı kadar çok vaat içerir, çünkü vakit akıp gittikçe, bu umut günün ardından gelecek geceye gömülecektir yeniden, fakat gün doğmazsa, bu umut el değmemiş kalır, gelmekte olan ve insanın içinde hayatın yakıcı ateşini koruyan günün meçhulüyle dolar.

Bunları söylemek gerek ve bunları öyle iyi, öyle uygun bir şekilde söylemek gerekir ki, daha sonra söylemeye çalışmak gereksiz olsun; ve burada söylediğim şey büyük bir saçmalık olsa da, (çünkü bu öyle bir başarının var olabileceğini söylemek demektir ki, onun yanında tüm diğer başarılar -karşılaştırılamaz biçimde daha değerli olsalar bile- onun tarafından koşullanmış olduklarından kendiliğinden sönüp giderler) şeylere bakmayı, dinlemeyi ve olayda sadece "başkası"nın önemini kabullenmeyi öğrendim. Hızlı adımlarla tek başına yürüyen bu adamı, bir tiyatro sahnesindeki tragedya kahramanınınkinden daha gerçek ve daha etkileyici bir mevcudiyetle sokağı daha eksiksiz ve daha etkileyici biçimde dolduran bu adamı, bir topluluğun yerinde ve topluluk yerine dinliyorum; tek başıma ben, uyanmış ve karmakarışık olmuş bütün şehri dinlemedeyim, çünkü bu adam kendine özgü bir deneyimi ve duyarlılığı olan tikel bir birey olarak değil, ikimizin de aynı sıfatla var olduğumuz bu topluluğun mensubu olarak beni ilgilendirmektedir. İşin olağanüstü yanı, yürüyen bu adamın rastgele biri olmasıdır; ben de yürüyen adamı dinleyen rastgele biriyim; ve bu anonimlik çok büyük bir güçle var oluyor ve beni umudun -aşkın- sevinciyle dolduruyor.

Olup biten sadece şu: Bir adam kaldırımdan geçiyor ve ben o an uyanıyorum, uykuyla yıkanmışım, yeniyim, kullanıma hazırım, ve işte, onun adımları bedenimin üzerinden geçip kene gibi yapışıyor bana, ve salt bir kulak çukurundan ibaret beni tınılarıyla dolduruyorlar. Alışıldık bir şey bu; tıpkı çöp tenekesinin gürültüsü gibi. Bayan Fossé'yi tanımama rağmen, onunla o zaman karşılaşıyorum, aramızda olabilecek özel ilişkilerden soyutlanmış

bir halde, o, sabahın altısında bir çöp tenekesini sürükleyen herhangi bir yaşlı kadın, lanet okuyan, yüzünü ekşitmiş, korkunç, bu çöp tenekesinin üzerine buruşuk, yaşlı bir yüzü eğiyor, hoşnutsuz, vahşi, altmış yıl çalıştıktan sonra ölene dek yemek yiyebilmek için yapıyor bunu. Altmış yıl hizmet ettikten sonra, bu sabah kendini çöp tenekesini sürüklerken buluyor, yağmurun altında, tek başına, meçhul, ve bundan duyduğu dehşeti dünyanın suratına haykırmamak için kendini zor tutuyor. Bunu tasvir etmek gerekirdi: Sabahın köründe, siz henüz uyanırken, demir iskeletli çimentolu bir binanın arasından gün ancak süzülürken, boş bir sokakta tek başına yürüyen bir adam ve aynı anda yaşlı bir kapıcı, avlusundan sokağa, pis kokular saçan çöplerle dolu bir çöp tenekesini sürüklüyor ve siz, siz yatağınızdayken, sıcağın, dinginliğin, kendini bırakışın içindeyken, çöp tenekesinin gürültüsünü ve adamın ayak seslerini işitiyorsunuz.

◉

[...] öyle eksiksiz bir varoluş ki, sizinki yerine yaşanabilir, kimi zaman bunu dilediğim oluyor ve ardından erkekler yazının boşunalığını terk ediyorlar. Dionys'in ne diyeceğini biliyorum, bu aralar benim fazla Hemingway okuduğumu söyleyecek. Ona metnimi göstereceğim ve "Bu aralar Hemingway okudun, değil mi?" diyerek, beni tamamen umutsuzluğa bırakacak. Ona, "*Afrika'nın Yeşil Tepeleri*'ni okuduğum doğru," diyeceğim. "Ama günün birinde benim bu kadar iyi yazamayacağımı mı düşünüyorsun?" Zaten, çöp tenekesinin hikâyesi, eğer hikâyeyse, bana aittir; durgun ve ağır bu hikâye bana Hemingway'in kahramanlarının baş döndürücü hikâyeleriyle alakası olmayan bir sevinç ve keder veriyor. Bir gün gelecek Dionys'e kesin bir cümleyle cevap vereceğim. Dört yıldır bunu arıyorum, ama bulamadım. Benim konumun kesin cümlesini hep o ifade ediyor. Bu cümlenin üzerine iyice yerleşmem ve Dionys'in ve sadece Dionys'in ifadelerine inandığımı açıklamam gerekecek, yoksa Dionys'in benim ifadelerime inandığını değil.

Tanıdığımız herhangi biri hakkında asla kesin bir şey söylemedim ona, çünkü sanırım, hareketli karakteriyle sizin savınızı her an yalanlayabilecek bir şey hakkında kesin hiçbir şey söylenemez. Bununla birlikte, Robert hakkında kesin bir şey söylemenin daima bir çekiciliği var ve o da, Dionys de bundan kaçamıyor. Çünkü Robert'in, hayatta, en önemsiz el kol hareketlerinde, en ufak sözlerinde, derin düşüncelerinde, keza sokakta yürüyüşünde öyle bir uyumu var ki, insan kaçınılmaz olarak bunun sırrını araştırıyor. Geçen gün, Robert'in teveccühle hareket ettiğini söyledim; bu ifadeden hoşnutsuz olduğumu söyleyemem. Fakat Dionys bunun yeterli olmadığını söylüyor, o da uygun ifadeyi arıyor. Robert konusunda, karşı konulmaz bir şey bu. Susabilmeliydik, fakat onun beslendiğini, tıraş olduğunu ya da sadece uyuduğunu görmek bile insanı içgüdüsel olarak ifade etmeye yöneltiyor.

Yazın, kapıcım Bayan Fossé her sabah kocaman çöp tenekesini çıkartır. Ama yazın o saatte ortalık aydınlık oluyor ve benim binanın karşısında bulunan "L'Abbaye" pansiyonunun işletmecisi kapısının önünde duruyor. Böylece kendi aralarında konuşuyorlar. O saatte sokak öyle sessiz oluyor ki, uyandığımda, yatağımdan onların konuşmalarını çok net bir şekilde işitiyorum. Söze hep kapıcım başlıyor: Günaydın demiyor, çöp tenekelerinden şikayet ediyor. "Suistimal ediyorlar," diyor. Ve bayan Ginsbourg hiç şaşmaz bir şekilde ona, suistimal ettiklerini söylüyor. Bayan Ginsbourg'un varlığı sayesinde yazın Bayan Fossé'nin ıstırabı daha katlanılır oluyor, çünkü en kritik anda Bayan Ginsbourg'ta yankı buluyor. Şikayet ettikten sonra, sesi yumuşuyor ve genellikle o günün nasıl olacağından bahsediyor. "Gökyüzü ağır, fırtına çıkacak," ya da, "Gök açık, hava güzel olacak." Bayan Ginsbourg onaylıyor ya da birkaç ayrıntı ekliyor, "Öğleye doğru hava açılacak," diyor, ya da "İyi olacak denemez, gökyüzünün şu tarafı kapalı." Parmağıyla o tarafı gösteriyor olmalı, ama nereyi gösterdiğini ben bilmiyorum.

Kimi zaman, çöpçü Saint-Benoît Sokağını her zamankinden biraz daha erken süpürmeye başladığında, ya da Bayan Fossé geciktiğinde, Bayan Fossé ile Bayan Ginsbourg kapılarının önünde konuşurlarken çöpçü de beş numaranın önünü süpürüyor oluyor ve bunun üzerine, Bayan Fossé'nin yalvarıp yakarmasıyla sohbete o da karışıyor. Böylece sohbet daha genel ve daha felsefi bir havaya bürünüyor. Her birinin çalışma saatleri, bunların avantaj ve dezavantajları söz konusu ediliyor. Çöpçü, mesleğinin kışın, özellikle de kar yağdığında güç olduğunu söylüyor. Bayan Fossé, daha kestirmeden gidip, çöpçülüğün yine de bir meslek olduğunu, oysa kendisininkinin meslek bile olmadığını söylüyor. Onun işini bitirdiğinde işini bitirmiş olduğunu, çalışma saatleri dışında dilediğini yapabileceğini, kendisinin ise, tersine, işinin asla bitmediğini, geceleyin bile kapıcı olarak kaldığını, zil sesiyle her zaman uyandığını, tatile çıkamadığını, gerektiğinde, kapıcı dairesine bakacak birini bulsa bile, kimsenin onun yerine çöp tenekesini boşaltma görevini üstlenmediğini, kapıcı olmanın önemsiz bir şey olduğunun sanıldığını, ama pis bir konum olduğunu, özellikle çöp tenekeleriyle ilişkiye bakıldığında böyle olduğunu anlatıyor. O, gece kapıcı, gündüz kapıcı, hayatının her anı kapıcıdır. Kendini iyi ifade edemiyor. Pek bir iş yaptığı yoksa da, gece gündüz kapıcı konumunda. Gece gündüz merdivenlerde ayak sesi kolluyor. Bu durum, onun insan olma halinin üzerine öylesine kesin bir şekilde biniyor ki, iyi düşünüldüğünde, kâbus gibi bir şeydir, "diğer" haliyle gayet kusursuzca çakışır. Sabit fikir. Dehşet. Kâbusun şurubumsu yapışkanı. Kâbustan çıkamamak.

Bu konuda asla kendini uzun uzun ifade etmiyor. Bayan Ginsbourg çöpçünün sohbetlerine ender olarak katılıyor, onun politik görüşlerini paylaşmıyor. Her biri kendi bulunduğu yerden, yani kapı önlerinden ve sokağın ortasından birbirleriyle konuştuklarından, yüksek sesle konuşuyorlar ve sesleri bana açık seçik, belirgin biçimde ulaşıyor. Yazın, güneş Tıp Fakültesinin iskeleleri arasından pembe ve safran renginde geçerken, bu sesler, beton kaldırımlar üzerinde yürüyenlerin ayak seslerinin çınlayan gü-

rültüsüyle karışarak bana kadar ulaşıyor ve gününe göre, ya daha uykum gelmeden beni iyice uyuşturuyorlar ya da ışıktan oklar gibi beni delip geçiyorlar ve beni öyle yoğun bir aydınlığa buluyorlar ki bir daha uyuyamıyorum.

Bayan Fossé günün nasıl olacağından söz ettiğinde, daha gözlerimi açmadan, gökyüzünün rengini öğrenmiş oluyorum, sabahın olduğunu biliyorum ve Bayan Fossé'nin sesiyle ayaklanan bu an, benim için tam anlamıyla yeri doldurulamaz bir andır. Bayan Fossé olayları kendi gördüğü gibi anlatıyor, bunları kısa kısa ifade ediyor, ve sesi, horozun ötüşünden daha fazla çınlayan ve daha kahinimsi sesi, gelmekte olan günün olayını müjdeliyor. Horoz her sabah, hiç ayrım gözetmeksizin, metafizik olarak ötüyor. Bayan Fossé ise içimin derinliklerini sarsıyor, çünkü bir insan olarak ve olgunlaşarak yaşanmış insani bir deneyim sayesinde, insanın bir gününün yazgısı anlatıyor, ne olacaksa onun olacağı, bu genel görünüm karşısında insanın hiçbir şey yapamayacağı yazgıyı anlatıyor.

Geçen yıl pansiyonunun bahçesinde Bayan Ginsbourg bir horoz besliyordu. Horozun ötüşünü defalarca işittim. Bu sayede, onun çınlayan mesajını Bayan Fossé'ninkiyle karşılaştırabiliyordum. Çöpçü de havanın nasıl olacağı üzerine fikrini söylüyor kimi zaman, ama bunu kapıcının ciddiyetiyle değil, uyanık bir edayla yapıyor. Genç olmasına rağmen, bu çöpçü için, havanın nasıl olacağı kaçınılmaz bir yazgıdır. Hava ister iyi olsun ister kötü, onun çalışması pek değişmez; Saint-Benoît Sokağını, Jacob Sokağını ve sanırım Bonaparte Sokağını da boydan boya süpürür. Bayan Fossé için durum farklıdır, özellikle yazın.

Hava güzel olursa, kapısının önünde bir sandalyeye oturur ve yemekten sonra, iki saat boyunca eski kazakları söker, sonra sabırla yeniden örer ve bir yandan da sokakta oturan tanıdıklarına seslenir. Bu çöpçü hakkında sohbet ettiğimiz oldu. Çöpçünün kendinden emin yaklaşımı, güzel, zeki kafası ve duruşundaki ne olduğunu bilemediğim soylu yan beni bir süre etkilemişti. Her

gün selamlaşıyorduk. Düzenli el kol hareketleriyle, kocaman süpürgesiyle, sokağın ortasında dikilmiş, kasketi sol kulağına eğik, cebinden çıkan ve gayet iyi görünen *L'Humanité* gazetesiyle, işini hem başına buyruk bir laubalilikle hem de ustalıkla yerine getiriyordu. Büyük kamyonlar geçerken bile asla rahatsız olmaz, kamyonlar onun etrafından dolanmak zorunda kalırdı. Bir gün Bayan Fossé'ye çöpçünün Komünist Parti'li olup olmadığını sordum. Bilmediğini söyledi, ama konuşmasında öyle olduğunu düşündürten bir üslup vardı. Bu çöpçüyle hangi vesileyle karşılaştığımı bilmiyorum; ama soruyu ona ustalıkla sordum. Bana duygu olarak komünist olduğunu, ama üye olmadığını söyledi, çünkü politikadan hoşlanmıyordu ve asla herhangi bir partiye girmeyecekti, bu yüzden çok özgür olduğunu söyledi. Bütün bunları rahatsız olmuş gibi anlattı; orada daha fazla durmadım, ne cevap vereceğimi bilememiştim. Hayal kırıklığına uğrayarak yanından ayrıldım. O zamandan beri el sıkışıyoruz ama fikir değiştirip değiştirmediğini öğrenmeye asla kalkışmıyorum. Benim gözümde çok soylu biri, fakat davranışlarındaki bu aşırı özgür halin, bilinçli bir işçinin son derece bilinçli ve ilke düzeyine yükseltilmiş serbestlik olmadığını, daha ziyade, onu dilediği yüksekliğe çıkarmayı ve kurtarmayı sağlamadan, yüzünü her gün biraz daha ekşiten, sevmeden katlandığı çalışmasının zorunluluğu hariç, hiçbir zorunluluğu kabul etmeyen, bireyci geçinen uyanık ve naif bir insanın serbestliği olduğunu bildiğimden beri bu serbestliğe daha az inanıyorum. Bayan Fossé'ye, çöpçü gibi bir adamın, bütün gençliği ve yaşının verdiği güçle, çöpçü olarak kaldığı sürece, komünist bir militan olması gerektiğini ya da başka bir şey yapmaya, meslek değiştirmeye çalışması gerektiğini söyleyerek, bunu açıklamaya çalıştım. Bayan Fossé bana, gerçekten de yazık, dedi, düşüncesini açıklamadan, ama samimiyetle; onun Komünist Parti'li olmamasının kötü olduğunu hissediyordu, ama bana ikna olmuş gibi gelmedi.

Üstelik onu çöpçüye bağlayan bir dostluk vardı ve ben onunla konuşurken, sözlerimin ona yönelik bir dedikodu olup olmadı-

ğını düşündüğünü gayet iyi anladım. Bayan Fossé'nin Komünist Parti hakkında hiçbir şey bilmediği ve dostunun komünist duygularından kuşku duyduğumu anladığı da doğruydu. Çöpçü Bayan Fossé'nin odunlarını kırıyor, Bayan Fossé hastalandığında, çöp tenekesini o taşıyordu; bunun karşılığında Bayan Fossé de ona ara sıra bir paket sigara veriyordu. Onun için olumlu hiçbir şey yapmıyor, kiracılardan yakınırken onu dinlediğinde, Bayan Fossé onu güvenilir ve anlayışlı bir dost olarak kabul ediyor. Çöpçüye, Bayan Ginsbourg'a ve bana bu şekilde şikayette bulunmasının onu hiçbir yere götürmeyeceğini, VI. bölgedeki Kapıcılar Sendikasına üye olması gerektiğini, sadece orada şikayetlerine bir karşılık bulabileceğini ve ardından, başka birçokları da onun gibi yaparsa, sendikanın kiracılar üzerinde etkide bulunacak bir yol bulabileceğini söyledim ona. Epey zaman aldı, ama sonunda üye oldu, ve o zamandan beri Sendikanın müdavim üyelerinden biri. Kaygılarını başka kapıcılarla paylaştığından, öfkelerini ve hoşnutsuzluklarını birleştirdiklerinden bu yana morali daha iyi.

Bu sabah ne Bayan Ginsbourg'u ne çöpçüyü işittim. Sadece döşeme taşlarının ve kaldırımın üzerinde çöp tenekesinin gürültüsü. Çünkü hâlâ kış ve Bayan Fossé'nin konuşacak kimsesi yok. Onun bir süre basamağın üzerinde durup yağan yağmura baktığını ve çöpçünün gelmesini beklediğini hayal ettim. Sonra içeri girmiş olmalı. Yeniden uyuyamadım. Çöp tenekesinin sesini işittikten sonra tekrar uyumayı denedim, fakat göz kapaklarım kendiliğinden açılıyordu. Işık, Tıp Fakültesinin iskeleleri ve Saint-Germain-des-Prés ve... arasında giderek daha net belli oluyordu. İlk ayinin çan sesleri geliyordu. İşimin ve evin her zamanki zorunlulukları dışında, o gün ne yapacağımı düşündüm. Salonun pencerelerine perde takmaya ve Robert'in odasındaki yuvarlak masayı değiştirip, yerine yemek salonundaki briç masasını koymaya girişmeliyim. Robert'in sakin bir odası olsun istiyordum; böyle bir konforla donanınca, keyfince çalışabilirdi orada. R.'yi mutlu görmek istediğimi düşünüyordum, D.'yi de. Özellikle bu ikisini. Sonra herkes mutlu olabilirdi. Bana öyle geliyordu

ki, Robert'in odasında bu kare masa olursa, daha rahat çalışırdı ve bütün gün iyi çalışınca da, akşam mutlu olurdu. Kendimi iyi hissediyordum ve başkalarının, özellikle de Robert ile Dionys'in mutluluğu için kendimden vermeye hazırdım. İnsanlar sokaktan geçmeye devam ediyordu.

Kısa süre önce, bir gece, bir adamla bir kadın penceremin altından geçtiler. Gecenin yarısıydı. Bir şarkı söylüyorlardı, hangisi olduğunu bilmiyorum, ama sanki daha önce işitmiş gibiydim; bir kez, hayatımda sadece bir kez, belki de bir mutluluk anında işitmiştim. Gayet ölçülü bir ezgiydi, eski bir nakaratın ritm ve tonundaydı. Evet, gecenin yarısıydı ve o saatte, uyku saati olan o vakitte, bu şarkıyı söyleyen iki kişi vardı. Dünyada tek başlarına, şarkı söylüyorlardı, yumuşak, özenli bir sesle, sarhoşlar gibi bağırmıyorlar, şarkı söyleyen kendi seslerini dinliyorlardı. Sadece ikisi birbirini seviyordu, henüz doğmakta olan bir aşkın canlılığı içindeydiler, böyle şarkı söyleyebiliyorlardı, gecenin ortasında, tek başlarına, unutkanlık altında ezilmiş insanlığın uykuyla beslendiği bu saatte, onların şarkı söyleyebilecekleri boş vakitleri vardı. Boş gecenin ortasında, gecenin iki yakasının birleştiği bu noktada, bu şarkı yükseliyordu: Taştan gecede aniden biten kırmızı bir çiçekti. Ölüme karşı söylenen şarkı, sizin için dağları devirebilecek şarkı. Bütün tenim bağırmaya başladı ve bir erkek arzuladım; çift uzaklaşalı çok olmuştu, ben bir erkeği arzulayarak uyuyamıyordum. Yalnızdım. Bir erkeğin içeri girebileceğini hayal ediyordum. Meçhul biri. Özellikle meçhul biri; sokak gibi meçhul. Neden? Kuşkusuz saflık kaygısından. Başkalarının aşkının, sokaktan geçip gitmiş olanların aşkının içime dolduğu bu ana duygu karışmasın diye. Meçhul adam iyice içime girer, hareketsiz, sessiz dururdu, ve ben, aynı şekilde, hareketsiz ve tatmin olmuş, içimdeki boşluk bir erkeğin cinsel organıyla dolmuş, bir şarap kadehi gibi dolu, içime gömülmüş, beni yere mıhlayan bu kamış aracılığıyla başkasıyla, dünyayla iletişim içinde olurdum.

Hareketsizliğin ta kendisiyiz ve özlem duyulan şey, bu hareketsizlik.

İkisi birlikte geçtiler. Yağmurun altında hızla yürüyerek kendi aralarında konuşuyorlardı. Herkes sokağı her sabah bir süreliğine bu şekilde dinlese, diye düşünüyorum, olayların gücü sokağı değiştirir. Çok uzun süre olmamıştı, bir sabah altıda kalkıp metroya bindim, herkes metroda *L'Humanité* okuyor. Burada, işçinin kaderi ile KP üyesi olması arasında bir örtüşme var; bunun bilincine bir olgu gibi, tamamen maddi (toplumumuza egemen olan büyük toplumsal yasaların saptanması kadar maddi), gerçek ve tartışmasız bir olgu gibi varsalar ve bunu gözlemleseler, o zaman birçok insanı düşündürtür ve hayal kırıklığına uğratırlar; ama gerçeği görmek yerine hayal etmekten yorgun düşürecek ve onlarda bu gerçeği kabullenmeye doğallığında ve önyargısız bir eğilim yaratacak kadar sadece. Kendi kendime bunları düşündüm, bunu daha iyi ve basit bir şekilde söylemek gerekir, fakat bu çok güç. Sokağı, ayak seslerini dinliyordum. Bayan Fossé'nin, sınıfsal bir yazgıyla her sabah taşımak zorunda kaldığı çöp tenekesinin uğursuz homurtusunu işitmiştim; özellikle o sabah yağmurun altında yapayalnızdı. Kalbimde, her şeyi, bedenimi, düşüncelerimi ele geçiren, nesneler kadar açık seçik ve net, canlı bir gerçeklik hissediyordum.

O an, karnımdaki çocuk kımıldadı. Sokağın belirgin gerçekliği içinde, bu işçiler geçerken kımıldadı. Karnımın derinlerinde kımıltısız duran çocuğumu unutmamıştım; insan canlı olduğunu unutabilir mi? Ama o, kımıldadığı anda, çevredeki gerçekliğe ahenkli bir şekilde kattı kendini. Ben yeniden uykuya dalmaya çalışmaktan bıkmışken, tam da sırtımı dayadığım, kulaklarımı yastıktan kaldırdığım anda kımıldadı. Pübisimin hemen biraz üzerinde kımıldamaya koyuldu. Bunun üzerine, onu hissedebilmek için, ellerimi karnımın bu bölümünün üzerine koydum. Ellerimi havalandırıyordu; içimi öyle neşeyle ve öyle erkenci bir edada eşeliyordu ki gülümsedim. Uyuyor mu acaba diye düşündüm; çünkü hareketsizlik anları olduğu gibi, hareket ettiği, kıpır kıpır

ettiği, sabırsızlandığı anlar da vardı. Ellerimle onun şeklini hissetmeye çalışıyordum, ama sadece dış hatlarını hissediyordum, özellikle boyunu; göbeğimin biraz altından pübise kadar. İçimin derinindeydi, neredeyse sırtıma değiyordu, ve o sıcak havuzun içinde, her gün büyüyerek ve güçlenerek, karnını biraz daha emerek, her gün, gücünü her gün biraz daha fazla hissederek, rahat rahat çılgınca eğleniyordu; ta ki, olmuş, tamamlanmış, görkemli bir ağırbaşlılık içinde durup, onu gün ışığından ayıran etimin geçidini aşacağı güne dek. Daha önce bir çocuğum olmuştu; onun başını eğerek, rahmimi, bütünüyle geçecek kadar genişleyeceği ana dek, oyacağı, yaracağı bu anın korkunçluğunu biliyorum. O an artık kımıldamayacak, ve kalbi harcadığı çabadan iyice hızlı çarpıyor olacak. Bunun müthiş bir ıstırap olduğunu ve üç ay sonra bunu yaşayacağımı biliyorum, çünkü daha önce bir çocuğum oldu. Bu sabah, ellerimin altında, karnımın gecesinde, derimin bu esnek çeperiyle benden kısmen ayrı, kımıldadığını hissederken, doğumu düşünüyordum, yaşanacak bu geçişi, bu çıkışı; ama karnım öylesine kapalıydı, çocuğumu öylesine büyük bir mutlulukla kapsıyordu ve çocuğum da orada öylesine huzurluydu ki onu hayal edemiyordum. Olağanüstü bir şey bu. Yaşandı, söylendi ve tarif edildi elbette: ama yine de olağanüstü.

Fakat bu sabah, bana ne kadar olağanüstü gelse de, günün bu erken vaktinin bütünlüğü içinde o da vardı; ve kaldırımda ilk işçilerin ayak seslerini, yankısız çöp kutusunun gürültüsünü, yağmurun yavaş ve düzenli yağışını işitmek, günün hissettirmeden doğacağını ve bütün bunları veçhelerinin çeşitliliği ve çokluğu içine gömeceğini bilmek de bir o kadar olağanüstüydü. Fakat şu an için, günün veçhelerinden bazıları – sabahçı işçi, tek başına, kaldırımda hızla yürüyor; Bayan Fossé'nin mecburiyetinin dehşeti gürleyip kendini gösteriyor; çocuğum karnımda – tek tek geliyordu ve bunlar Paulhan'ın "dünyanın bütünlüğü yanılsaması" diye adlandırdığı şeyi bana öylesine hissettiriyorlardı ki, sanki parmaklarımla dokunuyor, parmaklarımın altında bir soyutlama hissediyor gibiydim. Ellerim karnımda, işçi düzenli adımlarla yü-

rüyor ve bir yerden bir yere gidiyor; ve olup bitenler, bu ezilen proletaryanın çöp tenekesinin gürlemesinin kararttığı sessizlik içinde cereyan ediyordu.

Bu anın neşesini ifade etmek istiyorum. Tinin yücelmesi ya da uyarılması değil bu. Neşe, bu şeylerin üzerinde doğan günden değil, daha ziyade, sanki şeylerin belirgin bir sabahı varmış gibi, -çocuklar oluşurken, ezilen proletaryanın dehşeti büyürken, erkekler fabrikada çalışmaya giderken ve özgürlüğü hazırlarken- günün erken vaktinde doğan bu şeylerden kaynaklanıyordu. Her türden geleceğe açılan bir saatti bu. Komünist olduğum için değil [ama] bu sabah, bunu belli bir anlamda görüp anladım. En azından, buna inanmıyorum. Bunu nasıl bilebilirim? Bana öyle geliyor ki, herhangi biri de bu sabah yağmuru görmüş, ayak seslerini, çöp tenekesinin homurtusunu işitmiş ve çocuğunun karnında aynı şekilde kımıldadığını hissetmiş ve doğanın bu çeşitli tezahürlerinin üst üste binmesindeki temel bağı bulmuş olabilir.

Ama belki ben komünist olduğum için, herhangi bir kişinin de bunları böyle hissedeceğini sanıyorum. Dionys bana [bunun] söylenmeyeceğini, bunu söylemenin yanlış olduğunu söyler. Bunu ilan etmemek gerektiğini söyler. Ben komünizme mensubum, bu komünist olduğum anlamına gelmez, derim. Pisa ile Floransa arasında, yanında oturduğum kamyonet şoförüne bunu söyledim. Bunu yarı İngilizce, yarı İtalyanca söyledim. Floransa'ya vardığımda, Dionys'e ona söylemiş olduğumu söyledim, bu kez bana hak verdi. Bir kafeteryaya gidip chianti içtik, Dionys, Robert, şoför, bir duvar ustası ve ben. Yine bir yoldaş olan duvarcı aracılığıyla Pisa'da "tanışmıştık." Şehirler arası otobüs bekliyorduk, o da bekliyordu (Pisa'daki bir rekonstrüksiyon işçileri ekibindendi ve her cumartesi Floransa'ya gidiyorlardı). Kamyonet geldiğinde, gidip şoföre, Fransız "yoldaşlar" olduğunu ve onları almak gerektiğini, çünkü cumartesi gecesi Viareggio'dan gelen otobüsün dolu olduğunu söyledi. Böylece, ben şoförle daha fazla tanışırken, Dionys ile Robert de duvar ustasıyla tanıştılar, onlar da yoldaş olduklarını söylüyorlardı. Ağustos sonuydu. Şoför Gas-

peri konusunda konuşmaya başladı. Her "Gasperi" dediğinde, direksiyonu bırakıyor, yumruklarını sallıyor ve direksiyona vuruyordu, bunun üzerine otomobil yana sapıyordu ve kamyonun üzerindeki örtülerin rüzgârda şakladığı işitiliyordu. Şoför Toscana'lıydı, yirmi beş yaşındaydı, çok yakışıklıydı. Bana enternasyonalist olduğunu söyledi ve "seninle Floransa'daki yoldaşlarımdan biri [arasında] hiç fark görmem" dedi. Köylerden geçerken, evlerin duvarları üzerine tebeşirle yazılmış yazıları okuyabilmem için çok yavaş ilerliyordu: "Viva il Partito Comunista", "Viva la Republica" ve "Il Re"nin önünde ters V. Her seferinde dikkatle okuyordum ve ona Fransa'da da aynı şey olduğunu, aynı yöntemlerin kullanıldığını söylüyordum. O Gasperi'den söz etti, ben de ona de Gaulle'den ve ondan nasıl kurtulduğumuzdan. Mutluydu, ülkelerimiz arasındaki her benzerlik onu sevindiriyordu.

Arno vadisine vardığımızda gökyüzü kırmızıydı. Irmağın üzerinde, Toscana tepelerinin üzerinde, bakir oldukları hayal edilemeyecek kadar iskan edilmiş yerlerde serviler belirmişti ve uzaklarda, köylerin arasında, geniş açılı, yuvarlak kapılı evlerin çatıları altında düz uzun manastırlar görünüyordu. Şoföre, "Floransalı mısın?" diye sormuştum, bana "Floransa'dan değil, Toscana'dan, buralardan," demişti. Bakıyordum. Arno, karanlık kıyıları arasında yeşildi, köpük gibi yeşildi, araba yolda ilerliyordu, henüz farını yakmamıştı. Hava serindi, ısı düşmüştü. Arno'nun vadisine dökülür gibi, serindi, ve serinliğin nehirden yükseldiği, zeytin ağacı ormanlarıyla ve Arno'nun kayalık ve köpüklü yüksek sahilleriyle harelendiği sanılabilirdi. Floransa yolun ucunda bizi bekliyordu. Floransa'yı bir an önce görmek istiyordum. Şoför, her on dakikada bir bana, "Yirmi dakika var, on beş dakika var, Fiesole tepelerini göreceksin. *Citta*'nın tam üzerinden geçiyoruz!" diyordu.

Bu şoförden ve ilk kez Floransa'yı gördüğümüz o geceden neden bahsettiğimi bilmiyorum. Ama neden söz etmeyeyim ki? Bu İtalyan yoldaşın yanındaki o an bu sabah kadar berraktı. Kuşkusuz, aynı anlama sahip değildi; fakat bu sabah bunu ve Bocca

di Magra'da geçirdiğimiz günleri tekrar düşündüm. Düşündüm, çünkü yağmuru işittiğimden ve ellerim karnımın üzerinde, çocuğumu fark edince, kendi ölümümü düşündüm; daha ziyade, ölümümdense yaşımı düşündüm. Otuz iki yaşındayım ve bu sabah, her şey çok aydınlık olduğundan, ardından "yaş" kelimesi gelen otuz iki rakamı karşıma çıktı ve gelip üzerime yapıştı. Yıldırım. Beni ilgilendiren bir rakamdı bu. Otuz iki yıl yaşamıştım. Bu anları bilirim ben. Onları tarif etmek gereksiz.

Bunu işittiğimde, temelde günlük bir şey olarak hissediyorum. Her sabah oldu bu, her günün her sabahı, yılın her günü; ama ben bunu ender olarak işitiyorum ve işittiğimde de, her gün işitmediğimi ama her gün vuku bulduğunu hissediyorum, böylece, günlük olarak işitiyorum. Bunu kusursuzca ifade edebilmek isterim. Yakınınızdan geçen bir lokomotifin gürültüsünün soyut fırtınasında (sizi ortadan kaldıran, içinizi boşaltan tek şey olan bu gürültünün yanında biz bir bitiz), bütün lokomotifler geçiyor ve siz dünyada daha binlerce lokomotif olduğunu, bunların var olduğunu ve sizin işitmediğinizi hissediyorsunuz ve baş döndürücü bir bilinç çarpması içinde, dünyadaki lokomotifler dünyasına yerleşiyorsunuz, her taraftan gürültü çıkaran ve kaçıp giden, yolculuk eden çağdaşlarınızla dolu vagon sürüsünü peşinden sürükleyen lokomotiflerle dolu kendi dünyanıza yerleşiyorsunuz. Çöp kutusu da, bu kez zamanın içinde, benim dünyamdaki çöp kutuları dünyasını bana hissettiriyor; emsal gösterilse bile, birikmiş sebat rekorlarından başka bir şey olmayan ve temelsiz özellikleriyle şaşırtan, ama sadece insanların her gün tekrarladığı öğütmenin ve geviş getirmenin devasa gürültüsünü işitmeyenleri şaşırtan en ünlü katedrallerden çok daha güçlü bir varlık sürdürme iradesini ve görülmemiş bir sebat gücünü tek başına kanıtlayacak denli kapsamlı ve düzenli sindiren, özümseyen, tekrar sindiren ve beslenen, hayatta kalabilmek için, varlık sürdürebilmek için yemek yiyen, tekrar yiyen, tekrar tekrar çiğneyen çağdaşlarının sebze meyve kabuklarıyla, boş konserve kutularıyla dolu bu çöp

kutuları. Bu gürültü, çöp kutularının yankılayarak tekrarladığı bu gürültü, sizi kendi çağdaşlığınız içine, tarihselliğiniz içine yerleştirmek için var olan bu en kusursuz gürültü, kardeşliğin gürültüsüdür, çünkü herkes yemek yiyor ve herhangi bir konuda düşmanınıza benzemeyi reddederek, siz de onun gibi yapıyorsunuz, hayata tutunuyorsunuz. Bu büyük [çabanın], bu yeraltının üzerinde, başka [çabalar] yetişiyor.

Bir süre sonra tekrar çıktı, ve aynı şekilde durarak, 5 numaranın kapısına aptal aptal yeniden baktı. Pencereden hafifçe sarkmıştım. Bayan F.'nin pencere kanatlarının henüz açılmadığını ve Bayan G.'nin özellikle bu pencere kanatlarına baktığını gördüm. Ama yine de küçük de olsa hareket etmiyor, pencereye doğru ilerlemek için en ufak bir teşebbüste bulunmuyordu. Bayan G.'nin benim için bizzat aptallığın cisimleşmiş hali olduğunu söylemiş miydim? Bayan G. bakiredir ve kırk yaşındadır. Onun aile pansiyonunu bu özenle, bu titizlikle, en kusursuz hoşnutluk, en bariz tatmin içinde tuttuğunu gören biri, onun varlık düzeninin mutluluğuna, kendi kendine yeterli olma, bu kesinliği kendisi için yaratma mutluluğuna tanık olan biri, Bayan G.'nin suç işleyecekler için çantada keklik olduğunu anlayacaktır. Onun katilinin böyle bir suçtan cezalandırılacak olması, adalet hakkında berbat bir kanaat doğurabilir. Bayan G., Bayan F.'nin elinde bir oyuncaktır. Ve Bayan F.'nin Bayan G. için hayatın akıldışılığa, tutkuya, mantıksızlığa açılan tek kapısı olduğu söylenebilir.

Bayan F. hangi hayranlık verici kurnazlıktaki oyunla Bayan G.'yi ele geçirdi de, karşılıksız olarak beslenebiliyor, Bayan G.'nin sadece kendi için hazırladığı en nefis ve en ender yemekler üzerinde tartışmasız bir pay hakkına sahip oluyor, bunu bilmiyorum. Ama bu kazanılmış bir durum olmalıdır ki, Bayan G. genellikle küçük armağanlarını Bayan F. ile paylaşmaktan vazgeçemiyor. Her gün, öğle vakti ile akşamın yedisinde, Bayan G.'nin hizmetçisi sokaktan geçiyor ve Bayan F.'ye, tertemiz bir örtüye özenle

sarılmış olarak, Bayan G.'nin öğle ya da akşam yemeğinden ona düşen payı taşıyor.

"But güzeldi, ama bence yeterince pişmemişti," diyor Bayan F.

"Ya," diyor Bayan G., "öyle mi?"

"Öyle diyorsam öyledir," diyor Bayan F., "boş konuşmam ben."

Sanırım Bayan G. üzerinde bu türden bir otorite olsun istiyor. Aptalca bir erdemle erkeğin baskısından kurtulmuş olan Bayan G., Bayan F.'ninkinden kaçamıyor, onun sert ve keyfi denetimini her gün arıyor. Bu denetim sadece Bayan G.'nin ona gönderdiği yemekler konusunda değil, Bayan G.'nin yapıp ettikleri, en ufak tavırları üzerinde de geçerli.

Çöpçü çok iç karartıcı biri. Çöpçü, iki yıldır koca bir sır gizliyor. Ama sır büyüyüp duruyor. Bayan F. bana geçen gün bunu gizlice itiraf etti, ama açıklamada bulunmadan: Çöpçü içki içiyor. İçtiğinde, Bayan F. onu uzaktan görüyor. Çöpçü Saint-Benoît Sokağına vardığında, bizim binaya daha elli metre varken ve Bayan F. de kapısının önünde olduğunda, yumruklarını beline dayayıp çöpçüyü süzüyor ve başını sallıyor. "İçmiş." Kapıcı, dairesine giriyor, gidip en büyük tenceresini alıyor, içine su doldurup masanın üzerine koyuyor. Ve niyetini hiç belli etmeden, işiyle uğraşmaya devam ediyor; belki sadece daha büyük bir ivedilikle çalışıyor. Çöpçü binaya yaklaştığında, pencere kanatlarını açıyor, ve pencerenin dibinde, elinde su dolu tencereyle, kımıldamadan duruyor. Çöpçü, her zamanki gibi gülüp eğlenmeye başlıyor; ama yavaşça. Ve ıslık çalıyor. Sadece sarhoşken ıslık çalar. Bilinci hep sokağı süpürecek ve 5 numaranın önünde hafifçe ıslık çalarak Bayan F.'yi kışkırtacak kadar yerinde oluyor. Süpürüyor: Yani rüyada süpürürken yapılacağı gibi süpürüyor, güneşin altında dans ederek, gerçekte hiçbir şeyi süpürmeden, rüyadaki bir sokağı süpürüyor. 5 numaranın dibinde ıslık çalıyor, hafifçe eğleniyor, Bayan F.'nin demir parmaklıklı penceresinden gözlerini ayırmıyor. Pencerenin önüne geldiğinde, durup, ıslığı

kesiyor ve "Haydi," diyor. Bayan F. bütün tencere suyu başından aşağı döküyor. Bunun üzerine çöpçü müthiş bir kahkaha atıyor. "Domuz," diyor Bayan F. Öfkesi beynine sıçrıyor. Ama çöpçünün kahkahası Bayan Ginsbourg'un ve Saint-Benoît restoranındaki garsonun dikkatini çekiyor. Çöpçüyle birlikte gülüyorlar. Bayan F. de dışarı çıkıyor. "Bu sayede öğrenirsiniz," diyor Bayan F. O da muhteşem, kaygan, kadife gibi, asla tamamen çıkmayan ve asla işitmediğim kadar güzel bir kahkaha atıyor. "Neyi öğrenirim," diye hıçkırarak soruyor çöpçü. "Bir daha içmemeyi," diyor Bayan F. "Bir dahaki sefere bulaşık leğenimi başınıza yiyeceksiniz." Birlikte uzun uzun gülüyorlar, sonunda Bayan F. kapıcı dairesine girip, çöpçünün peşinden sürüklediği bu kötülüğü düşünüyor.

Bayan F. ile çöpçü arasında bir tür suç ortaklığı var. Bunu adlandıramam, başaramayacağım. Şu kesin ki, Bayan F. sadece yirmi yaş daha genç olsaydı, kesinlikle çöpçüyle yatardı. Bunu biliyor ve bu durumu kendine kesinlikle ifade etmiştir. Bayan F. çöpçünün bunu düşündüğünü düşünüyor, çöpçü de Bayan F.'nin bunu düşündüğünü düşünüyor. Kısacası, gayet eğleniyorlar, birbirlerine denkler. "Anlaşıyorlar." Ama Bayan F. altmışında, çöpçü otuzunda.

[...] Aniden yön değiştiren, tersine dönen, dramın en kutsal ve en kutsanmış yasalarına aykırı düşen bu dram, düşünülebilecek en heyecan verici ve en tedirgin edici anlardan biridir. Çünkü eğer Bayan F. çöpçünün içki içmeye olan bahtsız eğilimine karşı mücadele ediyorsa, sadece onu kurtarmak için değil, kendini de tehdit eden sondan kurtulmak için mücadele ediyor. Çünkü, eğer içmeye devam ederse, bunun kendisi için kötü sonuçlanacağını ve günün birinde çöpçü tarafından öldürüleceğini kabullenmek zorunda. Çöpçü bunu biliyor. Bayan F. de onun bildiğini biliyor. Bu yüzden su dolu tencereyi kafasından aşağı boşaltıyor, bu yüzden birlikte gülüp eğleniyorlar.

Katil kurbanına nişan alıyor, ama tabancası tutukluk yapıyor ve işte bu yüzden değil mi ki, kurban ile katil, katilin nişan almadaki ciddiyetine, katillerin -en büyük katillerden bile olsalar- en eli kolu bağlı kurbanları karşısında bile kimi zaman düştüğü gülünç duruma birlikte gülüyorlar ve dramın bu olağanüstü başarısızlığını değil, kurşunun kalbin tam ortasında patlamasını bekleyen bütün insanlığa sırtlarını dönüp "uzlaşıyorlar." Kurban ve katil "tersine dönüyor." Kurban, katilin katilliğini tartışma konusu ettiği için (kurbanı karşısında tabancası tutukluk yapan bir katil, tebaası karşısında dört ayak havada yere serilen bir devlet başkanı kadar gülünçtür) katilin katili oluyor ve kurban kahkahasıyla ona hakim oluyor, onun bütün ciddiyetini -hem de ne ciddiyet!- kahkahanın içinde kelimenin gerçek anlamında sulandırıyor.

Bir gün, saygıdeğer, saygın ve korkunç annem, gözlerimin önünde, bir metro çıkışının bütün basamaklarından aşağı yuvarlandı. Annem kıç üstü gitti ve ben de, onun saygınlığının bu beklenmedik pozisyonda kıç üstü yuvarlandığını görünce, aniden önlenemez bir kahkahayla güldüm. Annem, ayağa kalkması için yardım etmemi isteyerek beni azarladı. İnsanlar da bir kızın annesine böyle gülmesine öfkelendiler. Ve sonunda, annem, gülmekte benimle yarışabilecek annem de, kalabalığın karşısında, benimle birlikte güldü.

Saint-Germain-des-Prés: Kilise
Saint-Benoît Sokağı: Sainte-Eulalie Sokağı: Père Sokağı, Fils Sokağı
Bayan G.: Bayan Marie
Bayan F.: Bayan Dodin

1. Beni tartışma konusu etmemeli.
2. Bayan D.'yle ilgili canice terimlerden kaçınmalı.
3. Basit bir psikolojik portre değil, bir hikâye, bir *roman.*
4. Çöp tenekesinin geri dönüşü *zorunlu.*
5. Kısa bölümler halinde mi ele almalı?

. Ana tema
. [İçki içmek]
. Sokak?
. Bayan D.'nin *krallığı*
. Sürpriz ve kıç üstü düşen anne
. *Ben* yerine *biz*
. Annesi üzerine yazmanın güçlüğü? Bayan D. üzerine?

. Tereyağ hırsızlığı
. Kundak bezi hırsızlığı
. Bayan D. ile çöpçünün mahallede yarattığı kaygıları ve *saygıyı* ifade etmek
. Bu sabah işitilmeyen çöp tenekesine geri dönüş
. Bayan D.'nin cenaze töreni
. Bayan D.'nin oğlu ve kızı
. Yirmi dört bin frankın varlığından beni haberdar eden Bayan G. ile sohbet
. Çöpçü

O zamandan beri, Güney Fransa'ya gidebilmek için, hayat değiştirebilmek için, hiç sevmediği mesleğini bırakabilmek için, mutlu olmak için bir miktar para gerektiğini söylüyor. Kısacası, kumar devam ediyor. Yüksek bir kumar bu, taraflar bile kozu bilmiyorlar. Onun tasarruflarını vermeyeceğini biliyor. O da onun bildiğini biliyor. Asla bırakmayacağını. Bu, altı yıllık bir tasarruf olduğu için değil sadece (bütün eski tasarruflarını iki kez kocalarına bırakmıştı), çünkü eğer çöpçünün sağlığı bu harcamayı gerektirse kesinlikle verirdi, aynı zamanda -kendi deyişiyle- "batmasını", tembellikten, güneşten, retten oluşan, çok kuşkulu bir tür denizci mutluluğuna doğru çekip gitmesini engellemek için de verirdi. Çünkü Bayan Dodin, içgüdüsel olarak, mutlu insanları sevmiyor. Bu konuda çok şey söylenebilir, kiracıların zina yapmasını kınıyor ve eşler arasında görülen her rahatsızlık vesilesinden söz etmeye titizlikle özen gösteriyor.

Bayan D. ile çöpçü işi buraya karar vardırdılar. Hırsızlıklardan başka, Bayan D., bu aralar, imzasız mektup yazmaya da başladı. Yeni başladı. Kiracıya (özellikle tereyağını çaldığı kişiye) imzasız tehdit mektupları gönderdi. Okuma yazması yok denecek kadar az olduğundan, onları çöpçü Gaston kaleme alıyor.

"İmzasız mektuplar yazıyorsam, hoşuma gittiği içindir, kim ne diyebilir ki?"

Böylece, bütün kiracılar, bir çöp kutusuna sahip olma, dolayısıyla yaşama haklarının, o zamana kadar zımni olan bu hakkın tartışma konusu edildiğini gördüler.

İçlerinden bazıları, itirazlarla savaşmaya yeterince hazırlıklı olmayanlar, pek az [saygıyla] davranıldığını gördüler. Fakat, Bayan D., özellikle saflık gösterip kızanlara çullanarak daha fazla sonuç elde etti.

Çünkü, belki de çöp tenekesinin yapısı bir yana bırakılırsa, Bayan D.'nin hoşnutsuzluğunu hiçbir şey sarsamaz, onun temeldeki kuşkuculuğu olarak adlandırılan şeyi asla herhangi bir şey

yatıştıramaz. Bayan D.'nin yüce soyluluğu, merhamet nedir bilmemesidir. Saint-Germain-des-Prés rahibeleri Noel'de ona "VI. Bölge yaşlılarının kızartması"nı getirdiklerinde dalga geçerek bakar onlara.

"Ayine gelecek değilim yine de, söylemedi demeyin," der, "alışkanlığım bu benim."

Ve [tanık tutulan] çöpçü, Bayan D. gibi eğlenmek için yanına geldiğinde, ona şunu açıklar:

"Ne karışayım! Bütün bu orospulara çocuk yaptırmak gerek, başkalarıyla daha az ilgilenmeyi öğrenirler o vakit."

Ve aynı şekilde, en güvenilir dostu, tek suç ortağı, çöpçü Gaston bir yana bırakılırsa, Bayan D., Bayan G.'nin ona gösterdiği iyilikler aracılığıyla bile olsa, insanlıkla her türden uzlaşmayı reddedecektir. Ve söylediğim gibi, Bayan G., o ve çöpçü için, her ikisi için de, suç ortaklıklarının ürkek tanığından başkası değildir, bir oyuncaktır, deyim yerindeyse, kurbanlarıdır. Bu nedenle, Gaston, binanın elli metre ötesinde, ıslık çalarak belirdiğinde ve içki içmişse [...].

[...] ve özellikle, son fiil, Bayan D.'nin Gaston tarafından öldürülmesi bile derinden değiştirmez. Çünkü eğer Bayan D. çöpçünün kendi katili olmasını engellemek için ondan kuşku duysa bile, yine de ona değer vermektedir, ve onun dostluğuna layık olmak için, onunla arasındaki her günkü bu rekabeti lehine çevirmek için, nihayet onun en derin doğasına, o zamana dek bastırılan hakikatine kendini teslim ettiği olur, ki bunu herkes alçaklık olarak adlandırmaktadır. Kısacası, Bayan D. çöpçüye paralel olarak serpilip gelişir. İmzasız mektuplar yazmaya ve çalmaya kadar işi vardırmıştır. Onun yaşında çalabilen kimsede görmediğim kadar bir saflıkla çalar. Böylece, Gaston'un içki eğiliminden yakınırken, ağır ağır düşkünleşmesiyle, onu teşvik eder. Kutsallığa en fazla hakaret eden sözleri edeceği kişi, en kutsal değerleri alaya alacağı, en cüretkâr şeyleri gerçekleştireceği kişi odur. Kısacası, Bayan D. Gaston'un suçunun seviyesinde olmak istiyor.

Onların konuşmaları bütün semti ürpertiyor ve bu onlara büyük bir zevk veriyor.

"Savaşlar," dedi [Gaston].

Buna Bayan D. cevap verdi:

"Almanlar [...]."

Bayan D.'nin hırsızlıkları sadece birkaç [*okunmuyor*] tarafından biliniyorsa da, bu hırsızlıkları açıkça yapma, giderek daha az ihtiyatla hırsızlık yapma eğilimindeler.

Çeşit çeşit mahrem sevinçler arasında, sadece son bir eylem, bir ortadan kaldırma vardır: Irmaktaki çiçekler. Başka deyişle, Gaston'un [*okunmuyor*] mesleğinin çok büyük merakını tatmin edebileceğine inandığı bir dönem oldu. Kuşkusuz, ruhların, bilinçlerin çöpçüsü olabileceğine, itiraf edilemeyen ve sadece çöpçüye itiraf edilen sırları derleyebileceğine de inanıyordu. Ama heyhat, Bayan G.'ye "Gözünüz nasıl?" diye sorduğunda, olabildiğince iyi olduğu karşılığını verir. Çöpçü hiç de böyle olmadığını, Bayan G.'nin gözünün her geçen gün daha da kapandığını, ama bunu ondan gizlediğini, çünkü çekindiğini (belki bunu kendine ifade etmeden), günün birinde, Gaston sarhoş olduğunda ve gözünün onu tanıyamayacak kadar kapandığını bildiğinden, onun saygın pansiyonuna, çok ürkütücü, gerçekten çok ürkütücü bir amaçla dalmasından çekindiğini biliyor: politik fikirleri yüzünden. Dolayısıyla, Bayan G.'nin gözü hakkında bile çöpçünün bilgileri yanlış. Bunun sonucunda, doğal olarak, katillerle, sürgünlerle aynı tarafta hissettiriyor [kendini]. Bu yönde abartıyor.

Deli Pierrot'dan söz ederken, "Pierrot öldü," diyor, ya da bütün [*okunmuyor*] kimlikleri ezbere biliyor.

"Güzel bir suç, işte, bir çöpçü için, olabilecek en iyi şey. Çöpçünün sorguya çekilmediği suç olmaz. Bir çöpçü için tek oyalayıcı şey."

Bayan D. ile Bayan G. ona bakıyorlar ve o uzaklaştığında, Bayan G. ikiyüzlü bir havada konuşuyor:

"Bir süredir, bu lafları ediyor..."

Çöpçüyle aynı düşüncede olan Bayan D. karşılık veriyor:
"Böyle bir adamı herkes anlayamaz."

Gaston orada olduğunda, sohbet daha genel, daha felsefi bir havaya bürünüyor. Birbirlerinin işlerinden, bu işlerin avantaj ve dezavantajlarından söz ediliyor.

"Çöpçülük bir meslek, hiç olmazsa," diye söze başlıyor Bayan D.

"İnsan bilmediği şeyden asla söz etmemeli," diyor Gaston, "bilmiyorsa, boş konuşmuş olur."

Çünkü Gaston da kendi mesleğinden tiksintisi duyuyor. Ama bir yandan da bunun felsefesini yapıyor.

"Bizim," diyor çöpçü, "ikimizin de meslekleri tanınmıyor."

"Doğrusu, siz işinizin ustasısınız," diyor Bayan D.

Şafak vakti, Saint-Germain kulübünün kapıları kapanırken geliyor çöpçü.

"Hep çok geç geliyorum," diyor çöpçü, "kapalı, müzik bitmiş. Güzel kızlar var, onlarla dolu, belli, havamı aldım yine! Benim gördüğüm, kulübün duvarlarına bir güzel işenmiş. Bunu görmelisiniz. Duvarlar kapkara, ilginç denebilir."

"İşemek gerek," diyor Bayan D., "bütün gece içiliyor çünkü."

"Çiş, çöpçü Gaston için. Gaston bu beylerin çişine terfi etti."

Bayan D. Gaston'a gurur ve aşkla bakıyor. Gaston'un dil yeteneği Bayan D. ile aynı. Bayan G. gözlerini indiriyor. Gaston'un bütün söyledikleri ona kuşkulu ve gizli niyetlerle lekelenmiş gibi geliyor.

"Çişe bakılacak olursa," diye devam ediyor Gaston, "sıkı içiliyor olmalı."

"İşeniyor, demek ki içiliyor," diyor Bayan D.

"Bana bir şey hatırlattı," diyor çöpçü Gaston, "sizin söylediğiniz şey. Bir filozof aynı şeyi söylemiş olmalı: Düşünüyorum, öyleyse varım. O bulmuş bunu. Descartes."

"Sussa daha iyi edermiş," diyor Bayan D. "Bu kadarını herkes söyleyebilir."

"Ne kartı?" diyor Bayan D. "Kıçımın kartı olmasın?"

"Hem, siz nereden biliyorsunuz?" diye soruyor Bayan D.

"Okumayı severim," diyor Gaston. "Çöp kamyonundaki bir delikanlıyla anlaştım, o bana eski kitaplar veriyor, ben de ona izmarit."

"Bu arada," diyor Gaston, "ilerleme kaydetmiyoruz."

"Bu konuda," diyor Bayan D., "bizi gerçekten ne ilerletir bilmiyorum. Hem apartmanda bir yazar var, en pisi o."

"Bir anlamı yok bunun," diyor çöpçü.

"Genelleştirmemeli," diyor Bayan G. utangaçça.

"Siz, de Gaulle'ünüz [ile]," diyor Bayan D., "[canımı sıkıyorsunuz]."

Kendiliğindenliği, düzenliliği ve monotonluğuyla, Bayan D. gerektiğinde buna yaklaşabilse de, Bayan D.'ninkinde, tanımı gereği her zaman aptalca olan aynı özgünlüğü bulmak yakışıksız olur.

Bayan D. bizim [yaşama] zevkimizi paylaşamaz. Bir kez bile olsun, utanç verici bir gizli anlaşmaya kendini kaptırırsa, doğal düşmanı olan kiracıyla birlikte [ihanet eder].

Bayan D. gayet yol yordam bilen bir itaatsiz.

Çünkü Bayan D.'nin Tanrısal Lütuf hakkında çok özel bir fikri var (alıntı); sosyalizmin geleceği hakkında da bir o kadar özel bir anlayışı var (alıntı). Ama yine de, Bayan D., burjuva toplumunun en yaygın kabul görmüş kurumlardan birinden, en görünmez, en gülünç, en masum şiddetinden, prensipte dahi kuşkuya düşüyor: Çöp tenekesi kurumu. Mektup göndermek, onun durumunu tatminkâr kılmak, Bayan D.'yi (ben kuşku duysam da) bıngıl bıngıl, hoşnut, başına buyruk bir kapıcı yapar ve Saint-Benoît Sokağı, 5 numaradaki varlığı işe yarar gözüken bu öfkelerden birini artık

estirmez. Bütün kiracılar, değerleri ne olursa olsun, birbirine karışır ve eşit muamele görürler, ve hatta gündelik hayatta başka hiçbir vesileyle görmediğim kusursuz bir eşitlik içinde bulunurlar. Doğrusu, içlerinden bazılarının, cuma günü oruç tutma haklarına varana dek, tartışma konusu edilmesini kötü bulmuyorum.

[...] Onun her günkü reddi, ilk günkü kadar eksiksiz, hiçbir itaatin, hiçbir kabulün mümkün olamayacağı kadar bakirdir. Bayan F. bile çöp tenekesi kurumunun kaldırılması davası uğruna ölebilir. Nefreti yüzünden [herhangi bir] kiracıya kendini doğrulayacak bir gerekçe vermediği gün geçmiyor. Onun nedenleri ise çoktur; bunların bariz bir kötü niyetten kaynaklanması gayet normaldir. Tutkusu onu körleştirir ve bunu sakince ifade edemez. Genellikle, bu, çöp tenekesini en son boşaltan kiracıdır. Binaya özgü küçük yükümlülüklerden biri olmuştur bu. Çöp tenekesi boşaltıldığı için herkes birbirine sövüp sayar. Boşaltılmıştır, çünkü boşaltılması gereken bir kova vardı, boşaltılması gereken bir kova vardı çünkü yemek yeniyor, ve hayat sürdükçe de boşaltacak bir çöp kovası olacak. Böylece, bu tür şeylere yeterince hazırlıklı olmayan birçok kiracı, çöp tenekesine sahip olmakla ilgili o zamana kadar kabul görmüş yasal haklarının tartışma konusu edilebileceğini öğrendiler ve [hakları] en fazla içlerine işlemiş olanlar kendilerine [...] davranıldığını gördüler.

Gaston'la dostluğunun en beklenmedik sonucu, onu çocuklarından, özellikle en küçük oğlundan koparmış olmasıdır. Artık oğlunu görmek istemiyor, oğlu onu sıkıyor. Oğlunu çok iyi yetiştirdi ve onun için, pek az kişinin yapabileceği fedakârlıklar yaptı. Kocası aldığı ücreti içkiye yatırıyordu, o ise, çocuklar[ını yetiştirmek] için on beş yıl boyunca fabrikada çalıştı. Fabrikadan sonra, akşamları, çamaşır yıkıyordu. Kızı postacıdır. Uzak bir bölgede oturur; onu ender görür.

"Burada rahatım."

Ama oğlu Chatou'da sebze yetiştirmektedir. Yeni yılda, 14 Temmuz'da, paskalyada annesini görmeye gelir ve oğlunu şaşmaz biçimde şu cümleyle karşılar: "Onlar için öyle çok şey yaptım ki, bıktım usandım artık. Onlardan tek istediğim beni rahat bırakmaları."

Kızı, oğlu, sık sık, "ömrünü geçirmesi" için yanlarına gelmesini isterler.

"Sizin yanınızda kraliçe hayatı yaşayacak olsam bile, yaşlılar yurdunda gebermeyi tercih ederim."

Kimi zaman Bayan D.'nin oğlu onu görmeye gelir. Çünkü Bayan D.'nin iki çocuğu vardır. Yeni yılda, Kurtuluş'un yıldönümünde ve paskalya günü annesini görmeye gelir. Bayan D.'nin kiracılarına karşı olduğu gibi, oğluna karşı da bir o kadar korkunç -bir o kadar boş- değişmeyen serzenişleri vardır.

"Çocukların hepsi ittir, en iyileri bile," diye söze başlar Bayan D., "hiç istisnasız."

Oğlu kapıcı dairesine oturur:

"Yine başlayacak," der Bayan D.'nin oğlu.

"Bir iki hakikat dinlemeye hazır değilsen, "der Bayan D., "geldiğin yere geri dönebilirsin."

"Kötü olduğundan değil," der Bayan D. kiracılara, "ama zorunlu, benim gebermemi bekliyor. Bu durumda, ona söyleyecek pek az şeyim var."

Ve şaşmaz biçimde ekler:

"Makarnacıları sevmem."

Görünüşte nedensiz, zararsız olan bu cümle, İtalyan olan gelinine yöneliktir.

"Görelim bakalım, bana ne sitemde bulunacaksın," der oğlu.

Daha önce çocuklarla ilgilenmiş ve çok ciddi referansları olan (mümkünse kırk yaşlarında) bir hanımı, sabah saat dokuzdan on ikiye kadar ev işleriyle ilgilenmesi için ve öğleden sonra dörtten altıya kadar da bebeği dışarı çıkarması için arıyorum (pazarları hariç).

Karşılığında
Elektriği olan iyi döşeli bir oda
4 bin frank
sabah kahvaltısı
ve öğle yemeği.

Uyumak imkânsız artık.

Saint-Germain-des-Prés Kulübü'nün açılışı Saint-Benoît Sokağını altüst etti. Bütün gece sadece motor gürültüleri, kornalar, çarpan araba kapıları. Sabahın üçüne kadar gözünü kapatmak genellikle imkânsız. Saint-Benoît Sokağında, Saint-Germain-des-Prés Kulübü'nün tam hizasında bir yaşlılar yurdu olduğunu belirtelim. Keza, örneğin sadece 5 numarada on bir çocuk var. Bir diğer Tabou'nun da Deux-Anges çıkmazında açılacağını öğreniyoruz. Dar ve [*okunmuyor*] bir sokakta üç gece kulübü olacak. Saint-Benoît Sokağını trafiğe kapalı bir yol yapamaz mıyız? Ve [*okunmuyor*] otopark yolları bulunan Saint-Germain Meydanında olmasını talep edemez miyiz? Orada, meydanın büyüklüğü dikkate alındığında, ses daha dayanılır olmaz mı?

Sosyalist Parti kanton seçimlerine karşı görüş belirtti. Genel oy hakkından, emekçilere, ev kadınlarına, orta sınıflara oy hakkından kaçıyor. Korkuyor. Korkacak nedeni de var. Ve korkusunu göstermek istemediğinden, ihanet ediyor, satıyor, muhbirlik yapıyor. Kanton seçimleriyle ilgili oturum sırasında, Madagaskarlı parlamenterleri "ihbar etti."

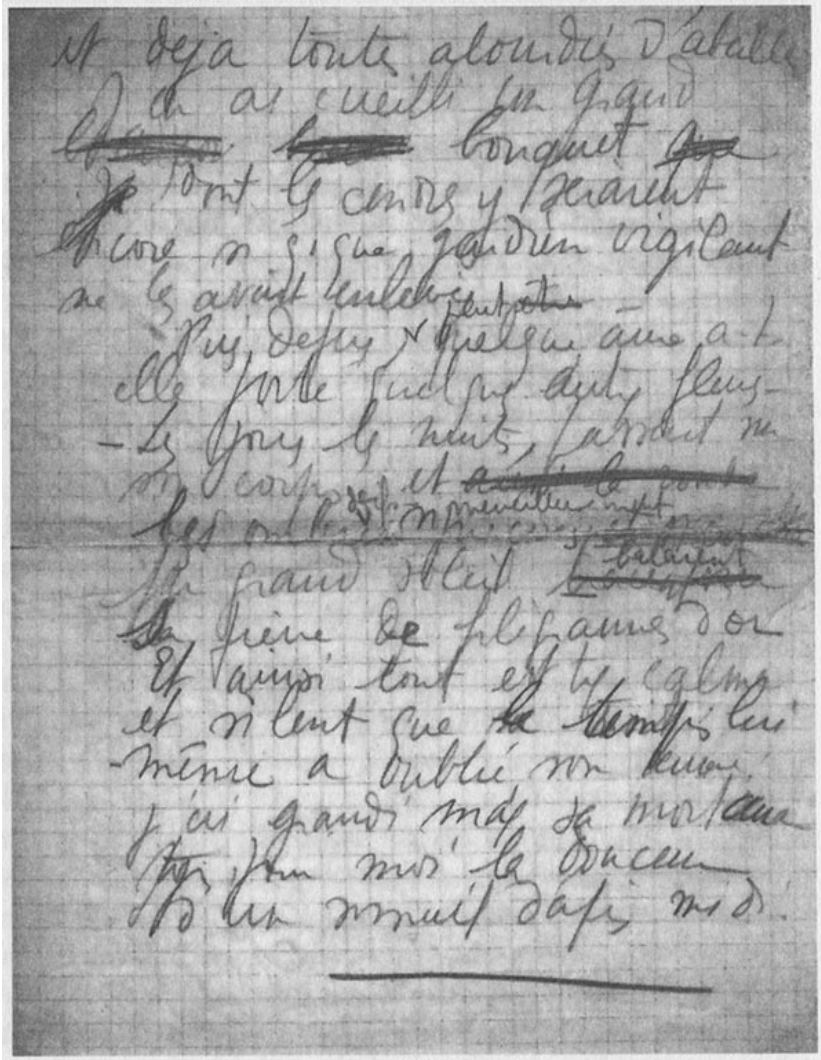
Ve kendi çevresini aldatmak için de şöyle davranıyor: Sadece seçimler söz konusuyken, sorunu saptırarak, Madagaskarlı parlamenterlere karşı kovuşturmanın ertelenmesini talep etti. İki milletvekili, UDSR'den [Demokratik ve Sosyalist Direniş Birliği] [Violette] ve bağımsız [*okunmuyor*] ayağa kalkarak parlamentonun adli bir [*okunmuyor*] yasaklayamayacağını söylüyorlar. Ve sosyalistler, gerçek karşısında etkilenmiş gibi yaparak, taleplerini anında geri çekip vazgeçiyorlar. Ve onların namussuzlukları yüzünden talep geri çekiliyor.

Ardından, Sosyalist Parti, [*okunmuyor*] bir inisiyatif tarafından önceden adabına yakışır biçimde satın alındığına inanarak, Madagaskarlı parlamenterleri gericiliğe satarak, kanton seçimlerine karşı [oy kullanıyorlar] ve Mart 1949'da iki turlu tek adaylı oylamadan yana görüş belirtiyorlar.

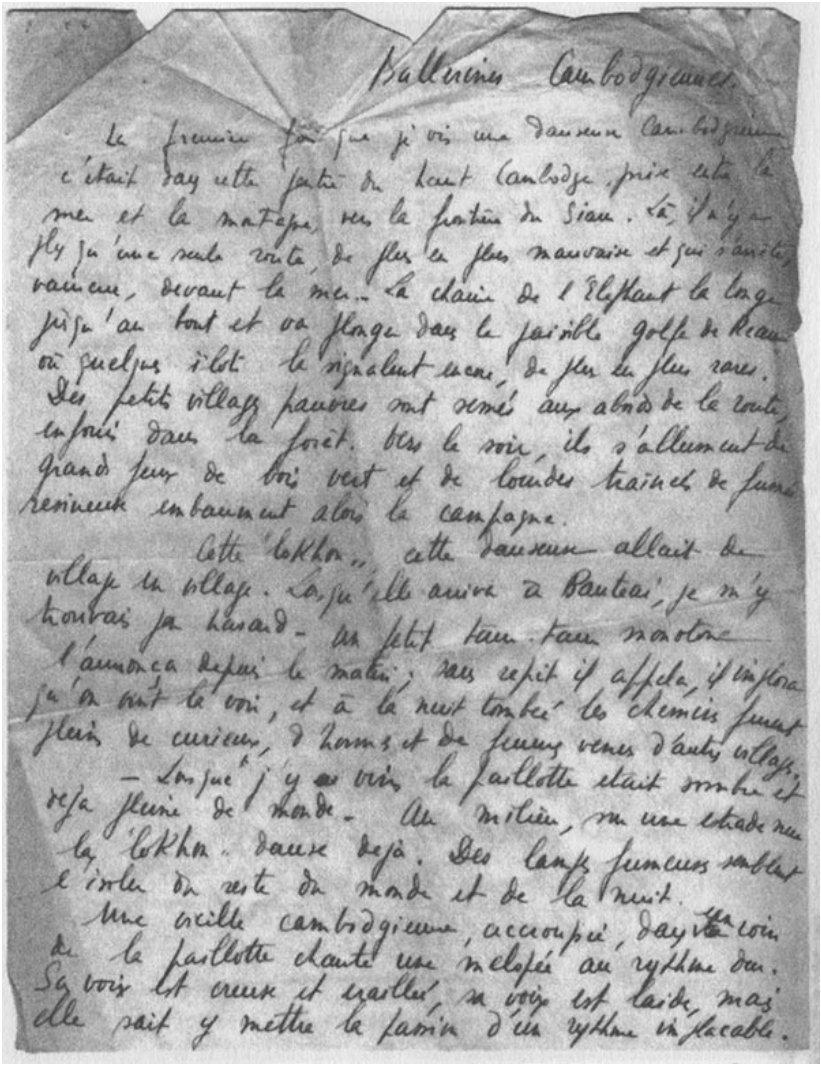
Zaten yeterince uzun olan mücadelelerine eklenen bu yeni namussuzluğun ardından, beş sosyalist vekil ve Museum müdürü ile bizim bölgenin belediye meclis üyesi Paul Rivet istifasını verdi. Onu tebrik ediyoruz. Bu olguyu geçen pazar günü Sosyalist Birlik Partisi'nin kuruluşuyla ve her gün biraz daha kalabalıklaşan sosyalist "müşkülpesentler"le karşılaştıralım. Ve umalım ki, "alttaki" kitlelerin yöneticilerine karşı sesleri giderek daha fazla işitilsin.

⊙

Yuvarlak bir masanın üzerinde rahatsızız, dirsekler masaya değmiyor ve yazmaktan yorulup da dinlenmek için dayayamıyoruz, yazarken boşluktalar, ama bu hemen fark edilmediğinde, "Neyim var bilmiyorum, yorgunum," diye düşünüyor insan; ama bu, masanın üzerinde dinlenemeyen dirsekler yüzünden.

Marguerite Duras'nın 1921 yılında babasının ölümünü anlattığı metnin son sayfası

Ballerines Cambodgiennes

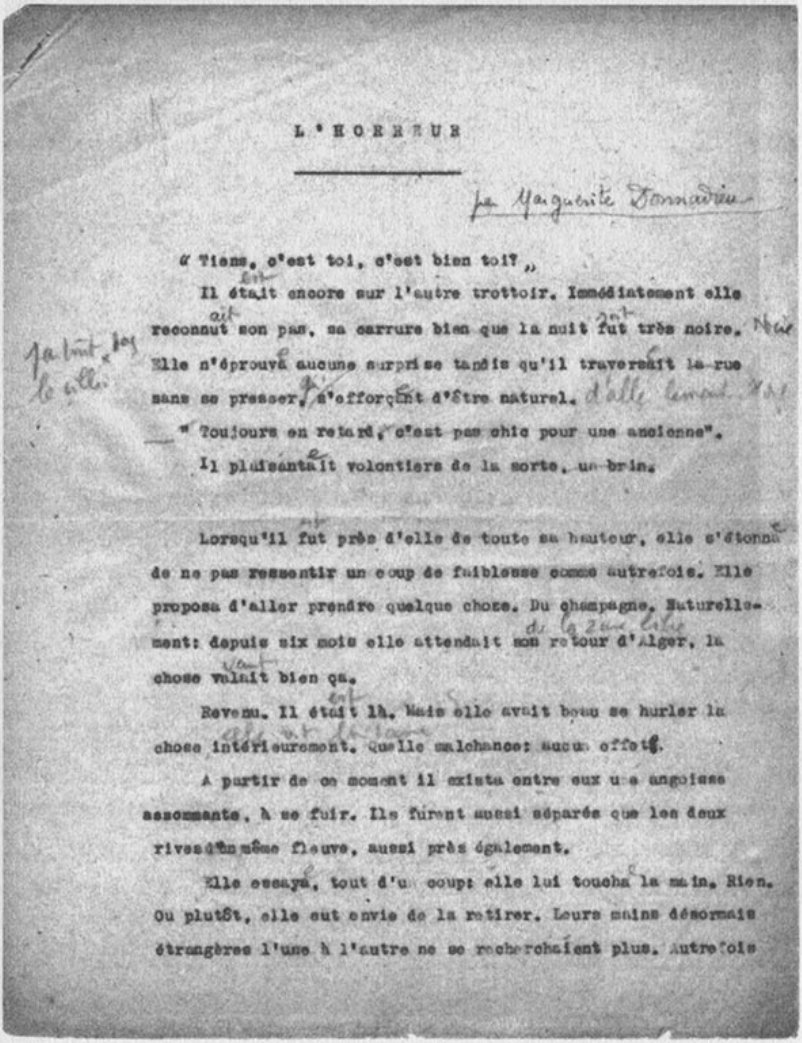
Le premier fois que j'ai vu une danseuse Cambodgienne c'était dans cette partie du haut Cambodge, prise entre la mer et la montagne, vers la frontière du Siam. Là, il n'y a plus qu'une seule route, de plus en plus mauvaise et qui s'enfonce vaincue, devant la mer. Là chaîne de l'Eléphant la longe jusqu'au bout et va plonger dans le paisible golfe de Kiam où quelques îlots le signalent encore, de plus en plus rares. Des petits villages pauvres sont serrés aux abords de la route, enfoui dans la forêt. Vers le soir, ils s'allument de grands feux de bois vert et de lourdes traînées de fumée résineuse embaument alors la campagne.

Cette "lokhon", cette danseuse allait de village en village. Lorsqu'elle arrive à Banteai, je m'y trouvais par hasard. Un petit tam-tam monotone l'annonça depuis le matin; sans répit il appela, il implora jusqu'à la nuit tombée, et à la nuit tombée les chemins furent pleins de curieux, d'hommes et de femmes venus d'autres villages.

— Lorsque j'y ai vu la paillotte était comble et déjà pleine de monde. Au milieu, on avait établi une lokhon danseuse déjà. Des lampes fumeuses isolaient l'intérieur du reste du monde et de la nuit.

Une vieille cambodgienne, accroupie, dans un coin de la pailloter chantait une mélopée au rythme doux. Sa voix est creuse et grasseille, sa voix est laide, mais elle sait y mettre la passion d'un rythme implacable.

"Kamboçyalı Balerinler"in el yazması versiyonunun ilk sayfası

L'HORREUR

par Marguerite Donnadieu

« Tiens, c'est toi, c'est bien toi? »

Il était encore sur l'autre trottoir. Immédiatement elle reconnut son pas, sa carrure bien que la nuit fut très noire. Elle n'éprouva aucune surprise tandis qu'il traversait la rue sans se presser, s'efforçant d'être naturel.

« Toujours en retard, c'est pas chic pour une ancienne ».

Il plaisantait volontiers de la sorte, un brin.

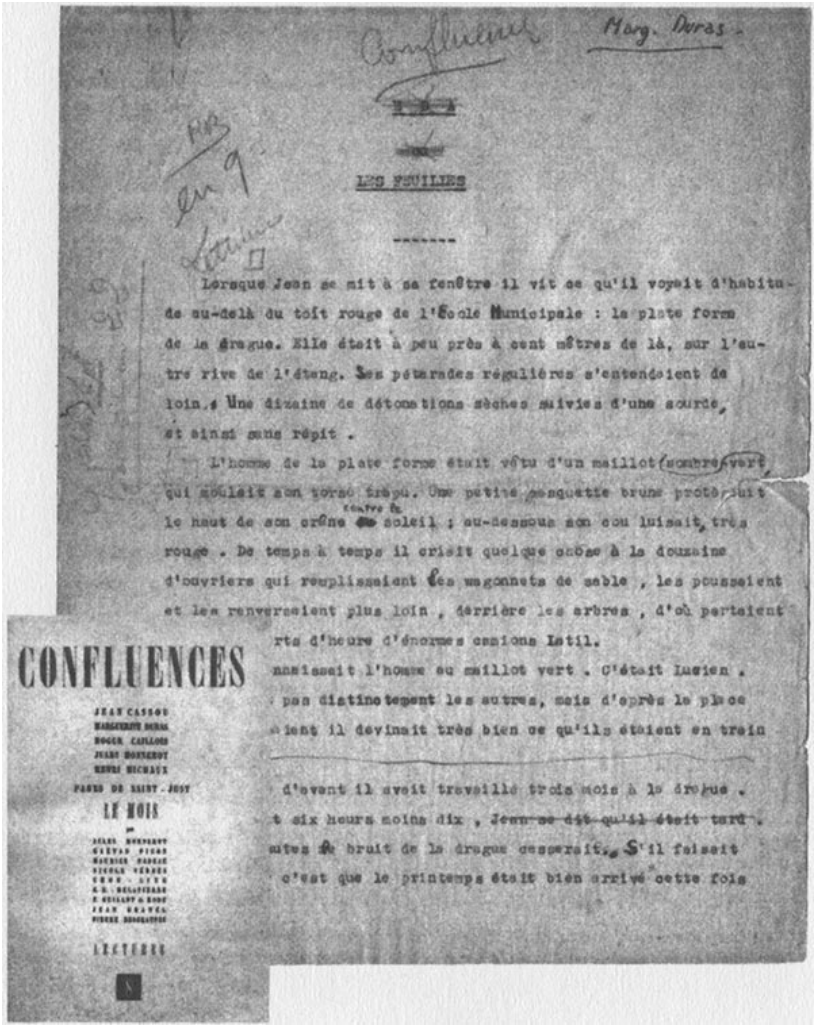
Lorsqu'il fut près d'elle de toute sa hauteur, elle s'étonna de ne pas ressentir un coup de faiblesse comme autrefois. Elle proposa d'aller prendre quelque chose. Du champagne. Naturellement: depuis six mois elle attendait son retour d'Alger. La chose valait bien ça.

Revenu. Il était là. Mais elle avait beau se hurler la chose intérieurement. Quelle malchance: aucun effet.

A partir de ce moment il exista entre eux une angoisse assommante, à se fuir. Ils furent aussi séparés que les deux rives d'un même fleuve, aussi près également.

Elle essaya, tout d'un coup: elle lui toucha la main. Rien. Ou plutôt, elle eut envie de la retirer. Leurs mains désormais étrangères l'une à l'autre ne se recherchaient plus. Autrefois

"Marguerite Donnadieu" imzalı "Dehşet"in ilk sayfası

Marg. Duras.

R. E. A

ou

LES FEUILLES

Lorsque Jean se mit à sa fenêtre il vit ce qu'il voyait d'habitude au-delà du toit rouge de l'école municipale : la plate forme de la drague. Elle était à peu près à cent mètres de là, sur l'autre rive de l'étang. Les pétarades régulières s'entendaient de loin. Une dizaine de détonations sèches suivies d'une accalmie, et ainsi sans répit.

L'homme de la plate forme était vêtu d'un maillot (contre) vert qui moulait son torse trapu. Une petite moquette brune protégeait le haut de son crâne contre le soleil ; au-dessous son cou luisait, très rouge. De temps à temps il criait quelque chose à la douzaine d'ouvriers qui remplissaient les wagonnets de sable, les poussaient et les renversaient plus loin, derrière les arbres, d'où partaient rts d'heure d'énormes camions Latil.

nnaissait l'homme au maillot vert. C'était Lucien. pas distinctement les autres, mais d'après la place ient il devinait très bien ce qu'ils étaient en train

d'avant il avait travaillé trois mois à la drague. t six heures moins dix, Jean se dit qu'il était tard. utes le bruit de la drague cesserait. S'il faisait c'est que le printemps était bien arrivé cette fois

CONFLUENCES

JEAN CASSOU
MARGUERITE DURAS
ROGER CAILLOIS
JEAN DUVIGNAUD
HENRI MICHAUX

PARIS DE SAINT-JUST

LE MOIS

par

ARCHIVES

Ekim 1945'te (René Tavernier'nin yönettiği) Confluences *dergisinde "Yapraklar" adıyla yayımlanan "Eda ya da Yapraklar"ın daktilo edilmiş ilk sayfası.*

DİĞER METİNLER

Burada "Sınırsız Çocukluk" (Marguerite Duras) adı altında bir araya getirdiğimiz, Marguerite Duras'nın çocukluğuna ve aile üyelerine ayırdığı otobiyorafik dört metin ve ardından gelen altı kurmaca öykü, *Defterler*'le aynı dönemde yazılmıştır (belki de kimilerine göre, savaşın başlangıcından biraz önce). Ekim 1945'te *Confluences* dergisinde yayımlanan "Eda ya da Yapraklar" öyküsü hariç, hiçbiri yayımlanmamıştır.

İlk dört metin Marguerite Duras'nın Imec'te bulunan elyazmalarının en eskileridir: Yaklaşık olarak 1930'lu yılların sonuna tarihlenebilirler. Dörde katlanan kâğıtlar üzerine kurşun kalemle yazılmış yazılar siliktir ve kimi zaman güçlükle okunmaktadır. Bunların her biri, Duras yavaş yavaş mesleki, mali ve duygusal bir bağımsızlık kazanırken (öğrenimini tamamlar ve 1937 yılında çalışmaya başar; aynı yıl tanıştığı Robert Antelme'le 1939'da evlenir), ailevi hikâyesinin öne çıkmasına tanıklık etmektedir. Bu kısa yazıların sonuncusu, 1921 yılında babasının ölümünün koşullarını tasvir etmekte olup, Marguerite Duras'nın bu olaya ayırdığı bilinen tek metnidir.

Arkadan gelen altı öykü kuşkusuz biraz daha geç tarihlidir. Çeşitli otobiyografik esinleri olan bu öyküler Marguerite Duras'nın ilk edebiyat denemelerindendir. Daktiloyla yazılmış bu metinlerin müsveddeleri, bunların tekrar tekrar yazıldığına kanıttır. İkinci öykü olan ve baştan sona diyalog halinde yazılmış

"Siz misiniz, Rahibe Marguerite?" elyazması yine de bir istisna oluşturur: "Bej Defter"de bulunan ilk çocuğunun ölümüne adanmış metnin (s. 184) başka bir halidir bu ve *Sorcières* dergisinde (1976), ardından da *Outside* derlemesinde "Böyle Bir Aşkın Dehşeti" adı altında yeniden yayımlanacaktır.

Bu kurmaca metinler içerisinde Marguerite Duras'nın yayımlanmış ilk iki romanını* hatırlatan bir evren (bkz. "Çalıntı Güvercinler") ve sonraki eserlerinin kimi temel temaları bulunmaktadır ("Dehşet"te ya da "Kutsal Kitap"ta aşk ve aşkın sönüşü, "Eda ya da Yapraklar"da ölüm ve sıkıntı...).

* *Les Impudents*, Paris, Plon, 1943; *La Vie tranquille*, Paris, Gallimard, 1944.

S I N I R S I Z Ç O C U K

Çocukluğumda sadece çocukluğu görmek istiyorum. Yine de yapamıyorum. Neredeyse çocukluğun hiçbir işaretini göremiyorum. Bu geçmişte tamamlanmış ve kusursuzca tanımlı bir şey var ve bu konuda hiçbir aldatmaca mümkün değildir.

Kendimi hiçbir şekilde çocukluk döneminde göremiyorum. Kutsal bir dinlenme yeri gibi, bütün ömrüm için güç topladığım birkaç yılı hariç, hayatımın en çorak olduğunu hissettiğim dönemi. Bütün çocukluğumdan daha net, daha yaşanmış, daha az düşlenmiş hiçbir şey yok. Hiçbir hayal gücü yok, çocukluğu düşlerin aylasıyla çevreleyen efsaneler ve peri masalları yok.

Kendimi hiç açıklamak istemiyorum. Benim için olduğu kadar, benimle aynı yılları yaşamış olan iki erkek kardeşim için de bu böyle. Bu çocukluk beni kaygılandırıyor ve bir gölge gibi hayatımı takip ediyor. Cazibesiyle beni cezbetmiyor, çünkü benim gözümde hiç cazibesi yok; tam tersine, tuhaflığıyla cezbediyor. Benim hayatımı asla koşullamadı. Çocukluğum yalnız ve gizliydi – çok uzun süre boyunca kendi içinde amansızca saklanmış ve kefenlenmiş kaldı.

Bu çocukluğun beni istila ettiğini, unutulmuş ve aydınlatılmamış bir macera gibi kafama takıldığını hissettiğimde, içimde esen rüzgârın keyfine göre bunu dile getireceğim.

Uzun alışkanlık yıllarım olmadı, bu yıllardan, bu yılların ritminden, yavaş yavaş zamanın içinden çıkarak, kendi cazibe-

sini oluşturmasından türeyen bir yumuşaklık da olmadı. Hayır, bütün bunlar bende hiç olmadı; ne aile evim oldu, ne bildiğim bahçeler, ne tavan araları, ne büyük anne babalar, ne kitaplar, ne de büyümelerine tanık olunan arkadaşlar. Bunların hiçbiri olmadı. Geriye ne kalıyor diye mi düşünüyorsunuz? Annem kalıyor. Bunu kendimden niye gizleyeyim?

Hikâyeyi annemden yola çıkarak dile getirmek istiyorum; asla bilinmeyen bu şaşırtıcı gizem, çok uzun süre benim sevincim ve acım olmuş, kendimi hep onda bulduğum, sık sık kaçıp geri döndüğüm bu gizem.

Annem bizim için başını sonunu bulamadan uzun süre yürüdüğümüz geniş bir ovaydı. Bu anıların peşi sıra gidildiğinde onların yanında yürüyen o yumuşaklık ve uyanıklık halesiyle annemi hiç görmüyorum. Zaten bu bir anı değil. Asla bitmemiş geniş bir yürüyüş bu.

Onun kadın olarak yaşamını, genç kız ve eş olarak yaşamını bilmiyorum. Onu annemiz olarak görüyorum, hepsi bu.

Daha öteye geçmiyorum; çünkü bu anneliğin geçmişte ne olduğunu ve her zamanki halini dile getirmek istiyorum ama kelimeler bana yokmuş gibi geliyor. Onu görmek için ondan uzaklaşmak, onun her zaman sahip olduğu o emici güncelliği bir an için geri itmek isterdim. İşte: Bizden önce o saflıktan çok uzak olmalıydı, kutlanıp yüceltilmemiş bunca insani tutkuyla saflıktan uzak. Tek söyleyebileceğim bu.

Biz, üçümüz geldik; onun yaşamının tuzu olduk, biz geldikten sonra şatafatlı bir şekilde döllenen bu toprağın tuzu olduk.

Bizim tutkumuzu, ılımlılıktan tamamen uzak yaşadı. Bu tutkuyu etken bir şekilde yaşadı. Bir hayır duası gibi annelerin üzerine dökülen o sabır, o soluklanma olmadan yaşadı.

Tutkusunu, tek başına, asla yatışmayan bir şiddetle taşıdı; taşımaktan yorgun omuzları hep aynı güzelliktedir.

Bizler çok küçükken katıldık onun hayatına. Onun dostları olduk; ve sanırım bu gerçeklik duyusunu ona borçluyuz. Onun gerçekliği bizim düşümüzdü. Başka çocuklar nasıl masallardan

beslenmişse, biz de bu gerçeklikten beslendik. Onun mutsuzluklarını ve sevinçlerini hiç eksiksiz paylaştık.

Uzaktan geliyorduk, hep uzaktan. Başka hayatlarda birbirine sıkı sıkı bağlı yıllar nasıl ki düzenli ve yavaş akıyorsa, bizim hayatımızda da yola çıkışlar ve varışlar birbirini izliyordu. Babam Uzakdoğu'da memurdu. Tam yeri belirtmek, çocukluğumuza dair fikre yararsız ve hatta zararlı olur. Her tarafta yeşerip biten hayat var; büyüyen, pıtrak gibi ortaya çıkan ve birbirini arayan çocuklar, ve [*okunmuyor*] – kimileri büyük bahçelerde [tek başlarına] ve kapalı, diğerleri mutfaklarda, çok ciddi büyük apartman dairelerinde. Çorak ve terk edilmiş kaldırımlar üzerinde de var çocuklar. Buralardaki yakınlıklara, hatta gizemlere de kafa yorulabilir. Bizler vagonların ve limanların aşinası insanların parçasıydık. [İnan olsun], tek bir istisnai ifşaat bile kaynaklanmadı bundan. Bitkiler çocuklara lütufkâr davranır ve çocuklar topraktan sadece kendilerini besleyecek olanı alırlar. Geri kalanını bırakırlar. Bizim de başkalarınınki kadar apaçık şaşkınlıklarımız olmuştu. Genellemeleri bilmiyorduk, dünyaya ve yolculuklara dair hiçbir mefhumumuz yoktu; çünkü her bir günün şimdisinde yaşıyorduk.

Bizi, her zaman, oldukça tuhaf bir aydınlıkta görüyorum. Hep solgun benizli ve hep yorgun, sabah [*okunmuyor*] tuhaf ve adsız garlara varış, herkes üst üste, anneme büzülmüş, aynı salkımın meyveleri gibi, yine aynı ten ve aynı uykuyla iç içe geçmiş. Annem bizi koruyordu, hiç ayrımsız bize çok özen gösteriyordu, şefkatinde bizim tenimizdeki karmaşanın aynısı vardı.

Çok uzun süre çok küçük kaldık. Bitmek bilmeyen, görülmemiş bir zaman, bana asla ölçülemeyecek gibi gelen bir zaman boyunca. Üç kişiydik, iki kardeşim, Pierre ve Paul, ve ben, son çocuk -herhangi bir adım var mıydı bilemiyorum-, evet, çok uzun süre boyunca küçücük çocuklardık. Sonra, bir gün, ve aniden, içi-

mizden biri, büyüğümüz, Pierre, bize yabancı oldu. Aniden, sınırı aştı, bizim gencecik halimizin o büyük derinliklerinden çok daha aydınlık ve belirgin ufuklara doğru yükseldi. Bu benim için, hiç kuşku yok, çok acımasız oldu; çünkü diğer kardeşimin başına da aynı şeyin geleceğini, beni çılgına dönmüş halde, karanlıklardan ağırlaşmış, ilk meyve bahçem içinde bırakacağını çaresizce hissediyordum.

Sonra, daha ilerde, başka koşullar da beni tutkuyla imrendiğim ve [özlem duyduğum] bu dünyadan çekip aldılar. O zamana dek hüküm sürmüş olan [hayatlarımızın] ayrımsızlığı bir süre sonra uçup gitti ve yerini, en küçük oyunlarımıza kadar sızan korkunç bir ayrılmacılığa bıraktı. Durumumu [*okunmuyor*] için gösterdiğim yüce çabalara rağmen, dışlanmıştım ve çocukluğumla yapayalnızdım.

Unutulmaz bazı günlerde bunu [anladım].

Çok özgürdük, Phnom Penh'deki büyük bir bahçeye bırakılmıştık. Babamız büyük bir kolejin müdürüydü, kendi yaşam ritmimizi bu liseninkine göre ayarlıyorduk.

Çok zahmet gerektiren ve ağzına kadar dolu büyük kolej bizi bilmiyordu ve bizi heyecanlandırmadan etrafımızda yaşıyordu. Henüz tam bir cehaletin o yüce yaşındaydık ve öğrenci olmanın ateşli arzusu, ne kadar esritici olsa da, bize erişmiyordu. Ama bu kolejin öğle yemeğine doğru boşaldığını ve aniden erişilebilir olduğunu, bizim olduğunu biliyorduk.

Öğle uykusu gizlice elbirliği ediyordu, bizim suç ortağımızdı, [*okunmuyor*] öyle içe işleyen, öyle ezeli bir sükunet ki bizi özgürlük ve uzamla [örtüyordu]. Bu saatlerin rehavetini dünyada hiçbir şeyin bozamayacağını gayet iyi hissediyorduk. Uzun bekleyiş sabahlarımızda zaten mevcut bir sarhoşlukla bu özgürlüğe gark oluyorduk.

Kardeşim yakışıklıydı; zarafetle alakası olmayan, bütün gençliği boyunca bile kusursuzca gerçekleşmiş bir yakışıklılık.

Şu basit yakışıklılık vaadi değil; daha baştan her anlamda uyumlu bir tür yetkinlik. Sıradan bir çocuk gözüyle bakılamayacak kadar soylu tavırlı bu genç Aziz Jean de Donatello da böyledir. O muzaffer havası içinde bir çocuk olamayacak kadar acınasız ve deli diye düşünür insan. Ama yine de okşayışlar ve öpücükler ona yetmez.

[Böylece] kardeşim öyle yakışıklı ki sanırım hiç böyle bir güzellik görmedim, dahası [...] vahşi yeşil ve sözle anlatılamaz gözler, hiçbir ifadenin çizgisini bozamayacağı bir incelik ve ayrıcalık hatları veren yitik gözler.

Uzun süre yakışıklı biri olarak kaldı ve kuşkusuz hâlâ öyle. Fakat bir hüzün perdesi gelip kondu üzerine; bu perdenin ardındaki ilk yüzü hep daha gizli bir hayat yaşıyor.

Yalnız kalabilmek için bizi akrabalarına gönderdi ve on beş günlüğüne Platoriet'ye gitti. Sanırım onu orada iki hizmetçi beklemiş ve karşılamıştı; anahtarlarla birlikte, konutların ve kendilerinin hakimiyetini de ona teslim ettiler. Babamın son günlerine sadece o ikisi çok yakından tanık olmuştu; babamdan kusursuz bir saygı ve bağlılıkla söz ediyorlardı.

Böylece, babamın son aylarını ona ender bir titizlikle kusursuzca yeniden anlatabildiler. Çok huzurluydular, şaşırtıcı biçimde de yumuşak. Ben onlarla yaşamamış olsam da, onların ışıltısını ve yumuşaklığını biliyorum: Sonbaharda Dropt vadisinden son nemler yükselirken, güneşten beslenerek kaynaşan bütün hayat parktan çekilir ve parkın, son ayinlerin ardından bir kilisenin koro yeri gibi sessiz ve sakin bırakırkenki yumuşaklığı.

Babam güçsüzdü, çok güçsüz, ve bu güçsüzlükten öldü. Hastalığı, başlı başına ciddi olmasa da, yavaş yavaş onu tüketti. Hayat, yavaşlamış bir akıntı gibi, bu kadar nazikçe, hiç çatışmasız, böyle çekip giderken, ölüm bir uyku gibi gelir ve sağlıklı, yararlı bir yorgunluk kadar yumuşakça hayatı uyutur. Babam için böyle oldu.

Babam, kışın ilk günlerindeki güzel bir öğleden sonra, uyuyarak öldü. Büyük park da uyuyordu ve parkın sessizliği bir büyü gibi giriyordu odanın içine. Babam öyle az yaşamıştı ki onu tamamen uyutmaya bu sessizlik yetmişti kuşkusuz.

Sanki oda son anların sessizliğini hâlâ yaşıyormuş gibi, boş, geniş evde her şey çok sakin olmalıydı.

Pencere ıhlamur ağaçlarına bakıyordu ve büyük kırmızı perdeler nesnelerin içinde uyanık kalan şeyi kendi içlerine gömdüler.

Sonsuzluktan gelen birkaç kuş sesi babam için hayatın son çağrıları olmuştu. Çağırmakta geciktiğinden, hizmetçi kendiliğinden geldi. Kapıyı vurdu, defalarca vurdu ve başından beri bekledikleri şeyin olduğunu anladı.

Bu durumda ne yapacaklarını biliyorlardı. Çok büyük bir dikkat ve yücelikle yaptılar yapacaklarını.

Babam ölünce, o yerlerin efendisi oldular, ama yine de bu özgürlüğü kusursuz bir ağırbaşlılıkla kullandılar. Mülkü terk etmediler, çünkü annem geldiğinde onu karşılamakla görevli olduklarını biliyorlardı.

Babamın onlardan başka kimsesi yoktu. Ölümünde sadece onlar vardı. Siyah giysilerini giydirdiler. Öyle zayıf ve hafifti ki, bir çocuk denebilirdi. Henri onu büyük yatağa yatırdı ve köydekilere efendisinin öldüğünü haber verdi. Jeanne akşama kadar yatağın yanında kaldı. Bütün gece de. Hiçbir şeyin yükümlülükten vazgeçiremeyeceği bir köle tavrıyla ölüyü bekledi.

Dolayısıyla, ne yapılması gerekiyorsa yapıldı.

Ertesi gün babam Platoriet'nin bağlı olduğu küçük köyün mezarlığına gömüldü.

Onu tanımayan birçok iyi insan tabutunun ardından yürüdü, çünkü onun yalnız ve yakınlarından uzak olduğunu biliyorlardı.

O hâlâ orada. Annem onun cesedini bizim bahçeye taşımayı hep istemişti. Birkaç aslanağzının gölgesinde bir yer seçilmişti, ama işler sürüncemede kaldı ve Platoriet artık bizim değil.

Mülk satıldığında oraya geri döndüm. Güneşe bulanmış uzun yolu yaya yürüdüm. Çok güzel bir nisan günüydü; şaşırtıcı güzellikteydi, öyle güzeldi ki bütün ilk güller açmıştı ve daha şimdiden arılar doluşmuştu üzerlerine. Koca bir demet gül topladım; eğer uyanık bir bekçi yok etmediyse külleri hâlâ orada olmalı.

O zamandan beri belki birkaç kişi daha başka çiçekler götürmüştür. Cesedinin üzerinden günler, geceler geçiyor; ve güneşin güçlü ışıkları altında harikulade belirginlik kazanan porsukağaç-

larının gölgesi, mezar taşını altın telkârilerle süpürüyor. İşte böyle, her şey çok sakin ve öyle yavaş ki, zaman bile işini yapmayı unuttu. Ben büyüdüm, ama onun ölümü benim için daima bir öğleden sonra uykusu yumuşaklığında.

Ö Y K Ü L E R

Kamboçyalı Balerinler

Yukarı Kamboçya'nın denizle dağ arasında kalmış, Siyam hududuna yakın bölgesiydi. Giderek bozulan ve deniz karşısında mağlup düşüp biten bir yolla varılır oraya. Fil Sıradağları bu yolu sonuna dek takip edip, dingin Ream Körfezine gömülür. Giderek sayıları azalan birkaç küçük ada bu sıradağlara işaret etmektedir hâlâ. Ormanın içlerinde yoksul birkaç küçük köy yol boyu serpilmiştir. Akşama doğru köyler aydınlanır; taze dallarla yakılan büyük ateşler ve reçinenin yoğun dumanları kırlık bölgeyi hoş kokulara boğar.

Bu "lokhon", bu dansöz köyden köye gidiyordu. Ban-Teai'ye vardığında tesadüfen ben de oradaydım. Tekdüze çalıp duran küçük bir tamtam sabahtan beri onun gelişini duyuruyordu. Gece olunca, yollar meraklılarla, diğer köylerden gelmiş kadın ve erkeklerle doldu.

Ben vardığımda, saz kulübe karanlıktı ama şimdiden tıklım tıklım dolmuştu. Ortada, çıplak bir sekinin üzerinde lokhon dans etmeye başlamıştı. İs çıkartan lambalar onu dünyanın geri kalanından ve geceden tecrit ediyor gibiydi. Yaşlı bir Kamboçyalı kadın, kulübenin bir köşesine çömelmiş, sert ritmli, tekdüze bir ezgi söylüyordu. Sesi ölgün ve boğuktu. Sesi çirkindi, fakat amansız

bir ritmin tutkusunu bu sese katmayı biliyordu; şarkı söyleyemediğinden, ritmi tutturabilmek için kimi zaman bağırıyor, çığlığı umutsuzluğa benziyordu. Bu anıyı bir saplantı gibi zihnimden silemedim:

Kız dans ediyor; henüz genç, yine de sönmeye feda edilmeye şimdiden hazır bir güzelliği var.

Matlaşmış sahte altınlar takıştırmış, kötü makyajlı, badana sürer gibi makyajlanmış. Omuzları çıplak. Kolları da. Güneşin altında günlerce yürümüş olmalı, çünkü boğazı yanmış. Kolları beyaz ve taze, ağır bilezikleri kollarını örseliyor sanki.

Dans etmeyi bilmiyor, bir pagan o, sahte bir lokhon. Dansını herkese sunuyor, gençliğini veriyor, hiçbir şeyi korumayı bilmiyor, dans bitince de gecenin geri kalanında vücudunu veriyor. Kimse onu hizmetçi olarak almaz, sadece geceleri dans ediyor. Gündüz bir çukura girip uyuyor ya da yaşlı şarkıcısıyla birlikte yollarda yürüyor; şarkıcı kadının da ondan başka kimsesi yok.

Onun dansı sayesinde Kmer dansını anladım; bir halkı yüzyıllardır büyüsüyle beslemiş olan ve bu karanlık ve [*okunmuyor*] saz kulübeye kadar [büyük] bir törenselliği taşımış olan bu dansı.

Kız ile yaşlı kadın birlikte başlıyorlar. İlk notalar alçak ve karanlık bir ses tonuyla seslendiriliyor; ama ardından bunların daha uzak başka notaları çağırdığı hissediliyor.

Dans, sanki tam o an aşırı bir dikkate yol açmış gibi, kıvamında açılıyor. Topuk şaklatarak başlıyor; sonra, kıvrılarak ve yavaşça, kalçalara kadar yükseliyor. Genişleyerek açılıyor ve üst gövdede yoğun olarak yaşandıktan sonra gövde kapalı, son derece değerli bir şey oluyor, dans kendini doyurmadan gövdeden kaçmaya çalışıyor.

Kalçalar hareketsizleşiyor, bacaklar birbirinden ayrılıyor ve ayaklar ustaca sabitleniyor. Bunun üzerine, kollar ve gövde ani bir zarafet kazanıp, kendilerini dansın zorunluluğuna kaptırıyorlar. Esnek kollar yayılan buğunun ağırlığıyla kırılmış gibiler. Kimi zaman ise, tersine, yaşıyorlar; biri geride, itip savunuyor; diğeri öne atılmış, avuç içi şiş, yakaran. El, tanrısal el, sanki çok ağır

bir yük altında kalmış gibi kırık. Kaskatı; ve sonsuz acı çekiyor.

Dansa bir kez başlayınca, doğaçlama yaptığına kuşku yok. Kendi dansı içine hapsolmuş saray dansözünün gösterdiği son dikkat akla geliyor; onu seçmiş ve ona sahip olmuş ikinci bir yaşam bu dans. O özgür ve kendisiyle kusursuz bir yalnızlık içinde kendi yaşamını dokuyor.

Sanki vücudunun dışına doğru geriniyor, bu kadar daracık yerde [kısılıp kalmaktan], kendi dışına daha öteye gidememekten aniden bıkıyor.

Sonra aniden dans duruyor.

Dansöz kendi daracık ve yorgun ufak tefek vücuduna geri geldi. Soluk soluğa ve sıcaktan terli, dinleniyordu. Herkes alçak ve acımasız bir merakla durup onu seyrediyordu. İlk kez soyunduğunda şatafatlı çıplaklığı sergilenmişti; ve erkekler kendilerine teslim edilen bu yorgunluk nedeniyle aniden onu arzuluyordu.

Bütün gece dans etmiş olmalıydı. Küçük tamtam minör çağrısına uzun süre devam etti. Ancak serin şafak bitkin düşmüş kulübeye girdiğinde kesildi.

Dansöz başlayan günle birlikte gitti, çünkü o hiçbir yerde duramayan cinstendi.

Onun, doğru dürüst öğrenemediği dansının mesajını uzak kırsallara taşımakla görevlendirilmiş olduğunu anlamayan pek değerli saray dansözü onun dansına ve kaderine gülerdi.

"Siz misiniz, Rahibe Marguerite?..."

"Siz misiniz, Rahibe Marguerite?"

"Benim."

"Çocuğum nerede?"

"Doğumhanenin yakınındaki küçük bir odada. Küçük bir morg yani. Orada."

"Nasıl?"

"Güzel bir küçük oğlan. Pamukların içine koyduk. Şansınız varmış, onu vaftiz edecek zamanım oldu. Bir melek o, dosdoğru göğe gidecek ve sizin koruyucu meleğiniz olacak."

"Ölü olduğuna göre, neden pamukların içine koydunuz?"

"Gelenek bu. Buraya gelen anne babalara iyi geliyor. Saat sabahın ikisi, uyumuş olmalıydınız."

"İşiniz var mı?"

"Yok. Sizin yanınızda kalmayı çok isterim, ama uyumak gerek. Herkes uyuyor."

"Herkes uyuyor mu?"

"Evet. Size bir [uyku ilacı] getireceğim."

"Siz başrahibeden daha naziksiniz. Bana çocuğumu getireceksiniz. Bir süre onu bana bırakacaksınız."

"Cidden bunu düşünüyor olamazsınız."

"Evet. Bir saat yanımda kalmasını istiyorum. Benim o."

"İmkânsız bu. Öldü o. Ölmüş çocuğunuzu size veremem. Ne yapacaksınız onu?"

"Onu görmek, ona dokunmak istiyorum. Eğer isterseniz, on dakika olsun."

"Yapacak bir şey yok. Getiremem."

"Neden korkuyorsunuz?"

"Sizi ağlatmasından. Hasta olursunuz. Bu tür durumlarda onları görmemek en iyisi. Alışkınım ben."

"Başrahibeden korkuyorsunuz. Hiçbir şeye alışkın değilsiniz siz."

"Uyuyun. Küçük meleğiniz size göz kulak olacak."

"Çok bebek ölüyor mu?"

"On beş gün. Biri ölmüştü. Yani..."

"Yani?"

"Yani bir cüceydi, aslında, küçük bir canavar, o zaman..."

"O zaman?"

"O zaman onu hayata döndürmediler. Ama o kendi canlandı. *Zavallı küçük sevimli, yaşamak istiyordu.*"

"O zaman?"

"O zaman ağzına bir tuvalet havlusu soktular. *Ama zavallı küçük sevimli, yaşamak istiyordu.* Güç oldu."

"Ya anne, bu sırada ne yapıyordu?"

"Ona bebeğin canlandırıldığı, elden gelenin yapıldığı söylendi."

"Kim yaptı bunu?"

"Ben."

"Önce vaftiz ettiniz mi?"

"Elbette. Onları her zaman vaftiz ederim. Böylece daha emin oluruz."

"Vaftiz ettiniz ve öldürdünüz, öyle mi?"

"Vaftiz ettim ve dosdoğru göğe yolladım. Daha iyiydi bu."

"Neden gülümsüyorsunuz?"

"Çünkü şaşkın görünüyorsunuz."

"Sanırım bunu yapmakta haklıydınız. Ama beni şaşırtan şey, bu kadar emin olmanız."

"İnsan Tanrı'yı kalbinde taşırsa her zaman emin olur. Benimle birlikte dua edip uyumalısınız."

"Şunu kafanıza sokun ki, sizin dualarınız beni hiç ilgilendirmiyor. Eğer bir çocuğu öldürdüyseniz, benimkini de bana, yatağıma, bir an için getirebilirsiniz."

"Orada olup olmadığını bile bilmiyorum."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Onları uzun süre orada tutmazlar."

"Ne yapıyorsunuz onları?"

"Size bunu söyleme hakkım yok. Uyuyun."

"Söyleyin."

"Gerçekten duymak istiyor musunuz? Bizim burada YAKILIRLAR. Artık biliyorsunuz. Uyuyun."

"Hâlâ uyumadınız mı?"

"Hayır. Burada değil mi?"

"Bilmiyorum. Oraya gitmedim. Ama iki gün geçti, buradaysa şaşarım..."

"Onları yakıyor musunuz?"

"Yakıyoruz. Çok çabuk oluyor. Elektrikli bir fırında."

"Neden bana söylediniz?"

"Sordunuz."

"Yalan söyleyebilirdiniz. Dualarınızı umursamadığımı söylediğim için yaptınız. Asla söylememeliydiniz."

"Yüce Tanrı'ya ve işlerine inanmadığınız için size çok üzülüyorum."

"İşlerine mi?"

"Eğer çocuğunuz ölmüşse, Yüce Tanrı onu kendine çağırdı demektir. Ve bu iyidir."

"Bu odadan çıkmanızı istiyorum."

"Başrahibe geldi. Uyanın."

"Ne?"

"Rahip burada. Onu görmek ister misiniz?"

"Hayır."

"Ayin istemiyor musunuz?"

"Hayır. Bırakın uyuyayım, hazır bir kez uyumuşum."

"Bana rahibemi çağırın, lütfen. Burada dini bir evdesiniz. Rahip bile istemiyorsunuz, ayin için bile, öyle mi?"

"İstemiyorum. Perdeleri kapatın. Bitkinim. Uyumak istiyorum."

"Size getirilmiş bütün bu çiçekler de neyin nesi?"

"Neden böyle bağırıyorsunuz?"

"Bütün bu çiçeklere ihtiyacınız yok. *Hiç olmazsa* onları Kutsal Bakire'ye verebilirsiniz."

"Bu çiçeklere neden ihtiyacım yok?"

"Bebeğiniz öldüğüne göre, çiçekleri ne yapacaksınız? Sizi ziyaret etmeleri bile yasak, öyle değil mi? Onları şapelimizin sahınına götürmelerini söyleyeceğim."

"İstemiyorum."

"Gerçekten istemiyor musunuz? Ne ayin, ne rahip, ne de Kutsal Bakire'mize bir demet çiçek, öyle mi?"

"Bağırmanıza gerek yok. İstemiyorum."

"Sızlanmaya cüret ediyorsunuz ama? *Bu kadın* bizim çok Kutsal Bakire'mize bir demet çiçek vermek istemiyor ve sızlanıyor, çocuğu öldü diye sızlanıyor, öyle mi?"

"Sızlanmıyorum. Çıkın."

"Ben başrahibeyim. Canım istediği zaman çıkarım. Sızlanmıyor musunuz? O halde neden gün boyu ağlıyorsunuz?"

"Hoşuma gidiyor."

"Masanızda ne görüyorum? Bir portakal mı bu? Kim verdi size bu portakalı?"

"Benim tatlım bu. Rahibe Marguerite verdi."

"Böyle heder edecek portakallarımız olduğunu mu sanıyorsunuz siz? Hem de bu dönemde?"

"Çıkın."

"Bizde portakallar annelere verilir. Bebekleri olan annelere. Ve onları besleyen. Biz herkese portakal vermeyiz, bunu bilin."

Dehşet

"Aa, sensin, sen misin?"
Hâlâ karşı kaldırımda duruyordu. Gece zifiri karanlık olsa da, ayak seslerini, heybetini anında tanıdı. Adam acele etmeden, doğal olmaya çalışarak sokağın öte tarafına geçerken, kadın da hiç şaşkınlık hissetmedi.

"Hep gecikirsin, eski dostlara yakışmaz."

Rahatça şaka yapıyordu, birazcık şaka.

Bütün heybetiyle kadının yanına geldiğinde, kadın eskiden olduğu gibi bir zayıflık hissetmemesine şaşırdı. Bir şey içmeyi teklif etti kadın. Şampanya. Elbette: Altı aydır Cezayir'den dönmesini bekliyordu. Buna değerdi.

Geri gelmişti. Burdaydı. Ama içinden ne kadar bağırıp çağırsa da, şansı yok, hiç etki etmezdi.

O andan itibaren aralarına can sıkıcı, kaçırtıcı bir sıkıntı girdi. Bir nehrin iki yakası gibi ayrı, bir o kadar da yakındılar.

Kadın denedi, aniden: Adam eline dokundu. Hiç. Daha doğrusu, kadın elini çekmek istedi. Artık birbirine yabancı olan elleri birbirini hiç aramıyordu. Vaktiyle masaların altında birleşen açgözlü ellerinden arzu akıyor, arzu ifade buluyordu. Bu ellerden

kan çekilmişti artık, duyarsızlar. Kadın, küçük yudumlarla acı şampanyayı yudumluyordu. Gülümsüyordu. Allıklarla renklendirilmiş bir yüzle ne kadar gülümsenebilirse! Adam başını çevirmişti. Niçin nedensiz gülümsüyordu ki?

Fakat adam, gereksiz duygularla boğuşan bu kadınla aynı şekilde karşılamıyordu yaşamı. Bir erkekti o, kaba biri. Onun projelerine karşı çıkabilmek için şarttı bu... Soğukkanlılıkla, törensel bir şekilde, sevindiğini söyledi. Kadını yeniden görmek, ah, çok hoştu. Ne büyük olay, değil mi? Yığınla güçlük vardı. Başka şeylerin yanısıra, annesi de onu bekliyordu. Evet...

Paris'e gelmekle hata edip etmediğini düşünüyordu içten içe. Kaba taktik: "Senden haber alamıyordum, kaygılıydım. Hasta olabilirdin. Olup biteni görmeye geldim, hepsi bu..."

Adam şampanyasını, tadını almadan, kedilerin dilleriyle küçük küçük içişi gibi içiyordu. Kadeh elinde, son derece aptalca bir bakışla, kadehin şeffaflığından berrak sıvıya bakıyordu. Eskiden olduğu gibi. Ama o zamanlar kadın adamın bakışlarındaki boşluğun arzudan kaynaklandığını sanıyordu...

Kadın cevap vermedi, bıraktı adam konuşsun, ağlayıp sızlasın.

Bu adamda yok olup giden bir şeyler vardı. Bir şey ondan uzaklaşıyor, onu terk edilmiş bırakıyordu; varlık nedenine benzeyen bir şey. Buna artık inanamamak ne büyük bir dehşet! Adamı, istemeden, yavaş yavaş kendi yitimine bırakıyordu. Bu adamın sadece varlığı bile daha birkaç ay öncesine kadar onun içini dolduruyordu. Şimdi, bu varlığın öyle bir boşluğu vardı ki, onu allak bullak etmişti. Bununla birlikte, okyanusun acı acı buruşturduğu yüzünü bir deniz fenerinin aydınlatması gibi, yüzünü belli aralıklarla aydınlatan hareli bir gülümsemeyle, onu sefil itiraflarına devam etmeye teşvik ediyordu.

Sonra, aniden, adamı durdurdu: "Gel!"

Adam, genizden gelen ve boğuk, başka biri olsa ağlatacak sahte ses tonuna aldanmadı. "Hoşsun yine de." Kadın için ne büyük dehşet! Dehşet ruhunu kemiriyordu. Ah, ya gücünü yitirirse? Hayır ama. Delirecek mi yoksa?

Kadın, tumturaklı bir hareketle, sanki onun cesaretine içiyor gibi, kadehini bitirdi. Ama usturuplu bir tavırla yaptı bunu.

Adam duygu sömürüsüne girişti. Prensipli biri olduğundan, kendini buna mecbur sanıyordu. Duygu, ancak ender olarak kullandığı bir şeydi. O zaman karşı konulmaz oluyordu. Kadınlar sesindeki bala sinekler gibi takılıyorlardı. O akşam da her zamanki gibi yaptı.

"Nişanımızı hatırlıyor musun?"
Eski bir şaka.
Adam aşklarının başlangıcını böyle adlandırıyordu: Mütevazıydılar, değil mi? Ah, onların asla bu çapa erişeceğini, -incelikle, zekice dediği gibi- bu "olgunluğa" ulaşacaklarını ummamıştı.

Kadın eski adrese gitmelerini istedi. Ama... Cezayir'de ustabaşı olarak epey para kazanmıştı. Ve göz attığı gazetedeki bazı adresler -bütün konforuyla- onu durdurmuştu. Haydi, haydi bakalım, kadın kendini ona bırakmalıydı. Kötülük üzerindeydi kadının, kesin olarak reddetti. Ah, pislik, diye düşündü adam, orospu, neyi var ki?

Kadın takside bir şey demiyordu. Adam kendini rahatsız hissediyordu. Konuşacak laf bulamamak, ender başına gelen bir şeydi. Yoğunluğuna, duyarsızlık, geçicilik cürufuna rağmen, tıpkı batan bir tekneye suyun hücumu gibi, bu şey aklına gizliden gizliye, küçük dozlar halinde, ama her yandan gelmişti. Otomobilin içinde kaskatı duran kadın adamın yanına büzülmüştü; belki de onu kurtardığı için. Ah! Ses aniden bir porselen gibi kırıldı. Adam sıkılmıştı, çok sıkılmıştı; şeyleri sadece böyle hissediyordu. Bununla birlikte, hâlâ prensiplerine bağlıydı, ona minnetini belirtmek istedi. Omzuna sarıldı, beceriksizce, ve kulak arkasını öptü. Bütün iyi niyetiyle. İyice canı sıkıldığından.

Adam şarkı söylemeye koyuldu. Yıllar öncesinin bu ezgisi, kurdukları aşkın iskeletini, aşk konusunda vaktiyle birbirlerine

oynadıkları komediyi tek tek belirten bir ezgiydi. Ah, Tanrım! Her yanına acı vermişti bu ezgi. Amma patavatsızlık! Amma merhamet! Amma hayat! Kadın artık ona kızamazdı. Üstelik, onu tek başına şarkı söylemeye de bırakamazdı. Şarkıyı mırıldandı. Kararsız sesi, bir yere dek çatlayan sesi, kendini toparlayıp eski değerine yeniden kavuştu. Kendi derdini dert etmeyen bir kadın gibi, o küçük, saf ve iyi kadındı kuşkusuz.

Bastille çıkmazı. Vaktiyle orada oturmuşlardı.

Adam biraz takside kalmak istiyordu. Kadın adamın sadece şey için geldiğini düşünmez miydi? Kadını şefkatle öpmeye çalıştı. Kadın debelendi. Adam dokunduğunda kendini kötü hissediyordu. Bozum olan adam artık susmuştu. Aslında, hareketlerini uyuşturan bir tür kaygı hissediyordu.

Zahmete girmesine gerek yoktu, durum açıktı. Gücü kuvveti yerinde biri olan o, hiçbir şey arzulamıyor olsa da, çekip gidecek takat bulamıyordu kendinde. Cesaret edemiyordu, içlenmişti. Kadın gibi, o da kadının karar vermesini bekliyordu. İlk önce adam geçti. İğrenç ve karanlık çıkmaz. Vaktiyle orada hırsızların, uğursuzların sevinçlerini tatmıştı. O zamanlar rüzgâr iniltilerle doluyordu; kadın zevkin geleceğini bilerek baştan eğiliyordu, rüzgâr suratında şaklarken iradesi siliniyordu.

Adam uzun boyuyla odayı kaplamıştı, soyunurken geniş el kol hareketleri yapıyordu. Kadın, bu hareketlere kendi kesik kesik hareketlerini katıyordu. Adam acele etmiyor, kadına kaçamak bakışlar atıyordu. Kadından kuşkulanıyordu.

Kadın mantosunu çıkardı, giysilerini kelimenin gerçek anlamıyla parçaladı, yatağı büyük bir süratle dağıttı, sanki adam hayatından geçip gidiyormuş gibi.

"Neyi var, neyi var?" diye düşünüyordu adam.

"Gel, haydi gelsene!" Gerçek bir kız öfkesi, aşılmaz bir sinir saçılıyordu ağzından.

Adam kadının karşısında, kolları kesik, atıl, gözü yuvarlanmış, duruyordu.

"Biraz gevezelik edelim," diye yalvardı adam.

Kadın duruma açıkça el koydu.

Adamı tutup kavradı. Okşayışlar, gülüşler, çocuk muamelesi ile büyük bir tören içinde, tıpkı bir uşağın efendisini soyması gibi, adamı soydu. Adam, vakit geçtikçe, buz kesiyordu. Kadının ona aldırdığı yoktu. Bu olay adama her koşulda pek açık seçik gelmiyordu. Ah, evet, çok açık değil. Kadını dövme arzusu, yavaş yavaş, içini gıcıklıyordu. Aynı zamanda, etraflarındaki her şey çatırdıyor, çöküyor, yok oluyordu. Dünyanın sonu gibi. Sanki dünyanın bütün iyilikleri, güzellikleri tek tek yok oluyordu. Sanki şafak onları sokakta yakalamıştı... Bu dehşet neydi, neyin nesiydi? Birbirlerine bir şey demiyorlardı, hiçbir şey düşünmüyorlardı, bıçak sırtı gibi keskin ve soğuk düşünceler zaman zaman akıllarından geçiyordu sadece.

Kadın, yüzünde korkunç bir gülümsemeyi, yıldırımla vurulmuş gibi bir gülümsemeyi koruyordu. Kımıldamıyordu. Adam da gülmeye çalıştı. Rengi solmuştu. "Şimdi ona sahip olmam gerekecek," diye düşündü. Bu ona işkencenin tamamlanması gibi geldi.

"Bir şey demiyorsun?"

Genellikle en çılgın kelimeler çıkardı ağzından. Aslında hep aynı kelimeler. Bu akşam ise kadın bu kelimeleri bulmak için çabalıyordu. Kelimeler: Vaktiyle tuz-şeker tadındaydılar ve ürperen dudaklarından arılar gibi kaçıyorlardı. Şimdi onlar da katledilmişti. Yaşamları, açık iç organlarından sular seller gibi çıkıyordu. Duyumsal bir düzende akıp giden ve dehşeti zincirlerinden çözüp serbest bırakan korkunç kişiler gibi.

"Tanrı aşkına, bir şey söylesene!"

Bir süre sonra, kadının ağzında sadece kelime cesetleri vardı.

Adam soluk soluğaydı ve vücudunun tüm ağırlığı acı veriyordu. Denizde çıkış arayan, ışık arayan, sahile doğru çılgınca kürek çeken yitik insanlara benziyorlardı.

Şiddetin doruğunda, haz doğdu. Adamın bacakları gevşedi, karnı bir sıcaklık yalağı oldu, yarı aralık dudaklarından sızarak, bir inilti içinde mırıldandı.

"Bu zevk, bana verdiğin bu zevk..."

Kadının ağzından kelime çıktı, kelimeyi bağırdı. Önce bir hakaret gibi, sonra, büyük bir yumuşaklıkla.

Bunun üzerine, birbirlerine bakmaya cesaret ettiler.

Birkaç dakika boyunca, aşkın silinmez kimliğini tanıdılar. Herhangi bir aşkın. Ve bu yetti. Onları kıskacına alan başka türlü davranma zorunluluğu uçup gitti. Kadın gözlerini ihtiyatla açtı. Yüzü kederliydi, kurtulmuştu. Aceleciliği ona amaçsız geldi.

Yan odadan sesler geliyordu: kumrular gibi çiftleşen iki ses; sessizlik onları kara bir çemberle sarmıştı.

Yatağa yaslanmış, başını arkaya atmış, bu akşam ilk sigarasını içiyordu. Galip gelme sigarasını içiyordu. Kadını kazanmıştı. Kendine gelmek için ara sıra soluyordu. Hâlâ heyecan içindeki elleri açıktı. Bu ellerle okşamıştı onu, yoğurmuştu. Onu istemeyen hayvanı bu ellerle boğazlamıştı. En azından buna inanıyordu, çok mutluydu. Tıpkı işten sonraki mutluluğu gibi.

Gözlerini indirip ona gülümsedi.

Adam genellikle gecikmeden uyurdu. Bu akşam, duygusallığının tamlığına inandığı bir ses tonuyla, alaycı bir şekilde kendini anlatmaya başladı. Sefaletini, güç yaşamını, mesleki sıkıntılarını anlattı. Ama yakında; tahmin etmiyor muydu?... Kadın yaşadığı hayatı bırakacak, köyde gizlice büyüttüğü kızını getirecek ve onunla birlikte geri dönecekti. Ah! Nasıl yiğit bir adam olduğunu biliyor olmalıydı; sert, ama iyi ve anlayışlı. Heyhat, kadın onun

kelimelerini tarttığını, etkilerini hesapladığını hissediyordu. "Bana dön," dedi kadına sertçe, "tekrar uyuma. Altı aydır görüşmüyoruz!"

Ne şiddet! Adam tekdüze sesiyle hikâyesine devam etti.

Gece ilerliyordu. Otel her cumartesi akşamı olduğu gibi tamamen doluyordu. Yataklar tekrar tekrar yapılıyordu. Ara sıra odanın önünden temkinli adımlarla geçenler oluyordu. Geç vakte dek konuştu adam.

Sabahleyin hâlâ kadının yanında yatıyordu. Yan yana uzanmışlar, uykuda bile birbirlerinden kaçmışlardı. Önceki gün olduğu gibi, kadın gözlerini yavaşça açtı. Perdelerin arasından ekşi bir sabah doğuyor, yatağın üzerini aydınlatıyordu. Neredeydi kadın? Ah, evet, o!

Dün gece yalnız değildi. Adamın bir şeyler homurdandığını işitti: "Gürültülü bir yer burası, rahat uyunmuyor." Yüzü esnerken, ağzı, "Günaydın sevgilim," dedi.

Kadın uyur gibi yaptı. Adam hızla tekrar uyudu.

"Pazar bugün, istifade edelim." Adamın kendine tek söylediği bu oldu.

Kadın bakışlarını odada gezdirdi. Nemli avuçlarıyla yavaşça okşadığı yüzünde önceki günün makyajı kalmış olmalıydı. Hafifçe yağlıydı.

Şafak. Yerin altındaki metrolar sel gibi homurdanıyordu. Ara sıra, güçlü kornalar tan sökümünü ışık çizgileriyle canlandırıyordu. Kadın, eğik ışıklarıyla Paris'i şimdiden uyandırmış olması gereken doğan günü düşündü. Küçük kızını düşünmek onu ilk kez üzmedi.

Sessizce gerindi, atik bir şekilde ayağa kalktı. Yerde duran giysiler arasından kendininkileri seçti, sakince giyindi; adam hemen uyanmazdı. Düzenli ve derin solukları daha epey bir vakti olduğuna işaret ediyordu.

Altı aydır bu geri dönüşü beklemişti. Yalnızlık içinde, bu geri dönüşün olaylar örgüsünü hiç durmadan, dakika dakika, noktası noktasına tekrar tekrar örmüştü.

Ve işte, bunca arzuladığı bu gün gelmişti...

Çıkmadan önce, parmak uçlarında, çok yavaşça, pencereye doğru koştu. Sokağı görmek, sabahın nefis serinliğine alışmak için. Fakat oda, isten kararmış, dar bir avluya bakıyordu, açık pencereler yastıkları yorganları şimdiden avluya kusmuştu. Siyah kuyunun dibinde, en aşağıda, yağlı bir bitki, bir tür palmiye yükseliyordu. Havayı sadece aşk kokan bu odalardan alabiliyordu. Dalları yavaşça hışırdıyordu.

Uzun uzun ona baktı, pencereyi kapattı ve çıktı.

Kutsal Kitap

Oğlan yirmi yaşındaydı. Kız on sekizinde. Kıza Café du Relais Saint-Michel'de rastlamıştı. Sosyoloji dersinden geldiğini söyledi kıza. Kız ise bir ayakkabıcıda tezgâhtar olduğunu ancak birkaç gün sonra söyleyebildi. Relais'nin arka salonunda buluşmayı alışkanlık edinmişlerdi. Genellikle saat altıyı on geçe, kız mağazadan çıktıktan sonra. Oğlanı görmekten mutlu oluyordu kız, arkadaş olmuşlardı, oğlan nazik ve yumuşaktı; kız, odasına dönmeden önce yemek vaktine kadar birlikte otıracak birini bulmuş olmaktan mutluydu. Kız konuşmuyordu, oğlan bir şeyler anlatıp duruyordu, ona İslam'dan ve Kutsal Kitap'tan söz ediyordu. Bu kızı çok şaşırtmıyordu, sürekli bu konuya geri dönse de, şaşırtmıyordu, hiçbir şey şaşırtmıyordu kızı, hiçbir şeyin gerçekten şaşırtamayacağı bir yapıdaydı.

İlk akşam ona İslam'dan söz etmişti. Ertesi gün kızla yattı ve ona Kutsal Kitap'tan söz etti, okuyup okumadığını sordu, kız okumadığını söyledi. Ertesi gün bir Kutsal Kitap getirmişti ve Relais'nin dip salonunda ona Vaiz Kitabı'nı okudu. Yüksek sesle, iki eli kulaklarında, tutkulu bir sesle ve törensel bir ritmde okumuştu. Kız rahatsız olmuş, oğlanın hafif çatlak olup olmadığını

düşünmüştü. Sonra kıza ne düşündüğünü sordu. Oğlan okurken pek iyi dinleyememişti, çünkü dinlemekten çok rahatsız olmuştu, yine de makul bulduğunu, iyi geldiğini söyledi. Kızın cevabına gülümsedi, bunun temel bir metin olduğunu ve öğrenmek gerektiğini söyledi.

British Museum'da Nash papirüsünden bir parça okumuştu, ondan söz etti, papirüsün korunduğu camekânın önünde saatlerce kalmıştı, ertesi gün tekrar gelmişti ve sonraki günler de, bu anları asla unutamayacaktı. Nash papirüsünün üzerinde Çıkış hakkında sadece birkaç satır kalmıştı. Kıza Çıkış'tan söz etti. "İsrailoğulları verimliydiler, çoğaldılar, arttılar ve giderek daha güçlü bir hal aldılar... Ve ülke onlarla doldu... Ve İsrailoğullarına hınç bilendi..." Kıza bütün Kutsal Kitap'lardan, Vulgate'den, Septuaginta'dan ve Vatikan Yazmasından, Sina Yazmasından, İbranice, Aramice, Yunanca, Latince Kutsal Kitaplardan söz etti.

Oğlan hiç kızla ilgili konuşmadı, o ayakkabıcı dükkânında çalışmaktan mutlu olup olmadığını ona asla sormadı, Paris'e nasıl geldiğini, nelerden hoşlandığını da. Sevişiyorlardı. Kız sevişmeyi seviyordu. Sevdiği şeylerden biri buydu. Sevişirken susuyorlardı. Oğlan seviştikten sonra, hayatını Kutsal Kitap çevirerek geçirmiş olan Aziz Jérôme'dan söz etmeye başlıyordu yeniden.

Oğlan zayıftı, hafif kambur, saçları siyah ve kıvırcıktı, siyah kalın kirpiklerle çevrili çok güzel mavi gözleri vardı, teni solgundu, çok ifadeci bir ağzı, ağzının hizasında dişlerinin üzerinde yuvarlanan solgun dudakları, yuvarlak bir burnu, çıkık elmacık kemikleri vardı. Temiz olduğu söylenemezdi, gömlek yakaları gerektiği kadar temiz değildi, parmak uçları spatula şeklinde yontulmuş ince elleri için fazla büyük olan bombeli ve pembe tırnakları da bakımlı değildi. Göğsü göçüktü, kamburdu. Gençliğini İslam'ın ve Hıristiyanlığın kutsal metinlerini okuyarak geçirmişti. İbranice, Arapça, İngilizce, Almanca öğrenmişti, Doğu Dilleri Okulunda Arapça öğrenmeye devam ediyordu, daha ikinci yılı olmasına rağmen gayet iyi biliyordu, kızla tanıştığında Kuran'ı kendi dilinden okuyabiliyordu.

Ara sıra kızı yemeğe davet ediyordu, ama her zaman ucuz restoranlara götürüyordu. Bir akşam, taksitle bir 16. yüzyıl İbrani Kutsal Kitabı satın aldığını itiraf etti. Babası zengindi, ama ona pek az para veriyordu, yine de bu Kutsal Kitabı satın alma arzusuna karşı koyamamıştı, üçte birini ödemişti, gelecek ay bütün borcunu kapatmış olacaktı. Bu Kutsal Kitap'ın elinde olacağı anı hayal ediyordu.

Tanıştıkları üç hafta boyunca Kutsal Kitap'tan ve İslam'dan başka bir şey konuşmamışlardı... Kıza sürekli Tanrı'dan ve Tanrı fikrinin insanlara sunduğu sonsuz çekimden söz ediyordu. Kız Tanrı'ya inanmıyordu, Tanrı'ya inanma ihtiyacı hiç duymamıştı. Bir Tanrı'ya inanan, buna ihtiyaç duyan insanlar olduğunu biliyordu. Ömrü boyunca bu ayakkabı mağazasında kalmayacağını, evleneceğini, çocukları olacağını biliyordu. Yeryüzünde şansı olduğuna inanıyordu; onun Tanrı'ya inanma tarzı buydu sadece.

Oğlan da Tanrı'ya inanmıyordu, ama bu ona sürekli acı veriyordu. Babasının servetine ilgisizdi. Bu servet çok önemliydi. Otomobil lastiklerini dayanıklılaştıran bir keşfin beratı sayesinde yapmıştı bu serveti. Oğlan kimi zaman, kız sorduğunda, Neuilly'deki evinden ve Hossegor'daki mülklerinden söz ediyordu. Kız asla evlenmeyeceklerini biliyordu. Oğlan bunu düşünmüyordu bile.

Kız ona benzeyen başka hiçbir erkek tanımamıştı. Sanki bir kardeşinden söz eder gibi Muhammed'den konuşuyor, hayatını, tacirin dul karısıyla evliliğini, sonra Kıpti Meryem'le evliliğini anlatıyordu. Muhammed'in yirmi dört karısının hikâyesini biliyordu. İslam'ı tektanrılaştırmaya kalkışmış Muhammed. Bu büyük bir fikir olmalıydı, elde silah, semavi bir cesaretle savunmuştu. Oğlana göre bu tuhaf bir maceraydı, ama kız hiçbir şey demedi, kimi zaman bütün gün ayakkabı denetmekten bıktığını da söylemiyordu, hayır, bu tür şeyleri kendine saklıyordu, zaten bunların herhangi bir kişiyi ilgilendirebileceğini de düşünmüyordu, bunu normal kabul ediyordu. Sonunda, oğlanın tavırlarına alışmıştı ve Kuran'dan sureleri baştan sona Arapça ezbere okur-

ken, sesini çıkarmayıp okumasını dinliyor, onu kibar biri olarak görüyordu. Kızın canını sıkıyordu.

Kıza bir çift çorap almıştı, ona karşı nazikti. Ama birlikte yattıklarından beri, kızın neşesi kalmamıştı. Bir akşam durumu anladığını sandı: "Ben ona göre biri değilim..." diye düşündü. Bütün gücü, gençliğinin yaşama sevinci o dokununca kısırlaşıyordu, ne yapacağını bilemiyordu. Yine de gönlünü alıyordu, bir anlamda şanstı bu da, onunla birlikte bir şeyler öğrendiğini düşünüyordu. Ama bu şeyler ona hiç zevk vermiyordu. Bunları zaten bildiğini düşündüğünden, öğrenmeye pek az ihtiyacı vardı. Yine de, oğlanın hoşuna gitmeye çabalıyordu, akşamları oğlanın istediği gibi İncil okuyordu. İsa'nın annesine söylediklerini okurken ağlama isteği duyuyordu. Annesinin gözleri önünde bu kadar genç yaşta çarmıha gerilmesi de isyan ettiriciydi. Ama duygulanmanın ötesine geçememesi onun hatası değildi. İsa'nın Tanrı olduğunu düşünmüyordu; bu adamı çok soylu projeleri olmuş bir insan olarak görüyordu; ölerek insanlığına geri kavuşmuş bu adamın hikâyesini okurken, emekliliğine bir sene kala bir vagonet tarafından ezilerek önceki yıl ölmüş olan kendi babasının hikâyesini düşünmekten alıkoyamıyordu kendini. Babası çok uzun zaman önce başlamış bir adaletsizliğin kurbanı olmuştu. Bu adaletsizlik yeryüzünden hiç eksik olmamıştı, kuşaklar boyunca devam ediyordu.

Çalıntı Güvercinler

Yaşlı Bousque, sanki zaman yetmiyormuş gibi, her zaman çok aceleyle gelirdi.

Bugues'de, uzakta, bizim toprakları onun çocuklarınınkinden ayıran muşmula ağaçlarından bir çitin ötesinde, aniden belirirdi. Bu çitten dar bir patika geçiyordu; bu geçitte yükselen küçük tepeyi genç bir kadın çevikliğiyle çıkıp iniyordu. Sonra, başını eğerek, hep aynı trajik adımlarla, bir dizi dikenli tel boyunca yürüyordu. Sanki daha yavaş yürüse düşecekmiş gibiydi.

Uzun kış öğleden sonralarında ateşinin üzerine eğilmekten vücudu belinden kırılmıştı, cılız kolları, bir makinenin sarkaçları gibi sağa sola sarkıyordu; vücudunun katılaşması onları da etkilemiş olmakla birlikte, şimdi çok uzamış gibiydiler. Zavallı yaşlı Bousque. Ömrünün sonunda öyle küçülmüştü ki, telleri ancak geçiyordu boyu.

Her gördüğümüzde, "Bak, işte yaşlı Bousque!" diyorduk.

Ve dakikliğiyle insanı şaşırtan bir olay gibi her seferinde şaşırıyorduk.

Daha yanımıza varmadan, içinde kalmış yanlış ve boğuk, azıcık sesiyle dostça bağırıyordu. Ve biz de ona yüksek sesle karşılık veriyorduk: sanki sağırmış gibi.

Kimse onunla konuşmak ya da onu dinlemek için işini bırakmıyordu, bize doğru geliyor ve doğallığında bize yardım etmeye koyuluyordu, bir yandan da bir şeyler anlatıyordu, hep hikâyeleri oluyordu.

Kimi zaman ise beni bir kenara çekiyor ve yüksek sesle ifade etmeye cesaret edemediği şeyi mırıldanarak söylüyordu.

"Söylesene, sence siz ne zaman gideceksiniz?"

Gerçekten de, o ölmeden önce biz gideceğiz diye çok korkuyordu, çünkü bizi çok seviyordu. Biz uzaktan gelmiştik, çok uzaktan, aslında tam olarak nereden geldiğimizi bilmiyordu, ama Bugues'ün çamlarında sıcak bir rüzgâr esiyordu, onun yaşlı iskeletini canlandıran ve yetmiş beş yıl geçtikten sonra, ona değişik heves ve ilgilerle birlikte, köyünden çıkmanın biricik fırsatını veren bir rüzgâr. Gençlik dostları, şimdi az çok elden ayaktan düşmüş bu kimseler, onun arkadaşlığından çoktan vazgeçmişlerdi. Şunu da söylemek gerekir ki, yaşlı Bousque, ne kadar yaşlı olsa da, yaşlandıkça sofu olmamıştı; kırsal kesimde çılgınca bir şeydi bu. Ancak gece yarısı ayininde onu görüyorduk, çünkü geceyi seviyordu; bir de bayramlarda, o zaman, onu çok seviyor olmamıza rağmen, biraz kınıyorduk. Bütün bölgede, bizim yanımıza gelmeyi göze almış ve bunca yıllık terk edilmişlikten sonra Bugues'de yaşamaya gelenlerle dostluk kurmuş ilk kişi oydu.

İnanılmaz cehaletine rağmen, zihni idmanlıydı, çok saf bir merakı vardı. Herkes ondan biraz çekiniyordu; tıpkı keskin bakışlılardan ve her şeyi aklında tutanlardan çekinilmesi gibi, tıpkı esinleriyle, akıl ermez şiiriyle hayattan da kaygı duyar gibi. Bu nedenle, ona dedikoducu demeyi tercih ediyordu herkes, oysa ki sadece hayal mahsulü şeylere vurgundu, ama annem ona herkesten daha fazla değer veriyordu.

Biz çocuklar için, bizi eve sokan geceyle birlikte geliyordu; aynı zamanda o, büyülermiş gibi gözüktüğü bir geceden korunmak için üstüne kapı kapatılan yaşlı kadındı. Kırışıklarla çizik çizik olan yüzünde sadece gözleri hep yoğun yaşıyordu, ve bu kırışıkların her birinde, yüzünü daha da derinleştiren incecik bir siyah iz uyuyor-

du. Fakat onun tek yaşlı yanı, keşfettiğimiz bu olağanüstü yüzdü sadece, ve bize asla ölmeyecekmiş gibi geliyordu, yıllara gayet iyi uyum sağlamıştı. Yine de, başından korkunç bir macera geçti; bunun anlatıldığını işitmek kuşkusuz hoşuna gitse de, onu bulunduğu yere sonsuza dek çiviledi.

Gelini Jeanne Bousque, tutkusunu bu kaynaktan gideriyordu.

Louise, deyim yerindeyse, gerçek anlamda bir gençlik yaşamamıştı. Onun gençliği heyecanlı bir güç beklentisi içinde akıp gitmişti; evliliği de ona ne kayıp yıllarını geri vermişti, ne de sevincini. Bununla birlikte, evin hakimi oydu; ve ailesinde sahip olamadığı bir otoriteyi uygulamaya uzun süredir susamış olduğundan, kocasının evinde bunu akıldışı bir şekilde kullanıyordu. Hepi topu dört kişiydiler: Yaşlı kadın Bousque, oğlu ve torunu Jean. Doğrusu böyle bir otorite uygulaması biraz yanlış kaçıyordu. Ama ne önemi var! Köyün gözünde artık hanım oydu.

Onun yaşlı Bousque'la bir çocukla oynar gibi oynadığı görmeliydiniz! Ama yaşlı kadın asla öfkelenmeyecek kadar ihtiyatlıydı, çünkü oğlu karısına karşı yaşlı annesinin tarafını tutmaya cesaret edemezdi, elbette henüz on dördündeki torunu da; ve yapacak başka işleri vardı. Bu vesayete neşeyle boyun eğiyordu. Fakat gelininin kendini beğenmişliğini açığa çıkaran şey, hiçbir şeyin bozamayacağı neşesiydi; sanki sadece bu neşe, gelinini kendi konumundan kuşkuya düşürebilirdi.

Yıllar geçtikçe Bousque'a karşı ses tonunu giderek yükseltmişti. Ona her baktığında gözleri afallıyor, yüzünü ne olduğu bilinmeyen bir umutsuzluk kemiriyordu.

Bunca sevimli, katlanılması bunca kolay şu ufak tefek ihtiyardan böylesine nefreti düşünün bir!

İhtiyarın hali sorulduğunda, iç çekerek, ikiyüzlülükle konuşuyordu:

"Elbette, yaşlanıyor, siz fark etmiyorsunuz, biraz pis oldu, söylendiğine göre vaktiyle çok temiz biriymiş."

Ya da:

"Jean büyüdüğünde yukarıdaki odayı ona vereceğiz."

İhtiyar Bousque'ün hiç gitmediği odayı parmağıyla gösteriyordu.

Ama ne yaparsa yapsın, ihtiyar Bousque herkesin gözünde oraların hanımıydı. Yine de bütün malını mülkünü çocuklarına bırakmıştı; kendine bırakılan küçük odasında, yiyeceği de verildiğinde kendini çok rahat hissediyordu.

Mart ayının bir günü, ev işini bitiren Jeanne Bousque Pelgrinlerin yüksek yaylasına yöneldi.

Genellikle sadece pazar günleri, ayine gitmek için bu kestirme yolu kullanırdı. Dolayısıyla hafta içi bir gün onu orada görenler şaşırdılar. Üstelik hızlı hızlı yürüyor ve birisi durduracak da geç kalacak diye korkarak, rastladıklarını şöyle bir selamlamakla yetiniyordu. Dosdoğru yoncaların arasına daldı ve köyden geçen yola saptı; sonra, bizim bağların arasında kıvrılan bu yoldan yaylaya tırmanmaya başladı.

Saat on bire doğru, yöreye hakim olan geniş dolgu toprağa vardı. Yüzü rüzgârdan kızarmıştı, biraz soluk soluğaydı, çünkü bu dik yamacı aceleyle tırmanmıştı.

"Hey, hangi rüzgâr attı sizi buraya, Bayan Bousque?"

Kayınvalidesine yaşlı Bousque denirken, ona da Bayan deniyordu, çünkü yörede ona hürmet gösteriliyordu, çünkü başka bir köyden gelmişti.

Buraya neden geldiğini hemen söylemedi. Başlangıçta kelimeler ve cümleler kafasında dönüyor olsa da, yürüdükçe kendiliklerinden iyice bir düzenlenmişlerdi. Bütün yol boyu kurduğu hikâyesine artık hayranlık verici bir şekilde hakimdi. Bir taşla iki kuş vuracaktı!

Nereye mi gidiyordu? Tohumunu mümkün olduğunca uzağa taşımaya, en iyi yere serpmeye, Pelgrinlerin yüksek yaylasına; orada esen rüzgâr gibi, dedikodusu da en azından üç köye saçılacaktı bu rüzgâr sayesinde. Ah! Bousque kadını iyi bir darbe indiriyordu; komşusu kadınları iyi tanıyordu!

"Cezayir'deki yeğenlerimi biliyorsunuz..."

Aceleden ve yorgunluktan öyle soluksuz kalmıştı ki, bir kez daha söze başladı.

"Cezayir'deki yeğenlerimi biliyorsunuz, bu akşam gelecekler. Dün akşam, yatağa çıkmadan, yağlı, güzel güvercinlerimden bir çiftini onlar için hazırlamıştım, sadece bu kadarını söyleyeyim size! Onları hazırladım, tel dolaba 'kapattım' ve gidip yattım. Gecenin bir vakti, aşağı salondan gürültü işittim; dirseğimle Louis'yi dürttüm ve ikimiz birlikte indik; ona tüfeğini almasını bile söylemiştim, belli mi olur, bilirsiniz... Geceleyin geçen şu demiryolcular varken..."

İki Pelgrin onu can kulağıyla dinliyorlardı; göz diplerinde göz bebekleri kömür gibi yanıyordu.

"Bir de ne göreyim?" diye devam etti Bousque, "rüya görüyorum sandım! Louis ve ben, sesimiz kesildi, elimiz kolumuz bağlı kaldık. İhtiyar! Korkunç: Taburesine oturmuş, benim güvercinleri iki eliyle, böyle, yiyor... Öyle değişmişti ki tanıyamadım. Uzun süre sonra, arkasına döndü, bizi gördüğünde kaskatıydı, aniden heyecana kapılıp düşecek sandım, ama kendini topladı ve koşarak gitti, koşarak, çeviktir ihtiyar, bilirsiniz, merdivenleri dörder dörder çıktı ve odasına kapandı."

"Ah, ah," diye sözü aldı Paulin, "ama yine de aklı yerindeydi, bugüne dek böyle bir şeye kim ihtimal verirdi ki!"

Fakat yaşlı Pelgrin, durumu ciddiyetle, gerektiği gibi ifade etti.

"Demek ihtiyar Bousque bitmiş, aniden gelmiş olmalı bu."

"Ondan esirgediğimden değil," dedi hâyâsız kadın, "ama ihtiyarlık günün birinde insanın başını döndürür. Her gün konuşan ihtiyarlar var, kimileri de kötü olurlar. İhtiyar, aç değilken çalarak ve hayvan gibi yemek yiyerek delirecek. Yine de şanslıyız, bizim için daha kötü olabilir."

İhtiyar Bousque günlerce odasında kaldı. Onu görmedikleri için şaşıranlara Louise Bousque tatlılıkla ve gülerek, "Ah, şu bir

çift güvercinle iki günlük yemek yedi ihtiyar... Güvercinlere acıdığından değil."

Öyle yüksek sesle konuşuyordu ki, sözleri ufak tefek yaşlı kadının bulunduğu tavan arasına kadar ulaşıyordu...

İhtiyar Bousque utanç içindeydi...

Ne olmuştu ona? Gelininin dediği gibi, ihtiyarlığın başını döndürdüğü doğruydu. Bu çılgınca güvercin yeme arzusunu aniden hissetmişti, bir hayvan gibi onları yiyişini de. Lanetlendiği kesindi ve bunu herkes biliyordu; Bugues'dekiler, köy, bütün dünya biliyordu...

Ah, ufak tefek ihtiyar kadın için ölüm ne tatlı şeydi, ölmek, bir daha düşünmemek nasıl bir kurtuluştu!

Ama, ne yazık ki...

İki gün iki gece boyunca, sersem gibi göğe baktı, burnunun dibinden geçen ve bundan böyle köyde peşinden koşacak çocuklar gibi koşan bulutlara; Mart ortasının kocaman ayına da, görmeden, bakıyordu.

Odanın ortasında, hiç olmadığı kadar kırılmış, başını kımıldatmaya bile cesaret edemiyordu, her hareketinin harekete geçireceği, kulakları sağır eden kahkahalar işitmekten çekiniyordu...

Gelininin söylediğine bakılırsa, bir kez daha hırsızlığa kalkıştı, ama her şey kapatılmıştı, düşünsenize! O gece. Bunun üzerine, kızgınlıkla, ertesi gün, aşağı inmeye razı oldu; evin boş olduğu bir andan istifade ederek, öğleden sonranın rehavetinde, açlığın ininden çıkmaya mecbur ettiği bir hayvan gibi aşağı indi.

Alçakgönüllülükle ateşin yanındaki yerine geçti ve bir daha oradan kımıldamadı. Tıpkı o günden itibaren hiçbir şey söylememesi gibi, onunla da kimse konuşmadı; oğlu tarladan döndüğünde ona iyi akşamlar deme zahmetine bile katlanmadı; bir süre sonra torunu da okul dönüşü onu öpmemeye başladı, çünkü iyice pislenmişti.

Annem, incelik gösterip, onu bir daha görmeden ölmeye bırakti, ama bunu yapmayan sadece o oldu, çünkü köydeki hiç

kimse en azından bir kez gelip onu görmenin zevkine karşı koyamadı. Neyse ki, o sadece ateşi görüyordu...

Gıpgri olmuştu, ama yaşlı arkadaşı gibi gıpgri; her yanı kül içindeydi, giysisinin kıvrımlarda, saçlarında, yaşlı derisinin bütün kıvrımlarında kül.

Bousquetlerin evine biri geldiğinde ve aydınlık ve büyük mutfağa girdiğinde, gelini ihtiyarın durduğu ve temizleyemediği o köşeden dolayı özür dilemeyi ihmal etmiyordu.

"Bir de odasını görseydiniz," diye iç çekiyordu, "gerçek bir pislik yuvası."

Yine de o yeri temizlemek için sonbaharı beklemesi gerekti; gerçekten de bu ihtiyar Bousque'ün ölmesi sekiz uzun ayı aldı, güzel yaz ve ilkbahar mevsiminin sekiz ayını; kasıtlı yaptığına inanası geliyordu insanın. Ama sonuçta, Louise Bousque bütün bu paçavraları büyük bir yığın halinde toplamaktan ve avlusunun ortasında bir ateş yakmaktan, bütün köyü dumana boğan ve ara sıra uzun bir maşayla körüklediği kocaman bir ateş harlamaktan büyük zevk aldı.

Eda ya da Yapraklar

Jean pencerenin kenarına geldiğinde, belediye okulunun kırmızı çatısının ötesinde hep gördüğü şeyi görüyordu: Dip tarama platformu. Aşağı yukarı yüz metre uzaktaydı, küçük gölün karşı sahilinde. Zincirleme patlamalar uzaktan işitiliyordu. On kadar sert patlamanın ardından, boğuk bir patlama. Hiç aralıksız böyle sürüyordu.

Platformdaki adam bodur vücuduna yapışan koyu yeşil bir mayo giymişti. Kahverengi küçük bir kasket başını güneşten koruyordu; kasketin altında kıpkırmızı boynu parıldıyordu. Vagonetleri kumla dolduran, itip ötede, ağaçların arkasında boşaltan bir düzine işçiye ara ara bağırıyordu. Boşaltma alanından da her çeyrek saatte kocaman Latil kamyonlar yola çıkıyordu.

Jean yeşil mayolu adamı tanıyordu. Lucien'di bu. Diğerlerini iyi seçemiyordu, ama bulundukları yere bakılırsa, ne yapmakta olduklarını gayet iyi anlayabiliyordu. Önceki yıl dip taramasında üç ay çalışmıştı.

Saat altıya on vardı. Geç olmuş diye düşündü Jean. On dakika sonra tarama gürültüsü kesilirdi. Havanın hâlâ aydınlık olması, ilkbaharın artık iyice gelmiş olmasındandı. Nisan ayıydı. Şu son zamanlara kadar hava hâlâ soğuk yapmıştı. Altı aydır güzel gün-

ler bekleniyordu, dolayısıyla erken denemezdi. Bu kış Jean sık sık üşümüştü. Kimi zaman da acıkmıştı. Eda'yla birlikte, doğal olarak. Ama bunu hatırladığında, acı duymuyordu.

Okul çatısının kenarında minik adımlarıyla yürüyen her zamanki güvercinler de vardı. Attıkları her adımda, boyunları, tuhaf, düzenli bir sesle şişip düzleşiyordu. Havalanıyorlardı. Geri geliyorlardı. Okulun çatısında bitmek bilmez bir gidiş gelişti bu. Ama hep aynı güvercinlerdi. Bu gösteriden edineceği bir şey yoktu. Bunu gayet iyi biliyordu. Önemi yoktu. Hatta, eğer ısrar ederse, sonunda her zamanki gibi keyfi kaçardı. Güvercinler kıpır kıpırdılar; hiç için hareket edip duruyorlardı. Onların hareketlerine bakmaktan vazgeçti; her zamanki gibi.

Şimdi gökyüzü tektip griydi.

Jean uzun uzun esnedi. Gökyüzünün her tarafı koyu griydi. Akşam oluyordu.

Jean bakışlarını okulun boş avlusunda dolaştırdı.

Avluda kestane ağaçları vardı.

Ağaçların nasıl değişmiş olduğunu o an anladı.

Bir saniye önce okulun avlusunu bütün kış olduğu haliyle görmüştü. Şimdi ise oradaydılar, topraktan çıkmışlardı. Sekiz taneydiler.

O andan itibaren bütün dikkatini onlar çekti.

Epey yapraklanmışlardı bile. Hepsi, aynı gün doğmuştu, belki de aynı an. Belki bundan bir hafta önce vardı. Belki daha kısa süre önce. Hiçbir şey fark etmemişti. Ne zaman ortaya çıktıklarını söyleyemezdi. Onların ne *olduklarını* düşündü: yeniydiler ve masumdular, masum ve yeni.

Bu masum ve yeni yapraklar, soluktu, tazeydi.

Hep birlikte, yaza dek daha da büyüyeceklerdi. Her dal boyunca ve her dalın ucunda yapraklar vardı. Her tarafta; ama her biri tam olması gereken yerde. Henüz iyice açılmış duramayacak kadar gençler; gevşek, hafifçe kendi üzerlerine kapanmış dinleniyorlar. Gün geçtikçe gençlikleri biraz daha azalacak. Geçip giden bütün kış boyunca tözü bunca sabırla, bunca kıskançlıkla koru-

duktan sonra, ağaçlar onları her gün biraz daha dışarıya fırlatacak. Ama yaprakları yine de bir tür sevgiyle, özenle kendi başlarına bırakıyorlardı. Her geçen gün daha belirgin, daha kendileri, daha yalnız oluyorlardı. Yakında açacaklar, diye düşündü Jean; gövdelerinin ucunda yayılmış ve düz olacaklar. Belki bir ay içinde, ya da on beş gün. Tam olarak bilmiyordu. Bu tür şeylerin ne kadar zaman gerektirdiği anlaşılmaz. Şu an için, ağacın hâlâ çok yakınına asılılar; zaman zaman hafifçe sallanıyorlar ama yine de pek uzaklaşamıyorlar. Nesneleri hatırlatıyorlar; can acıtan nesneleri. Tenleri öylesine canlıydı. Çocuk teninden daha canlı, daha masum, daha meçhul. Onların damarları arasında, şeffaf kalınlıkları arasında, güneşin altında ılıklaşmaya başlayacak bir özsu dolaşmakta, kadifemsi çatlakların içine birikmekteydi. Ve öyle ağır, öyle uzun hareketlerle büyüyor, serpilip gelişiyorlardı ki, günler ve geceler boyunca uzuyorlardı.

Jean kendini mutsuz hissetti: "Ne? Neyim var?"

Onlara bakıyordu, ama öyle acı verici, öyle acı verici. Onları düşünüyordu, ama öyle acı verici: "Bu yapraklar, öyle... öyle güçlü. Hayır, öyle genç, orada. Şu an..." Ama hâlâ öyle acı verici. Dikkatli olmaya çalışıyordu. Ama neye dikkat edecekti? Hiçbir şey olmuyordu. Neye dikkat etmeli? Yine de yapacak bir şey vardı, bu kesin. Ne ama? Kafası onu rahatsız ediyordu, onu çekiştirip duruyor, hareketli, işe yaramaz, kelime, imge makinesi: "Sizin altınızda bir kadın eziliyor, onu büyütüyorsunuz, büyümüş, kanlar içinde, çok iyi. Kapı yumruklanıyor. Neyin kapısı? Kapalı Kapı bu, onu iyi biliyoruz. Tanrı aşkına, Tanrı aşkına. Vur kapıya, vur. İndirilen yumruklar yumrukları yıpratıyor. Can acıtıyor. Ama dışarda pencere kanatları şaklıyor, rüzgârda şaklıyor. Çağrı bu. Açık olan şeye doğru gidiliyor. Dışarısı. Dişlendiğinde kolayla kana bulanabilecek olgun ve sıcak domateslerle kaplı bahçeleri çevreliyor duvarlar." Hayır.

Jean içinde bir tür facianın büyüdüğünü hissediyordu. Mantıklı şeyler düşünmeye çabalıyordu, ama bunlar ani bir korku halini alıveriyordu hemen...

"Yakında, ah, yakında, çok geç olacak, çok geç..."

Nasıl yaşanabilir ve bu zaman nasıl kaybedilebilir?

Ama Jean bu zamanı ne yapacağını bilmiyordu; neden aniden bunca değerliymiş gibi göründüğünü de.

Altıncı kattaki odasından kestane ağacının yapraklarını açık seçik göremiyordu. Ve bunu düşünmeye çalıştıkça, onları yakından görme arzusu kaplıyordu içini, gözleri, ağzı sulanıyordu. Onları yakından, çok yakından görme arzusu. Hatta, belki tutma arzusu. Elleriyle. İmkânsız bir şey değildi bu: *Aşağı inmek ve okulun avlusuna girmek yeterdi.* Hayır, imkânsız değildi. O halde, belki, koparırdı. Nasıl bilinebilir? Dokunmak. Ellemek. Ezip kırıştırmak, ezmek... ta ki, kokusunu alana dek, evet, koklamak. Ekşi, erkek ve dişi koku. Tek birinin içinde hepsinin kokusu. Patlayana dek koklamak, ciğerleri patlayana dek, çok güçlü olan ağız ve burun nedeniyle.

Gerçekten de bu manzara, bu yapraklar, masum ve yeni yapraklar Jean'a öylesine yeni bir yaşam sevincine var gücüyle gömülme arzusu veriyordu ki, bu sevincin nereye götürebileceğini ya da var olup olmadığını anlayamıyordu.

Okulun avlusuna inmek gerektiğini fark ettiği an artık mutsuz değildi. Masum ve yeni yaprakların hayalperest tadını bir an tanımak için yapabileceği şeylerin ihtimali, vücudunu ve başını bu düşün birazıyla uyuşturuyordu: Kelimelerden ve imgelerden kurtulmuş, onların erişemeyeceği bir yerde hissediyordu kendini. İyiydi, nihayet özgürdü. Okulun avlusuna inip inmemekte özgürdü.

Birkaç metre ötesinde, hafifçe kendi üzerine kapanmış genç yapraklar hâlâ hareketsiz dinleniyordu. Olacaklardan habersizdiler. Jean'ın yapacağı şeyden habersizdiler.

İyi de, ne yapacaktı? Okulun avlusuna inecek. Sonra, bir şey. Hiç için inmeyeceği kesin.

Onların insafına kaldıklarını hissediyordu. Cahiller. Geri gelmiş bu kelime hayranlık vericiydi; bütün ânı, Jean'ın arzusunu, masum ve yeni yaprakları -ve Jean'ın geçmişini- derleyip topla-

yan bir anlamla doluydu. Bu kelime her şeyi kurtarıyordu. Bu kelimeyi ağzının içinde kendi kendine tekrarladıkça Jean'ın tereddütleri siliniyordu. Yapacağı hareketleri hiç aydınlatmıyor olsa, Jean ona dikkat etmezdi. Sadece yapraklara baktığını unutmuştu. Heyecanı yoğundu. Hafif bir başdönmesi hissediyordu.

Gözlerini kapattı. Belki on beş saniye. Çok uzun. Tekrar açtı. Oradaydılar. Hep orada. Çılgınca şeyler yapmasını hep engellemiş olan ve çocukluğundan beri bir türlü kafasından atamadığı bu şeyden kurtulmuş olduğunu o an hissetti; bağırabilirdi. Bu şekilde değişirken, tek bir düşünce sabit kalmıştı. Aptalca bir fikirdi bu; herhangi birine, hatta Eda'ya bile itiraf etmesi gerekse, bütün bunlardan utanacağını düşünmüştü. Neyse ki, olup bitenler, tıpkı olacaklar gibi, sadece onu ilgilendiriyordu. Aşağı inecekti.

Oyalanırdı. Önce tek bir yaprak toplardı. Sonra, evet, yapılması gereken bu, onu güneşe bırakırdı. Güneş yoktu, ama çıkardı. Yaprak, bıraktığı gibi dururdu. Kendini onun ellerine bırakırdı. Sonra, ne yapacağını bulurdu. Aslında zaten bulunmuştu.

Zaman geçiyordu.

İnme ânı gelmek bilmiyordu. Emir. Ve bu sırada yapraklar, Jean'ın gözlerinden okulun avlusuna, tuhaf biçimde yok olup yeniden beliriyorlardı. Yakınlaşıyorlardı, gözlerine yaklaşıyorlardı, büyüyorlardı – büyümüyorlardı, ama boyları değişmeden giderek daha belirgin, yakın oluyorlardı, ve orada, gözlerinde boğuluyorlardı, ve onları gözlerinden çıkartamıyordu. Bunu başardığında ise uzaktaydılar, anında uzaklaşmıştılar ve ancak zorlu çabalardan sonra onları yeniden oraya sokabiliyordu. O zaman, Jean'ın gözleriyle masum ve yeni yapraklar arasında onu öyle rahatsız eden farklılıklar oluyordu ki, aniden aşağı inmenin yararından kuşku duydu.

Okulun avlusuna varmadan önce, merdivenden ve sokaktan geçmek gerekiyordu. Genelde oraya götürmeyen bir yoldu bu.

Kendini yaprakların önünde bulma ihtimalini hatırladı; masum ve yeni bu yapraklar her zamanki kadar aptal olabilirler, öyledirler ve kesinlikle ilgisiz, önemsiz.

Bitmişti.

Sanki büyük bir felaketin sonrasında gibiydi. "Hastalanacağım," diye düşündü. Ama kımıldamaya ve güçlü bir şekilde soluk almaya başladı; farkına varmadan, başka şey düşünerek yeniden sakinleşti.

Eda'yı düşünmeye başladı.

Eda yan odada yatıyordu, çok hastaydı, hem de çok uzun süredir.

Sözünü ettikleri şu ilacı gidip almalıydı. Çoktan bekliyordur. Ama cebinde çok parası yoktu. Eczaneye gitmenin gereksizliğini düşündü: Eda iyileşmeyecekti. Şu ana dek tavsiye edilen bütün ilaçları sadece Eda'yı hoşnut etmek için almıştı, çünkü ne o ne Eda bu ilaçların etkisi konusunda uzun süredir hayale kapılmıyorlardı. Ama Jean ilaçları Eda'ya getirdiğinde, Eda ona gülümsüyor ve Jean da mutlu oluyordu: Jean'ın nazik olmak istediğini anlıyordu. Ama o akşam -masum ve yeni yapraklara fazla baktığından mıdır nedir?- Eda'yı bekletmek, Eda'ya nazik davranmamak, özellikle ona nazik davranmamak Jean'ı rahatsız etmiyordu. Elinde kalan paranın gereksiz bir ilaç almaktan başka işe yarayabileceğini düşünüyordu. Örneğin gidip Café de la Meuse'de bir kadeh bir şey içebilirdi. Lucien kesin orda olurdu. Jean Lucien'i çok seviyordu. Hatta birlikte bir tur atabilirlerdi. Jean'ın aklına bu fikir geldi, bu fikri düşündü ve hiç vicdan azabı çekmedi.

Bu akşam Eda'yı belli bir hınçla düşünmesi doğaldı. Bu kadar hasta olmasaydı, masum ve yeni yaprakları seyretmenin yol açtığı bu karmaşayı onun yanında tamamen yatıştırabilirdi. Ama öyle hastaydı ki! Çarşaflarını artık hiç değiştirmiyordu, yıkanmaya neredeyse hiç cesareti yoktu. Onun yanına gitme fikri Jean'ın aklına gerçekten gelmiyordu.

Yapraklar ise saftılar. Kusursuzdu yapraklar. Masum, yeni. Asla herhangi bir şeye, bir kimseye hizmet etmemişlerdi. Kesinlikle hiçbir şeye, gerçekten hiçbir şeye, ve kimseye, kesinlikle kimseye.

Karar vermişti, Café de la Meuse'e gidecekti. Lucien orada olurdu. Uyumuştu. Yani, uyumuş gibiydi. Kafası tatsız, yavandı.

Yaprakların hiçbir şeye ve kimseye yaramadığı doğruydu. Tamamen masum ve yeni duruyorlardı. Yani ne kadar kötü niyetli olunsa ve bir okulun avlusuna inmeye bile cesaret edilmese de, gerçekten de hiçbir şeye ve kimseye yaramıyorlardı.

Jean kendini biraz utangaç, rahatsız ve rahatsızlık duyduğu için utangaç hissediyordu.

Kararını verdi. Dip taramada çalışıyor olsaydı, bu kadar aptalca hülyalara dalmayacağını düşündü. Günlerinin bir bölümünü balkonunda geçiriyordu. İnsan belki de aynı şeylere çok uzun süre baka baka deliriyordur, sanki kadın hayal eder gibi ağaç yaprakları hayal etmeye varır ve hatta belki de bir kadın hayal etmekten daha fazlasıdır bu.

Aylaklığın oynadığı oyunlardı bunlar. Hep şu aylaklık orospusu. Yine de Jean mutsuzluğunun nedeninin sadece o olduğunu düşünmüyordu. Bunun kanıtı, dip taramada çalışırken de hiçbir şey yapmadığı zamanki kadar mutsuz buluyordu kendini -hatta daha bile fazla, çünkü o dönemde kederi nedeniyle özgürce düşünme fırsatı bulamadığından, tek gerçek meşguliyetinden, yani -dedikleri gibi- bu dünyadaki tek mutluluğundan mahrum kalmıştı.

Eda için böyle bir soru yoktu, çünkü onu hiçbir şey hüzünlendirmiyordu. Çünkü kendinin ölmekte olduğunu görmek bile onun mizacını değiştirmiyordu.

Onu tedavi ettirebilmek için Jean elindekini avucundaki yavaş yavaş satmıştı, bir işe de yaramamıştı ya, çünkü durumu her gün biraz daha kötüleşmişti. Şimdi önlerinde gerçekten pek bir şey yoktu ve Jean doğru düzgün yemek yemiyordu. Elbette, çalışırlarken, örneğin geçen yıl, karınları daha iyi doymuştu. Ama şimdi Eda hastaydı, neredeyse hiçbir şey geçmiyordu boğazından, para ne işe yarardı? Normal zamanda çalışmanın utancı hâlâ aklanabilirdi, ama artık Eda hasta olduğuna göre, hayır, bu mutsuzluğa hiçbir şey eklenmemeliydi, özellikle de çalışmanın mutsuzluğu.

Elbette -ama durum bu değildi- eğer Jean çalışıyor olsaydı, Eda taze ve güzel bir genç kadın olsaydı, paraları olsaydı, falan filan,

sonuç itibarıyla, bu akşam bu sıkıntıyı, masum ve yeni yapraklar karşısındaki bu aptalca hasedi hissetmezdi. Eda'nın yanına giderdi, bunu gayet rahatlıkla, vicdan azapsız yapardı. Ama durum böyle değildi, Jean da samimi değildi: Çalışırken çok asık suratlı olduğunu, hiçbir şeyin onu oyalayamadığını, ne Eda'nın, ne her gün güzel şeyler yemenin, ne de akşamları Café de la Meuse'de birkaç kadeh içmenin oyaladığını biliyordu. Sadece olmadığı kadar mutsuz olduğuna kendini ikna etmekten ve bu sürüngen hayattan gerçekten bıktığını düşünmekten hoşlanıyordu; ki bu da yanlıştı, hiçbir şey yapmamaktan giderek daha az gına geliyordu, çünkü giderek daha az iş arıyordu. Eda onun hiçbir düzenli işe katlanmak istememesini her zaman kabullenmişti. Komşuların ve ailelerin bu konudaki dedikoduları onu etkilememişti, neye tutunacağını biliyor olmalıydı. Zaten Eda kimseyle düzenli olarak görüşmüyordu; sadece erzak almak için annesine gidiyordu, dolayısıyla haklarında söylenenler onu gerçekten rahatsız etmiyordu.

Jean'ın son işi dip taramadaydı. Üç ay boyunca vagonetleri sebatla ve hiç durmaksızın itmişti. Bu işin ona uygun olduğunu başlangıçta gerçekten düşünmüş olmalıydı. Önceleri üşüyordu ve çalışmak onu ısıtıyordu. Sonra, gerçekten tatmin olmaya başlamıştı, çünkü her gün daha esnekleştiğini, daha rahatladığını hissettiği hareketlerle vagonetleri itiyor ve boşaltıyordu. Ne yazık ki, bir ayın sonunda öyle iyi çalışır olmuştu ki, farkına varmadan aynı hareketleri tekrarlayıp duruyordu. Sonra sıkıldı ve başka bir şey yapmayı arzuladı. Tam iyi bir işçi olmuşken dip taramadan ayrıldı. Onun için üzülmüşlerdi. Doğal olarak Eda onu teşvik etmişti, hatta içten bir şekilde kararlı davranmasını sağlamış, kendine uygun işi gecikmeden bulacağını söylemişti, ya da bu anlama gelen bir şeyler. Ama Eda'yla hep aynı şeyi yaşıyordu: Eda bu sözleri söylerken bile, Jean kendine uygun bir iş olduğundan kuşkuya kapılıyordu. Ama Eda öyle becerikli, öyle ikna ediciydi ki, onun bunları sadece kendisini hoşnut etmek için söylediğinden her gün biraz daha az kuşku duyuyordu. Jean'ın tamamen

kendinden tiksinmemesini ve Eda'nın yanında iyi zaman geçirmesini bu ana dek sağlamış olan şey bu hafif kuşkuydu.

Eda Jean'ın her zaman haklı olduğunu düşünmüştü. Diğerleri de hayatlarının büyük bölümü boyunca çalıştıkları için haksız değillerdi. Ama o, Jean, hiçbir şey yapmak istemezken haklıydı. Asla konuşmamış olsalar da, Jean kendini çalışmaya zorlamanın gereksiz olduğunu onun gayet iyi bildiğinden, kendisinin asla bilemeyeceği kadar iyi bildiğinden emindi. (Belki başkaları da özünde zevk almıyordu.)

O, Jean, anlaşıldığını hissediyordu. Kafa yormaya gerek yok: Bir işi terk etmekte tereddüt ettiğinde, Eda ona, "Neden devam edeceksin? Haydi, hiçbir şey seni mecbur etmiyor," diyordu. Bir kesinlik Jean'ın gözlerini kamaştırıyordu ve mutlulukla işten ayrılıyordu. Ardından gelen birkaç gün boyunca, ikisi de gayet mutlu oluyorlardı. Şehrin sokaklarında geziniyorlar ve kimi zaman da birlikte uslu uslu sarhoş oluyorlardı.

Ancak birkaç hafta sonra Jean, Eda'nın onu bu şekilde tembelliğe neden teşvik ettiğini kendi kendine soruyordu. Bu düşünme anları onun yaşamının en dokunaklı anlarıydı. Çoğu zaman Eda'nın annesini ziyaretinin ertesi günü ya da akşamı yaşanıyordu. Eda yokken, Jean gününü hayal kurarak, onu bekleyerek geçiriyordu. Genellikle kış oluyordu. Eda haftalık erzağı yüklenmiş olarak yemek vaktinde geri dönüyordu. Jean kalkıp ona kapıyı açıyor, erzakları görünce biraz rahatsız oluyordu. Ama Eda, "İyi akşamlar, Jean'ım," diyordu. Jean'a sarılıyor, onu okşuyor, taze ağzını ona uzatıyordu. Ağzı, yavuklu ağzıydı. Hikâyeler anlatıyordu. Jean'ın rahatsızlığı anında siliniyordu.

Yine de bu günleri takip eden gecelerde Jean yanında yattığı bu kadının kim olduğunu kendine sormadan edemiyordu.

Eda'nın güzelliğini her yeniden hissediş Jean'a ölme arzusu veriyordu. Ölme fikri verebilecek şeyler arasında, en başta bu geliyordu. Sonra diğerleri de geliyordu, orada, o gece.

Bu masum ve yeni yapraklar da. Hem aynı şey değildi. Eda'nın yanında yatarken, ondan kaçabilmeyi istemiş olmalıydı.

Gerçekten de orada nasıl durabilirdi ki! O zaman bu kadına karşı tüm sitemlerini, onu sevmek için tüm nedenlerini hatırlıyordu. Hiçbir şey Eda'yı üzmüyordu, hiçbir şey keyfini kaçırmıyordu, onu rahatsız etmiyordu, onu şaşırtmıyordu. Kimseye dair yargısı yoktu, Jean'a dair bile, gazetelerdeki katillere dair bile. Ne Hıristiyandı, hatta ne de hayırsever, yine de... Zaten nasıl olabilirdi ki, o rüzgârdan daha özgürdü ve sadece zevk için yaşıyordu? O, o, masum ve yeni bir yapraktan daha güzel, daha doğal, daha yeni.

Orada uyuklayan Eda'nın anısı odanın gecesinde ışıldıyordu ve Jean'ın kalbini korkunç bir aydınlıkla örtüyordu. Denizin üzerindeki ayın aydınlığından daha korkunç. Nesneler denizi üzerindeki diğer tüm aydınlıklardan daha korkunç. Bu kadını ne yapmalı? Onun için, hayatının şansı olan, ölme şansı, isteme şansı -hayatının mı?- olan bu kadın için ne hissettiğini ona nasıl açıklamalı? Onun için ölmek, ama Eda için nasıl ölünür, ona haksızlık etmeden nasıl ölünür? O ki, ne olursa olsun herhangi bir şey için ölmenin gereksizliğine inanmıştı, hem de nasıl! Hatta gerektiğinde ölmeyi engellemenin bile gereksiz olduğuna...

Bu orospunun uyuduğunu görmeli – sessiz sedasız – bir güvercin. Ömrünün her bir gününden sonra böyle uyuyordu ve bu günlerin her biri birer lütuf başarısıydı, ama o bunu bilmiyordu, onun lütfu bunu bilmemekti. O halde nasıl içinden çıkılır bu durumun? Jean'ın bu kadının yanında neye katlanmış olabileceğini anlamak için onun sokakta yürüyüşünü görmek gerekirdi; kollarının boyna dolanışını hissetmiş olmak, siyah saçlarının tam rengini görmüş olmak gerekirdi. "Pislik," diyordu Jean. Ve ona öyle aşk duyuyordu ki, ne onu öpebiliyor, ne de dokunabiliyordu.

Jean masum ve yeni yapraklara bakarken bu anları hatırlıyordu.

Eda'nın ciddi hastalığını yine unutmuştu. Bunu ona sürekli hatırlatmak gerekiyordu, çünkü düşüncesi doğal olarak, artık görmeyeceği eski Eda'ya gidiyordu. O zamanlar güzeldi, hep masum, hep yeni. Kendini bilmez. Hep masum ve hep yeni tarzını bilmez. Açık seçik ve çıplak sırrı, eskiden olduğu gibi, yaprak-

ların karanlık sırrı gibi nüfuz edilemez kalıyordu. Ama vaktiyle Jean Eda'nın içine girebiliyordu. Orada, iyiydik, Tanrım, iyiydik. Ah! Eda Jean'ın karısıydı ve aynı zamanda bütün kadınlar, hepsi, Eda'yı aldattıkları bile. Hem, Eda neşeliydi, ve istediğinde kimsenin olamayacağı kadar tuhaf olurdu. İstediğinde, ummaya cesaret edilemeyecek şey olurdu hep. Şimdi gerçekten çok zayıftı.

Onun eğlenceli olduğu enderdi. Çok ender. Jean kendi yorgun hissediyordu. Balkondan ayrıldı.

Dip tarama gürültüsü kesilmişti. Küçük gölden yavan bir su tadı yükseliyordu.

Eda ölecekti. Kesindi bu.

Jean gidip yatağına uzandı. Çalar saate baktı. Saat altı; on dakika fazla. Altı on. Akrep yelkovanla arasındaki hattı kırmıştı, yavaşça sağa doğru düşüyordu. Kısa bir zaman sonra, saat altı diyemeyecekti; yediye bilmem kaç var ve o zaman bambaşka olurdu. Jean hatırladı: Balkona çıktığında altıya on vardı. Çalar saat şimdi altıyı on geçeyi gösteriyordu. Çalar saat aptalca bir şeydi. Yine de vardı. Jean onu satın alalı çok olmuştu. Çok para ödememişti ve mükemmel çalışıyordu, kesin ve cesur. Hatta dikkat edilirse, kendini tüketiyordu, saati göstereceğim diye kendini öldürüyordu. Jean ona minnettardı. Bu akşam ona bunca sadakatle hizmet etmiş bir şeye minnettar olmayı arzuluyordu, sadece onun kadar sadık hizmet etmiş ve hâlâ hizmet eden bir şeye.

Eda ölecekti.

Çünkü bu çalar saat sadece ona hizmet ediyordu. Eda'nın saate aldırdığı yoktu. Eğer çalışıyorsa, Jean sayesindeydi, daha dün kurmuştu onu. Her gece onu kuruyordu. Ne zamandan beri? Eğer kurmazsa, hep aynı saatte aptalca dururdu, hep aynı, hep aynı, "İmdat Jean!" diye bağırırdı, her aynı saat – HEP AYNI – çivilenmiş, orada kalmış. Pöf! Bu yüzden hizmet ediyordu. Asla bir şey yapma zamanı değil. Hiçbir şey zamanı. Yine de işe yarardı bir çalar saat; kaçınılmazdı. Jean'ın aydınlatmaya çabalamak istemediği nedenlerle. Onu satmaya asla karar verememiş olması bir kanıttı.

Eda ölecekti.

Saati satamamıştı bile, ondan ayrılamamıştı, ilaç vakti için onu Eda'nın odasına koyamamıştı, hayır, Jean bunu yapmamıştı. Bu çalar saat ona aitti, sadece ona. Onu okşamayı çok isterdi; bilinmeyen, buz gibi varlığını kalbine dayayıp ısıtmak isterdi. Elbette bir şey yapmadı, çünkü bunun imkânsız olduğunu biliyordu. Ve yalnızlığını, eylemsizliğini dolduran tüm teşebbüsler, tüm bozgunlar için kendi kendine gülümsemek istedi. Ama öyle tembelleşmişti ki, gülümseme zahmetine bile katlanamadı.

Ellerini yavaşça saçlarından geçirdi ve ensesinde kenetledi.

Eda ölecekti. Zordu bu.

Gökyüzü şimdi koyu maviydi. Meltem esmeye başlamıştı, odanın dış duvarı boyunca esiyordu, içeri girmeden, çünkü onun esişini engelleyen hiçbir şey yoktu. Çünkü uzun süredir her şey bu odanın dışında olup bitiyordu, rüzgâr bile. Her şey başka yerde tezgâhlanıyordu. Buraya karşı. Bu bile, bu ölüm, Eda'nın ölümü, ölüm.

Onlar, yapraklar, çocuksu ve şiddetli bir korkuyla rüzgârda ürperiyorlar. Masum ve yeni yapraklar yine yaşamak istiyordu, onlar.

Belki biraz önceki gibi yemek yemeği düşünmeliydi.

Rüzgâr geçsin, geçip gitsin. İlkbahar da -eğer canı öyle istiyorsa- geçsin. Onun ne olduğunu biliyoruz. Bizi artık ilgilendirmiyor. Bize en ufak bir acı bile veremez. Burada, biz başka şey yapıyoruz – rüzgârın ve ilkbaharın dışında – yeniden başlayamayacak başka bir şey. Ama sonunda bizi rahat bıraksınlar.

Eda ölecekti. Evet, ölecek.

Yaşamda elbette birçok olay meydana gelir. Farklı türlerde. Örneğin: Eda'yla karşılaşmadan önce Jean altı ay boyunca Lucie'yi sevmişti. Eda onun hayatında Lucie'yi sevmiş olmasını engelleyemezdi.

Aslında, şu an, Lucien onu Meuse'ün barında bekliyor olmalıydı. Lucien'in de Jean'a bir zaafı vardı. Tam bir anarşistti. Müdürün geldiği bir gün dip taramayı havaya uçurmaktan söz edi-

yordu sürekli ve Jean'dan yardım istemişti. "Elbette," diye cevap vermişti Jean. Müdürün dip taramada dört yıl çalışan işçilerine kiraladığı model barakalar yüzünden. Bu şey, küçük bir evi hak etmeyi her şeyden çok hayal eden epey adamı ona bağlamıştı. Bu bomba en azından birkaç hafta için her şeyi havaya uçururdu. Küçük evlerini sırtlarında taşırlardı. Lucien Jean'a müdürün yakında geleceğini söylemişti, bu kez tam sırasıydı. Belki de onu da dip taramayla birlikte havaya uçurma fırsatı doğardı ve belki Jean da dip tarama ve müdürle birlikte havaya uçardı. Ah, işte, bu daha iyiydi. Kendini lime lime olmuş, parçalanmış hayal etti. Bu görüntü vücudunda bir rahatsızlığı ortaya çıkardı. Doğru. Vücudu hep orda – sessiz, güçlü, hep hazır – işe yaramaz – aylardır. Aylardır bir kadınla yatmamıştı, Eda hastalandığından beri. Jean pantolonunun kumaşından vücudunun kabaran ifadesini hissediyordu. Bu ifadeye dostça üzüldü, onu yalnız buldu. Terk edilmiş. Ama güzel. Çok sadık, aniden sertleşmiş ve Eda'nın karnı hizasında durmuş. Arzulayarak.

Ölecek olan Eda'yı.

Her zamanki gibi masum ve yeni.

Ölecek olan Eda yeni yeni yepyeni ölecek olan.

Eda'yı düşünmeden duramıyordu. Bunu yapamıyordu. Şimdi hâlâ Eda'yı düşünmek ne demekti?

Bu akşam Café de la Meuse'e gidecekti. Aşağı inecekti. Eda belki ölecekti. Kesinlikle.

Gökyüzü karanlıktı. Büyük mürekkep lekeleri fışkırtarak kararıyordu. Birazdan tamamına erdi. Dünyada Jean'ın bulunduğu yer gece oldu.

Jean ayağa kalktı, pencereye gitti. Karşısında güneşten en ufak iz yok. Kendini her zamanki gibi rahat hissetti. Alışıldık bir iyilik bütün organlarına nüfuz ederek kafasını iyice buğuladı.

EDA, EDA, ölecek olsa bile...

Geç olmuştu, ama yine de yemek yiyecekti. Eda'nın yatağının kenarında, Eda'cığının, sevgili karısının. Belki sonra Meuse'de bir tur atardı, olmayacak şey değildi bu. Eda derin derin uyuyordu.

Jean onu uyandırmak için öksürdü. Eda onun aşkıydı; ona soracaktı: "Burda mısın Jean? Geç mi oldu, söylesene?" Sesini işitmek istiyordu, onun sesini. Ama Eda soru sormadı ve Jean aniden odasına yöneldi. Eda oradaydı, ama ölmüş olmalıydı. Jean yaklaştı. Eda gülümsüyordu. "Uyandın mı, Eda?" Ama Eda ölmüştü. Jean bunu bütünüyle anladı, bir şeyi anlama gücünün iliğine dek anladı. Parmağını değdirmedi. Dokunmanın imkânı olmadığını anladı. Çabaya değmezdi. Yine de tereddüt etti. Eda'nın yatağının dibinde yerde boş bir yer vardı, oraya çökebilirdi. Ama sokağa çıkmayı tercih etti.

Aşağı inerken Café de la Meuse'e gideceğini söylememiş olduğunu düşünüyordu hâlâ. Ama kaçınılmazdı bu.

Savaş Yılları Defterleri'nde geçen kurmaca kişileri
(italik) ve Marguerite Duras'nın yakınlarını (düz)
belirten açıklamalı dizin

Agosti; Jean Agosti, *Pasifik'e Karşı Bir Bent*'ın kişisi. Suzanne'ın ilk âşığı.

Albert; Milis eri Ter ile *Capitales'den Albert*'in kişisi. İki öykünün de yayımlanmış versiyonunda "D." baş harfiyle belirtilir ve Dionys Mascolo'ya gönderme yapar.

Anne-Marie; Anne-Marie Henrat. Savaş yıllarında, Marguerite Duras'dan boşanıp Monique Régnier'yle evlenmeden önce Robert Antelme'in ilişkisi olan kadın.

Baptista; Vittorini çiftinin İtalyan dostu. Marguerite Duras 1946 yazında tatilini onunla birlikte geçirir.

Bernard; tamamlanmamış roman olan "Théodora"nın kişisi.

Bayan Bois; tamamlanmamış roman olan "Théodora"nın kişisi.

Bayan Bordes; *Acı*'nın taslaklarında dul, "okul kapıcısı." Yayımlanmış versiyonunda da yer alır. O dönemde Marguerite Duras'yla benzer bir durumda yaşamaktadır. (Almanya'daki toplama kampında bulunan esir oğullarını beklemektedir.)

Bayan C.; Marguerite Duras'nın 1928'den itibaren kaldığı Saygon'daki "Barbet Pansiyonu"nun müdiresi. *Boa Yılanı* adlı öyküde (1954) Bayan Barbet adıyla geçer.

Candida; Cebelitarık Denizcisi'nde kişi.

Carmen; Pasifik'e Karşı Bir Bent'in kişisi.

Bayan Cats; *Acı*'nın taslaklarında Marguerite Duras'nın komşusu ve dostu. Kampa sürülmüş -geri dönmeyecek olan- kızını beklemektedir. Yayımlanmış versiyondu adı "Kats" olur; kızı da "Jeanine" adıyla anılır. *Yann Andréa Steiner*'de "Théodora Kats" olacaktır.

Dionys (D.); Dionys Mascolo (1916-1997). 1942'den itibaren Marguerite Duras'nın yol arkadaşı. 30 Haziran 1947'de doğan oğlu Jean'ın babası.

Bayan Dodin (Bayan D.); Marguerite Duras'nın Saint-Benoît Sokağı 5 numaradaki binasının kapıcısını canlandırdığı öyküde aynı adlı kişi.

Elio; Elio Vittorini (1908-1966). Marguerite Duras ile Dionys Mascolo'nun yakını İtalyan entelektüel. Savaştan sonra komünist militan. Eserleri arasında özellikle *Sicilya Konuşmaları* (1941) yer alır.

Eolo; Cebelitarık Denizcisi'nin kişisi.

Bayan Fossé (Bayan F.); Marguerite Duras'nın yaşadığı Saint-Benoît Sokağındaki evin kapıcısı. *Madam Dodin* adlı öyküde adı Bayan Dodin olacaktır.

François; François Mitterrand (1916-1996). Marguerite Duras'nın 1943'te katıldığı Direniş hareketi olan MNPGD'nin (Savaş Esirleri ve Sürgünler Ulusal Hareketi) yöneticisi. Saint-Benoît Grubuyla ilişkidedir ve Robert Antelme'in Dachau kampından kurtulmasına katkıda bulunur. *Acı*'daki adı -savaş sırasında kullandığı kod adı olan- François Morland'dır.

Gaston; Madam Dodin'in kişisi. Kapıcının arkadaşı, çöpçü.

Ginetta; Ginetta Vittorini, Elio'nun eşi. Arkadaş grubunun 1940'lı yılların sonunda ve 1950'li yılların başında İtalya'da geçirdiği tatilden esinlenen *Tarquinia'nın Küçük Atları* romanı bu çifte adanmıştır.

Gino; Vittorini çiftinin İtalyan dostu. Marguerite Duras 1946 yazındaki tatilini onunla geçirir.

Bayan Ginsbourg (Bayan G.); Saint-Benoît Sokağındaki 5 numaralı evin kapıcısı Bayan Fossé'nin komşusu. *Madam Dodin*'de Bayan Mimi adıyla görülür.

Hélène; Saygon'da annesinin Marguerite Duras'yı yerleştirdiği yatılı okuldaki arkadaşı. *Savaş Yılları Defterleri*'nde bir kez anılır. *Sevgili*'nin önemli kişilerinden olan Hélène Lagonelle olabilir.

Hernandez; Fransa'daki Direnişe katılmış İspanyol cumhuriyetçi. *Milis eri Ter*'in taslaklarında ve yayımlanmış versiyonunda yer alacaktır.

Jacqueline; Cebelitarık Denizcisi'nin kişisi. Romanın başında anlatıcının arkadaşı.

Jean; Milis eri Ter'in ve *Capitales'den Albert*'in taslaklarında yer alan kişi. Bu iki öykünün yayımlanmış versiyonunda, sırasıyla, "Beaupain" ve "Albert" adlarıyla görülür.

Bay Jo; Pasifik'e Karşı Bir Bent'in kişisi. Suzanne'ın ilk âşığı. *Savaş Yılları Defterleri*'ndeki Léo'nun ve *Sevgili* ile *Kuzey Çinli Sevgili*'deki "sevgili"nin bir versiyonu.

Joseph; Pasifik'e Karşı Bir Bent'in kişisi. Suzanne'ın tek kardeşi.

Léo; Savaş Yılları Defterleri'nde aktardığı otobiyografik öyküye göre, Marguerite Duras'nın ilk âşığı. *Pasifik'e Karşı Bir Bent*'teki "Bay Jo"ya oldukça benzer. *Sevgili* ile *Kuzey Çinli Sevgili*'de çok daha net bir şekilde görülür.

Marcel; Savaş Yılları Defterleri'nin tamamlanmamış bir fragmanında anlatıcının eşi, "Marcel'in Karısı".

Marcel; *Acı*'nın taslaklarında okul kapıcısı Bayan Bordes'in küçük oğlu.

Rahibe Marguerite; Robert Antelme'den olma ilk çocuğunu doğumda kaybeden Marguerite Duras'yı tedavi eden rahibe.

Marie; Capitales'den Albert'in taslaklarında sözü edilen genç kadın. Yayımlanmış versiyonda geçmez.

Pasifik'e Karşı Bir Bent'in taslaklarından birinde geçen bu ön ad, yayımlanmış versiyonda Suzanne olacaktır.

Tamamlanmış "Théodora" adlı romanın kişisi.

Bernard'ın ablası.

Bayan Marie; Marguerite Duras'nın *Madam Dodin*'in taslaklarında Bayan Ginsbourg için düşündüğü ad. Sonunda Bayan Mimi diye adlandırılacaktır.

Maxime; Milis eri Ter'in taslaklarındaki kişi. Adı yayımlamış versiyonda geçmez.

Menta; Vittorini çiftinin İtalyan kadın dostu. Marguerite Duras 1946'da yaz tatilini onlarla geçirir.

Michel (M.); Michel Salvadori. Marguerite Duras'nın kayınbiraderi (Robert Antelme'in kız kardeşi Alice'le evlendi).

Bayan Mort; tamamlanmamış "Théodora" romanının kişisi.

Nano (N); Milis eri Ter'in taslaklarında Théodora'nın takmaadı. Bu, Robert Antelme'in Marguerite Duras'ya verdiği addı.

N.; Kardeşlerinin küçük Marguerite'e taktıkları lakap olan "Nénée"nin muhtemel kısaltması.

Odile; tamamlanmamış "Théodora" romanının kişisi. Marie ile Bernard'ın kız kardeşleri.

Paul; Paul Donnadieu (1911-1942). Marguerite Duras'nın kardeşi. Eserinde onu "küçük kardeş" diye adlandırır.

Paul; Pasifik'e Karşı Bir Bent'in taslaklarında Suzanne'ın kardeşinin ilk adı. Yayımlanmış versiyonda "Joseph" olacaktır.

Pierre; Marguerite Duras'nın 1910 doğumlu ağbisi Pierre Donnadieu.

Robert, R., Robert A., Robert Antelme; (1917-1990). 1939-1947 yıllarında Marguerite Duras'nın eşi. Dionys Mascolo'nun dostu. 1944-1945 yıllarında Almanya'da toplama kampında kaldı. Geri döndükten sonra, kamp deneyimlerinin öyküsü olan *L'Espèce humaine*'i (1947) yazdı.

Bay Sales; Pasifik'e Karşı Bir Bent'in taslaklarında geçen bir kişi. "Bölgedeki un fabrikalarının sahibi" olan bu kişi yayımlanmış versiyonda yer almaz.

Suzanne; Pasifik'e Karşı Bir Bent'in baş kişisi. Marguerite Duras'ın roman kişisine dönüştürülmüş hali.

Ter (Terrail); Milis eri Ter adlı öyküye adını veren kişi. Yayımlanmış versiyonda adının "Ter" olarak kısaltılmış hali geçer sadece.

Tessier; Adı sadece *Capitales'den Albert* için Marguerite Duras'nın taslaklarında geçen kişi.

Bay Théo, tamamlanmamış "Théodora" romanında Bayan Mort'un üvey kardeşi.

Théodora; Milis eri Ter'in ve *Capitales'den Albert*'in baş kişisi. Marguerite Duras'nın aslında kendisi olduğunu girişte belirttiği yayımlanmış versiyonda bu kişinin adı "Thérèse" olur.

"Théodora" adlı tamamlanmamış romanda anlatıcının arkadaşı ve romana adını veren kişi.

Fransız edebiyatının tartışmasız en başarılı ve üretken yazarlarından Marguerite Duras'nın zaman zaman romanlarında da yansıttığı iç dünyasına dolaysız bir dokunuş.

Savaş Yılları Defterleri ve *Diğer Metinler*, Duras'nın Hindiçin'de geçen çocukluğundan Nazi işgali sırasında sonsuzmuş gibi gelen bekleyişlerine, Paris'in gündelik hayatı ve sıradan sakinleri hakkında yaptığı etkileyici gözlemlerden politik görüşlerine acıyla, özlemle, başarıyla yoğrulmuş bir yaşamdan kesitler sunuyor.

1943 ile 1949 yılları arasında kaleme alınan bu dört defter, Duras'nın gelecekteki yazınını belirleyen, doğum halindeki eserlerin ilk sancıları sayılabileceği gibi, yaşamının kurucu ve belirleyici olaylarına temas eden otobiyografik anlatılar olarak da görülebilir. Marguerite Duras'nın yalın ve keskin anlatımı, kurmaca ile gerçekliğin çarpıcı geçişliliği, daha önce yayımlanmamış öykülerindeki edebi tat, yazarı ilk kez ve yeniden keşfetmek isteyenlere kapılarını aralıyor...

ISBN: 978-975-570-708-2

20 TL

www.selyayincilik.com
www.twitter.com/selyayincilik
www.facebook.com/SelYayincilik